

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

123097

KARAYLAR VE KARAYCA

123097

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜLAY ÇULHA

DANIŞMAN: YRD. DOÇ. DR. MÜNEVVER TEKCAN

ANABİLİM DALI: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

KOCAELİ, 2002

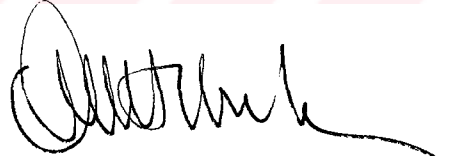
T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KARAYLAR VE KARAYCA

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan: Tülay ÇULHA

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarih ve No: 31. 01. 2002-
2002/2

Prof. Dr. A. Naci TOKMAK

Prof. Dr. Mehmet ÖLMEZ

Yrd. Doç. Dr. Münevver TEKCAN

KOCAELİ 2002

**KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI**

KARAYLAR VE KARAYCA

ÖZET

Karay Türkleri ve Karaylar hakkında bilgi, Karayca seçme metinlerin transkripsiyonlu metni, Türkiye Türkçesine çevirisi, yazılış özellikleri, ses ve biçim bilgisi, sözlük ve dizini.

Bu çalışmada halen dünyanın çeşitli yerlerinde ve çok az sayıda yaşayan Karay Türklerinin konuşma ve yazı dili olarak kullandıkları Karayca'yı ve gramerini incelemeyi hedefledik. Karaylar ve Karayca hakkında şimdiye kadar –özellikle Türkiye’de- esaslı bir çalışma yapılmamış olması bu konuyla ilgili hiçbir bilimsel çalışmanın yayımlanmamış olması, bizi bu çalışmayı yapmaya yönlendirdi. Ele aldığımız metinler farklı eserlerden derlenmiş olup; mümkün olduğu kadar metnin orijinalinden uzaklaşmadan birebir çevirisini yapmaya çalıştık. Metni, transkripsiyon harfleriyle yeniden yazarak, Türkiye Türkçeye çevirdik. Fakat Karaycanın söz diziminin İbranicenin de etkisiyle bozulmuş olması çeviri yaparken bizi oldukça zorladı. Metnin yazılış özelliklerine ve Karaycanın ses ve biçim bilgisine değinerek metinden örnekler verdik. Son olarak da sözlük ve dizin bölümüne yer verdik. Bu bölümde metinde yer alan sözcüklerin Türkiye Türkçesindeki anlamları vererek sözcüklerin etimolojisi yapmaya çalıştık.

Ayrıca çalışmayı inceleyenlerin ilgisini çekeceği düşüncesiyle, Türkiye’de bulunan Karaim Mezarlığından ve Karay tapınağı olan Kenesadan fotoğrafları da Ekler bölümünde verdik.

Tezi Hazırlayan : Tülay ÇULHA

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Münevver TEKCAN

Tez Kabul Tarihi : 31. 01. 2002- 2002/2

Jüri Üyeleri :Prof. Dr. A. Naci Tokmak, Prof. Dr. Mehmet Ölmez, Yrd. Doç. Dr. Münevver Tekcan

**KOCAELI UNIVERSITY
SOCIAL SCIENCE INSTITUTION
TURKISH LANGUAGES AND LITERATURE**

KARAİMS AND KARAIM LANGUAGE

ABSTRACT

Information about Karaim Turks and Karaims, transcription of selected texts written in Karaim Language, translation to Modern Turkish, properties of writing, phonetical and morphological information, dictionary and index.

In this study our target was to investigate Karaim Language its grammer used as written and spoken language by Karaim Turks living various countries on the world with less population. The main reason for choosing this subject was there are very few study about Karaims and Karaim Language especially in Turkey. The texts that we studied were selected from different books and during translation we tried to keep original meaning as much as possible. The text was re-written by using transcription letters and translated to Modern Turkish. Since sentence grammar was deformed by Hebrew language, translation was very difficult for us. We mentioned about properties of writing, phonetical and morphological information and gave samples from text. Finally, dictionary and index were included. In this section giving Modern Turkish meanings of the word, we tried to etymologize.

Additionally, to make this study more interesting for the readers, some pictures from the Karaim Cemetery located in İstanbul and Karaim Temple called 'Kenesa' were attached.

The Preparation of the Thesis : Tülay ÇULHA

The Advisor of the Thesis : Yrd. Doç. Dr. Münevver TEKCAN

The Acceptance Time of the Thesis : 31. 01. 2002- 2002/2

The Members of the Jury : Prof Dr. A. Naci Tokmak, Prof. Dr.

Mehmet Ölmez, Yrd. Doç. Dr. Münevver Tekcan

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığımız bu çalışma, halen dünyanın çeşitli yerlerinde ve çok az sayıda yaşayan Karay Türklerinin konuşma ve yazı dili olarak kullandıkları Karaycayla (Karaim Türkçesi ile) vermiş oldukları eserlerden seçtiğimiz metinlerin yazı çevirimi ve analitik incelemesidir. Arkaik özellikler taşıması dolayısıyla Türkoloji çalışmalarında önemli bir yeri olmasına rağmen; Karayca hakkında şimdiye kadar esaslı bir çalışma yapılmamış olması, özellikle, Türkiye’de bu konuyla ilgili çok az bilimsel çalışmanın yayımlanmış olması, bizi bu çalışmayı yapmaya yönlendirdi.

Altı bölümden oluşan bu çalışmanın Giriş bölümünde, Karay Türkleri ve Karayca hakkında bilgi yer almaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi bu konuda Türkiye’de yeterli araştırmanın yapılmadığından Karaylar ve Karayca hakkında bilgi toplarken hayli zorlandık. Bu konuda Türkiye’de yayımlanmış, -daha sonra da üzerinde yapacağım çalışmaya konu olan- Süreyya Şapşaloğlu’nun, “Kırım Karay Türkleri” adlı makalesi dışında etraflı ve kapsamlı bir çalışmaya rastlamadık. 1928 yılında Osmanlıca yazılmış olan bu makale, yapılan çalışmanın ciddiyeti ve içerdiği bilgi bakımından dikkate değer nitelikteydi. Ayrıca içerdiği dipnotlar ve yararlanılan kaynaklar da araştırmamıza öncülük etti.

Çalışmanın birinci Bölümünde, Mikolas Firkoviçüs tarafından derlenmiş olan Karayca eserlerden seçilen metinlerin transkripsiyonlu metni verilmiştir.

Ele aldığımız eserler, Litvanya’da basılmış şekliyle Türk Dil Kurumu kitaplığında yer aldığı için metnin orijinalini çalışmanın sonuna ekleme gereği duymadık.

Çalışmanın ikinci bölümünde, birinci bölümde yer alan Karayca metinlerin Türkiye Türkçesine çevirisini yapmaya çalıştık. Fakat Karaycanın sözdiziminin, İbranice’nin etkisiyle değişmiş olması çeviri yaparken bizi oldukça zorladı.

Üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerde ise metinlerde görülen -sırasıyla- yazılış özellikleri, ses bilgisi ve biçim bilgisini örneklerle ortaya koymaya çalıştık.

Yazılış özelliklerinde bazı seslerin hangi harflerle yazıldığını, söz başında, söz içinde ve söz sonundaki kullanımlarındaki farklılıkları metinden örneklerle vermeye çalıştık. Ses bilgisi bölümünde ise ünlü ve ünsüzler olmak üzere Eski Türkçe ve Karayca arasındaki ses değişimleri ve ses farklılıklarını yine metinden örneklerle verdik. Beşinci bölümde yaptığımız saptamalarla Karaycanın biçim bilgisini örneklerle ortaya koymuş olduk. Böylece gerek sözcük türleri, gerek eylem çekimleri, gerek kipler, gerek yapım ve çekim ekleri olmak üzere Karaycanın grameri ana hatlarıyla ortaya çıkmış oldu.

Altıncı bölümde sözlük ve dizin yer almaktadır. Bu bölümde metinde yer alan sözcüklerin Türkiye Türkçesindeki anlamlarını vererek sözcüklerin etimolojisi yapmaya çalıştık; fakat bunu aparken kökenlerini belirtmediğim ekler ve sözcükler de oldu.

Ayrıca çalışmayı inceleyenlerin ilgisini çekeceği düşüncesiyle, Türkiye’de bulunan Karaim Mezarlığından; Türkiye’de ve Litvanya’da bulunan -Karay tapınağı- Kenesalardan çekilmiş olan fotoğraflara da Ekler bölümünde yer verdik.

Yüksek Lisans çalışması olarak hazırladığım bu çalışmada benden desteğini esirgemeyen tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Münevver TEKCAN’a, konu seçmede bana yol gösteren ve bilgilerini benimle paylaşan sayın hocam Prof. Dr. Mehmet ÖLMEZ’e; Karayca eserleri temin etmeme yardımcı olan ve bana kaynaklık eden Karay Türkü Litvanya Büyükelçisi Sayın Dr. Halina KOBECKAITE’ye teşekkür ederim. Ayrıca çalışmamda maddî, manevî yardımlarını eksik etmeyen sevgili eşim Bora ÇULHA’ya da teşekkürü borç bilirim.

Tülay ÇULHA
İZMİT, Ocak 2002

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	III
KAYNAKÇA.....	XIII
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	XVII
KISALTMALAR.....	XVIII
GİRİŞ: KARAYLAR VE KARAYCA.....	XIX
I. BÖLÜM: METİN.....	1
On Sözləri Tenrinin.....	1
Yolha Çıxmax Kısxa Koltxası.....	1
Yolha Çıxmax Koltxası.....	2
Klävçünün Oruç Tutma Koltxaları.....	3
1. Oruçunun Kabulluhu Üçün Baş Koltxası.....	3
2. Koltxa Oruç Künündä.....	3
3. Koltxa Oruç Künündä.....	7
4. Koltxa Oruç Künündä.....	8
5. Koltxa Oruç Künündä.....	9
6. Koltxa Oruç Künündä.....	9
Alhış, Kabul Êtmä Ötmäkni.....	10
Ügüt Koltxası.....	11
Atasının Ügüt Bitigi Uvluna.....	12
Uslu Êrännin Ügütü Uvluna.....	14
Aytınmax Koltxası.....	25
I Aytınmax, Xasta Adamnın Yatmahına.....	27
II Aytınmax, Xasta Adamnın Yatmahına.....	27
Şirin Êl.....	29
Menim Tüşüm.....	29
Yukla Uvlum.....	30
Kara Tengiz.....	31
Kardaşlarha.....	32
Orax Toyu.....	33

Ulus Yırı.....	34
I Bitik, 1. Kungä.....	35
1 Çozmax.....	35
2 Çozmax.....	35
3 Çozmax.....	35
4 Çozmax.....	36
5 Çozmax.....	36
6 Çozmax.....	37
7 Çozmax.....	38
8 Çozmax.....	38
9 Çozmax.....	39
9 Kungä.....	40
44 Çozmax.....	40
45 Çozmax.....	41
46 Çozmax.....	42
47 Çozmax.....	43
48 Çozmax.....	43
10 Kungä.....	44
49 Çozmax.....	44
50 Çozmax.....	45
51 Çozmax.....	46
52 Çozmax.....	46
III Bitik.....	47
73 Çozmax.....	47
74 Çozmax.....	48
75 Çozmax.....	49
76 Çozmax.....	50
77 Çozmax.....	50
16 Kungä.....	51
78 Çozmax.....	51
79 Çozmax.....	
80 Çozmax.....	

30 Küngä.....	56
145 Çozmax.....	56
146 Çozmax.....	57
147 Çozmax.....	57
148 Çozmax.....	58
149 Çozmax.....	59
150 Çozmax.....	59
Oxuvçuha.....	60
Yanhırtxan Aziz Kenesa Üvünün Vıllnädä Toylanmax Alhışı.....	61
II. BÖLÜM: ÇEVİRİ.....	63
Tanrının On Sözü.....	64
Yola Çıkmanın Kısa Duası.....	64
Yola Çıkmanın Duası.....	64
Kulların Oruç Tutma Duaları.....	66
1. Orucun Kabul Edilmesi İçin Ana Dua.....	66
Oruç Gününde 2. Dua.....	66
Oruç Gününde 3. Dua.....	70
Oruç Gününde 4. Dua.....	71
Oruç Gününde 5. Dua.....	72
Oruç Gününde 6. Dua.....	72
Hayır Dua, Ekmeğin Kabulü İçin.....	73
Öğüt Duası.....	74
Babasının Oğluna Öğüt Mektubu.....	75
Akıllı Kişinin Oğluna Öğüdü.....	77
İtiraf Duası.....	89
I İtiraf, Yatan Hasta Adama.....	91
II İtiraf, Yatan Hasta Adama.....	92
Şirin Yurt.....	94
Benim Düşüm.....	94
Uyu Oğlum.....	95
Kara Deniz.....	96
Kardeşlere.....	97

Hasat Bayramı.....	98
Milli Şarkı.....	99
I Bölüm, 1. Güne.....	100
1 İlahi.....	100
2 İlahi.....	100
3 İlahi.....	101
4 İlahi.....	101
5 İlahi.....	102
6 İlahi.....	102
7 İlahi.....	103
8 İlahi.....	104
9 İlahi.....	104
9 Güne.....	105
44 İlahi.....	105
45 İlahi.....	106
46 İlahi.....	107
47 İlahi.....	108
48 İlahi.....	108
10 Güne.....	109
49 İlahi.....	109
50 İlahi.....	110
51 İlahi.....	111
52 İlahi.....	112
III Bölüm.....	113
73 İlahi.....	113
74 İlahi.....	114
75 İlahi.....	115
76 İlahi.....	116
77 İlahi.....	116
16 Güne.....	117
78 İlahi.....	117
79 İlahi.....	120

80 İlahi.....	121
30 Güne.....	122
145 İlahi.....	122
146 İlahi.....	123
147 İlahi.....	124
148 İlahi.....	124
149 İlahi.....	125
150 İlahi.....	125
Okuyucuya.....	127
Onarılan Aziz Kenesa Evinin Vilna’da Kutsanması (İçin).	
Hayır Dua.....	128
III. BÖLÜM: YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ.....	131
A. Ünlülerin Yazılışı.....	132
1. “e” Ünlüsünün Yazılışı.....	132
2. “ı” Ünlüsünün Yazılışı.....	133
3. “ü” Ünlüsünün Yazılışı.....	134
4. “ö” Ünlüsünün Yazılışı.....	134
B. Ünsüzlerin Yazılışı.....	135
1. “c” Ünsüzünün Yazılışı.....	135
2. “ç” Ünsüzünün Yazılışı.....	135
3. “d” Ünsüzünün Yazılışı.....	136
4. “h” Ünsüzünün Yazılışı.....	136
5. “t” Ünsüzünün Yazılışı.....	137
6. “n” Ünsüzünün Yazılışı.....	138
7. “s” Ünsüzünün Yazılışı.....	138
8. “ş” Ünsüzünün Yazılışı.....	139
9. “t” Ünsüzünün Yazılışı.....	139
10. “y” Ünsüzünün Yazılışı.....	140
11. “z” Ünsüzünün Yazılışı.....	140
IV. BÖLÜM: SES BİLGİSİ.....	141
A. Ünlüler.....	142
I. Ünlü Uyumu.....	142

a. Önlük- Artlık Uyumu.....	142
b. Düzlük- Yuvarlaklık Uyumu.....	142
II. Kısalma.....	143
III. Ünlü Değişmeleri.....	143
a. Daralma.....	147
b. Yuvarlaklaşma.....	147
c. Gerileyici Benzeşme.....	148
d. Eklerdeki Yuvarlaklaşma.....	148
e. Ön Damaksıllaşma.....	149
f. Art Damaksıllaşma.....	149
IV. Ünlü Türemesi.....	150
V. Ünlü (Hece) Düşmesi.....	150
B. Ünsüzler.....	150
I. Ünsüz Değişmeleri.....	150
II. Ötümlüleşme.....	154
III. Ünsüz Düşmesi.....	154
IV. Ünsüz Uyumu.....	155
V. Hece Binişmesi.....	155
V. BÖLÜM: BİÇİM BİLGİSİ.....	156
I. İSİM (AD).....	157
A. Çoğul Ekleri.....	157
B. İyelik Ekleri.....	157
C. İsim Çekim Ekleri.....	159
II. SIFAT (ÖN AD).....	164
1. Niteleme Sıfatları.....	164
2. Belirtme Sıfatları.....	165
a. İşaret sıfatları.....	165
b. Sayı Sıfatları.....	165
i. Asıl Sayı Sıfatları.....	165
ii. Sıra Sayı Sıfatları.....	165
iii. Kesir Sayı Sıfatları.....	165
3. Soru Sıfatları.....	166

4. Belirsizlik Sıfatları.....	166
III. ADIL (ZAMİR)	166
1. Kişi Adılları.....	166
2. İşaret Adılları.....	168
3. Soru Adılları.....	168
4. Belirsizlik Adılları.....	168
5. Dönüşlülük Adılı.....	169
IV: BELİRTEÇ (ZARF)	169
1. Yer- yön Belirteçleri.....	169
2. Zaman Belirteçleri.....	169
3. Azlık- çokluk Belirteçleri.....	170
4. Hal (Durum) Belirteçleri.....	170
5. Soru Belirteçleri.....	171
V. İLGEÇ (EDAT)	171
1. Son Çekim İlgeçleri.....	171
VI. EYLEM (FİİL)	171
Kişi Ekleri.....	171
A. Emir Kipi.....	171
B. Geçmiş Zaman.....	172
1. Görülen Geçmiş Zaman.....	172
C. Geniş Zaman.....	173
D. Şimdiki Zaman.....	174
E. Gelecek Zaman.....	174
F. Dilek- Şart Kipi.....	175
G. Bileşik Çekimli Eylemler.....	175
a. Geniş Zamanın Hikayesi.....	175
b. Dilek Şart Kipinin Hikayesi.....	176
c. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı:	176
d. Emir Kipinin Hikayesi.....	176
e. Durum Bileşik Çekimi.....	176
VII. Yapım Ekleri.....	176
1. Addan Ad Yapım Ekleri.....	176

+ <i>än</i>	176
+ <i>çi</i> , + <i>çi</i>	176
+ <i>daş</i>	177
+ <i>düz</i>	177
+ <i>hı</i> , + <i>hu</i> , + <i>gi</i>	177
+ <i>hına</i> , + <i>ginä</i>	177
+ <i>lı</i> , + <i>li</i> , + <i>lu</i> , + <i>lü</i>	177
+ <i>lıx</i> , + <i>lıh</i> , + <i>luh</i> , + <i>lik</i> , + <i>lük</i>	178
+ <i>rah</i> , + <i>rax</i> , + <i>räk</i>	178
+ <i>sız</i> , + <i>siz</i> , + <i>suz</i>	178
2. Addan Eylem Yapım Ekleri.....	179
+ <i>a-</i>	179
+ <i>al-</i>	179
+ <i>ar-</i> , + <i>r-</i>	179
+ <i>ät-</i>	179
+ <i>ay-</i> , + <i>äy-</i>	179
+ <i>da-</i> , + <i>dä-</i>	179
+ <i>ix-</i>	180
+ <i>la-</i> , + <i>lä-</i> , + <i>le-</i>	180
+ <i>lan-</i> , + <i>län-</i>	180
+ <i>laş-</i> , + <i>läş-</i>	180
+ <i>lat-</i>	180
+ <i>sun-</i>	181
+ <i>ü-</i>	181
3. Eylemden Ad Yapım Ekleri.....	181
- <i>a</i> , - <i>ä</i>	181
- <i>adohon</i>	181
- <i>dihı</i>	181
- <i>ah</i> , - <i>äk</i>	181
- <i>är</i>	181
- <i>äsi</i>	181
- <i>gän</i> , - <i>kän</i> , - <i>xan</i> , - <i>han</i>	182

<i>-hax</i>	182
<i>-vçu, -uvçu, -üvçü</i>	182
<i>-v, -äv, -uv</i>	182
<i>-ç</i>	183
<i>-gin, -kin</i>	183
<i>-ginçä</i>	183
<i>-h, -x, -k, -ix</i>	183
<i>-xa</i>	184
<i>-i, u, ü</i>	184
<i>-in</i>	184
<i>-ki, -ku, -xu</i>	184
<i>-m, -üm</i>	184
<i>-ma, -mä</i>	184
<i>-mah, -max -mäk</i>	184
<i>-miş</i>	185
<i>-iş, -iş, -uş</i>	185
<i>-it</i>	185
<i>-tin</i>	185
<i>-vux, -vük</i>	185
<i>-p, -ip, -ip</i>	185
<i>-a, -ä</i>	186
<i>-dohoç, -ädohoç</i>	186
4. Eylemden Eylem Yapım Ekleri.....	186
<i>-al-</i>	186
<i>-aş-</i>	186
<i>-dar-</i>	186
<i>-dir-, -dir-, -dur-, -dür-, -tir-, -tir-, -tur-, -tür-</i>	186
<i>-güz-, -huz-</i>	187
<i>-xala-</i>	187
<i>-hır</i>	187
<i>-ır-, -ar-</i>	187
<i>-l-, -il-, -ul-</i>	187

-n-, -un-, -ün-.....	188
-ş-, -iş-, -iş-, -uş-.....	188
-t-, -ut-.....	188
VI. BÖLÜM: SÖZLÜK- DİZİN.....	189
ÖZGEÇMİŞ.....	321
EKLER.....	322

KAYNAKÇA

- Akçoraklı, Osman, "Kırım'da Yaşayan Milletlerden Karailer", **Tercüman**, 22 Teşrin-i Sani 1917, no: 219.
- Ali Rıza, "İstanbul Esnafları", **Peyâm-ı Sabah**, 29 Teşrin-i Evvel 1337
- Avcıoğlu, Doğan, **Türklerin Tarihi**, Tekin Yayınevi, İstanbul 1993
- Avramoğlu, Çağatay Bedii, "İstanbul Karay Türklerinde Nişan ve Düğün Adetleri", **Türk Yurdu**, 2. C, Sa: 12, Mart 1961, ss. 33-34
- "Karay Türkleri Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi", **Türk Kültürü Araştırmaları I**, TKAE, Ankara 1964, ss. 170-179
- Barthold, W., **Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler**, İstanbul 1995
- Baskakowa, N. A., Zayançkovskogo, A., **Karaimsko- Russko- Polskiy Slovar**, Moskova 1974
- Belge, Murat, **İstanbul Gezi Rehberi**, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995
- Bozkurt, Fuat, "Karay Türkçesi", **Türk Dili Dergisi**, Yıl 5, Cilt 5, Sayı 26, Eylül 1991, ss. 7-13
- **Türklerin Dili**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999
- Caferoğlu, Ahmet, "Sovyet Rusya İdaresindeki Esir Milletler", **Türk Kültürü**, Temmuz 1964, s.32
- **Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü**, TDK yayınları, İstanbul 1968
- Clauson, Gerard, **An Etymological Dictionary of Pre- Thirteenth- Century Turkish**, Oxford, 1972
- Develilioğlu, Ferit, **Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Aydın Kitabevi, 11. Baskı, Ankara 1996
- Devlet, Nadir, **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, Çağ Yayınları, İstanbul 1993
- Dubinski, Aleksander, **Caraimica**, Warszawa 1994
- **Słownik Turecko- Polski, Polsko- Turecki**, Warszawa 1983
- Elöve, M. Emil, "Türkiyede Din İmtiyazları", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 11, Sa: 1-2, (1954) İstanbul 1955, ss. 184-280
- Evliya Çelebi, **Seyahatnâme**, C.8, İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1985
- Firkoviçüs, Mikolas, **David Biynin Maxtav Çozmaxları**, Danielius, Vilnius 1994
- **Karay Koltxaları**, Vilnius, 1993

- **Men Karayçe Ürânâm**, Danielius, Vilnius, 1996
- **Selomonun Maşalları**, TDK Yayınları, Ankara 2000
- Firkoviçüte, Karina, **Çıpçixley Uçma Troxka , Letuva Karaylarının Yırları**, Vilnius, 1997
- Gabain, A. von, **Eski Türkçenin Grameri**, TDK Yayınları, Ankara 1995
- Galanti, Avram, "Musevi Türkler", **İkdam**, 15 Temmuz 1337
- Grousset, Rene, **Bozkır İmparatorluğu**, İstanbul 1980
- Güleryüz, Naim, **İstanbul Sinagogları**, İstanbul: Rekor Ofset, 1992
- Günaltay, Şemseddin, **Mufassal Türk Tarihi**, İstanbul: Matbaa-ı Amire, 1922, s.15
- Hamilton, J. Russel, **Budacı İyi ve Kötü Prens Masalının Uygurcası**, Simurg Yayınları, Ankara 1998
- İnalçık, Halil, "Kırım Hanlığı", **Türk Dünyası El Kitabı**, TKAE Yayınları, 1976, s.943
- İnan, Abdulkadir, **Eski Türk Dini Tarihi**, İstanbul 1972
- Johanson, L., Csato, É. Á., **The Turkic Languages**, London and New York, 1998
- Jyrkankallio, P., Bennigsen, A. D., **Türk Lehçeleri ve Edebiyatları**, Çev: Kemal Aytaç, Gündoğan Yayınları, Ankara 1992
- Kalafat, Yaşar, "Doğu Anadolu Çevresinde Karaim ve Hazar Türklerinin Dini İzleri" **Anadolu'da Türk Mühürü Ahlat**, 20-23 Ağustos 1992, ss. 67-125
- **Kuzey Azerbaycan- Doğu Anadolu ve Kuzey Irak'ta Eski Türk Dinî İzleri**, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 1998
- "Karaim Türkleri", **Yeni Türk Ansiklopedisi**, Cilt 5, Ötüken Yayınları, İstanbul 1985
- "Karay Türkleri", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Cilt 5, Dergah Yayınları, İstanbul 1982
- Karamanlıoğlu, A. Fehmi, **Kıpçak Türkçesi Grameri**, TDK Yayınları, Ankara, 1994
- Karaşemsi, R.S., **Hazar Türkleri Avrupa Devleti**, İstanbul Matbaası, İstanbul 1934
- Karay Koltxaları**, Der: Firkoviçüs, Mikolas, Vilnius, 1993
- Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi I, II, III**, Çev: Besim Atalay, TDK Yayınları, 3. Baskı, Ankara 1991
- Khan, Geoffrey, "The Orthography of Karaite Hebrew Bible Manuscripts in Arabic Transcription", **Journal of Semitic Studies**, XXXVIII/1, Spring 1993, ss. 49-70

- Kırmal, Edige, "Kırım ve Kırım Türklerinin Tarihi Geçmişi", **Dergi**, Sa:12, No:45, 1966, ss.64-65
- Kipčiaku Turku Orientas Lietuvoje**, Vilnius 1993
- Kitabı Mukaddes- Eski ve Yeni Ahit**, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul 1997
- Koestler, Arthur, **Onüçüncü Kabile- Hazar İmparatorluğunun Mirası**, Çev: B. Çorakçı, 6. Baskı, Say Yayınları, İstanbul 1999
- Köprülü, M. Fuat, **Türkiye Tarihi: Anadolu İstilasına Kadar Türkler**, İstanbul: Kanaat Kütüphanesi, 1923
- Kurat, A. Nimet, **Türk Kavimleri ve Devletler**, Ankara 1972
- "Altın Ordu Devleti", **Türk Dünyası El Kitabı**, Ankara: TKAE Yayınları, 1976, s.932
- **IV. ve XVIII. Yüzyıllarda Türk Kavimleri ve Türk Devletleri**, TTK. Basımevi, Ankara 1972, ss. 35-36
- Kutluay, Yaşar, **İslam Ve Yahudi Mezhepleri**, İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1965, 189-190 ss.
- Kuzgun, Şaban, **Türklerde Yahudilik ve Doğu Avrupa Türklerinin Menşei Meselesi Hazar ve Karay Türkleri**, Seda Yayınları, Ankara 1985, 2. Baskı: 1993
- Lewis, Bernard, "1641- 1642 de Bir Karayit'in Türkiye Seyahatnâmesi", **Vakıflar Dergisi**, Sa: III, TTK Basımevi, Ankara 1956, s. 97-106
- Mehmet Ziya, **İstanbul ve Boğaziçi**, Maarif-i Umumiye Nezareti, İstanbul 1918
- Miziyev, İ., "Ömürleni Tereninde Karay", **Leninni Bayrağı**, 24.7.1979, s. 3
- Mustafaev, E., Şerinin, B. G., **Büyük Türkçe- Rusça Sözlük**, Multilingual Yayınları, İstanbul 1996
- Nemoy, Leon, "Karaites", **Dictionary of the Middle Ages**, New York 1989, Vol. III, ss. 209-211
- Orkun, Hüseyin Namık, **Türk Tarihi**, Akba Kitabevi, İstanbul 1946
- Öner, Mustafa, **Bugünkü Kıpçak Türkçesi Grameri**, TDK Yayınları, Ankara 1998
- Öztuna, T. Yılmaz, **Türkiye Tarihi**, Hayat Kitapları, İstanbul 1963, C. 1
- Öztürk, Mehmet, **Azerbaycan Karaim Cemaati Üzerine Bir Araştırma**, Yüksek Lisan Tezi, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 1996
- Pakalın, M. Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, MEB Yayınları, İstanbul 1993

- Sourdel, D., "Karaites", **The Encyclopedia of İslam**, (New Edition), Vol. IV, Leiden 1978, ss.603-609
- Şapşaloğlu, Süreyya, "Kırım Karay Türkleri", **Türk Yılı**, İstanbul: 1928, s.580
- Tanyu, Hikmet, **Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler**, Bilge Yayınları, İstanbul 1976
- **Dinler Tarihi Araştırmaları**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1973
- **Türklerin Dinî Tarihçesi**, 2.Baskı, Burak Yayınları, İstanbul 1998
- Taplamacıoğlu, Mehmet, **Karşılaştırmalı Dinler Tarihi**, Güneş Matbaacılık, Ankara 1966
- Tavkul, Ufuk, **Kafkasya Dağlarında Hayat ve Kültür**, İstanbul 1993
- **Karaçay- Malkar Türkçesi Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2000
- Tekin, Talat, **Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler**, Simurg Yayınları, Ankara 1995
- Tekin, Talat, Ölmez, Mehmet, **Türk Dilleri**, Simurg Yayınları, İstanbul 1999, s.126
- Togan, Zeki Velidi, **Umumî TürkTarihine Giriş**, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1981
- Türkçe Sözlük**, TDK yayınları, İstanbul 1992
- Venckute, Regina, "On The Karaim Language and its Usage", **Men Karayçe Ürânâm**, 25 January 1996, ss. 14-20
- Necip Asım, "Türklerde Musevilik", **İkdam**, 23 Temmuz 1337
- Mehmet Arif, **Osmanlı Tarihi**, İstanbul 1916
- Yusuf Has Hacip, **Kutadgu Bilig İndeks**, Haz: Reşit Rahmeti Arat, TKAE Yayınları, İstanbul 1979
- Yüce, Nuri, "Türkler (Türk Dili)", **İslam Ansiklopedisi**, Cilt 12, s. 517
- Yüksel, H. Avni, "Karaim Çalışmaları", **Türk Kültürü**, Yıl: XXXVIII, Sa: 443, ss. 188-192
- Zayackowski, A., "Die Karaimische Literatur", **Philologiae Turcicae Fundamenta**, 1964, Cilt: II, Wiwsbaden, ss. 793-801
- Zayackowski, W., "Karaylar ve Onların Folkloru", **Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi**, Sa: 17-22, Cilt 1-2, 1979- 1983 Ankara, ss. 313-361

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

a	a	n	n
b	b	ń	n
dž	c	o	o
č	ç	õ	õ
d	d	io	õ
è	è	p	p
e	e	r	r
ie	e	s	s
ia	ã	ś	s
f	f	š	š
g	g	t	t
h	h	tʰ	t
ch	x	u	u
y	ı	ũ	ũ
i	i	iu	ũ
k	k	v	v
l	l	j	y
ĺ	l	z	z
m	m	ź	z

KISALTMALAR

Ar.	Arapça
Az.	Azerice
E. T.	Eski Türkçe
F.	Farsça
Fr.	Fransızca
Kar.	Karayca
krş.	karşılaştırınız
Mo.	Moğolca
O. F.	Orta Farsça
R.	Rusça
Sans.	Sankritçe
Sog.	Soğdca
TDK	Türk Dil Kurumu
TKAE	Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü
TTK	Türk Tarih Kurumu
T.T.	Türkiye Türkçesi
Uyg.	Eski Uygurca

GİRİŞ
KARAYLAR VE KARAYCA

KARAYLAR VE KARAYCA

Karaylar ya da Karaimler, Hazarlar döneminde (VII- XI)¹ Musevîliği kabul etmiş küçük bir Türk topluluğudur. Karaylar son zamanlara kadar küçük gruplar halinde Litvanya'da (Troki ve Peniewiez kentlerinde), Ukrayna'da (Lutsk ve Halicz kentlerinde), Türkiye'de (İstanbul'da) yaşamaktalar.

Türk toplulukları arasında Karaylar, başlı başına bir yer tutmaktadır. Karay adı öncelikle Karay mezhebine bağlı anlamına gelmektedir. Bu sebeple öncelikle Karayların dinî ve siyasî tarihlerine değinmek uygun olacaktır:

Karay inancı, 8. yüzyılın başlarında Irak'ta yaşayan Yahudiler arasında, Anan Bin David tarafından Talmud'a karşı bir hareket olarak kurulmuştur. Anan ben David (ö. ?), Yahudiliğin diğer kitaplarına (Talmud, Mişna) ve Kutsal Kitaba ilavelerde bulunanlara şiddetle karşı çıkmış, yalnızca Tevrat'a dayanan bir inanç sistemi meydana getirmiştir.² Bu düşüncesi sebebiyle dönemin halifesi Ebu Cafer el- Mensûr (754-765) tarafından hapse atılmıştır. Yapılan araştırmalar sonunda Anan ben David'in İmâm-ı Azam Ebû Hanîfe (699-769) ile aynı yerde hapsedildiği ve Anan'ın Ebu Hanefi ile sohbetleri sırasında ondan etkilendiği ileri sürülür.³ Karay inancının kuruluşu ve gelişiminde İslamın büyük etkisi olmuştur. Hanefi mezhebinin etkisi altındaki Karay inancı kendi yapısını kabullenerek, analoginin kuruluşunda kıyas, sonuçlama kurallarını bulmuş; aynı zamanda tüm inananların onayladığı, Tevrat'la çatışmayan bazı gelenekleri de içine sokmuştur. Bunlardan başlıca felsefi ve dogmatik kuralları almıştır.¹

Anan ben David Talmudîlerle aradaki bağı ortadan kaldırarak Musevîlikten bütünüyle farklı bir mezhep ortaya koymuştur ve bu mezhebe bağlı olanlara "Beni

¹ Z. V. Togan, "Hazarlar". *İslam Ansiklopedisi*, MEB Yayınları, C.5, İstanbul 1988, s. 397

² Yaşar Kutluay, *İslam Ve Yahudi Mezhepleri*, İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1965, 189-190 ss.

³ Osman Akçoraklı, "Kırım'da Yaşayan Milletlerden Karailer", *Tercüman* 22 Teşrin-i Sani 1917, no: 219.

Mukırr” yani “kütüb-i mukaddese evlatları” ismini vermiştir.² Daha sonra Talmudîler tarafından takip edilen Anan, Bağdat’ı terk ederek Filistin topraklarına göç etmiş ve her üç din tarafından da kutsal sayılan Kudüs’te “Kenesa” adıyla bir mabed inşa ettirmiştir. Böylece Karaylığın merkezi Bağdat’tan Kudüs’e getirilmiştir. “Tahte’z-zemin inşa edilmiş olan mabedin mihrabı “Süleyman A.S.”ın mabedine yani Mescid-i Aksa’ya müteveccih olup Karailerin el-yevm ibadetgâhıdır. Mabedin mihrabı sokak cihetinde bir taş duvarın temeline müsadif olup diğer tarafı ise kaya içine açılan bir mağaraya gider. Mabede dahil olmak için evvela avluya girmek, taştan bir merdiven ile içeri inmek lazımdır. Bu itinâlar ilk asr-ı milâdî Hristiyanları gibi Karailer de düşmanlarının takiplerine hedef olmamak için mağaralar içinde ibadetlerini gizleme ıztırarında kaldıklarını göstermektedir.”³

Mabedin inşasından sonra Anan, kendi cemaati için bir Kitap yazmıştır. Bu kitapta Karaylara “Tevrat’ı iyi tetkik edin, yalnız benim fikrime itimat eylemeyin!” diye tenbihte bulunur. Anan’ın kayıp risalesine rağmen Karaylık hala mevcuttur.⁴

Karay inancının bir başka yönü de Hz. İsa’yı ve Hz. Muhammed’i peygamber olarak kabul etmesidir. Makrizî (766-845), Anan hakkında şöyle söylüyor: “...Konuşmalarında İsa kişiliği için ayrı bir saygı ayırmış, Muhammed’i ise Araplara gönderilmiş bir peygamber olarak kabul etmiştir...”⁵

Anan ben David, Kudüs’e geldikten sonra, Karaylar, Kudüs’ten bütün yönlerde dağılmış ve o zamana kadar saklanmış dindaşlarını toplayarak her yerde Anan’ın yaptığı gibi yeni Kenesalar yaparak cemaatler oluşturmuşlardır. Karaylar, doğuda İran’ın İsfahan ve Nihavend şehirlerine gittiler. 9. yüzyılda yetmişmiş İshak-ı İsfahanî (ö. ?) ve Bünyamin-i Nihavendî (ö. ?) cemaatin önde gelen müşitlerindendir. Karay

¹ W. Zayançkowski, “Karaylar ve Onların Folkloru”, *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi*, Sa: 17-22, C:1-2, 1979- 1983 Ankara.313 ss.

² *karaim* sözcüğü, Aramî-İbranî dilinde *kara*, Arapça “قارنه” (karie) “okumak” anlamındaki eyleme *im* çoğul eki getirilerek türetilmiştir. Karaim sözcüğü ise “kutsal yazıyı okuyanlar” anlamında kullanılır. *Karaim*, *Karaun*, *Karain*, *Karait*, ve hatta *Karavin* ve *Karaymen* olarak günümüze kadar gelmiştir.

³ Süreyya Şapşaloğlu, “Kırım Karay Türkleri”, *Türk Yılı*, İstanbul: 1928, s.580

⁴ Şapşaloğlu, a.g.e., s.580

⁵ Zayançkowski, a.g.e., ss.313

cemaatleri bu yerlerde 15. yüzyılın sonuna kadar yaşamış ve 1501 tarihinde Sinan Çelebi- Bay Hacı başlarında bulunduğu halde Karaimce hicret etmişlerdir.¹

Güney ve güney-batıda Mısır'a kadar gittiler. Burada halen 3000 nüfuslu bir Karay cemaati bulunmaktadır. Buradan sahili takip ederek Şam'a geçtiler ve burada şöhret kazandılar. 9. yüzyılda şair Musa Darâyî, 10. yüzyılda alim Davud el Fasî ve 15. yüzyılda Samuel Magribî gibi kişiler yetişmiştir.

Kuzeyde mezheplerinin oluşum dönemlerinde Şam'a kadar gittiler. Şam'da Karaylar 1832 senesine kadar bulunmuşlardır. Halife Mehdî zamanında Bizans'ın Nikomidi, yani şimdiki Kocaeli'nde bulunan İzmit şehrine yerleşmişler. Ve orada 1350 tarihinde ölen dönemin alimi İzmitî Harun'un Karay mezhebinden olduğu bildirilir.² Karaylar Bizans döneminde İstanbul'a da gitmişlerdir. Halen burada 60-80 aileden ibaret küçük bir Karay cemaati ve cemaat başları vardır.

Bizans hükümeti zamanında İstanbul'da Yeni Cami çevresi ile Mısır Çarşısı Kapısına kadar olan sahada Karay cemaati yerleşmiş bulunuyordu. Valide Sultan Yeni Cami'yi yaptırmaya kalkıştığı zaman gördüğü bir rüya üzerine orada yerleşen Karay cemaatini, Hasköy'de haraçtan muaf tutarak kırk kadar ev inşa ettirmiş ve oraya yerleştirmiştir. Diğer bir rivayete göre Yeni Cami'nin karşı yakasında bulunup halen Karaköy olarak adlandırılan yerde Karayların yaşadıkları yer anlamında (Karai Köy) denilmiştir. Bu duruma Karaköy'de bulunan bazı eski yapılar delil olarak gösterilebilir. Fakat İstanbul Karayları Kırım'da basılıp cemaat başları tarafından gönderilen Türkçe ibadet kitaplarını okuyorlarsa da Kırım Karayları gibi Türkçe konuşmayıp Rumca konuşurlarmış. Karaylar İstanbul'un dışında Edirne'ye de yerleşmişlerdir.³

¹ Şapşaloğlu, a.g.e., s.583

² Şapşaloğlu, a.g.e., s.583

³ Şapşaloğlu, a.g.e., s.584

Murat Belge, *İstanbul Gezi Rehberi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995, s.77

Mehmet Ziya, *İstanbul ve Boğaziçi*, İstanbul: Maarif-i Umumiye Nezareti, 1918, s.377

Necip Asım [Yazıksız], "Türklerde Musevilik", *İkdam*, 23 Temmuz 1337

Ali Rıza, "İstanbul Esnafları", *Peyâm-ı Sabah*, 29 Teşrin-i Evvel 1337

W. Zayançkowski, "Karaylar ve Onların Folkloru", *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi*, C.1-2, Sa: 17-21, , 1979- 1983, s.314

Tarihte yaşamış bulunan ve bugün haklarında pek az bilgiye sahip olduğumuz Hazar Devleti'nin temsilcilerinin başında -şimdiki Karayların en büyük kısmını oluşturan- Kırım Karayları geliyor ki bunların nüfusundan yaklaşık 10.000 kişinin Kırım'da, 4000 kişinin Rusya'nın güney şehirlerinde, 1000 kadarının da Lehistan'da olmak üzere toplam 15.000 kişinin yaşadığı bildiriliyor.¹ M. F. Köprülü bu sayıyı 5600 olarak, Avram Galanti ise, hatalı olarak, 200.000 olarak belirtmiştir.²

8. yüzyılın sonları ile 9. yüzyılın başlarında, İshak Sengârî'nin başkanlığında bir grup Musevî, Hazar Devleti'nin güney kıyısında bulunan şehirlere gelmişlerdir. Bu dönemde Hazar ülkesinde her üç dine de mensup tüccar ve halkın bulunması burada dinî baskı bulunmadığının kanıtıdır. Hatta her dine ve mezhebe bağlı kişinin işlediği suçun kendi din büyükleri tarafından değerlendirilerek, onlar tarafından cezalandırıldığı Arap tarihçileri tarafından nakledilir.³

Halife Harunü'r-Reşid zamanında Hazar hükümdarı Bulan Kağan, İshak Sengârî'nin etkisiyle put perestliği bırakıp Museviliği kabul etmiştir. Bulan Kağan hakan olduğunda kendi akrabalarının ve kavminin bir kısmını da bu dine dahil etmiştir. Böylece Musevilik Hazar kavminin değil, Hazar Devletinin dini olmuştur.⁴

Bu dönemde Museviliğin iki mezhebi bulunuyordu: Bunlardan biri Talmudîlik, diğeri ise Karailikti. Harkavî, o dönemde Kırım ve Kafkasya'da Talmudîlik mezhebinin henüz tesis edilmediğini ve buralara ancak bir buçuk yüzyıl sonra geldiğini söyleyerek, Hazarların Musevilikte Karailik mezhebini kabul ettiğini ileri sürüyor.⁵ Ayrıca, İshak

¹ Şemseddin Günaltay, *Mufassal Türk Tarihi*, İstanbul: Matbaa-ı Amire, 1922, s.15

² M. Fuat Köprülü, *Türkiye Tarihi: Anadolu İstilasına Kadar Türkler*, İstanbul: Kanaat Kütüphanesi, 1923

Avram Galanti, "Musevi Türkler", *İkdam*, 15 Temmuz 1337

³ Şapşaloğlu, a.g.e., s.585

⁴ W. Barthold, *Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler*, İstanbul: 1995, ss.57-58
Hüseyin Namık Orkun, *Türk Tarihi*, İstanbul: Akba Kitabevi, 1946, s.148

⁵ Şapşaloğlu, a.g.e., s.587

Orkun, a.g.e., s.149

Ayrıca,

Galanti, a.g.e., makalesinde Hazarların Karay mezhebine tabi olduğunu iddia etmiştir. Fakat; [Yazıksız], a.g.e., makalesinde Avram Galanti'nin görüşlerini çürüterek Hazarların Karay mezhebine dahil olduklarını ileri sürüştür.

Sengârî'nin Sakaryalı olduğu ve bu sebeple Hazarların Karai mezhebine geçişlerinin Bizans'tan gelen Karaylar aracılığıyla gerçekleştiği ileri sürülmektedir.¹

Hazar Devletinin hakimiyetinden sonra 9. yüzyılda bu bölgeyi Kumanlar ele geçirmişlerdir. Hazar adı 14. Yüzyıla kadar yaşamış, halk ise kendilerinden sonra gelen Türk boyları arasında erimiştir.² Bizansta bulunan Karayların bir kısmı, 10. yüzyılda Kırıma göç etmişler ve Solhat'a (Eski Kırım'a) yerleşmişlerdir.³ Ayrıca 6. yüzyılın başında ölen Sinan Çelebi önderliğinde İran topraklarından ayrılan Karay göçmenleri de buraya taşınmışlardır. Burada bulunan "Çuftkale", Karaylar için Kudüs'ten sonra tarihî ikinci Kenesalarının bulunması sebebiyle kutsaldır.

14. yüzyılın sonunda Litvanya Grandükü Vitovt, Kıpçak Hanlığıyla savaşırken Litvanya'ya örnek çiftçiler ve bahçıvanlar olarak Karayları götürmüş ve onları "Kılıç Şövalyelerin" toprak sahibi olduğu bölgenin sınırlarındaki topraklara yerleştirmiştir. Karaylar, grandükün sarayındaki askeri birlikte, Troki'de geniş emlakler ve sayısız armağanlar alarak, daha sonra Polonya kralları tarafından da onaylanan görevler almışlardır. Yeni hayat şartları Karaylar'ın gelişimine imkan tanımıştır. Çünkü 16. yüzyılda Polonya'daki ve Litvanya'daki cemaat sayıları, 32'yi bulmuştur. Yine de savaşların ve beslenme zorluklarının sonucu, daha sonraki dönemlerde altından kalkamayacakları büyük kayıplar vermişlerdir.

Hazarlardan sonra Kırım'da, Kumanlar ondan sonra da Tatarlar hakimiyet sürmüşlerdir. 1502 tarihinde Altun Ordu'nun hakimiyeti kendiliğinden sona ermiş ve

¹ Şapşaloğlu, a.g.e., s.588, Daha önce Karayların Nikomidi adı verilen İzmit şehrine yerleştiğini söylemiştik. Yazar, o dönemde Bu bölgenin Sakarya olarak adlandırıldığını ve eski Bizanslılar gibi Rumların da Sakarya'ya (Sengâriyus Tutamus) dediklerini ve bütün bu bilgilerden hareketle Sengârî lakabının Sakaryalı anlamına geldiğini ve İshak Sengârî'nin Bizanslı bir Karay olduğunu ileri sürüyor.

² Barthold, a.g.e., s.58

Zayançkowski, a.g.e., s.314

Zeki Velidi Togan, *Umumî TürkTarihine Giriş*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1981, s.101

Akdes Nimet Kurat, *IV. ve XVIII. Yüzyıllarda Türk Kavimleri ve Türk Devletleri*, Ankara:

TTK. Basımevi, 1972, ss. 35-36

³ Şapşaloğlu, a.g.e., ss.588-591, ayrıca makalede, Bizanstan göç eden Karayların Kırım'daki Karaylara yazma bir Tevrat hediye ettiklerini buna karşılık olarak da Kırım Karaylarının onlara bir kazan hediye ettiği bildirilir.

bu hakanlığın harabeleri üzerinde bir çok hanlıklar yükselmiştir.¹ Bu dönemde Kırım Hanlığı da Giray Han (ö. 1466) buyruğunda bağımsız bir hanlık olmuştur. Bu hanlık içerisinde Karaylar büyük bir din özgürlüğüne sahip olmuşlar ve Kırım Hanlığının önemli görevlerinde çalışmışlardır. Bu görevler içinde Darphane Eminliği², Tarhanlık, Divanhâne Azalığı³, Dilbend-dâr Ağalığı, Virgü Eminliği yer almaktadır.⁴

Kırım'ın son hükümdarı Şahin Giray Han (1777-1782) zamanında ortaya çıkan kargaşalıktan yararlanılarak 1783 yılında Kırım Hanlığı Rusya'ya dahil edildi. 1787 yılında Çariçe Katerina Kırım'a gelerek Kırım Hanlığı döneminde yüksek memuriyetler yapanları huzuruna getirtti. Çariçe, Karay olan Darphâne Emmini Bin Yemin Ağa'yı huzuruna getirtir ve Bin Yemin Ağa da ondan kendi kavim ve kabilesiyle Osmanlı topraklarına gitmelerine izin verilmesini diler. Katerina bu isteğe kızarak Karayları 8 yıl her türlü hukuk ve imtiyazın dışında bırakır. Karaylar, Petersburg'a bir heyet göndererek şikayet ve dileklerini bildirirler. Bunun üzerine Katerina 8 Haziran 1789'da Karaylar hakkında çıkardığı emirle, Karay mezhebini ayrı bir din olarak kabul eder ve onlara bir takım imtiyazlarda bulunur. Karaylar ayrıca, bir Şerî Mahkemeye ve Ruhânî Reislige kavuşurlar.⁵

Polonya Karayları olarak anılan Batı Karaylarının nüfusu, 1929 sayımına göre, 900, Luck'da 80 ve Galiçya'da 130 kişi kadardır. Bu şehirler dışında Troki'de 300, Wilno'da 250 ve Panovezys'de 100 Karay Türkü yaşıyordu. II. Dünya Savaşı'ndan

¹ Kurat, a.g.e., s.119-151

A. Nimet Kurat, "Altın Ordu Devleti", **Türk Dünyası El Kitabı**, Ankara: TKAE Yayınları, 1976, s.932

² Para basılan ve 'darphane' adı taşıyan yerin başındaki memurun ünvanı. Bkz. M. Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, MEB Yayınları, İstanbul 1993, C. 1, s. 396

³ Divan kurulan hanelerdeki üyelik. Bkz. Pakalın, a. g. e., 462

⁴ Şapşaloğlu, a.g.e., s.592, makalesinde V. D. Semirnof tarafından Petersburg'da 1890 senesinde basılan mecmuanın 57-105 s. Sbornik Starinnykh gramot etc'de bu bilgilerin, ve bu bilgilerin bulunduğu yarlıkların var olduğunu bildiriyor. Ve bu mecmuaya dahil olmayıp sonradan ortaya çıkan, Karaimlerce önemli sekiz adet yarlıg daha bulunduğunu Izvestia Karamekogo Doukhovnaga Pravlenia Mecmuasının 1919 senesi 1. cildinin s.6-7'de bu bilgilerin mevcut olduğunu bildiriyor.

Zayançkowski, ag.e.,s.314

Edige Kırimal. "Kırım ve Kırım Türklerinin Tarihi Geçmişi", **Dergi**, Sa:12, No:45, 1966, ss.64-65

Halil İnalçık. "Kırım Hanlığı", **Türk Dünyası El Kitabı**, TKAE Yayınları, 1976, s.943

⁵ Şapşaloğlu, a.g.e., s.594

Hikmet Tanyu. **Türklerin Dinî Tarihçesi**, 2.b. İstanbul: Burak Yayınları, 1998, s.67

Hikmet Tanyu. **Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler**, İstanbul: Bilge Yayınları, 1976, s.119

sonraki kesin sayıları hakkında bilgi bulunmamaktadır. ¹

1944 yılında Kırım Karayları, Komünist Rus idaresi tarafından Sibiryaya sürülmüşlerdir. Bu sürgünlerle birlikte Kırım Türksüz bırakılmıştır. Zamanında muhtar cumhuriyet ilan edilen yarım ada, 1954 yılında, büyük bir merasimle, 1654 tarihinde Rus Çarı Aleksî ile Ukrayna arasında yapılan anlaşmanın 300. yılı nedeniyle Ukrayna'ya ilhak edilmiştir. 1944 tarihinde Kırım'dan sürülen Türklerin sayısı 250.000 ile 350.000 arasında bildiriliyor. Bunların 30.000 ini ise Karaylar oluşturmaktadır. ²

Eski SSCB'de yaşayan Karayların toplam sayısı, 1959 sayımına göre 5900 idi. 1979'da bu sayı 3341 iken 1989 sayımında 2803 olarak verilmiştir. Daha önceki istatistiklere göre 6000 olan nüfusun her geçen yıl azalması, asimilasyon (erime) ve göç ile açıklanabilir. ³

Karaylar, Türkiye'de Karaköy, Haliç'in iki tarafı, Hasköy Balat ve Fener semtlerinde dağınık olarak oturmaktadırlar. Zamanla İstanbul'daki bu cemaatlar dağılmış yalnız Hasköy cemaatinin ömrü uzun olmuştur. Fakat 17.3.1918'de gerçekleşen büyük Hasköy yangınından sonra cemaat, şehrin diğer semtlerine dağılmıştır. Bugün hala Hasköy'de bir kaç Karay ailesi yaşamaktadır. ⁴ Bu semtte Karay geleneği uyarınca yer altında inşa edilen Kalha Kadoş be Kuşta Bene Mikra Kenesasının ayakta kaldığı söyleniyor. ⁵ Hasköy'ün içlerinde ve tepede "Çıksalın" olarak bilinen yerde ağaçsız ve etkileyici bir Karaim mezarlığı bulunur. ⁶

İnalçık, a.g.e., s.949

¹ **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, "Karay Türkleri", Cilt 5. İstanbul: Dergah Yayınları, 1982

² Ahmet Caferoğlu, "Sovyet Rusya İdaresindeki Esir Milletler", **Türk Kültürü**, Temmuz 1964, s.32

³ Nadir Devlet. **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**. İstanbul: Çağ Yayınları, 1993, s.259
Talat Tekin, Mehmet Ölmez, **Türk Dilleri**, İstanbul: Simurg Yayınları, 1999, s.126

⁴ Tanyu, **Türklerin Dinî Tarihçesi**, s.58

⁵ Belge, a.g.e., ss.248-249

Naim Gülerüz, **İstanbul Sinagogları**, İstanbul: Rekor Ofset, 1992

⁶ Belge, a.g.e., s.249

Ayrıca Evliya Çelebi, Seyahatnamesi'nde Selanik'te Karaylar adı verilen Yahudilerin bulunduğunu ve buralarda yerleşmiş olduklarını da bildirmiştir.¹

Karayların kökenlerine ait en önemli bilgiyi dilleri oluşturur. Karayca, Türk dilleri arasında Kuzey- Batı Türkçesinin Kıpçak Grubuna dahildir.

Karayca metinlerden anlaşıldığına göre Karayların, Bulgar, Hazar, Uz- Peçenek ve Kıpçak Kumanlarıyla karşılıklı etkileşimi sonucu Karayca doğmuştur.² Karaycanın üç diyalekti ardır: Troki (Trakay), Haliç- Lutsk ve Kırım diyalektleri. Bunlardan Kırım Karaycası çok önce Kırım Tatarcası tarafından sömürülmüştür. Troki (Trakay), Haliç- Lutsk diyalektlerinin de bugün Slav dillerince hemen tümüyle sömürülmüş olduğu söylenebilir.³ Troki ve Haliç- Lutsk diyalektleri arasındaki farklar fazla değildir. Ayrılık daha çok fonetik alandadır.

Karaycada Arapça ve Farsça alıntı sözcükler de oldukça fazladır. Bu durum Karayların uzun zaman doğrudan İslam kültürünün etkisi altında kaldıklarını gösterir. Ayrıca İbrani yazı dilinin etkisiyle Karaycanın söz dizimi büyük ölçüde bozulmuştur. Bütün bu olumsuzluklara rağmen Karayca arkaik özellikler taşıması bakımından Türk Dilleri arasında önemli bir yere sahiptir. Örneğin Eski Türkçede yer alan baz “dirlik, huzur”; ingir “akşam” sözcüklerinin bulunması ve kiyik sözcüğünün “yabani hayvan” anlamıyla kullanılması semantik açıdan arkaik özellikler taşıdığına kanıt olarak gösterilebilir.

Günümüzde Litvanya'da yaşayan -yaklaşık- 256 Karay Türkü içinde Karay Türkçesini konuşanlar vardır. Bunlar Vilnius ve Trakai'de oturmaktadır. Polonya'da ise yaşayan Karaylar içinde bu dili kullanan pek yok gibidir. Sadece eski kuşaktan olanların pek azı bu dili anlıyor.

¹ Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, C.8, İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1985, s.76

² Zayançkowski, a.g.e., ss. 315

³ Tekin, Ölmez, a.g.e., ss. 127-128

I. BÖLÜM
METİN

ON SÖZLƏRİ TENRİNİN

1. Menmin Küçlü Tenriy senin ki çahardım seni yerindən Micrinin kullar üvündən.

2. Bolmasın saya özgä tenrilär, kıblalarım alınma. Kılmahın özüya yonma abax da heç türsün ne ki köklärdä yohartın ne ki yerdä aşahartın, da ne ki suvlarda aşahartın yergä. Aşurmahın alarha da kullux etməgin alarha, ki men Küçlü Tenriy senin künülävçü Tenri sahınuvçu günäxın atalarının ulanlar üstünä üç da dörd dorlar üstünä duşmanlarıma. Ançah kıluvçumın şevahat min dorlarha, süvüvçülärimä da saklavçularha saruvlarımını.

10 3. Sahınmahın adın Küçlü Tenriynin yalhanha, ki boş koymastır Tenri kim ki sahınsa adın anın muftxa.

4. Sahınma sahınhın ol şabbat künnü aziz tutma anı. Altı künlär işlägin da kılhın bar işiyni. Da ol yedinçi kün şabbat Küçlü Tenriyä, kılmahın heç iş sen da uvluy kıziy kuluy da karavaşy da tuvary da haribiy ki kabaxlarıyda. Ki altı künlärdä yarattı Tenri ol köklärni da ol yerni ol tengizni da barın ne ki alarda da tınçaldı ol yedinçi kündä, anın üçün alhışladı Tenri ol şabbat künnü da aziz etti anı.

5. Sıylahın ateyni da aneyni, anın üçün uzarırlar künläriy ol yer üstünä ki Küçlü Tenriy berädir saya.

6. Karaxlamahın.

20 7. Azmahın.

8. Urlamahın.

9. Tanıxlıx etməgin dostuy üçün yalhan tanıxlıx.

10. Suklanmahın üvün dostuynun, suklanmahın katının dostuynun da kulun da karavaşın da ögüzün da eşägin da barın ne ki dostuynun.

25

YOLHA ÇIXMAX KISXA KOLTXASI

Çıxaktır ayahıma sözüy, da yarıxlıx yızıma. Atlamlarımını tüzügün yaxşıha, da süründürməgin ayahımını. Onartxın yolumnu da boluşxun maya, bolhun katımda, kayda ki ürüsäm, Amen.

YOLHA ÇIXMAX KOLTXASI

- 30 Maxtav beriyiz Tenrigä,
yolha bara çahıramın,
çögüp tizim üstünä yalbaramın.
- Maxtav beriyiz Tenrigä,
yarlıhaşıya işanamın,
35 boluşluhuya telmărămin.
- Maxtav beriyiz Tenrigä,
keçä da kün sarneymın,
şevahatıy izleymin.
- Maxtav beriyiz Tenrigä,
40 sahn Tenrim şertiyni,
köndär Tenrim meni yarlını.
- Maxtav beriyiz Tenrigä,
tan saruvunda turamın,
biyik avaz kötürämin.
- 45 Maxtav beriyiz Tenrigä,
ottan, suvdan kutxarhın,
şertın Avrahamnın sahnıhın.
- Maxtav beriyiz Tenrigä,
avzum ayiplinin beklägin,
50 öktämligin anın sındırhın.
- Maxtav beriyiz Tenrigä,
kutxar miskinni kılıçtan,
sakla anı kiyik avzundan.
- Maxtav beriyiz Tenrigä,
55 yulu meni bar tarlıxtan,
kutxar canımmı yamanlıxtan.
- Maxtav beriyiz Tenrigä,
hadirlägin yemin miskinnin,
Sendändir yemi bar tennin.
- 60 Maxtav beriyiz Tenrigä,
Tenrim, xayıfsunhun,

duşman koluna tüşürmägin.
Maxtav beriyiz Tenrigä,
Tenrim, tarlıxtan kutxarhın,
65 boluşluhuma caxtlahın.
Maxtav beriyiz Tenrigä,
Tenrim, talaşımını,
Çıx, uruşxun uruşumnu.
Amen.

70 KLÄVÇÜNÜN ORUÇ TUTMA KOLTALARI

1. ORUÇUNUN KABULLUHU ÜÇÜN BAŞ KOLTALASI

Biyi üç dunyaların muna men xor kuluy kelämin alniya comart oruç bila, ki sımartlanamın tandahı küngä bolma oruç tutuvçu alniyda. Bolsun kabullux alniydan Küçlü Tenrim da Tenrisi atalarımın. Ki kabulluxka alheysin alniya oşol oruçumnu
75 süvärlikbä da kläkbä da kelsin alniya yalbarmahın da karuv bergin maya da şirin körgün oşol yalbarmahımını da bu koltxamını da boşatxın yazıhımını raxmetläriy bila ol köplär ki Sensin eşitüvçü yalbarmaxını, amen. Bolsunlar kabulluxka aytmaxları avzumnun da görüldämägi ürägimnin alniyda Tenri yaratuvçum da bar yazıxlarımdan yuluvçum, amen.

80 Maxtavlıdır Tenri dunyaha deyin.

2. KOLTXA ORUÇ KÜNÜNDÄ

Tenrim Tenrisi canların
canlarının ol bar tennin
yaratuvçusı aların
85 sözü bila buyruhunun.

Sen tergeysin üräklärni,
Sen anleysin fikirlärni,
yuvuxsın andi canlarha
enkäygän da sınıxlarha.

90 Koltxaba maya-de xorha
bolhun kiplik tar vaxtlarda
yalbarmahım kabul  tkin
kurban tirki t t   tkin.

K r p yoxtur Send n  zg 
95 Biy da yaratuv u bizg .
Barı yaratıldı Send n,
ker kl ri-de  rkiyd n.

Keldim sınıxkan alrıyda
turup hale men karşıyda,
100 fıryat  t m kistunmaxba,
kola kibleynı maxtavba.

 şit avazım k g yd n,
aziz olturuş saraydan
karanlılıhım yarıtın,
105 ulluluhuynu tanıtın.

S vg n yaxşı fikirimni,
kayırhın  şit v yn ,
iygin boluşlux azizlikt n,
kaytayım bar terslikl rd n.

110 Vay, ne  t m yarıladır
hem  r gim irtıladır
k z m ne a ı yileydir,
ki yazıxlarım artadır.

Ne kim  zg  aytmaheydir,
115 tanıhsız bolmaheydir,
ne ik  z  z m  kıldım,

bar yamanha tuzaxlandım.

120 Tanmaxba açırhandırdım,
yaltaylıxba Sa yalbardım,
sınadım Tenriligiyni,
kutxaralirmusen meni.

125 Köp şevahatlı Tenri Sen,
uzax açuvlu degänsin,
yaxşılıhry arttırasın,
yamanha-de yaxşı toleysin.

130 Körüp men şevahatıynı,
ki iymiysin kaxıryni,
tölämä maya öçüynü,
tek ulhaytxın biyaçımni.

130 Bu kün ne abaylıdır ma,
katı énsäm sınıxtırma,
da almyda mode bolma
günäxlärimni aşkartma

135 Oruç avzumba camımni
aşayışlatamın anı
tatuvlu aşlar ornuna
sızmax arıxlıx tenimä.

140 Avazımni kötürämin,
tamahımni karıltamın
ornunda yaxşı içkinin
talçımahı ürägimnin.

Tügänlämä işaңımni,

kiplä küçüybä canımnı,
yaman kılıhımnı yenmä
145 kayırılhey öz klägimä.

Bolheym tügäl aziz dindä
da bar yollarım tüzlüktä,
bilmä yalhannı kertibä
tenşiligiy azizlikbä.

150 Raxmetlärin Biy sunadır,
kim ki anar çaxıradır,
meni-de xornu xayıflägey,
şirinlikbä xayıfsunhey.

155 Ayır maya alhışıydan
tolu comart kudratıydan,
bernälägin nametiydän
yaxşı bernä süvärliktän.

160 Boşatxın yazıxlarımni,
sürtkün bar günäxlärimni,
maxtalırın maxtavıyba,
rastlanırın bir atıyba.

165 Kabul êtkin bu tirkimni
alnıya keltirilgänni,
maxtavuynu az bilgänäni
tügäl kurbanley degänni.

Yulu meni avur borçlarımdam
bu dunyalıx da anlıxtan,
atıy üçün bu kılınsın,
küçüy avzumdan bilinsin.

170 Kaxırıyba kek tutmaxın,
xışşımıyba korxutmahın,
biläsin ki topraxtan men,
yaman kılıxka konşu men.

Koltxa bila yaratuvçum,
175 biyim da yarlıhaşlavçum,
koyup resim meni sahn,
bar yaxşıyba unutmaxın.

Yarlıhaşy ulusuya
körgüzgün hem dahı maya,
180 tirlik yoluynu körgüzgün,
Ol Dunyanı bildirgin.

Amen.

3. KOLTXA ORUÇ KÜNÜNDÄ

Biyi ol üç dunyaların Tenrisi ol malaxların da Biyi ol galgallarnın yesisi ol
185 boşatlıxlarnın da ol raxmetlärnin Senindir è Tenri ol rastlıx da maya uyatlılı
yuzlärnin bar ol yaxşılıxlar üçün da ol şevahatlar üçün ki kıldıy birgämä tuvhan
künümdän ol yer üstünä uşpu küngä deyin da tüvül tölävinä körä kudratlarıynın
kaytardım Saya. Vale yazıxlı boldum alnyda da ol yamanı enayatlarıyda kıldım. Da
arttırdım tanma da açırhandırma Seni edi klägim. Da haleginä ne siltav étäyim da ne
190 rast bolayım aytamın aytınayım tanmaxlarım üçün Tenrigä. Yazıxlı boldum
tınlamaslıhım bila toreyä. Tandım korxmaslıhım bila Sendän. Yiränçi éttim
saruvlarıynı. Sözlädım ayıplı sözlär. Kınhırlıx éttim borçaydım. Çeyalıx kıldım.
Avanlıx éttim. Kunuşurdum yalhanlıxını. Kenäş berdim yaman kenäş. Aldadım. Élik
éttim. Tandım. Tüvşürdüm buyruhuynu. Xor éttim saruvlarıynı. Sözlädım ayıplı
195 sözlär. Kınhırlıx éttim. Yiränçilik kıldım azdım. Ant éttim yalhanha da muftxa.
Çüvdüm yollarımnı. Kınhıraydım. Yazıxlı boldum alnyda da ensämni kattırdım

çeypadım yollarımni kınhır boldum buzdum işimni azaştım ékinçini-de azaştırdım.
Da kettim saruvlarıya da töräläriydän ol yaxşılar da aley-de faydalı yox édi maya.
Da Sen Tenrim rastsın bar ol kelgän üçün üstümä, ki Sen kertilikkä körä kıldıy vale
200 men kınhırlıx éttim.

Bolsun kabullux almydan Senin Küçlü Tenrim da Tenrisi atalarımın ki
boşatxeysin maya bar günäxlärimni da yuluheysin meni bar yazıxlarımdan da
aşırheysin mendän bar yazıxımni ne ki yazıxlı boldum da ki kınhırlıx éttim da ki
205 tandım almyda klä kıstav bıla, klä kläk bıla, klä yanhıhşlıx bıla, klä çeyalıx bıla, klä
aşkara bıla, klä yaşırtnlıx bıla, klä niyet bıla, klä niyetsiz, klä şahıs bıla, klä şahıssız
tuvhan künümdän ol yer üstünä uşpu küngä deyin. Kelse uçum ölmä Bu Dunyadan
da kaytma Saya, bolsun kabullux almydan Senin Küçlü Tenrim da Tenrisi
atalarımın ki kabul étkeysin canımni xayıfsunmax bıla neçik aley anı mendän. Da
olturhuzhun anı sıylı taxtıy tübünä ki andan ornattıy anı. Ölsäm bolsun ölümüm
210 boşatlıhı bar yazıxlarımnın.

Koltxa bıla Küçlü Tenrim da Tenrisi atalarımın kabul etkin yalbarmahımni
karuv bergin koltxama da eşitkin yalbarmahımni artıxsı yuvhun meni yazıxımdan da
günäxımdän artıxın meni. Da bolayım andi adam ulanlarından kaysıları ki
kölägäsində buyruqlarıymnı sıynadırlar da böğvreydirlär nametiydän üvüynün da
215 aşayış özäniydän içiräsın alarını. Bildirgin maya yolun tirliknin toyma biyançläriydän
on kudratıymnı çebärliklər bıla ömürgä deyin. Amen.

4. KOLTXA ORUÇ KÜNÜNDÄ

Tınlahın avazımni Küçlü Tenrim da xayıfsunhun üstümä da kabul etkin raxmetlər
bıla da kläk bıla oşol yalbarmahımni da sahinhun raxmetläriyni da yapırhun oşol
220 açuvuyunu da ketärgin bizdän ölätni da kılıçnı açlıxni yesirlikni talavnı da yaman
kılıxni da yaman xastalıxlarnı da tügängisizlärnı da yaman açuvlarnı da buyurhun
üstümüzgä yaxşı buyruqlar bar éli üstünä üvümnün da bar uruvum üstünä da
ulhaysınlar raxmetläriy kıyaslarıy üstünä da ulhaysınlar raxmetläriy kıyaslarıy üstünä
da keçingin birgämizgä küçlü Tenrimiz şevahatlı kıyaslar bıla da raxmetli kıyaslar
225 bıla. Da boşatxın bizgä yarhu yarmahın yarhuynun. Da kulax salhın yalbarmahımni
da sıyıtımni ki Sen eşitüvçü yalbarmahın har bir yalbaruvçunun.

Maxtavlıdur Tenri, Sen eşitüvçü yalbarmaxni, amen.

5. KOLTXA ORUÇ KÜNÜNDÄ

Karuv bergin Atam karuv bergin maya bu kıynlı oruç tutxan künümdä ki ullu
230 tarıxtadır men bar yazıxlarım üçün ne ki yazıxlı boldum da tandım alnyda tuvhan
künümdän ol yer üstünä da uşpu küngä deyin. Anın üçün men bugün imänamin da
uyalamın da aytınamın bar yazıxlı işlärimni da rusvaylımın bar günäxlärimdän. Vale
koydum raxmetläriyni uturu közlärimä ki yoluy Senin xayıfsunma yaratılmışları
üstünä ki Sen yaxşı Tenri da boşatuvçu da köp şevahat kıluvçu bar çahıruvçularıya
235 da raxmetläriy bila ol köplär karuv bergin maya ne vaxtta çahırsam da har-de vaxtta
yalbarhan sahatlarımnda eşitkin yalbarmaxlarımni da bolsun azarmahı yavımın da
kanımın ki azardı oruçum bila bugün sahlıslansın boşatılıxka da kabul bolsun alnyda
yavı kibik kurbanın ki koyulur edi kurbanlıhy üstünä boşatılıx kolma bar tüslü
yazıxlar üçün ne ki yazılı boldum da kınırlıx kıldım da tandım alnyda klä kıstav
240 bila klä kläk bila klä yanılışlıx bila klä çeyalıx bila klä bilmäk bila klä bilmäksiz da
kabul körgün meni raxmetläriy bila ol köplär kayırılmanın tanmahıma benim da
enayatlarıymı yummanın yalbarmahımdan benim bolhun endi har vaxt yuvux
yalbarmahıma da yalbarmahına elinin üvümnün çahırhanımdan burun Saya da Sen e
Tenri karuv bergin sözlägänimdän burun da Sen Biyim eşitkin neçik yazılıhandır. Da
245 bolhey çahırmaslarından burun da men karuv berirmin hanuz alar sözlärlär yalbarma
da men eşitirmin. Ki Sen Tenrim yuluvçu da kutxaruvçu da karuv berivçu da
raxmetlävçu bar bir tar vaxtta da kısıxlıx vaxtta da eşitüvçu yalbarmahın har
avuznı.

Maxtavludur Sen Tenri eşitüvçu yalbarmahı, amen.

250 6. KOLTXA ORUÇ KÜNÜNDÄ

Koltxa bila e Tenri biyik etüvçu oturuşun köklärdä ol yuvuz etüvçu körmä ne
boladır. Baxkın aziz ornuydan ol köklärdän da açxın esimni benim anlama sözlärin
ol aziz toreynın anın üçün ki bilgeymın korxma alnından adıynın ol ullu da ol
korxunçlu da boşatılıx bergin maya da bar yazıxlı işlärimä benimda çeyalıxlarıma
255 benim da oyatxın ürägimni kaytma tügäl teşuva bila alnyda. Da yuvuz etkin oşol
yaman kılıhımni kullux etmä Saya da yırax ketärgin köplügündän kobuluşmanın
avançı elnin da kıluvçularının avanlıxını. Da elik etmäsinlär duşmanlarım mendän da
kunuşturhun meni süvüvçülärgä adıymı ol sıyılı da ol aziz. Da arttırın savluhumnu da
savluhun uruvumnun da savluhun ulanlarımın da östürgün alarmı korxuvuya

260 özünün da ayırmahın meni alardan neginçä vaxtı ölümümün kelgey. Da yem
bergin maya bernäsindän öz kudratlarının da tükül bernäsindän adam ulanlarının da
keltirmägin meni yarılıxka da eksikliginä ötmäknin eger ohota yarlı bolsam mahat
kınırlıx bıla bolurmin alnyda da toxtayalmamın sınavlarında töräläriynin. Da
265 köndärgin meni tüz yızlar bıla anın üçün ki tapxeymin şirinlik enayatlary alınna da
tabayım şirinlik közlärindä bar yaratılmışlarıynın neginçe tirimin Bu Dunyada. Da
neçik uzartayım koltxa sözlärimni alnyda men xor da teli boladohon. Ki teliräkmin
bar kişidän da adam ulanlarından da yoxtur andi us da akıl mendä neçik adam
ulanlarında. Ançex kiplänämin sözü bıla David ol biynin / tınlıx toprahına/ ki xor
etmiysin da iränçi etmiysin sımxılıx bıla yalbarmahın miskinnin. Da yaşırmıysin
270 kıblalarıymı andan. Da yalbarhanında koltxasın eşitäsın ki Ullu Biydir Sen da
raxmetlävçü da xayıfsunuvçudur Sen.

Kayyam Tenridir Sen dünyaha deyin hammeşa.

ALHIŞ KABUL ETMÄ ÖTMÄKNİ

275 Maxtavludur Tenrimiz biznin da Tenrisi atalarımıznın, ki tiri tuttu bizni da
yetiştirdi bizni tügäl savluxta esänliktä da bazılıxta uşpu vaxtlarha. Aşırma tüşlü
uşurlarsız, tınlıxta da eminliktä biyançli xıcin tımbılların, da kabul etmä ol
ötmäknı, kipligin tirligimiznin.

Aley ol Tenri, maxtavlu bolhey adı anın, raxmetläri bıla ol köplär da şevahatları
280 bıla ol ullular, yetiştirgey bizni keläsi-de yılha xıclama xıcların da keltirmä comartlıx
da tölämä niyetlär birdän karındaşlarımız bıla da eli bıla üvlärimiznin, da aytayıx
amen!

Da bergey bizgä bu yılını ki utrudux- alhiş yılı da toxlux yılı da onarmax yılı bar
işindä kollarımıznın. Da bolheybiz tabuvçular şirinlik enayatlarda Tenrinin da
285 közlärindä bar körüvçülärimiznin da biylik aharaxların. Da şükür etmä da ulluluhun
kotarma Tenrinin da körmä onarmahımıznı. Da tügäl bolhey üstümüzgä ol yazılhan:

Da alhişlar Tenri ötmägiyni da suvlarıynı da ketärir xastalıxını orteydan. Da
bergey saya Tenri çahından köklärnin da semizliklərindän ol yernin da köp bürtük da
şarbet, amen!

290 Da dahı tögäl bolhey üstümüzgä da bar-de ulusumuz üstünä alhışı atalarımıznın.
Da bar ol işandırmaxlar da yarlıxaşlar, teyzçä vaxtımızda da yuvux vaxtta, da
aytayıx, amen!

Tenri kiplik ulusuna bergey, Tenri alhışlahey ulusun bar yaxşı bıla!

Maxtavludur Tenri dünyaha deyin, kerti tögäl!

295 Kutlu ötmäklär!

ÜGÜT KOLTXASI

È adam bil ki kurtsın tiri egäniydä. Ançex komuzha aylanırsın ölgäniydä. Sıyt
etä da kistuna yas tutxun yazıxlarını tuta esiydä. Sökän ölümdän da yarhu künündän
anla ne bolur saya sonhuyda. Tınlama yaman klägiyni ölüm duşmanıymı da
300 azhırtuvçuynu bar künüydä.

Èsiya alhın yaratuvçuynu igit da sav egäniydä.

Uzax-te zaman tiri bolsey bil ki keräktir ölmä. Körärsin ölümün malahın alnyda
ki kelir canıymı alma. Da kaldırırsın barçaymı ne ki zaxmet çektiy işırma. Da nek
aley süväsın bu yalhan dünyanı kün da keçä urunma. Battı canıy-de ol yaman
305 açıtıxıha kaysı kozheydir seni har vaxt içiydä

Èsiya alhın yaratuvçuynu igit da sav egäniydä.

Anlan è adam uvlu neginçä yaman uçur kelmädi saya. Kaysı vaxtta kuyaşnı-de
yarıhu karanlı körünür közüyä. Oldır avur töräsi Tenrinin tınlı meni da al esiya.
Süvmäğin nindi-de kınhırlıx kılma adamha eger yengildir ol nersä közüya. Da
310 suklanma bir-de kınhırlıxka yengil tutma ne yazılhandır Torada.

Èsiya alhın yaratuvçuynu igit da sav egäniydä.

Caxtla ne bolalıp yaxşı kılma neginçä çırähıy sönmädi Bu Dunyadan. Oldur
canıy senin kaysın ölümün malahı kıyasa üzär içiydän. Kaysı arttırır saya ulla
avruvlar da bolmast kutxaruvçu kolundan. Tek neginçä klärsin yazıxlı bolma kayt
315 yaman yoluydan. Anlan nindi sürünçäklär koyasın özüy yollarıyda.

Èsiya alhın yaratuvçuynu igit da sav egäniydä.

Bil ki aç ıylarsın tursey yarhusu alını Tenrinin. Da ne karuv berirsın sorhanında
nek keçındiy kläginä körä ürägiynin. Aytırlar nek kek tuttuy nek öç kuvduy
suklandıy nersäsına özgänin. Da özgä-de günäxlär ne kläp kıldıy kaysı tas bolmahıy
320 edi senin. Ürüdüy sürünädohoç yazıxta da abranmayın aytty sözün avzuynun.

Èsiya alhın yaratuvçuynu igit da sav egäniydä.

Klägin kabul etmə kenəşimni buyruhun Tenrinin kılma. Əsiya alhın ki ukşeysin borlalıxka ölüm kelir yemişiyini alma. Tınla sözün üvrätüvçüynün kelmästän burun vaxtı başagıynın kesilmä. Tek neginçä kayttırırın ürägiyni hanuz-mo az ettiy tanma.
325 Tınla meni kabul etkin kenəşimni kayt ölmägiydän burun hanuz sav egäniydä.
Əsiya alhın yaratuvçuynu igit da sav egäniydä.

ATASININ ÜGÜT BİTİĞİ UVLUNA

Bu ol bitik, ki iydi birisi uslularından ol dornun uvluna ol yuvaşlıx üçün da korxuvu üçün Tenrinin; da buyurdu anar, ki oxuhey anı bir for aftada da
330 ürängeylär dahı ekinçilär-de uvlu bila da bolheylar keçinüvçülär anın bila söz yesiläri, neçiktä sınıxtırma alarnı korxuvuna Tenrinin da tüzlökkä keltirmäk üçün köplärni anın üçün, ki ürängeylär da tınlaheylar. Da har biri kim ki keçinsä oxuma bolur kutulhan bar tarlıxtan da umşunçtur anar, ki ol bolur aşayışlanhan Ol Dunyada.

335 Tınlahın uvlum tıyuvun ateynın da kemişmägin üvrätüvün aneynın. Keçingın hammeşa sözlämä akırtınlıx bila bar sözläriyni har adamha har vaxtta. Da bunun bila kutulursın ol açırhanmaxtan, ki ol açırhanmax yaman kılıx, yazıxka kiyirüvçü ol adamnı. Da aley ayttılar üvrätüvçülärimiz /sahınçı alarnın alhışxa bolhey/, bar ol açırxanuvçu bar tüslü cınsları cehinnemnin erklänädirlär anda, neçik aytilhan: da
340 dahı yazıxlı yaman vaxtha. Da aley yazılhan, ketärgin açırxanmahmı ürägiydän da aşırhın yamanlıxını teniydän. Ki ol açırhanmax koynunda telilärnin toxteydir. Da ki neçik kutulsey ol açuvdan, kelir əsiya yuvaşlxnın kılıh, ki ol yaxşırax kılıx bar ol kılıxlardan, ol yaxşılardan, neçik aytilhan. Da ol yuvaşlıx sartın kelir əsiya kılıhı ol korxuvnun, ki bergeysin əsiya hammeşa kaydan kelgändir sen. Da keyre sen barırsın.
345 Da ki sen kurt da komuz tirligiydä, da ham ölgäniydän sortun da alında kimnin sen hadirsın bermä rast dın da karuv. Alında ol sıylı Biynin ki neçik aytilhandır, muna ol köklärdä da ol yerdä Men tolumın, aley ayttı Tenri. Da ki neçik sahiş etsey oşol bar bularnı, alırsın əsiya korxuvun yaratuvçuynun. Kaçan ki ilki usnun korxmax Tenridän. Da saklanhın kılmaxtan ol yazıxını da bundi keçinmäklär sartın biyanırsın
350 ülüşüydä. Da ki neçik keçinsey kerägi bila ol yuvaşlıxın, uyalma bar tüslü adamdan da kaltrama andan da saklanma ol yazıxtan, anda toxtar üstüyä alhemi ol Tenrinin.

Da balkuvu haşgaxasının da tirlikləri ol dunyanın. Haleginä uvlum bilgin da körgün,
ki ol öktäm étüvçü ürəgin ol yaratılmışlar üstünä tanadır ol birliginä Tenrinin, ki
körkâyadır ol kiyiti bila biyiginin köklärnin, ki neçik aytilhan. Tenri biylik étüvçü
355 ulluluxnu kaplanadır. Da neçik öktämlänsin ürägi ol adamın. Éger xocalıx bila
maxtansa, muna Tenri yarlı étädir da xoca étädir. Da éger sıy bila - muna Tenrinindir
ol, ki neçik ayttı. Da ol xocalıx da ol sıy almydan Senin da Sen érklänäsin barında.
Da neçik körkäysin ol sıyı bila yaratuvçusunun. Da éger körkäysä usu bila. Muna
ketärädir sözüñ köp sözlävçülärnin da akılın kartların aladır. Tabulhandır, ki ol
360 barısı tendir alınnda Tenrinin, ki açuvu bila yuvuz étädir öktämlärni da klägi bila
biyik étädir ol yuvuzların. Anın üçün yuvuz etkin özünü da sıyılı étär sen ol Tenri.
Anın üçün belgirtämin saya, neçik keçingeysin kerägi bila yuvaşlıxın, ürümä anın
bila hammeşa, bar sözläriy bolsunlar akırtınlıx bila da başıy iyilgän da közläriy
baxsınlar yuvuzha yergä, vale ürägiy bolsun yoharı. Da bahımmahın yuzlärinä
365 adamın sözlägäniydä birgäsinä. Da har adam bolsun ullurax senden közläriydä. Da
éger uslu érän ersä ol yemesä xoca borçtur saya sıylama anı. Da éger yarlı esä ol da
sen xoca yemesä uslurax andan sahiş etkin kölnüydä ki sen yazıxlırxsın andan da ol
rastrax sendän. Ki éger yazıxlı esä-de ol yanlıluvçu, vale sen çeyalıx étüvçü bar
sözläriy bila da işläriy bila da sahişlarıyda. Da har vaxtta sahiş etkin ürägiydä, kıyasa
370 sen turasın alınnda ol Aziz Maxtavlıunun da alhemi senin katına, ki kudratı anın
toludur ol dunya. Da sözläriy bolsunlar korxuv bila da söskänmäk bila kul kibik
alınnda biyinin da oxuvçu kibik turadohon alınnda oxutuvçusunun. Da uyalhın bar
bir adamdan. Da éger indäsä seni kişi, karuv bermägin ulla avazba ançex akırtınlıx
bila, kul kibik alınnda biyinin. Da bolhun zinharlanuvçu oxuma toranı hammeşa, ki
375 bolalheysin kayyam étmä anı. Da ki neçik tursey oxumaxtan ol toranı, tintkin neni ki
oxuduy. Bardır-mo anda andi nersä, ki bolalırsın kayyam étmä anı. Da tintkin
işläriyini har értän bilada da ingirdä da bunlux bila bolurlar bar künläriy teşuva bila
da ketärgin bar heç sahişların bu dunyalıxın ol yalbarmax vaxtında da tüzügün
ürägiyini alınnda ol Tenrinin. Da arıtxın sahişlarıyını da saylahın ol söznü
380 çaharmasıydan burun anı avzuydan. Da aley kılhın bar tirlik künlärindä Bu
Dunyalıhıyının bar tüslü nersädä da yazıxlı bolmassın. Da bunun bila bolurlar
sözläriy da işläriy tüzlär da yalbarmahı bolur aruv da pak da könü da tüzülgän
kertilik bila da kabul bolur alınnda Tenrinin.

385 Oxuhun ol bitikni uşpunu bir for aftada da éksitmägin.
Kayyam étmäk üçün anı da ürümä yolları bıla hammeşa
ol Tenrinin, maxtavlu bolsun adı Ann. Ann üçün
onarırsın bar yollarıyda da sıylanırsın yetişmä yaxşılıhına
Ol Dunyanın. Ol astralhan rastlarha aşayışlanma anda,
Hörmätli Biy.

390 USLU ÉRÄNNİN ÜGÜTÜ UVLUNA

Uyan uvlum da kozhalhın caxtlahın,
ügütümnü kenäşimni tınlahın.
Başlıhı sözlärimnin uvlum budur,
korxmax bir Tenridän ol burunhudur.
395 Da burun bar işläriydän yalbarhın,
har kün Tenri alnına sen telmärgin.
Borçtur saya ertä keçä yalbarma,
da kolma éksikligiyni tolturma.
Bolhun har kün kıblaların koluvçu,
400 ki bolhey kläkläriyni tügällävçü.
Saklahın bar yazılhanı torada,
anın üçün bolur canıy uçmaxta.
Uslularha dahı töräçilärgä,
koşulhun da yabuşmahın teligä.
405 Kayırhın kulahıynı uslarına,
da közüynü telmärtkin sözlärinä.
Da künülägin uslarına alarnın,
künülämāgin yançihına dostuynun.
Yaxşıraxtır tuz bıla ötmäk aşama,
410 tüvül tatlı aşlar xocadan klämä.
Sayla ölümnü zerätiya kirgin,
da öz yuvuhuydan nemedede klämāgin.
Da negä bu kleysin bernä klävçüdän,
klä Tenridän muna berir érkindän.

- 415 Yuklamahın ürängin kumurstxudan,
ayamahıy ayahıy ürümäktän.
Kün da keçä anıxla yaz vaxtında,
ki yetkey sa suvuxta kış vaxtında.
Eger çıxsey izlämä öz yemiyni,
420 unutmahın şert keskän katıhıynı.
Kör kügürçün bürälgändä yeminä,
cahtleydir ol kaytma andak ornuna.
Vale neşer yırax etsä-de uçma,
olok künnü bahadır teyz caxtlama.
- 425 Ayahıynı saklahın da ayahın,
karındaşnın üvünä ürümägin.
Alayox üvündän yalhançı elnin
kayrılhm basmahın yızların anın.
Da turmahın eşigindä xocanın,
430 küsänmägin tatlı aşların anın.
Bıyanmägin zaval kelsä adamha,
mahat kelir saya-de tan bıla.
İzlämägin zaval har bir dostuya,
bilmiysin ne bolur tan bıla saya.
- 435 Töräçini da bıyni kahramahın,
savluxları üçün Tenrinin kolhun.
Da bilgin ki devlätiy kötürülür,
alar sartın da savlux sa üstäilir.
Yaştahı katımy süv bar künyüdə,
440 süvârligin baylahın ürägiydä.
Katım bıla dostuynun sözlämägin,
da layçanlarha karındaş bolmahın.
Közüynü yırax etkin yat katından,
tamhısızdan dahı yılma tillidän.
- 445 Korxutxun ügütlägin katımyını,
da anar bildirmägin anar öz sırtıynı.
Eger tuvdursey uvullar da kızlar,

- har vaxt ügütləgin künlər keçələr.
Satınalın bar küç bıla kitablar,
450 da tutxun alar üçün oxutuvçular.
Da bernələr bernələgin ribbiya,
ne ki bersey bernələr öz uvluya.
İşiy bolsun kertilik bıla tüzülgän,
da tarazuy rastlıx bıla ölçängän.
455 Kınhırlıxba işırtıhan mal heçlikkə,
alış-beriş boladır teptärlikkə.
Erklärüvçü süvsä seni saklanın,
yeldänmägin sıyrıyı aşkartmahn.
Eger çıxsa yırax ketsä ornundan,
460 sakla kıyasa çıxmadı üvündän.
Saylahın olturma yamhurlu kündä,
tıncılıx bıla ürümäktän balçıxta.
Ürümägin küz vaxtında yollarda,
sayla çıxma biylär çıxkan vaxtında.
465 Da açmahn yaman sözgä avzuynu,
mahat şıytan teyz kılar sa yamannı.
Ahalıxka kötürmä avazıyı,
mahat teyz sahnır sa yazıhıyı.
Kıynalmahn işırma mal özüya,
470 Tenrigä işahnın tınc étär saya.
Soruvçuha bazlıhıyı har vaxtlar
kaytar bazlıx tabarsın köp bazlıxlar.
Yalçıyı dahi kullux étüvçüynü
sıla anı kıyasa öz uvluyunu.
475 Yengillätkin avur yugün yalçıynın
da töləgin teyzçä yalın işinin.
Tınl menı kemışkin telilikni,
anda har kün körärsin tamaşalıxını.
Biynin uvlı tüşädır yarlılıxka.
480 a yarlının minädır ahalılıxka.

- Öktämni yergä deyin éndirädir,
a yarlımı topraxtan kötürädir.
Xoca bolsa teli-de sıylanadır,
vale usu yarlımın xor boladır.
- 485 Har yazışmı oxuhun ne ki yazsey,
ki tapmahey kişi ne sen yanhısey.
Rastlıxı kolaylı işni izlägin,
ahalıxlıx biylik étmä klämägin.
Canıymı korxuvha teyz kiyirirsın,
490 aşasey aşlarından da kusarsın.
Da neçä arttırsey mal genç özüya,
ança arttırırsın kayhı canıya.
Tıñsızlıxta tatlı-de aş sıymıdır,
a tıñlıxta kuru tigim-de yaxşıdır.
- 495 Da yaxşıdır bezärgänlik kişigä,
ki ahalıx indälädir barçaha.
Üvrätkin ulanlarıya ustalıxı işlämä,
Ki bolhey nedän alarha har kün beslänmä.
Da künlär dahı yıllar tışleydirilər
500 yılan kibik da vaxtlar çüvürädirlär.
Da neçik yuklasın bar bunu bilivçü
har akıllı astrı buşurhanıvçu.
A dostuy éger minsä yoharı,
künülämägin nemäsinä-de astrı.
- 505 Sözlä anar neçik yarlı yalbarmax,
sahınmahın ne ki édi burunrax.
Da bilgin ki yarlımı xor étädirlär
karındaşlar a xocamı sıyleydirlär.
A bu dünya yaratıldı bunluxka,
510 bart vaxt süvmä bart vaxt açuvlanmaxka.
Kutxarhın yuluhun şevahat kılhın,
künlärimiz kölägädir sahınhın.
Yuluhun zındanda olturuvçunu

- da faydaha berməgin kümüşüynü.
- 515 Kılmasydan burun ol kerəgiyni,
besləgin atıynı da tuvarıynı.
Anlatılsa saya nersə da bilsey,
tıylhın anlatmahın ne eşitsey.
Əger bilsey sırım süvər dostuynun,
520 astrahın ortasında kursahıynın.
Əger süvsey maxtama xocaları,
bolursın sözləvcü yalhan sözlərni.
Saklahın dostuynu neçik közüynü,
kayırmahın heçkə süvərligiyni.
- 525 Ne ulludur süvərligi dostuynun,
kayırlısa sırına düşmanıynın.
İgitliktən baxkın yaxşı iş kılma,
kartlıxka yetişirsın yaxşını körmə.
Yaxşıraxtır vaxtında tıñç ölməgiy,
530 neçik yattan kerəgiyni kləməgiy.
Da uzatxın ölünü zerətinə,
vale yaşlıları orunlarına.
Saklahın dostuynu da dostçaynı,
abaylar canında süvərligiyni.
- 535 Raşaha da baytbaxka koşulmahın,
da köp çaxır əsirginçə içməgin.
Oxuhun toranı kün da keçə,
da süvgün olturma Tenri üvündə.
Köp malha köp katınha suklanmahın,
540 miskinni da yarlımı xor etməgin.
Klä Tenridən da tüvül xocalardan,
sıylırx bolur canıy dostuydan.
Boşatxın dostuynun köp yazıhın,
ters bolmahın da terslikni süvməgin.
- 545 Da tanmahın saylamahın tanmaxnı
da hammeşa süvməgin ayrılmaxnı.

Ne çebärdir oltursalar süvärlär,
süvärlərbä çebärlərbä karındaşlar.
İşanmahın katımıya kuluya,
550 anlatmahın nindi sır bolsa saya.
Eger iysey érkinä ulanıymı
aşkartır sa uyatba ayibiyni.
Kemişkin açuvlanmaxnı da kalhın,
da yaz vaxtında üvüynü kondarhın.
555 Aşamahın toyhunça öz üvüydä,
unutursın klävçü tursa eşigiydä.
Da har adam uvlun bolhun sıylavçu
da Tenridän bolhun har kün korxuvçu.
Dostuynu tutxun neçik uvluynu,
560 a atasın sıyla neçik itteymı.
Da şevahat ayamahın konşuydan,
tan bıla bolur ol da yox bolursın teyzdän.
Da yaşlıxtan sıyla inamlı dostnu,
ki tapxeysın özüya har vaxtlarmı,
565 inanmahın yuz étüvçü kişigä
da oramda bazlıx berivçülärgä.
Xoca bolsey körünädirlär süvärlär,
yarlı bolsey çüvürülädirlär duşmanlar.
Bolhun sınıx kul kibik adamlarha,
570 anda abaylı bolursın alarha.
Da eşitsey yengilligin kişisin
dostundan yaşırhın sözüñ anın.
Azhına süvärlük bolsa araya,
arasına bek saklanhın özüya.
575 Arttırmahın keräksiz söz sözlämä
da baxkın öz yollarıymı tüzümä.
Adamlar uşeydirlar ulla tengizgä,
saklanhın kirmäktän arı terängä.
Künüläsä duşmanıya süväriy,

580 üräklängin anar anlatma sııy.
Aşamahın neginçä açixkeysın,
tatlı bolur aşıy ne aşasey sen.
Da éger toymahıymı yengillätsiy,
tatlı bolur yukuy sa ki yuklasey.

585 Da har nersä üçün açırhanmahın
da tüşüy duşmanıya anlatmahın.
Klävçü törä sendän törä étmägin
da tolhun vaxtta tengizgä kirmägin.
Da saklanhın özüya köp sözlärdän

590 da bilgin ki öç alırlar teyz sendän.
Uvlum keçä bila yalhız ürümägin
da har bir Yisraelgä inanmahın.
Da bilgin ki alar-de él azuvçu,
zulumlavçu Sedom işin kılıvçu.

595 Tiliyni baylap tutxun öz avzuyda
da tilsiz kibik bolhun ortaxlıxta.
Yebermägin arıslanı zındandan,
iysey anı aşar seni teyz vaxttan.
Dostuynun katını üstünä baxmahın,

600 içkärdağı katınıya suklanhın.
Sıydir katınha hörmättir érinä
kötürmäsä közlärin yat üstünä.
Da ortaxlıx kişi bila kılmahın
da yuvuhuy bila satuv étmägin.

605 Tirilmägin yuvuh ullu özängä
da yamhurdan kaçxın biyik orunha.
Çaçsey yaxşı çebärlükni orarsın,
yalhını Tenridän tügäl alırsın.
Tügäl da tüz Tenri alınna ürügün,

610 biyiktägi işlärne izlämägin.
Da telidän sandravdan da katından
kayırılıp ket saklanhın talaşmaxtan.

- Éger usnu da akılnı da bilmäsey,
üvränirsın uslu katına oltursey.
- 615 Uyalmahın üvränmä söz da sorma,
bolsey kuyruş yetişirsın baş bolma.
Da budur us yaxşı yol bila ürümä,
korxma Tenridän da yamandan ketmä.
Saylahın özüya yaxşı tanıxlar
- 620 köp nersälärdän seni tınç étärlär.
Uslu töräçilär katına olturhun,
da ne alsey tanıx bila satınalın.
Yaxşıraxtır barma yaşlı üvlärgä,
barmaxtan içki üvünä biyançkä.
- 625 Aşkarmahın duşmanha ne kölnüydä,
duşmanlıhın yaşır bolsa-de sendä.
Da tergägin ertä keçä xastanı,
yubatxın yaşlını açı canlını.
Talaştan ket dahı kavhadan kaçxın
- 630 da cuhurnun kırıyında turmahın.
Da sıylahın ateynı da aneynı,
yuvuhuynu dahı yaxşı klävçüynü.
Sarayına biynin yettiy da kirdiy,
kıyasa arıslan üstünä atlandıy.
- 635 Anda korxuv éränlärdän sa bolur,
söskänmägiy astri korxuñlu bolur.
Da ögüznü tutmahın müvüzündän,
arıslannı tutmahın avuzluhundandır.
Kayhırmahın kız tuvsa sa işanlın
- 640 Tenrigä da üleşüybä biyanğın.
Da bardır kız uvuldan abaylırax,
atasına anasına yaxşırax.
Da har nersä ki Tenridän sa keldi,
kabul etkin aytxın budur yaxşıdır.
- 645 Yaxşıraxtır boy kızıynı kiyirmä

- zerätkä tüvül igitkä yuvutma.
Da tirilgin arasında tüz élnin
da ketkin ornundan yalhançılarının.
Aşy bıla kiyitiybä xayıfsunhun,
650 yarlının da dostuynun suklanmahın.
Da har kişi öz aklına körä,
har akıllı kişi işinä körä.
Da comartlıx abaylıdır çebärdir,
yuvaşlıx comartlıxka karındaştır.
655 Koltxeym tüzügün kläk bıla
cımatta da sanda tüz üräk bıla.
Da inamlı da tüz élgä yabuşxun,
raşalardan da baydbax éldän kaçxın.
Bolsey kuyruş arıslanğa sıylanırsın,
660 bolsey baş tülkügä yengil bolursın.
Érännär talaşsalar ol arada,
kayırılıp ket da bolmassın tuzaxta.
Da dostuynu süvgün neçik özüynü,
da savluhu üçün kolhun Tenrini.
665 Da saklanhın da korxkun yalhan anttan,
adından Bir Tenrinin ant étmägin.
Da kazmahın éndi cuhur yaşırtın
adamğa ki kazar saya aşkartın.
Bar satuvuyda rastlıxını saylahın,
670 yarlını da miskinni xayıfsunhun.
Ügütlägin canıynı adeplägin,
ulluluxnu öktämlikni süvmägin.
Künülämägin özüyä xocalarğa,
suklanmahın onaruvçu kişigä.
675 Oyanhın çirim étmägin da turhun,
yaşırın işlärne anla oxuhun.
Da har kişi ki yoxtur akıl anda,
uşeydir tuvarğa inamlılığında.

- Da üräklänmägin har bir klävçügä,
680 bernä bergin bar künüydä miskingä.
Yaxşıraxtır az bermä yaxşı can bila,
köp bermäktän yarlıha yaman köz bila bersä.
Yaxşıraxtır yarlı azhına bersä,
xocadan köp yaman köz bila bersä.
- 685 Boyunsasın yesirliknin kabul etkin
da Tenrinin ügütünä çıdahın.
Da hammeşa canıynı sınıxtırhın
har işiydä Tenrigä maxtav bergin.
Tar orunda korxuv bila olturmahın,
690 ken avlax orunlu yerdä tirilgin.
Aşxan nersä üçün açırhanmahın,
yalhız barhan yol bila ürümägin.
Bardır nersä neni işanmasey-de,
teyz kelir sa küsänmäsey-de
- 695 Da bolmaxtan burun nersä anlahın,
başlıhında sonhunun hem saklanhın.
Ters kişidän tornaxşidan kayrilhın,
sürünçäktän da tuzaxtan saklanhın.
Avzunda kişinin sözlär eşitsey,
700 tınlama sözlärin anın küsänsey,
İnanmahın sözünä ne sözläsä,
ançex eger öz közüy bila körsey.
Da zamandan har kün bolhun korxuvçu,
inanmahın har kişigä tanuvçu.
- 705 Kondarsey üv kondarhın öz çegiydä,
kondarmahın yat kişinin çegindä.
Da süvmägin bunyat etmə bunyatıy,
andi orunda ki buzhey kollarıy.
Tilsiz kibik talaşuvçuy bila bolhun,
710 anar yaman avzuy bila tölämägin.
Törälüşsey kötürmä avazıynı,

- törey tergä da buzhun açuvuyunu
Sözläsey kertini sıylı bolursın,
yalhannı sözläsey yengil bolursın.
- 715 Da har vaxt yazışy bolsun koynuyda,
Anda akıl hammeşa bolur sendä.
Da akılıynı bölöp tutsey özüyä,
onhaltır yaraynı hammeşa saya.
Oxuhun usnun yaşırın işlärin,
- 720 karuv da onhalmax yazışların.
Da bilgin özüyä tuvmahın aynın
da har yıllıx vaxtların xıclarının.
Ürägiyni çaya iştä saklahın,
da hammeşa uprahıynı ax kiygin.
- 725 Ötkünç alsey kişidän teyz tölägin,
korxuv bıla ölmägiyni tözmägin.
Da aytmahın dostuya kayt da barhın,
bolhanda katıyda ber ayamahın.
Da har künnü sen özüyä iştirhın
- 730 akılını, tüvül altınını satınalhm.
Onhalmax xastalıhiya yaraya
tabarsın özüyä da dostuya.
Da tüz kullar özüyä satınalhm
da köp baha alar üçün bermägin.
- 735 Da tüzügün atlamıynı künlämä
usluha da sırım usnun anlama.
Yırax ketgin biydän érklänüvçüdän,
satınalhm özüyä tüz yıraxtan.
Sahışla satınalma üç nersälär:
- 740 yaxşı tüz da yaxşı dost da yazışlar.
Da éger bolsey toyhan köp yıllardan,
anda bolursın toyhan kayhılardan.
Kleydir kişi ki artxeylar yılları,
Bilmiydir ki artarlar yazıxları.

745 Ne faydadır uzax bolsa dunyada,
tirliğı kıyın bila bolsa heçliktä.
Da yaratılmadı adam namegä,
ançex har kün maxtav bermä Tenrigä.
Sakla resimläрни törälilärni,
750 yarhu yar özünü neçik özgäni.
Kabul ét us usulärnı avzundan
da kayrılın akılsız əränlärdän.
Tübü söznün sakla éndi toranı,
anda Tenridän alırsın yahını.

755

AYTINMAX KOLTXASI

Saya é Tenri çahıramın. Ullu da korxuñlu Tenri aziz atıya telmărămin. Kipligim ki bolheysin tar vaxtlarımda Saya yalbaramın.
Tar bolhanda maya çahırsam karuv bergin da xayıfsunhun meni. Da yaman
760 işlärimä körä törä étmägin meni. Kaytsın açuvuy mendän da uvutxun meni.
Yaştahı yazıxlarımı ketärgin mendän. Ki artıxsı kıldım bar yoldaşlarımdan.
Yaman köz bila bahıvçularım üçün yırax ketmägin mendän.
Yollarını é Tenri bildirgin maya da usaytxın meni. Da bar tüslü tarlıxtan
kutxarhın meni. Da aziz alhemiydän boş kaytarmahın meni.
765 Aşırıp ketärgin alınıdan yazıxımı ki bar yamandan toldum. Ki Saya yalnızovha
yazıxlı boldum. Da ol yamanı énayatlary alını kıldım.
Kältirmägin törägä kuluynu koltxa bila şevahatıya körä. Ki bolalmammın
toxtayalma yarhuyda yazıxlarıma körä. Xayıfsunhun meni é Tenrim şevahatıya körä.
Sahınhın é Tenrim ki Senin érkiydän yaratıldım. Yerdän da balçıxtan kuvşuruldum.
770 Muna başlıhımdan-de yazıx içinä tolxatıldım.
Éşimä alsam yaman yollarımı kleymin kaytma alardan. Ketärgin avur
yazıxlarımı mendän. É Tenri boşatxın yazıxımı é Tenri kulax salhın
yalbarmahımı yaşırmahın kıblalarıyı mendän.
Akıl da us toreydan üvrätkin meni. Da bar tüslü yazıxtan artıxın meni.
775 comartlıx kılma bar canım bila kiplägin meni.

Korxuvuyunu özüyünün çınıxtırhın ürägimdä. Neginçä canım bardır içimdä. Ê Tenrisi atalarımın işançımını koyamın ançex Sendä.

Şevahatıya körä tiri tutxun meni è maxtavlu Tenrim. Da kutxarhın meni bar duşmanlarımdan koltxama körä menim. Ki Sensin Tenri yarlıhaşlı Tenrim.

780 Üvrätkin maya aziz klägiyni kılma. Ki bolalheymin enayatlary alına şirinlik tapma. Ki yazıxları içinä kim bolalır azizligiynin alında toxtama.

Anın üçün kolamın iränçiligindän balçılımmın da bulhanhan işlərindän tenimnin yuluhun meni. Da artıhaçlıklarından anın ayırhın meni. Neginçä Bu Dunyadan almadiy meni.

785 Kınıraydım enkäydım da astrı yuvuz boldum. ki artıxaçlıhları içinä tenimnin çomdum. Vay maya ki Ol Dunalıxtan yırax boldum.

Hale ürpäyädır tenim alsam bunu eşimä. Ki ölmä keräklidir da yarhu alına turma. Tavusuladı tenim alsam bunu miyimä.

790 Boluşluhum bolhun yarlıhaşlı Tenrim da kutxarhın meni. Da alından aziz kibleynın türtmägin meni. Özüy-de biläsin ki ol yaman kläk azırdı meni.

Yuluhun meni enmäktän görgä sibbasından avur yazıxlarımın. Kulax salhın avazın yalbarmaxlarımın. Küçlü Tenrim kipligim ketmägin yanın.

Firyatım da yalbarmahım kabul bolsun alnıya. Xayıfsunhun da raxmetlägin meni har zamanda. Ki miskinmin men akılda da yarlımın men toreyda.

795 Avazımın eşitkin è Tenri da şevahatıya körä hayıfsunhun. Yaşırmahın kıblalarını mendän Biyik Tenrimdä klägimni bergin. Kulax salhın koltxamın yalbarmaxlarımdan bezmägin.

Talaşxın talaşımın da yarlılıxtan yuluhun meni. Aziz enayatıy alına yuvux kelmä sıylahın meni. Ê Tenri rast töräläriyä körä tiri tutxun meni.

800 Yazıxlı işlərindän tenimnin è Tenrim saklahın meni. Da körmäyim Bu Dunyada da Ol Dunyada öz yamanımın. Ki Saya è Tenri koyamın işançımın.

Tiri bolsun canım da maxtav bersin Saya. Da ullulux kılın aziz adıya. Ki uyatlı bolmahey yuzlärim kelmä alnıya.

805 Ê Tenri kutxarhın meni bar yamandan da yarıtxın maya yarlıhaş yolları. Teyzçä kabul etkin meni körmä yarlıhaşımın da yazıxlarımdan kutulayım. Ê Tenri kutxarhın da yarlıhaşlı bolayım.

Maxtavlıdur Tenri dnyaha deyin kerti da kayyam.

I AYTINMAX

XASTA ADAMNIN YATMAHINA

810 / Din yesisi oxutat /

Biyi ol biylärnin Tenrisi ol malaxların da biyi ol dunyalarnın muna men kuluy /karavaşy/ topraxta kül kurt da komuz kışxa künlü da tolhan günäxtän kelämin yalbarmax bila alnya kolma raxmetläriyni Senin ki boşatxeysin maya bar yazıxlarımni da günäxımnida tanmaxni da faşmanlı yazıxlarımni. Kelämin alnya koladohoç ki boşatlıx bergeysin bar tanmaxlarıma ne ki tandım Saya bar künlärimdä da ne ki kıldım. Yaşırmağın kıblalarıynı yazıxlarımndan da bar günäxlärimni sürtkün. Taşlamahın meni alnydan da aziz alhemiyni almahın mendän. Yarıtıxın kıblalarıynı kuluya yarlıhaşlahın meni şevahatıya körä. Arttırmahın yazıxlılar bila canımni da kanlı işçi el bila tirliklärimni. İygin yarıtılıhıynı da kertiligiyni alar uvutsunlar meni keltirsınlar meni aziz taviya toxtar orunlarıya, è Tenrim xayıfsunhun sağınmahın vaxtında töräynin astralhan günäxımnı sııyı üçün birliğı üçün aziz adıynın süvär olkullarıy da ol rastlar edilär alarda yazıxlı boldular da alarha bernälädiy yazıxların. Da şerti üçün üç atalarımıznın Tenrimiz biznin boş kaytarmahın koltaxamni alnydan birliğı üçün aziz adıynın érkiya Senin smarleymin canımni yuluhun meni, è kerti

825 Tenri. Amen!

/Yıraxrax oxutxun: “Faşmanlı boldum.../

II AYTINMAX

XASTA ADAMNIN YATMAHINA

Mode bolamın yazıxlarımni men alnyda Senin Küçlü Tenrim da Tenrisi atalarımın. Küçlü Tenrisi ol canların bar tennin. Ki érkiydä Senin canı bar tirinin da canı bar tennin da har kişinin. Onhaltuvçu aharahı bar onhaltuvçularnın, kerti Tenri Sen muft onhaltuvçu. Öltürüvçü da tırgizüvçü kesüvçü da onhaltuvçu. Èndirädir görgä da ol özü çıxarır. Bunyatı ol bunyatların da aharahı bar ol aharaxların ol yuvuxların da ol yıraxların. Ki érkiydä Senin men è Küçlü Tenri da bolaluvçu alıştırma har bolhan nersäni. Da tüzätmä yamandan yaxşıha. Da onhaltma

835

bar xastalıxı neçik Sen onhalttıy Xızkıyahu ol biyni, tıñlıh toprahına. Da arttırdıy
tirlik yılları katına kaçan ki édi xabarlı étkän ölümün kolu aşıra rast naviynin. Anın
üçün men-de mode bolamın alnıyda Biyi Ol Dunyalarnın neçik onhalmahım alnıyda
da érkiydä aley ölümüm érkiydä Senin. Bolhey kabullux alnıydan Senin ki
840 onhaltxeysin meni tügäl onhalmax da kötürgün sahnıçımı da yalbarmahım alnıyda
Senin yalbarmahın kibik Xızkıyahunun biyinin Yuhudanın xasta égänindä. Da éger
yuvudu esä vakillik vaxtı ölme bolhey ölümüm boşatlıx bar yazıxlarım da bar
curumlarım. Da bar tanmaxlarım ki yazıxlı boldum da ki kınhırlıx éttim da ki
tandım alnıyda Senin bolhan künümdän Bu Dunyada. Da bergin ülüşümnü Bah-
845 Bostanda keläsi dunyada ol astralhan rastlarha da bildirgin maya yızın tirliknin
toyma biyançıldan kıblaları alına çebärlıklärendän on kudratıynın ömürgä deyin.
Maxtavludur Sen Tenri eşitüvçü yalbarmaxnı. Kelsin alnıya yalbarmahım, da
yummahın enayatlarını eşitmäktän yalbarmahım. Vale yazıxlı boldum.

FAŞMANLI boldum, toreyä tandım, yatnın taladım. Ayıp söz sözlädım, kınhırlıx
850 éttim, çeyalıx éttim. Avanlıx kıldım, kertini yalhanba koştım. Yaman kenäş kenäş
éttim, aldadım. Élik éttim. Tandım, açırhandırdım. Yollarımı çüvgälädım. Kınhırlıx
kıldım, tandım, tar berdim, katı ensäli boldum. Yazıxlı boldum. Çeypadım. Azaştım.
Xor iş kıldım. Ol yaxşı saruvlarıydan da töräläriydän kettim, da bulardan barından
fayda yox édi maya. Da Sen rast Tenri bar ol kelgän üçün üstümüzgä ki kertini kıldıy
855 da men borçaydım. Kaytxın kaxır açuvuydan da xayıflängin ol yamanlıx üçün
ulusuya. Bolheylar kabulluxka aytmaxları avzumnun da sahişi ürägimnin alnıyda
Senin é Tenri yaratuvçum da yuluvçum. Maxtavludur Tenri dunyaha deyin kerti da
kayyam!

ŞİRİN EL

Şirin el sıyba kel,
Küsənsey çahırnı,
Tüzümä, kötürmä
5 Kobuzley avaznı.
Biyañç, kuvañç arttırı
Aşırma bu vaxtnı.

Cuvat: İçmä, içmä süvăr dostlar,
Bolsun sizgä yarix közlär.
10 Süvərlär sarnarlar,
Duşmanlar yırlarlar.
Yırlarlar, yırlarlar,
Çöpräni içərlär.

Mallılar, yarlılar
15 Kaçtılar çalmaxka.
Bırhiha, kobuzha
Da çebär yırcaxka.
Tüslü, tüzlü çozmaxlar
Oyatadlar cannı.

20 Cuvat

Markas Sultanskis

MENİM TÜŞÜM

Dostçam, yaxşı tüş tüşländigim:
Ki kuyaş küçlü yarıtət,
25 Ki sırım köknün tanıdım,
Ki malax üsttän baxınət.

Göl suvlar tügäl körkündä
Aruv kuyaşxa tartılat

30 Da kuyaş uçsuz kücündä
Kuçmahına anı alat.

Ki çıpçılıarı köklärnin,
Kiyinip altın yunçoxlarha,
Sarney körkün süvərliknin,
Aytadlar köp bar canlarha.

35 Ki teräklär kaplandılar
Süt kibik ax çeçäklärbä
Da malaxlar taxkaladlar
Barın altın yemişlärbä.

40 Ki tamaşa türsünlärdä
Bar kögötlär yaşardılar,
Aruv, tügäl köklärindä
Aziz yırını sarnadılar.

45 Ki bar taşlar aylandılar
Körümläribä altınha,
Da bar dünya tenäştilər
Aziz, aruv malaxlarha.

Simon Kobecki

YUKLA UVLUM

50 Kuyaş éndi ingir boldu,
İşançlardan camım toldu.
Hanuz balkır kuyaşımız,
Yarıx bolur tirligimiz.

Yukla, uvlum, yukla uvlum.

55 Yarıx bolur tirligimiz.

Men inanam, süvâr uvlum,
Ki biyançli sendän bolum.
Bolus küçlü, ösüp ullu,
Muft tüvül sen karay uvlü.

60 Yukla, uvlum, yukla uvlum.
Muft tüvül sen karay uvlü.

Uvlum saya süvârligim,
Saya benim bar tirligim,
Ürân süvmä ürägiydän,
65 Süv dünyanı bar canıydan.

Yukla, uvlum, yukla uvlum.
Süv dünyanı bar canıydan.

Saya, körküm, kley yaxşım
Küçlü tögän yaşlarımın.
70 İnan, uvlum, kelir vaxtlar,
Biyañçlärdän canıy tolar.

Yukla, uvlum, yukla uvlum.
Biyañçlärdän canıy tolar.

Simon Kobeski

75 KARA TENGİZ

Kara tengiz! Men unutmam
Küçün terän suvlarıymın.
Köp kleym aytma, tek yazalmam
Çuvlamahın tolhunlarnın.

80 Ne bart senin suvlarıyda,
Da kim tabar kenligiyni?

Kaytam üvgä da canımda
Éltäm uçsuz körkläriyni.

85 Ullu tengiz kıryından
Baxtım köknün yuzlärinä.
Kördü közüm neçik andan
Ay yarıtat suv üstünä.

90 Sansız da köp yulduzçoxlar
Yarım balkıydılar biyiktän.
Kaydan alar alındılar,
Bu yaşırım sırlar mendän.

95 Men inanam ki bardır us,
Kaysın körälmıydir tiri.
Anla da bil, sıylı ulus,
Ann adı- Aziz Tenri.

Simon Firkoviç

KARDAŞLARHA

100 Yırax yerdän sizgä éltäm
“Bazlıx” kardaşlarıyızdan.
Kara Tengizbä men ketäm,
Temir yolnun yoxluhundan.

105 Köp avurrax kaytma üvgä,
Neçik kaçma édi andan.
Kaldı bir yol da yox özgä,
Ol-de barat yat kırydan.

Kayda uçu uruşların,
Ne aların sonhuları?
Kayda çegi kıyımların,
Da ne berir avruvları?

110 Kläym inanma ki bar bular
Sürtülürlər ortamızdan.
Kelir bizgä yaxşı vaxtlar,
Da onhalırbız sızlavdan.

Bolurbız biz usluraxlar,
115 Kaytsax bürälmägimizdän.
Da işanam ki kaytxanlar
Kaçmastlar öz üvlärindän.

Simon Firkoviç

ORAX TOYU

120 Yetildi bürtügümüz,
Başurat yergä.
Hoy, siz yer işlävçülär,
Çıhıyız tüzgä!

125 Aştılar oraxçılar,
Barısın orhan.
Kurudu da taşıldı,
Ornuna koyhan.

Aşlıxtan da budaydan
İndırlar toldu.
130 Kim yileydohon çaçtı,
Kuvana ordu.

Karayha "Orax toyu"
Bıyançkä bolsun,
Tıyışın ataların
135 Bahalı tutsun.

Simon Firkoviç

ULUS YIRI

Letuva, yer-suvumuzdur,
Sen yeri bahatırın,
140 Avalhılıxtan uvluydur
Küç alsın, kuvatın.

İnamlı tüz yızlarında
Köçsünlär ulanlarıy,
Kolaylı iş kılhanında
145 Bar élgä, saya-de.

Kip kuyaş Letuvada
Tunuxluxnu kayırhey,
Yarıxlıx, kertilik
Yoldaşımızha bolhey.

150 Letuva süvârligi
Ürâgimizdâ yansın,
Letuva adına
Birliğimiz yaşarsın.

Vertè Mikolas Firkoviçüs

I BITİK

1.KÜNGÄ

1 ÇOZMAX

1. Sandır ol kişigä ki ürümäsä kenäşi bıla tanuvçularnı da yolunda yazıxlarnı
5 turmasa, da olturuşunda élikçilärnı olturmasa.
2. Ki ançex torasında Tenrinin bolsa klägi amn, da torasın oxusa kün da keçä.
3. Da bolur ahaç kibik ornatılhan çırlax suvlar katına ki yemişin berir vaxtı da
yaprağı anın upranmıdır, da ne ki kılsa onarır.
4. Tüvül aley ol tanuvçular, ki ançex tozhax kibik ki taberädir anı yel.
- 10 5. Anın üçün turalmaslar tanuvçular törädä, da yazıxlılar cımatında rastlarnı.
6. Ki bilädır Tenri yolun rastlarnı, vale yolu tanuvçularnı tas bolur.

2 ÇOZMAX

1. Negä uturu turadırlar xanlıklar, da ummetlär sözleydirlär boşluxnu.
2. Turadırlar biyläri yernin da ahalıklar sırlaşadırlar birdän, uturu Tenrigä da
15 sürtülmüşünä.
3. Aytadohoç üzäyik bavların alarnı, da salayx özümüzdän örkänlärin.
4. Kayyam toxtavçu köklärdä külädır, Tenri élik étädır alardan.
5. Anda sındırır alarnı küçü bıla, da kaxırı bıla alhasatır alarnı.
6. Da men ahalıx étim özümüdän Biy, Cıyyon aziz tavım üstünä.
- 20 7. Kotaramın adın Tenrinin ayttı maya uvlum dep sen, men bögünnü ullu étim
seni.
8. Kolhun mendän da berirmin xanlıqlarnı ülüş saya, da tutuvlux saya
kırydahılarnı yernin.
9. Sındırırısın alarnı temir tayax bıla, çerep savutnu kibik kovşatırısın alarnı.
- 25 10. Da haleginä biylär akıllanıyız, adepläniyız töräçiläri yernin.
11. Kullux étiyız Tenrigä korxuv bıla, da kuvanıyız kaltravux bıla.
12. Oxuyuz toranı mahat açuvlanır da tas bolursız yaman yol sartın ki kabunsa
azhına açuvu, san bolur bar işanuvçularha Anar.

3 ÇOZMAX

- 30 1. Çozmaxı Davidnin, kaçxanında alından Avşalomnun uvlunun.

2. È Tenri ne köptürlär tar berüvçülärüm, köplär turadırlar üstümä.
3. Köplär aytadırlar canım üçün, yoxtur yarlıhaş anar Tenridän hammeşa.
4. Da sen è Tenri kalkan benim aşıra, sıyım da kötürüvçü başımni.
5. Avazım bila Tenrigä çahıramın, da karuv berädir maya aziz tavından
35 hammeşa.
6. Men yatsam da yuklarımın oyanırımın, ki Tenri kipleydır meni.
7. Korxmıyımın tümänlärindän ulusnun, ki çüvrä koysalar üstümä.
8. Turhun è Tenri yarlıhaşlahım meni Tenrim kaysı ki vattıy bar duşmanlarımni
yayaxka, tişlärin tanuvçularımın sındırdıy.
- 40 9. Tenrinindir ol yarlıhaş, ulusuy üstünä alışıy Senin hammeşa.

4 ÇOZMAX

1. Çebär avaz kötürüvçügä çozmaxlar bila çozmaxı Davidnin.
2. Çahırhanımda karuv bergin maya rast Tenrim tar bolhanda maya avlax etkin,
xayıfsunhun meni da eşitkin yalbarmahımni.
- 45 3. Adam ulanları kaçanha deyin koyarsız sıyımni imänçlikkə süvərsiz boşluxnu,
izlərsiz aldavnı hammeşa.
4. Da biliyız ki ayırdı Tenri tüz kişini özünä, Tenri eşitir çahırhanımda anar.
5. Titräyız da yazıxlı bolmayız sahiş etiyyız kölnüyüzdä tüşägiyyız üstünä kaytmax
üçün, da tıyılıp maxtav beriyız Tenrigä.
- 50 6. Debexa etiyyız rast debexalar, da işanyız Tenrigä.
7. Köböy aytadırlar kim körgüzsä edi bizgä yaxşım, balkıtxın üstümüzgä
yarıxlıhın kıblalarıynın è Tenri.
8. Berdiy biyanç ürägimdä, ne vaxttan bürtükləri da şarbetləri arttılar.
9. Tınçlıx bila birgä yatsam da yuklarımın ki Sen Tenri yalhızov, eminlik bila tınç
55 etärsin meni.

5 ÇOZMAX

1. Çebär avaz kötürüvçügä ol supelkalar üstünä Çozmaxı Davidnin.
2. Aytmaxlarımni kulax salhın è Tenri, anlahın görüldämägimni.
3. Kulah salhın avazına yalbarmahımniın Biyim da Tenrim ki Saya yalbaramın.
- 60 4. È Tenri tan bilada eşitkin avazımni, har ertän bilada tüzüymin Saya
yalbarmahımni da kareymın şevahatıynı.

5. Ki Tenri klämävçü kınhırlıxı Sen, tirilmästir alrıyda yaman işçi kişi.
6. Turalmaslar malahaylıx étüvçülär karşısına enayatlarınyın, xor ettiy bar kıluvçularını avanlıxını.
- 65 7. Tas etkin sözlävçülärni aldavını kanlı işçi kişini da yaltayını, yerinçi etädir Tenri.
8. Vale men köplüğü bıla şevahatınyın kelirmin üvüya, başururmin aziz hexalıya korxuvuy bıla.
9. È Tenri köndärgin meni rastlıhy bıla yaman köz bıla bahuvçularım üçün, 70 tüzätkin alnımda yoluynu.
10. Ki yoxtur avzunda tanuvçunun kolaylı söz içläri kavşarlıxtan toludur zerät kibik açıx tamaxları, tilläri yılma sözleydirilər.
11. Verän etkin alarını è Tenri yihılsınlar kenäşlərindän köp günäxläri üçün tabergin alarını, ki tandılar Saya.
- 75 12. Da biyansinlər bar işanuvçular Saya dünyaha deyin sarnasınlar da kalkanlahın alar aşıra, da biyansinlər Senin bıla süvüvçülär adıynı.
13. Ki Sen alhışleysın rastını è Tenri, kübä bıla kabullux bıla tacleysın anı.
- 6 ÇOZMAX
1. Çebär avaz kötürüvçügä çozmaxlar bıla ol segiz ipli kıcax üstünä Çozmaxı 80 Davidnin.
2. È Tenri açuvuy bıla ügütlämägin meni, da kaxırıy bıla adeplämäginmeni.
3. Xayıfsunhun meni è Tenri ki kesilgändir men, onhaltxın meni è Tenri ki alhasandılar süväklarim.
4. Da canım alhasandır astrı, da Sen è Tenri kaçanha deyin onhaltmassın meni.
- 85 5. Kaythın è Tenri kutxarhın canımnı, yarlıhaşlahın meni şevahatıy üçün.
6. Ki yoxtur ölümdä sahnıçıy, gördä kim şükür berir Saya.
7. Yadadım kistunmahımdan çomamın bar tunkatanı tüşäğim içinä, yaşım bıla yatahımnı çiritämin.
8. Ketiyiz mendän bar kıluvçular avanlıxını, ki eşitti Tenri avazın yılamahımnın.
- 90 9. Eşitti Tenri yalbarmahımnı, Tenri koltxamnı kabul etti.
10. Uyatlı bolurlar da alhasanırlar astrı bar duşmanlarım, kaytırlar uyatlı bolurlar köz yumçuhuna.

7 ÇOZMAX

1. Çebär çozmax Davidnin ki şıra oxudu Tenrigä, işläri üçün Şaulnun Binyaminli
95 kişinin.
2. Küçlü Tenrim Saya işanamın, yarlıhaşlahın meni bar kuvuvçularımdan da
kutxarhın meni.
3. Mahat yırtar arıslan kibik canımnı, üzär da bolmast kutxaruvcu.
4. Küçlü Tenrim kıldım eşä bunu, eger bart eşä avanlıx uvuçlarımda.
- 100 5. Eger tölädım eşä baz elimä yamannı, vale kutxardım tar berüvçülärımni-de
muft.
6. Kuvadır duşmanda kuvduradır özgägä canımnı da yetädır da basxaleydir yergä
tirliklärimni, da sıymnı topraxka tenäştirädır hammeşa.
7. Turhun e Tenri açuvuy bila kötürülgün kaxırlar bila tar berüvçülärımä, da
105 oyanhın boluşluhuna çaramnın ki smarladıy.
8. Da cimadı ümmetlärnin kurşasalar Seni koltxa bila, da anın üçün canımnı biyik
kökkä kaytarhın.
9. Tenri yarhu yarar ulusların törä etkin meni e Tenri, rastlıhıma körä da
tügälligimä körä üstümä.
- 110 10. Tügänlänsin endi yamanlıhı tanuvçularnın vale tüzüvcü rastnı da sınavçu
üräklärni da büvräklärni, rast Tenri.
11. Kalkanım Yoharhı Tenri, yarlıhaşlavçu tüz üräklilärni.
12. Tenri rast töräçidir, da Tenrini açırhandıradır tanuvçu har kün.
13. Eger kaytmasa açuvundan kılıçnı bileydir, yaynı kuradır da tüzüydır anı.
- 115 14. Da bilmiydır ki özünä tüzüydır savutların ölümün, okların kuvmaxlarha
kıladır.
15. Muna sahiş etädır avanlıxnı, da kenäş etädır ömgäkni da kıladır yalhanlıhını.
16. Kuyu kazadır da terän etädır anı, da tüşädır cuhurha ki kıladır.
17. Kaytadır ömgägi başna anın, da töbäsı üstünä avanlıhı enädır.
- 120 18. Şükür etämin Tenrigä rastlıhına körä, da zemer oxuyumnı adına Tenrinin
Yoharhı Tenrinin.

8 ÇOZMAX

1. Çebär avaz kötürüvcügä ol gitit üstünä, çozmaxı Davidnin.

2. Tenri Biyimiz ne küçlüdür ady Senin bar ol yerdä, ki berdiy hörmätiyni ol
125 köklär üstünä.
3. Eşitmäk üçün maxtav avzundan yaş ulanların da ömüvçülärnin bunyat ettiy
toranı tar berüvçüläriy üçün, eksitmä duşmanmı da oç aluvçunu.
4. Ki körämin kökläriyni yaratmahın buyruqlarının, aynı da yulduzlarnı ki
tüzüdüy.
- 130 5. Nedir kişi ki sahnasın anı, da adam uvlu ki eşkâ alasın anı.
6. Da eksikräk etti any azhına malaxtan, da sıy bıla da hörmät bıla tacladıy anı.
7. Erkländirdiy anı yaratılmışlarında kudratlarının, barısın koyduy erki tübünä.
8. Koynu da ulla tuvarların barların, da dahı kiyiklärin tarlavmın.
9. Kuşun köklärnin da balıxlarnı ol tengiznin, aşuvçunu yızları bıla tengizlärin.
- 135 10. Tenri Biyimiz, ne küçlüdür ady Senin bar ol yerdä.

9 ÇOZMAX

1. Çebär avaz kötürüvçügä ölmägi üçün eki aralı kişinin, çozmaxı Davidnin.
2. Şükür berämin Tenrigä bar üräğim bıla, kotaramın bar temaşa işläriyni.
3. Biyanämin da kuvanamnı Senin bıla zemer oxuyumnı adıya Senin, Yoharlı
140 Tenri.
4. Kaytxanda duşmanların kedärgi, sürünürlär da tas bolurlar alnıydan.
5. Ki kıldıy törämni da yarhumnu, olturduy taxtxa rast töräçi.
6. Üräklängin xanlıqlarda tas etkin tanuvçunu, adların alarnın sürtkün dünyadan
da dünyaha deyin.
- 145 7. Duşman tügändi üvlär boldular verän ömürgä deyin da şaharların kemiştıy, tas
boldu sahnçları alarnın.
8. Da Tenri dünyaha deyin kayyamdır, tüzüdü törägä taxtın özünün.
9. Da Ol törä etädir dünyanı rastlıx bıla, yarhu yaradır ummetläri tüzlüklär bıla.
10. Da boladır Tenri kiblik yarlıha, kiplik tar vaxtlarha.
- 150 11. Da işanadırlar Saya bilüvçülär adıynı, ki kemişmädiy izlävçüläriyni è Tenri.
12. Zemer oxuyuz Tenrigä olturuvçusu Ciyonnun, anlatıyız uluslarda temaşa
işlärin.
13. Ki izlävçü borçun kanların alarnı sahnadır, unutmydır firyatın yuvaşların.
14. Xayfsunhun meni è Tenri körgün kıyınımını xorlavçularımndan, biyik etüvçüm
155 kabaxlarından ölümün.

15. Ann üçün kotaramın bar maxtavıynı kabaxlarında cımatının Cıyyonnun, kuanamın yarlıhaşıy bıla.
16. Battılar xanlıxlar cuhurda ki kıldılar, bu avha ki kömdülär ilindi ayaxları.
17. Belgilidir ki Tenri rast törä kıldı işi bıla uvuçlarının tuzaxlanadır tanuvçu, 160 çebär maxtav Tenrigä hammeşa.
18. Kaytadırlar tanuvçular görgä, bar xanlıxlar unutuvcular Tenrini.
19. Ki ömürgä deyin unutulmastır yarlı, umsunçu miskinlärnin tas bolmastır dünyaha deyin.
20. Turhun è Tenri küçäymäsin kişi, töräläşsinlär xanlıxlar kıblalarıy alınna.
- 165 21. Koyhun è Tenri korxuv alarha bilsinlär xanlıxlar, ki sızlavlu bar künläri aların hammeşa.

9 KÜNGÄ

44 ÇOZMAX

1. Çebär avaz kötürüvçügä ulanların Koraxnın akıllı çozmax.
- 170 2. È Tenrim kulaxlarımız bıla eşittik da atalarımız yomaxladılar bizgä, iş ki kıldıy vaxtlarında avallı vaxtlarda.
3. Sen küdratıy bıla xanlıxlarnı tas èttiy da ornattıy Yisraelni, yaman ètti ummetlärgä da iydiy alarnı.
4. Ki түvül kılıçları bıla meräslädilär yerni da kuvatları түvül yarlıhaşladı alarnı, 175 ançex on küçüy da kuvatıy da yarılılı kıblalarıynın ki süvdüy alarnı.
5. Sen Ol Biyim Tenri, sımardahın yarlıhaşların Yaakovnun.
6. Senin boluşluhuy bıla duşmanlarımıznı çançarbiz, adıya işanıp teptär ètärbiz uturu turuvçularımıznı.
7. Ki түvül yayıma işanamın, da kılıçım yarlıhaşlamast meni.
- 180 8. Ki yarlıhaşladı bizni tar berüvçülärimizdän, da xorlavçularımıznı uyatlı èttiy.
9. Tenri bıla maxtanabız har kün, da adıya Senin dünyaha deyin şükür ètäbiz hammeşa.
10. Ham kemiştıy da imändirdiy bizni, da çıxmıysın çerivlärimizgä.
11. Kayttırdıy bizni artxarı duşmandan, da xorlavçularımız teptär èttilər bizni.
- 185 12. Berdiy bizni koynu kibik yemgä, xanlıxlarda çaçtıy bizni.
13. Sattıy ulusuyunu malsız, da arttırmadıy bahaların aların.
14. Koyduy bizni rusvaylıx konşularımızha, élikkä da sörçäkkä çüvrälärimizgä.

15. Koyduy bizni çeynavha xanlıqlarda, baş silkmäk ummetlärdä.
16. Har kün imänçim karşıma, da uyatı yuzlärimnin kapladı meni.
190 17. Avazından rusvaylavçunun da haraplavçunun, alından duşmanın da oç aluvçunun.
18. Bar bu keldi bizgä da unutmadıx Seni, da yalhanlanmadıx şertiyä.
19. Ketmädi artxarı ürägimiz, da kayırılmadı atlamlarımız yızlarıydan.
20. Ki yançtıy bizni ornunda acdahalarnın, da kapladıy üstümüzgä tuman bila.
195 21. Eger unuttux eşä adın Tenrimiznin, da yaydıx eşä uvuçlarımıznı yat Tenrigä.
22. Muna Tenri tergäydir bunu, ki Ol bilädir yaşırın sahişların üräknin.
23. Ki Senin üçün öltürünäbiz har kün, sahişlanabız koy kibik sohumha.
24. Oyanhın negä yukleysın eTenri, oyanhın kemişmägin ömürgä deyin.
25. Negä kiblalarıymı yaşirasın, unutasın kıyımımıznı da kısıxlığımıznı.
200 26. Ki enkäydi topraxka camımız, yabuştı yergä kursahımız.
27. Turhun boluşxun bizgä, da yuluhun bizni öz şevahatıy üçün.

45 ÇOZMAX

1. Çebär avaz kötürüvçügä Şoşannim üstünä ulanlarının Koraxnın, akıllı çozmax şırası süvərliklärnin.
205 2. Sahış etti ürägim yaxşı söznü aytamın men işlärim biygä yaraşlıdır, tilim sızhiçi kibik teyz yazuvçunun.
3. Körklüräk bolduy adam ulanlarından kuyulhandır şirinlik erinläriydä, anın üçün alhişladı seni Tenri dünyaha deyin.
4. Baylahın kılıçını but üstünä e bahatır, sıyrı da hörmätıy.
210 5. Da hörmätıy Senin aşma atlama kerti söz üstünä da yuvaşlıx üstünä da rastlıx üstünä, da üvrätti saya korxunçlı işlärnı on küçüy.
6. Oklarıy senin bilängändirlär uluslar tübüydä tüşärlär, ürägindä duşmanlarının ol Biynin.
7. Taxtıy Senin e Tenri dünyaha deyin, tayahı tüzlüknün tayahı biyliyinnin.
215 8. Süvdüy rastlıhnı da xor ettiy kınhırlıxnı anın üçün sürttü seni Tenri Tenriy, biyançlı yav bila artıx yoldaşlarıydan.
9. Muşk da sandallar küküydürlär bar upraxlarıy, saraylar fil tışadın biyandırädirlär seni.

- 220 10. Kızları biylärnin abaylı ahalçkalarıy, turadır biyçä on yanydan altını içinä ofirnin.
11. Tınlahın è kız da körgün da kayırhın kulahıynı, da unutxun ulusuyunu da üvün ateynin.
12. Da küsändi ol biy körküynü, ki ol biyiy senin da başurhun anar.
13. Da cımatı Cornun tirki bıla kıblalarıynı kolarlar, xocaları ulusnun.
- 225 14. Bar sıylı kızı biynin içkäri, altın oyuvlardan kiyiti ann.
15. Naxışlar bıla èltinirsın biygä boy kızlar artından ann kırxınları ann, keltirilirlär saya.
16. Èltinirlär biyançlär bıla da kuvañç bıla, keltirilär sarayına biynin.
17. Ornunda atalarıynın bolurlar ulanlarıy, koyhun alarnı ahalıxlarha bar ol yerdä.
- 230 18. Sahındıramın adıynı har bir dorha, ann üçün uluslar şükür ètädirlär.

46 ÇOZMAX

- 235 1. Çebär avaz kötürüvçügä ulanlarının Koraxnın, Alamot üstünä şıra.
2. Tenri bizgä sıyıñç da kuvat, boluşlux tar vaxtlarda tabuladır astrı.
3. Ann üçün korxmıybız alışınhanda yer, da tayhanda tavlur ortasında tengizlärnin.
4. Çuvlarlar bulhanırlar suvları, kaltrarlar tavlur ulluluhundan Annın hammeşa.
5. Özännin çirlaxları biyandırädirlär şaharın Tenrinin, aziz orunların Yoharlı Tenrinin.
- 240 6. Tenrinin boluşluhu bolsa ortasında annın taymastır, boluşur anar Tenri tan saruvlarında.
7. Çuvlarlar xanlıxlar tayarlar biyliklär, bersä ünün irir yer.
8. Tenri yaratuvçu çerivlärnı birgämizgä, kiplik bizgä Tenrisi Yaakovnun hammeşa.
9. Keliyiz köryüz işlärin Tenrinin, ki koydu veränliklär yerdä.
- 245 10. Èksitädır uruşlarını uçuna deyin ol yernin yaynı sındıradır da kıpçıdır süngünü, çeriv arabaların küvdürädır otta.
11. Ketiyez da biliyez ki men Tenri, biyikligimni körgüzürmin xanlıxlarda ulluluhumnu körgüzürmin yerdä.
- 250 12. Tenri yaratuvçu çerivlärnı birgämizgä, kiplik bizgä Tenrisi Yaakovnun hammeşa.

47 ÇOZMAX

1. Çebâr avaz kötürüvçügä ulanlarının Koraxnın çozmax.
2. Bar ol uluslar kahıyız uvuç, kışırıyız maxtav Tenrigä sarnamax avazı bila.
3. Ki Tenri Yoxarlı Tenri korxuñçludur, ullu Biy bar ol yer üstünä.
- 255 4. Sındırır ulusları ırkimiz túbünä, da ummetlärni ayaxlarımız túbünä.
5. Saylar bizgä ülüşümüzni ulluluhun Yaakovnun ki süvdü hammeşa.
6. Kötürüldü Tenri kışırmax bila, Tenri birli avazı bila.
7. Zemer oxuyuz Tenrigä zemer oxuyuz, zemer oxuyuz Biyimizgä zemer oxuyuz.
8. Ki Biyi bar ol yernin Tenri, zemer oxuyuz akıllı çozmax.
- 260 9. Ki boldu Tenri xanlıxlar üstünä, Tenri kayyam aziz taxtı üstünä.
10. Comartları uluslarının işırladırlar ulusu Tenrisinin Avrahamnın, ki Tenridän kiplikleri yernin astrı kötürülgändir.

48 ÇOZMAX

1. Şıra da çozmax ulanlarının Koraxnın.
- 265 2. Ulludur Tenri da maxtalxandır astrı, şaharında Tenrimiznin aziz tavında.
3. Körklü valayat biyançı bar ol yernin tavi Ciyyonnun kırılırları Cafonnun, şaharı Ullu Biynin.
4. Tenri saraylarında ann, belgilidir kiplikkä.
5. Ki muna ol biylär işırladırlar, aştılar birgä.
- 270 6. Alar kördülär aley tamaşa éttilär, alhasandılar aşıtılar.
7. Titrävük tuttu alarnı anda, tolhax törär katınnı kibik.
8. Yeli bila kün tuvuşnun, sındırdı gereblärin Tarşışnı.
9. Ki neçik eşittik aley kördük şaharında Tenri çerivlärnin şaharında Tenrimiznin, Tenri tüzügey anı dünyaha deyin hammeşa.
- 275 10. İşanabız é Tenri şevahatıya, ortasında hexalıynnı.
11. Neçik adıy Senin é Tenri aley maxtavıy Senin kırılırları üstünä yernin, rastlıxtan toldu on kudratıy.
12. Biyansin tavi Ciyyonnun da kuvansınlar kızları Yuhudanın, töräläriy üçün é Tenri.
- 280 13. Kurşayız Ciyyonnu da kurşatıyız anı, sanayız ullu üvlärin annı.

14. Koyuyuz  siyizni korasına kipl yiz sarayların anın, anın  c n ki kotarheysiz sondrahı dorha.

15. Ki bu Tenri Tenrimiz k cl  dunyaha deyin, Ol k nd rir bizni  lg n .

10 K NG 

285 49  OZMAX

1.  eb r avaz k t r v c g  ulanlarının Koraxmın  ozmax.

2. Tınlayız bunu bar ol uluslar, da kulax salıyız bar olturuv uları dunyamın.

3. Dahı adam ulanları dahı ulanları kişinin, birg  xoca da miskin.

4. Avzum s zleydir uslu s zl r, da g r ldeydir  r gim akıllı s zl r.

290 5. Kayıramın maşalha kulahımın, a amın kobuz bila tabušturmahımın.

6. Ne korxayım yaman vaxtlarda, curumu atlamlarımın kurşasalar meni.

7. Ol išanuv ular mallarına, da k p xocalıxları bila maxtanadırlar.

8. Karındaş yuluma yulumydır kişini, ber lm st Tenrig  yuluvun.

9. Da abaylı bolur yuluvu canlarımın, da kalır tirlikk  dunyaha deyin.

295 10. Da tiri bolur dahı  m rg  deyin, k rm stir ol g rn .

11. Ki k rs  ki uluslar  l dirl r birg  teli da tent k tas boladırlar, da kemiş dirl r  zg l rg  malların.

12. Zer tl ri  vl ri aların dunyaha deyin toxtar orunları dordan dorha deyin, ind l dirl r adları bila yerl ri  st n .

300 13. Da adam abaylı can bila da tın  konmasa, ten ş dir tuvarlar bila ki kesil dirl r.

14. Bu yolları teliliktir alarha, da sonhularında avuzları bila s v lm  kleydirler hammeşa.

305 15. Koy kibik g rg  koyulurlar  l m, k t r aların da  rkl nirl r alarda t zl r tan bilaha da t rs nl rin aların upratma g r ornun koyar  z n .

16. Tek Tenri yulur canımın kırıyından g rn n, ki alsa meni haşgaxası t b n  hammeşa.

17. Korxmahın xocalansa kişi, ki artsa malı  v n n.

18. Ki  lg nind  almastir barısın,  nm stir artından xocalıhı amn.

310 19. Ki canın anın tiri  g nind  alhişlar, da maxtarlar seni  ger yaxşı  tsey  z y .

20. Kelirsin doruna deyin atalarımın,  m rg  deyin k rm sl r yarımın.

21. Adam abaylı camı bila da anlamasa, ten ş dir tuvarlar kibik ki kesil dirl r.

50 ÇOZMAX

- 315 1. Çozmaxı Asafın Küçlü Tenri sözlädi da çaxırdı yergä, kuyaş balkuvundan
énüvünä deyin.
2. Ciyyondan tügäl körkündän, Tenri balkıttı haşgaxasın.
3. Kelir Tenrimiz da tıylmas ot alında Anın örtär, da çüvrälärindä tavullanır
astı.
4. Çahırır köklärgä yohartın, da ol yergä yarhu yarma ulusun.
- 320 5. İştıriyız Maya tüz kişilärimni, kesüvçülär şertimni debexa üstünä.
6. Da anlatadırlar köklär rastlıhın Anın, ki Tenri töräçidir Ol hammeşa.
7. Tınlahım ulusun da sözläyim Tınlahım ulusun da sözläyim Yisrael da tanıx
étäyim sendä, Küçlü Tenriy senin Men.
8. Tüvül debexalarıy üçün ügütläymin seni, da çıxarmalarıy karşıma hammeşa.
- 325 9. Almadım üvüydän tana, kotanlarıydan tegälär.
10. Ki benim bar kiyigi ormanın, tuvar ulla tavlarda.
11. Bilämin bar kuşun tavlarnın, da kiyigi tarlavnın birgämä.
12. Èger açıxsam aytmam Men saya, ki Menim dünya da tolosu.
13. Aşeymin-mo étin küçlülärnin, da kanın tegälärnin içämin-mo.
- 330 14. Debexa etkin Tenrigä şükürlük, da tölägin Tenrigä niyetläriyni.
15. Da çahırsey Maya tar vaxtta, kutxarırmın seni èger sıylasey Meni.
16. Da tanuvçuha ayttı Tenri ne saya kotarma resimlärimni, da alasın şertimni
avzuy üstünä.
17. Da sen xor èttin tıyuvnu, saldıy sözlärimni özüy artına.
- 335 18. Èger körsey urunu da yuvurasın birgäsinä, da azuvçular bıla ülüşüy.
19. Avzuvnu iydiy yamanha, da tiliyni koştuy yaltaylıxka.
20. Olturup karındaşy bıla sözleysin, uvluna aneynün beräsin
21. Bularnı kıldıy da tıyıldım sahiş èttiy ki bolma bolurmin senin kibik,
ügütlädim seni da tüzüdüm korxuvumnu közläriyçä.
- 340 22. Anlayız èndi bunu unutulçular Tenrini, mahat yırtarmin da bolmast
kutxaruvçu.
23. Debexa şükürlük sıylar Meni da kim koysa yaxşı yolha atlamın, körgüzürmin
anar yarlıhaşın Tenrinin.

51 ÇOZMAX

- 345 1. Çebär avaz kötürüvçügä Davidnin çozmax.
2. Kelgändä anar Natan ol navi, ki neçik keldi Bat Şevaha.
3. Xayıfsunhun meni é Tenrim şevahatıya körä, köplügüna raxmetläriynin sürtkün günäxlärimni.
4. Arttırhun yuvma meni günäximdän, da yazımdan arıtxın meni.
- 350 5. Ki tanmax işlärimni men bilämin, da yazım karşımadır hammeşa.
6. Saya yalhızovha yazıxı boldum da ol yamannı enayatlarıy alınna kıldım, annı üçün rastsın sözlägäniydä aruvsm Sen törä etkäniydä.
7. Muna günäx içinä tolhatıldım, da yazıx bıla kızdı meni anam.
8. Muna kertini süvdüy büvräklärdä, da yaşırın usnu bildirgin maya.
- 355 9. Bürkkün meni çabor bıla da aruv bolayım, yuvhun meni da kardan axrax bolayım.
10. Eşittirgin maya biyanç da kuvanç, biyänsinlär süväklärim ki yançtıy.
11. Yaşırhın kıblalarıym yazıxlarımdan, da bar günäxlärimni sürtkün.
12. Aruv üräk yaratxın maya é Tenrim, da kolaylı sahiş yanxırhın içimdä.
- 360 13. Taşlamahın meni alrıydan, aziz alhemiyni almahın mendän.
14. Kayttırmin maya biyançin yarlıhaşıynın, da comart can sunhun maya.
15. Üvrätäyim tanuvçularxa yollarıynı, da yazıxlılar Saya kaytsınlar.
16. Kutxarhın meni kanlı işlärdän yarlıhaşlı Küçlü Tenrim, sarnasın tilim rastlıhıym.
- 365 17. Tenri erinlärimni açxın, da avzum anlatsın maxtıvıynı.
18. Ki klämiysin debexa da bersä edim, çıharmaxnı-de klämiysin.
19. Debexaları Tenrinin sınıx can sınıxkan üräklini da yançılhanı, Tenri xor etmiydir.
20. Yaxşı etkin klägiy bıla Ciyyonha, kondarhın kalaların Yeruşalayimmin.
- 370 21. Ol vaxtta kabulluxka alırsın rast debexaları çıxarmaxnı da tügäl kurbannı, ol vaxtta çıxarırlar kurbanlıhıy üstünä tanalar.

52 ÇOZMAX

1. Çebär avaz kötürüvçüga akıllı çozmax Davidnin.
2. Kelgändä Doeh ol Édomlu da anlattı Şaulha da ayttı anar, keldi David üvünä
- 375 Axımelexnı.

3. Ne maxtanasin yamanlıx bıla è bahatır, şevahatı Tenrinin har kün.
4. Kavşarlıxını sahiş étadır tiliy, ülügüç kibik yıltratılhan kıluvçu yaltaylıxını.
5. Süvdüy yamanını artıx yaxşıdan, yalhanlıxını sözlämäktän rastlıhını hammeşa.
6. Süvdüy bar çeypavçu sözlärni, yaltay tilni.
- 380 7. Dahı Tenri kesär seni ömürgä deyin sınıxtırır seni da sibirir seni çatır bolmaxtan, da sürtär seni tirlik yoldan hammeşa.
8. Da körärlär rastlar da korxarlar, da anın üçün külärlär.
9. Muna ol kişi kaysı koymadı Tenrigä işançın da işandı köp malına, küçäydi kavşarlıhı bıla.
- 385 10. Da men zeytun kibik yaşaradohon üvündä Tenrinin, işanının şevahatına Tenrinin dünyaha deyin.
11. Şükür étämin Saya dünyaha deyin ki kıldıy, da işanının adıya Senin ki yaxşıdır karşısına tüz kişiläriynin.

III BİTİK

- 390 73 ÇOZMAX
1. Çozmaxı Asafının tek yaxşıdır Yisraelgä Tenri, aruv üräklilärgä.
2. Da benim azhına taya èzdirär ayaxlarım, yox ornuna tögülä èzdirär atımlarım.
3. Ki künülädım malahaylıx ètüvçülärgä, tınçlıhın tanuvçularının kördüm.
- 395 4. Ki yoxtur bitöv yaralar ölgänlärinä-de, da savdırlar duvar kibik.
5. Kıyımında adamın bolmıydırlar, da adam bıla xastalanmıydırlar.
6. Amn üçün muncaxleydırlar özlärin öktämlik bıla, yabadırlar uprax bıla kibik avanlıx bıla özlärin.
7. Balkıydır yavdan közläri, aşadırlar hucuraların üräknin.
- 400 8. Yaman sahiş étädirlär da sözleydirilər zulumluhnu, biyiktän sözleydirilər.
9. Koydular avuzların köklärdä, da tilläri ürüydür yardä.
10. Anın üçün kaytır ulusu bere, da suv tolu koşu sarxıtırlar alarha.
11. Da aytırlar neçik bildi Tenri, da bardır akıl Yoharlı Tenridä.
12. Muna bular tanuvçular, da tınç eli dünyanın onaradırlar tuvuşluh bıla.
- 405 13. Tek boşxa arıttım ürägimni, da tuvdum künülük bıla uvuçlarımni.
14. Da boldum xasta har kün, da curumum har értän bılararha.

15. Eger aytsam kotarayım neçik aytadırlar, doru ulanlarıynın muna tanarımın Saya.
16. Da sahiş ettiim bilmä bunu, ömgäktir ol közlärimdä.
- 410 17. Neginçä kelgeymın aziz orunlarına Tenrinin, eşimni koyheymin sonhularını.
18. Tek yılmalıxlarha koyhun alarını, tüşürgün alarını verenliklärgä.
19. Neçik bolurlar veränlikkä köz yumçuhuna, tas bolurlar tügänirlär alhasavuxtan.
20. Tüş kibik oyanıp sortun, é Tenri oyatxanda ölülärin Yisraelnin canın
- 415 tanuvçularının xor etkin.
21. Ki sirkälänädır ürägim, da büvräklärım bıla bilänämin.
22. Da men tentäk da bilmiymin, tuvarlar kibik boldum birgäyä.
23. Da men hammeşa birgäyä, tutasın on kolumnu.
24. Kenäşiy bıla köndärgin meni, da sondra sıy bıla alhın meni.
- 420 25. Kim maya köklärdä, da katıyda bolup klämiymin bolma yerdä.
26. Tavusuladı tenim da ürägim, kipligi ürägimnin da ülüşüm dep Tenri dünyaha deyin.
27. Ki muna yırax ketürüvçülär Sendän tas bolurlar, keskin bar azuvçunu Sendän.
28. Da men yuvux kelmä Tenrigä kleymin yaxşıdır maya koyma Küçlü Tenrigä
- 425 işançımını, kotarma bar işläriyni.

74 ÇOZMAX

1. Akıllatadohon çozmax Asafnın negä é Tenri kemiştıy ömürgä deyin, kabunur açuvuy kütülmüş koyuyda.
- 430 2. Sahınhın cımatıynı ki yuluduy avaldan yuluduy butahın ülüşüynün, tavın Cıyyonnun bu ki toxtadıy anda.
3. Kötürgün atlamalarıynı verän etmä ömürgä deyin, bar duşmanı ki verän etti aziz orunda.
4. Ökürädirlär tar berüvçüläriy ortasında iştırılmax üvläriynin koydular öz
- 435 belgilärin belgilär.
5. Neçik belgili édi keltürüvçü çıharmax yoharı, aley kesüvçü butahın ahaçnın boltalar bıla.
6. Da haleginä tucurmaxları alarının birgä, çöküç bıla da boltalar bıla vatadırlar.
7. Küvdürdülär otta aziz üvüynü, yergä yengil ettiilər toxtar ornun adıynın.

440 8. Ayttılar üräklärindä kırarbiz alarnı birgä, küvdürdülär bar iştırılmax üvlärin
Tenrinin yerdä.

9. Belgilärimizni körmiybiz yoxtur dahı navi, da yoxtur birgämizgä bilüvçü
kaçanha deyin.

445 10. Kaçanha deyin è Tenri rusvaylar tar berüvçü, açırhandırır duşman adıynı
ömürgä deyin-mo.

11. Negä kayttırasın kudratıynı da on küçüynü, ortasından aziz ornuynun
duşmannı tavusxun.

12. Da Tenri Biyim avaldan, kıluvçu yarlıhaşlar ortasında ol yernin.

450 13. Sen yardıy küçüy bıla tengizni, sındırdıy başların acdahaların ol suvlar
katma.

14. Sen kestiy başların livyatannın, berdiy anı yem ulusuna otaçların.

15. Sen yarçıxladıy köz suvnu da özänni, Sen kuruttuy küçlü özänläрни.

16. Senindir kün ham Senindir keçä, Sen tüzüdüy aynı da kuyaşnı.

17. Sen turhuzduy bar çeklärin yernin, yaznı da kışnı Sen yarattıy alarnı.

455 18. Sahınnın bunu ki duşman rusvayleydir Tenrini, da nekäs ulus açırhandıradır
adıynı.

19. Bermägin yıynına tanuvçunun canın tora oxuvçuynun, cimatin
miskinläriynin unutmahın ömürgä deyin.

20. Baxkın şertkä ki toldular çebär orunları yernin, karanlıxlardan avanlıxnn.

460 21. Kaytmasın yarlı imänçli, miskin da klençi maxtav berädirlär adıya.

22. Turhun è Tenri talaşxın talaşıynı, sahınnın rusvaylıhıynı nekästän har kün.

23. Unutmahın avazın tar berüvçüläriynin, çuvu uturu turuvçularıynın kötürülädür
hammeşa.

75 ÇOZMAX

465 1. Çebär avaz kötürüvçügä al-taşxet üstünä, çozmax Asafnın da sıra.

2. Şükür etàbiz Saya è Tenri maxtav beräbiz da yuvuxtur adıy Senin,
kotaruvçularha temaşa işläriyni.

3. Ki alsam eşimä belgili buyruxlarıynı men tüzüklärini törä etàymin.

470 4. Iriydirlär yer da bar olturuvçuları annı, men tüzüymın bahanaların annı
hammeşa.

5. Aytamın malahaylıx étüvçülärgä malahaylıx étmäyiz, da tanuvçularha kötürmäyiz baş.
6. Kötürmäyiz biyikka başıyızın; sözlämäyiz kalın boyun bıla.
7. Ki tüvül çıışından kuyaşnın da énüvündän, da tüvül boş yerdän tavlär.
- 475 8. Ki Tenri töräçidir, bunu yuvuz étädir da bunu biyik étädir.
9. Ki kovuş xışşımında Tenrinin da kızıl şarap tolu kuymax da ahızdırır bundan tek çöprälärin sarxıtırlar içärlär, bar tanuvçuları yernin.
10. Da men anlatırın maxtavin dünyaha deyin, zemer oxurın Tenrisinä Yaakovnun.
- 480 11. Da bar müvüzlärin tanuvçuların uvaltırın, kötürülsünlär müvüzləri rastın.

76 ÇOZMAX

1. Çebär avaz kötürüvçügä çozmaxlar bıla, çozmaxı Asafnın da şıra.
2. Belgilidir Yuhudada Tenri, Yisraeldä ulludur adı Ann.
3. Da édi Şalemdä alaçıxı, da ornu Ciyyonda.
- 485 4. Anda sındırdı uçunların yaynı, kalkannı da kılıçnı da uruşnu hammeşa.
5. Korxunçludur Sen, Küçlü Tenri tavlärından yırtuvnun.
6. Telirdilär küçlü üräklilär büräldilär yukuları, da tabalmadılar bar tuvuşlu el orunların.
7. Açuvuydan Senin Tenrisi Yaakovnun, çirim etti kişi da markav da at.
- 490 8. Sen korxunçlusın Sen, da kim turalır alrıyda açuv vaxtıydan.
9. Köklärdän eşittirdiy yarhunı, yer korxtu da tınçaldı.
10. Turhanda törägä Tenri, yarlıhaşlama bar yuvaşların yernin hammeşa.
11. Ki açuv körgän adam şükür étädir Saya, kaldıhından kaxırların anı kiplägeysin.
- 495 12. Niyet étiyiz da töläyiz Küçlü Tenriyigä bar çüvräləri, keltirsinlär tirki korxunçlu Tenrigä.
13. İştırır canın ahalıxların, korxunçlu biylärinin yernin.

77 ÇOZMAX

1. Çebär avaz kötürüvçügä yedutun üstünä Asafnın çozmax.
- 500 2. Avazım bıla Tenrigä fıryat étämin, avazım bıla Tenrigä yalbaramın da kulax salhey maya.

3. Tar vaxtında Tenrini izləymin sızlavım keçə ahadır da toxtanmıydır, klämiydir uvunma canım.
4. Sahınamın Tenrini da çuvleymin, sözleymin da bükräyädür canım hammeşa.
- 505 5. Tuttuy kirpiklärin közlärimnin, söskändim da sözläyalmiymin.
6. Sanadım künlärni avaldan, burunhu yıllarını.
7. Sahınamın çozmaxımnu keçə bıla ürägim bıla sözleymin, da tintädür özün canım.
8. Dunyaha deyin-mo kemişir Tenri, da arttırmasmudur süvmä artıx.
- 510 9. Bolmas-mudur ömürgä deyin şevahatı, tügänlädi-mo söznü dordan dorha deyin.
10. Unuttu-mo xayıfsunma Tenri, kıstı-mo açuv bıla raxmetlärin hammeşa.
11. Da aytım xastalıhımdır ol, yıllar ərkindä on kudratımın Yoharlı Tenrinin.
12. Sahınamın işlärin Tenrinin, ki sahınamın avaldan tamaşa işiyni.
- 515 13. Da görüldüymin bar işläriyni, da tamaşa işläriyni sözleymin.
14. È Tenri aziz köktä yoluy Senin, kim Küçlü Tenri da ulla Senin kibik.
15. Sen ol Tenri kıluvçu tamaşalıx, bildirdiy uluslarda küçüyünü.
16. Yuluduy kuvat bıla ulusuyunu, ulanların Yaakovnun da Yosefnin hammeşa.
17. Kördülär Seni suvlar è Tenri kördülär Seni suvlar titrädilär, ham kaltradılar
- 520 daryalar.
18. Ahızdırdılar suvlarını bulutlar avaz berdilər katları köklärnin, ham yas yasanamalarıy ürüdülär.
19. Ünü kökrätmägiyinin tavulda yarıttilar yıldırımlar dünyada, kaltradı da titrädi ol yer.
- 525 20. Tengizdä yoluy da yızıy ulla suvlarda, da atlamalarıy bilinmädilär.
21. Köndärdiy koynu kibik ulusuyunu, naviligi aşıra Moşenin da Aharonnun.

16 KÜNGÄ

78 ÇOZMAX

1. Akıllatadohon çozmaxı Asafnın kulax salım ulusum üvrätüvümnü, kayırıyız
- 530 kulahıyızını aytmalarına avzumnun.
2. Açayım maşal bıla avzumnu, sözläyim tabuşturmalarıy avaldan.
3. Ne ki eşittik da bildik alarını, da atalarımız yomaxladılar bizgä.

4. Yaşırmayıx ulanlarından alarnın sondrahı dorha yomaxlayıx maxtavların Tenrinin, da küçün da tamaşalıxların ki kıldı.
- 535 5. Da kayyam etti şarayat Yaakovda da tora koydu Yisraeldä ki buyurdu atalarımızha, bildirmä alar ulanlarına.
6. Anın üçün ki bilgeylär sondrahı dor ulanlar ki tuvsalar turheylar, da yomaxlaheylar uvullarına.
7. Da koyheylar Tenrigä işançların da unutmaheylar işlärin Tenrinin, da saruvların abraheylar.
- 540 8. Da bolmaheylar ataları kibik dor tanuvçu da azuvçu dor tüzümädi ürägin, da inamlı tüvül edi Tenrigä canı anın.
9. Ulanları Éfrayimnin çeriv kuruvçular ya tartuvçular, çüvürdülär ensäk çeriv künündä.
- 545 10. Saklamadılar şertin Tenrinin, da üvrätüvü bila klämädilär barma.
11. Da unuttular işlärin, da tamaşa işlärin ki körgüzdü alarha.
12. Karşısına atalarının kıldı tamaşalıx, yerindä Micrinin tüzündä Coannın.
13. Yarçıxladı tengizni da aşırđı alarnı, da turhuzdu suvnu farstnı kibik.
14. Da köndärdi alarnı bulut bila күndüz, da bar ol tunkatam yarhı bila otnun.
- 550 15. Yarçıxladı kayaların boş yerdä, da içirdi ullu daryalardan kibik.
16. Da çıhardı ahın suvlar kayadan, da endirdi özänläрни kibik suvlarını.
17. Da arttırdılar dahı yazıxlı bolma Anar, tanma Yoharhı Tenrigä boş yerdä.
18. Da sınıdılar Tenrini sahişları bila, klämä yem canlarına.
19. Da sözlädilär Tenri üçün ayttılar bolalır-mo Tenri, tirkı tüzümä boş yerdä.
- 555 20. Muna urdu kayanı da axtılar suvlarda özänläär taştılar dahı ötmäk bolalır-mo bermä, yemesä tüzür-mo ét ulusuna.
21. Anın üçün eşitti Tenri da açuvlandı da ot örtädi Yaakovda, dahı açuv kötürüldü Yisraeldä.
22. Ki inanmadılar Tenrigä, da işanmadılar yarlıhaşına.
- 560 23. Da sımarladı köklärgä yohartın, da eşiklärin köklärnin açtı.
24. Da yavdurdu alar üstünä man aşama, da bürtügün köklärnin berdi alarha.
25. Ötmägin küçlülärnin aşadı kişi, azıx iydi alarha toyhunça.
26. Köçürdü күn tuvuş yelin köklärdä, da köndärdi küçü bila yelin tüşlükün.
27. Da yavdurdu alarha toprax kibik ét, da kumun kibik tengizlärnin kanatlı
- 565 kuşnu.

28. Da tüşürdü ortasında avulunun, çüvrä toxtar orunlarında.
29. Da aşadılar da toydular astri, da küşänçlärin keltirdi alarha.
30. Bezmädilär küşänçlärendän, hanuz aşamaxları avuzlarında.
31. Da açuvu Tenrinin kötürüldü da alarda da öltürdü semizlärin, da igitlärin
570 Yisraelnin çöktürdü.
32. Bar bunun bila yazıxlı boldular artıx, da inanmadılar tamaşa işlärinä.
33. Da tavustu heçlik bila künlärin, da yılların alhasavuxta.
34. Ki neçik aytsa edi öltürmä alarını da yalbardılar Anar, da kaytır edilär da
yalbarır edilär Tenrigä.
575 35. Da sahmır edilär ki Tenri yaratuvçuları, da Yoharlı Tenri yuluvçuları.
36. Da yeldär edilär Anı avuzları bila, da tilläri bila aldav sözlär edilär Anar.
37. Da üräkläri tüzülgän yox edi birgäsinä, da inanmadılar şertinä.
38. Da ol raxmetlävçü Tenri boşatadır yazıxını da çeypamydır da arttıradır
kayttırma açuvun, da oyatmıdır bar kaxırın.
580 39. Da sahmındın ki ten alar, can baradır da kaytmıdır.
40. Neçä alştırdılar buyruhun boş yerdä, açırhandırdılar Anı boş yerdä.
41. Da kayttılar da sınadılar Tenrini, da aziz Tenrisin Yisraelnin belgilädilär.
42. Sahınmadılar kudratın, ol vaxtnı ki yuludu alarını tar berüvçüdän.
43. Ki koydu Micridä belgilärin, nişanların tüzündä Coannın.
585 44. Da çüvürdü kanha Nillärin, da ahın suvların ki içälmägeylär.
45. İydi alarda katış çibin da aşadı alarını, da baha-de çeypadı alarını.
46. Da berdi xasilgä bitişlärin, da zaxmetlärin çegirtkägä.
47. Kırdı buz bila borlalıxların, da incirliklärin yas yasnamax bila.
48. Da çıxara berdi buzha ulla tuvarların, da uvax tuvarların uçunlarha.
590 49. İydi alarda kabunmahın açuvunun kaxır da açuv da tarlıx, iyilmägi yaman
elçilärnin.
50. Tüzätti yızını açuvuna ayamadı ölümdän canların, da tirlıklärin ölätkä çihara
berdi.
51. Da kırdı bar tunhuçnu Micridä, ilkin küçülärnin çatırlarında Xammın.
595 52. Da köçürdü koynu kibik ulusun, da köndärdi alarını böläkni kibik boş yerdä.
53. Da köndärdi alarını eminlik bila da söskänmädilär, da duşmanların kapladı ol
tengiz.
54. Da keltirdi alarını aziz çeginä, bu tavha ki yuludu on küçü.

- 600 55. Da sürdü xanlıqları alınlarından da saldı aları örkän bıla ülüşkə, da toxtattı çatırlarında aların butaxların Yisraelnin.
56. Da sinadılar da tamdılar Yoharhı Tenrigä, da şarayatların saklamadılar.
57. Da kettilər kedärgi da tamdılar ataları kibik, çüvürüldülär yaltay yay kibik.
58. Da açırhandırdılar Anı kurbanlıqları bıla, da yonma abaxları bıla künülättilər Anı.
- 605 59. Êşitti Tenri da açuvlandı, da xor etti astrı Yisraelni.
60. Da taşladı toxtar ornun Şiloda, çatır ki toxtatıp edi adamni anda.
61. Da berdi yesirlikkə aronun, da körkün koluna tar berüvçünün.
62. Da çıxara berdi kılıçxa ulusun, da ülüşündä açuvlandı.
63. Igitlärin örtädi ot, da boy kızları maxtalmadılar.
- 610 64. Kohenläri kılıçtan tüştülär, da tulları yılayalmadılar.
65. Da oyandı yuklavçu kibik Tenri, bahatır kibik sarneydohon şaraptan.
66. Da kırdı tar berüvçülärin artxarı, ömürlük rusvaylıxka berdi aları.
67. Da xor etti çatırın Yosefnin, da butahın Êfrayimnin saylamadı.
68. Sayladı butahın Yuhudanın, tavın Ciyyonnun ki süvdü.
- 615 69. Da kondardı biyik orunlarını kibik aziz ornun, yerni kibik bunyat etti anı dünyaha deyin.
70. Da sayladı Davidni kulun, da aldı anı kotanlarından koynun.
71. Artından yüklü tuvarlarının keltirdi anı kütmä Yaakovnu ulusun, da Yisraelni ülüşün.
- 620 72. Da küttü aları tügälliginä körä üräginin, da akıllı keçindirmägi bıla buyruqlarının köndärdi aları.

79 ÇOZMAX

1. Çozmaxı Asafın· è Tenri keldilər xanlıqlar ülüşüyä murdar ettilär aziz hexalrını, koydular Yeruşalayimni veränliklärgä.
- 625 2. Berdilär gövdäsin kullarının yem kuşuna ol köklärnin, etin tüz eliynin kiyiginä yernin.
3. Töktülär kanların suvnu kibik çüvrälärindä Yeruşalayimnin, da yox edi astravçu.
4. Boldux rusvaylıx konşularımızha, élikkə da çeynavha çüvrälärimizgä.
- 630 5. Kaçanha deyin Tenri açuvlanırsın ömürgä deyin-mo, yanar ot kibik künülüğü.

6. Tökkün kaxırını xanlıqlarha ki bilmädilär Seni da biyliklär üstünä, ki adıya çahırmadılar.
7. Ki tavustu Yaakovnu, da ornun verän éttilär.
8. Sahınmahın bizgä burunhu yazıqlarını teyzçä utrulasınlar raxmetläriy, ki yarlı
635 boldux astrı.
9. Boluşxun bizgä yarlıhaşlı yaratuvçumuz sözü üçün sıylı adıyın, da kutxarhın bizni da boşatxın yazıqlarımıznı öz adıy üçün.
10. Negä aytadırlar ol xanlıqlar kaydadır Tenriläri aların belgili bolsun xanlıqlarda közlärimizçä, öç almahı kanının kullarınıın ol tögülän.
- 640 11. Kelsin alnıya fıryatı tutxunnun ulluluhuna körä kuvatıyın, çeşip iygin ölümlü élni.
12. Da kaytarhın konşularımızha yedi ançak oyunlarına, rusvaylıqların ki rusvayladırar Seni é Tenri.
13. Da biz ulusuyda kütülmüş koyü şükür étärbiz Saya dünyaha deyin, dordan
645 dorha deyin kotarıbız maxtavıyını.

80 ÇOZMAX

1. Çebär avaz kötürüvçügä şoşannim üstünä, şarayat Asafnın çozmax.
2. Kütüvçü Yisraelni kulax salhın köndärüvçü koynu kibik Yosefni, kayyam Tenrisi kerüvimmnin balkıtın haşgaxeyni.
- 650 3. Alında Éfrayimnin da Binyaminnin da Menaşşenin oyatxın bahatırlılığını, da kelgin yarlıhaşlama bizni.
4. É Tenri kaytarhın bizni, da yarıtın kıblalarını da yarlıhaşlanayıx.
5. Küçlü Tenrisi çerivlärnin, kaçanha deyin açuvlanırsın da kabul etmässin yalbarmahın ulusuyun.
- 655 6. Beslädiy alarha ötmäk yaş bıla, da içirdiy alarha ullu ölçäv bıla yaşlar.
7. Koyduy bizgä kavha konşularımızha, da duşmanlarımız élik étädirlär bizdän.
8. Tenrisi çerivlärnin kayttırhın bizni, da yarıtın kıblalarını da yarlıhaşlanayıx.
9. Borlalıxını kibik Yisraelni Mıcridän köçürdüy, sürdüy xanlıqlarını da ornattıy anı.
- 660 10. Hadirlädiy yol alında, da tamurlattıy tamurların da tolturduy yerni.
11. Kaplandılar tavlar kölägäsi bıla anın, da butaxları bıla küçlü selvilär.
12. Uzartıy butaxların tengizgä deyin, da özängä deyin inçkä butaxların.

13. Negä buzduy koraların, da çöplädilär anı bar aşuvçular yol bıla.
14. Kesädır anı kiyik tonhuz ormandan, da kiyigi tarlavnın sındıradır anı.
- 665 15. Tenrısı çerivlärnin kaytxın éndi baxkın köklärdan da körgün, da sahnın uşpu borlalıxını.
16. Da baxça ki ornattı on küçüy, da butax ki kiplädiy özüyä.
17. Küvdürülgän otta tegänäk kibik, kesilgän açuvundan xışsımının tas boldular.
18. Bolsun éndi boluşluhu kudratının kişi üstünä, on küçüy adam uvlu üstünä ki
- 670 kiplädiy özüya.
19. Da kedärgi ketmäyik Sendän, tiri tutxun bizni da adıya çahırayıx.
20. Küçlü Tenrısı çerivlärnin kayttırın bizni, yarıtın kıblalarını da yarlıhaşlanayıx.

30 KÜNGÄ

675 145 ÇOZMAX

1. Maxtavı Davidnin biyikliğini kotaramın Senin Tenrim ol Biy, da maxtav berämin adıya Senin dünyadan da dünyaha deyin.
2. Har kün maxtav berämin Saya, da maxtav ohuyımın adıya Senin dünyadan da dünyaha deyin.
- 680 3. Ulludur Tenri da maxtavlıdur astrı, da ulluluhuna Anın yoxtur tergäv.
4. Dor dorha maxteydir işläriyni, da bahatırlıhını anlatadırlar.
5. Hörmätin sıylı haşgaxeynın, da temaşa işläriyni sözleymin.
6. Da küçlü korxunçluluklarını aytadırlar, da ulluluhuynu kotaramın anı.
7. Sahnın köp yaxşılıhının sözleydirler, da rastlıhını sarneydirler.
- 685 8. Xayfsunuvçu da raxmetlävçü Tenri, uzax açuvlu da ullu şevahatlı.
9. Yaxşıdır Tenri barına, da raxmetläri Anın bar yaratılmışları üstünä.
10. Şükür étädirlär Saya bar yaratılmışları, da tüz éliy maxtav berädirlär Saya.
11. Sıyın biyligiynin aytadırlar, da bahatırlıhını sözläydirlär.
12. Bildirmä ol adam ulanlarına bahatırlıxların, da sıylı hörmätin biyligiynin.
- 690 13. Biyligiy Senin biyigi bar dünyaların, da érklänmagiy Senin har bir dorda.
14. Kipleydır Tenri bar ol yihılhanların, da küçäytädır bar ol bükräyganlarını.
15. Közläri bar tennin Saya telmărădirlär, da Sen beräsin alarha yemlärin vaxtında.
16. Açasın kudratını, da toydurasın bar tengä klägin.

- 695 17. Rasttır Tenri bar yollarında, da şevahatlıdır bar yaratılmışlarına.
18. Yuvuxtır Tenri bar çahıruvçularına, barına kimlər ki çahırsalar Anar kertilik bıla.
19. Klägin korxuvçularının kıladır, da yalbarmaxların alarının eşitädır da yarlıhaşleydır alarnı.
- 700 20. Sakleydır Tenri bar süvüvçülärin, vale bar tanuvçularnı tas étär.
21. Maxtavın Tenrinin sözläsın avzum da maxtav bersin bar ten aziz adına, dünyadan da dünyaha deyin.

146 ÇOZMAX

1. Maxtav beriyiz Tenrigä Maxtav bergin canım, Küçlü Tenrigä.
- 705 2. Maxtav berämin Tenrigä tirliklärimdä, zemer oxuyımın Tenrimä hanuz tiri egänimdä.
3. İşanmayız xocalarha, adam uvluna ki yoxtur andan yarlıhaş.
4. Çıxsa canı kaytır toprahına, ol vaxtta tas bolurlar fikirläri anın.
5. Sandır anar kimnin ki Tenrisi bolsa Yaakovnun boluşluhunda, koysa işançın
- 710 Küçlü Tenrigä Tenrisinä.
6. Yaratuvçu köklärni da yerni ol tengizni da oşol barısın ne ki alarda, ol saklavçu kertilikni dünyaha deyin.
7. Kıluvçu törä zulumlanhanlarha berüvçü etmək açıxkanlarha, Tenri çeşädır bavların tuthunlanhanların.
- 715 8. Tenri açadır közlärin sokurlarının Tenri kipleydır bükräygänläрни, Tenri süvädır rastlarını.
9. Tenri sakleydır haribläрни öksüzünü da tulnu kipleydır, vale yolun tanuvçularının kınhıraytadır.
10. Biy bolur Tenri dünyaha deyin Tenriy senin é Cıyyon, dordan da dorha
- 720 maxtav beriyiz Tenrigä.

147 ÇOZMAX

1. Maxtav beriyiz Tenrigä ki yaxşıdır zemer oxuma Tenrimizgä, ki çebärdir da yaraşlıdır maxtav bermä Anar.
2. Kondarır Yeruşalayimni Tenri, azaşxanların Yisraelnin iştırır.
- 725 3. Ol onhaltuvçu sınix üräklärni, da malhemleydır kıyınlarnın alarının.

4. Saneydir san bıla yulduzlarını, barların adları bıla indeydir.
5. Ulludur Biyimiz da köp kuvatlı, akıhna Anın yoxtur san.
6. Kipleydır yuvaşlarını Tenri, yuvuz étadır kınır elni yergä deyin.
7. Şıra oxuyuz Tenrigä şükürlük bıla, zemer oxuyuz Tenrimizgä kobuz bıla.
- 730 8. Ol kaplavçu köklärni bulutlar bıla Ol tüzüvçü yergä yamhurnu, Ol östürüvçü tavlarda kögöt.
9. Berüvçü tuvarha yemin, karha balalarına ki çahırsalar.
10. Bahatırlıhın ol atnın süvmiydir, dahı yetizligin ol kişinin klämiydir.
11. Süvadır Tenri korxuvçuların, ol işanuvçuların şevahatına.
- 735 12. Maxtav bergin Yerusalayim Tenrigä maxtav oxuhun Tenriyâ è Ciyyon.
13. Ki kiplär beklävçülärin kabaxlarıynın, alhışlar ulanlarıynı orteyda.
14. Ol koyuvçu çegiyni bazlıx, özägindän budayların toydurur seni.
15. Ol iyuvçü aytmahın yergä, teyzçä yuvuradır sözü Anın.
16. Ol berüvçü karm tükünü kibik, kıravın külnü kibik tozdurur.
- 740 17. Saladır suvuxluhun tigimläri kibik, alında buzlatmahının kim turalır.
18. İysä sözüñ da iritadır alarını, urşa yeli bıla ahızdıradırlar suvlarını.
19. Anlatuvçu sözlärin Yaakovha, resimlärin da törälärin Yisraelgä.
20. Kılmadı aley bir-de xanlıxka, da törälärni ki bilmädilär alarını bildirdi alarha maxtav beriyiz Tenrigä.
- 745 148 ÇOZMAX
1. Maxtav beriyiz Tenrigä maxtayız Küçlü Tenrini ol köklärdän, maxtav oxuyuz Anar biyiktägi orunda.
2. Maxtav oxuyuz anar bar élçiläri, maxtav beriyiz Anar bar çerivläri.
3. Maxtav oxuyuz Anar kuyaş da ay, maxtav beriyiz Anar bar yarık yulduzlar.
- 750 4. Maxtav oxuyuz Anar katları ol köklärnin, da ol suvlar ki yohartın ol köklargä.
5. Maxtav bersinläri adına Tenrinin, ki Ol buyurdu da yaratıldılar.
6. Da kiplädi alarını dünyadan da dünyaha deyin, resim berdi ki aşmahey.
7. Maxtav beriyiz Tenrigä ol yerdän, acdahalar da bar daryalar.
8. Ot da buz kar da tütün, tavullu yel kıluvçu sözüñ.
- 755 9. Ol tavlarda bar kayalar, yemişli ahaç da bar selvilär.
10. Ol kiyik da bar tuvar, kurt da kanatlı kuş.
11. Biyläri yernin da bar ummetläri, ahalıxlar da bar töräçiläri yernin.

12. İğitlär dahı boy kızlar, kartlar yaş ulanlar bıla.

13. Maxtav beriyiz adına Tenrinin ki kiptir adı Anın yaluznın, haşgaxası Anın
760 yer üstünä da köklärdä.

14. Da kötürür devlätin ulusunun maxtav bar tüz elinä ulanlarına Yisraelnin ulus
ki yuvuxrax Anar, maxtav beriyiz Tenrigä.

149 ÇOZMAX

1. Maxtav beriyiz Tenrigä şıra oxuyuz Tenrigä yanlı şıra, maxtavı Anın
765 yıyımında tüz elnin.

2. Biyanir Yisrael yaratuvçusu bıla, ulanları Ciyyonmun kuvanırlar biyläri bıla.

3. Maxtav bersinlär adına Anın oyun bıla, taf bıla da kobuz bıla zemer oxusunlar
Anar.

4. Ki süvädır Tenri ulusun, körkäytir yuvaşlarm yarlıhaşı bıla.

770 5. Şatırlanır tüz el sıy bıla, sarnarlar töşäkläri üstünä.

6. Biyik maxtavları Tenrinin tamaxlarında, da eki itili kılıç kollarında.

7. Kılma öç xanlıxlarda, törälär ummetlärä.

8. Tutxunlama biylärin alarının buhovlar bıla, da sıylı ahalıxlarnı temir sınıcılar
bıla.

775 9. Kılma alarda yazılhan törägä körä sıydır ol bar tüz elinä, maxtav beriyiz
Tenrigä.

150 ÇOZMAX

1. Maxtav beriyiz Tenrigä maxtayız Tenrini aziz kögündä, maxtav oxuyuz Anar
Küçlü rakıyasında.

780 2. Maxtav beriyiz Anar bahatırlıxları üçün, maxtav oxuyuz Anar köplügünä körä
bahatırlılığın.

3. Maxtav beriyiz Anar tartmahı bıla birhının, maxtav oxuyuz kıcax bıla da
kobuz bıla.

785 4. Maxtav beriyiz Anar taf bıla da oyun bıla, maxtav oxuyuz Anar organlar bıla
da ugav bıla.

5. Maxtav beriyiz Anar eşittirädohon cıballar bıla, maxtav oxuyuz Anar
maxtavlu cıballar bıla.

6. Har sıylı can maxtav bersin Tenrigä, maxtav beriyiz Tenrigä.

790

Yuvusun sarnamahım
alnıya Senin   Tenri,
s z y  k r 
akıllatxın meni.

119- 169

OXUV UHA

David Biynin Maxtav  ozmaxları- Karay dinli ulusunun Aziz Yazısının  girmi
795 d rt  l ş nd n birisi  l ş d r. Bar 150  ozmax beş bitikk  ayırhan dahu otuz k ng 
 l ştirg n.

 namlı karaylar bu maxtav  ozmaxlarının s zl ri bila Yoharlı Tenrig 
yalbaradırlar, maxtav, tabulux, kolmax,  zg -de oxumaxların sarneydırlar.

Tenrinin boluşluhuba uşpu David Biynin Maxtav  ozmaxların  ski (XVIII- XIX
800 y zyıllıxnın) karay kol yazışından  ıxardım, dahu bastırmaxka anıxladım.

TENR  YARATUV U yalbaruv ularının koltxaların  şitkey, Biyik k kl rindan
alhişın iygey, karay  lin kıblaları alnından taşlamahey.

M. Firkovi 

YANHIRTXAN AZİZ KENESA ÜVÜNÜN VILLNÄDÄ TOYLANMAX ALHIŞI

1993.10.14

/ Alhışlavçu M. Firkoviçüs/

Tenrimiz biznin da Tenrisi atalarımıznın,
5 hörmätli Biyi bütün dunyanın,
Ol toxtavçu köklärdä
kuvatında da küçündä,
kulax saluvçu yalbarmahına inanuvçularının
da eşitüvçü aruv üräk bıla aytخان koltxaların,
10 alhışlavçu telmărădohonlarını Biyik Biygä
iştirilip sarnav etmə kenesa üvlärlä.

Raxmetläri bıla ol köplär
da yaxşılıqları bıla ol çebärlär,
tügäl étkey bu aziz kenesa üvün ornunda
15 ömür künlärnin uzunluhunda,
yetiştirgey Karay cımatının ber élin
sınıx can bıla bunda tökmä öz giläyin
uzun tirläktä da bazlıxta,
çebärläklärdä da alhışta.
20 Kip dinlilärnin künläri uzarhey,
uşpu Aziz Üv har körüvçügä çebär bolhey.

Saya kötüräbiz közlärimizni,
é Yaratuvçu köklärni da yerni,
bu aziz kenesa üvün alhışlahın,
25 ki bugün yetişdik toylama anı.

Şükürlük yırm Tenrigä çozayıx,
bu şatır vaxtta küçün anlatayıx.
Usnun çoharahı kenesada toxtahey,
alhış da onarmax kölägäsində bolhey.
30 Unutmavçularha sırım inamlıxnın
iygey Aziz Biy klägin canlarının,

bar yamandan alarnı abrahey
da tüslü uçurlardan ayahey.

1. Adı bila Yoharlı Tenrinin
35 tügäl bolhey ornu bu yanının!
2. Tınçlıx yarılıx bunda toxtahey,
kırivcü da çıxuvçu alıışlı bolhey.

3. Kuyaş balkuvları yarıheylar,
hammeşa yalbaruvçularını kurşaheylar!
40 4. Kutlu bolheylar farstları,
kirişläri da çıışları!

Da Ol Tenri, maxtavı kotarihey,
tügäl étkey yazılhanı:

“Da olturur ulusum baz orunda,
45 da tınç toxtar orunlarda da émin tınçlıxlarda:
kondarmazlar ki öngä olturhey,
ornatmazlar ki öngä aşıahey,
ki ançax işin kollarının upratırlar saylanmışlarım.”

Da aley tügäl étkey ol alıışmı uşpunu:
50 Alıışlahey seni Tenri da abrahey seni,
yarıtkey Tenri kıblaların saya da şirin étkey seni,
kayırhey Tenri kıblaların saya da iygey saya bar yaxşımı!

Alıışlılar bolheysız Tenrigä, yaratuvçuha köklärni da yerni.

55 Maxtavlıdur Tenri dünyaha deyin,
kerti da tügäl.

II. BÖLÜM ÇEVİRİ

TANRININ ON SÖZÜ

1. Senin güçlü Tanrın benim, Seni, Mısır ülkesinden ve (onun) kullarının evinden çıkardım.
2. Başka Tanrıları Tanrı olarak kabul etme, (onların) huzuruna çıkma. Kendine tapmak için puttan tanrılar yapma; ne yukarda gökyüzünde, ne aşağıda yer yüzünde ne de aşağıda yer yüzündeki sularda (o Tanrılar) görünmez. Onlara inanma, kulluk etme. Çünkü ben, senin güçlü Tanrın, atalarının günahını evlatlarında, üçüncü ve dördüncü nesil üzerinde arayan kıskanç Tanrınım. Ancak beni seven ve emirlerime itaat eden binlerce nesle şefaah ederim.
3. Güçlü Tanrının adını yalandan hatırlama çünkü Tanrı, onun adını durduk yere hatırlayanı boş bırakmaz.
4. Cumartesi günü Tanrıyı aziz tutmayı ve hatırlamayı unutma. Bütün işlerini altı günde yap. O yedinci gün, Cumartesi günü, güçlü Tanrıya, sen de oğlun, kızın, kulun da kölen de, emrinde çalışanlar da kapındaki yabancı da hiç bir iş yapmasınlar. Ki o Tanrı, yeri, göğü, denizi ve orada olan her şeyi altı günde yarattı, yedinci günde dinlendi, onun için Cumartesi gününü kutsadı.
5. Babana da annene de saygılı ol ki Tanrının sana verdiği toprakta ömrün uzun olsun.
6. Yağmalama.
7. Yanılma.
8. Hırsızlık yapma.
9. Dostun için yalan tanıklık etme.
10. Dostunun evine göz koyma, dostunun karısına da, kuluna da kölesine de öküzüne de eşeğine de dostunun hiçbir şeyine göz koyma.

YOLA ÇIKMANIN KISA DUASI

Sözü, ayağıma mum, yoluma aydınlıktır. Adımlarımı iyiye yönlendir ve ayağıma sürüklemeye. Yolumu genişlet de beni (gideceğim yere) ulaştır, nerede yürüsem kendi yerimde gibi olayım. Amin.

YOLA ÇIKMANIN DUASI

Tanrıyı övüyoruz,
yola çıkarak sesleneyim,

dizimin üstüne çökerek yalvarayım.

Tanrıyı övüyoruz,
affına inanayım,
yardımını umayım.

Tanrıyı övüyoruz,
gece gündüz ağlıyorum,
şefaatin bekliyorum.

Tanrıyı övüyoruz,
hatırla Tanrımın şartını,
Tanrım ben yoksulu gönder.

Tanrıyı övüyoruz,
tan ağarınca kalkayım,
sesimi yükselteyim.

Tanrıyı övüyoruz,
ateşten sudan kurtar,
İbrahim'in şartını hatırla.

Tanrıyı övüyoruz,
ağzım ayıplıyı söyleme,
onun gururunu kır.

Tanrıyı övüyoruz,
zavallıyı kılıçtan kurtar,
onu yabani hayvanın ağzından koru.

Tanrıyı övüyoruz,
beni olanca sıkıntıdan kurtar,
canımı kötülükten kurtar.

Tanrıyı övüyoruz,
zavallının yemeğini hazırla,
var olan canın yemeği sendendir.

Tanrıyı övüyoruz,
Tanrım merhamet et,
düşman eline düşürme.

Tanrıyı övüyoruz,

Tanrım, sıkıntıdan kurtar,
yardımına yetiş.

Tanrıyı övüyoruz,
Tanrım, kavgamı (yap),
çık savaşımı savaş.
Amin.

KULLARIN ORUÇ TUTMA DUALARI

1. ORUCUN KABUL EDİLMESİ İÇİN ANA DUA

Üç dünyanın beyi, ben kötü kulun oruç ile cömertçe senin karşına çıkıyorum, ki karşında yarınki gün oruç tutacağıma itimat edeyim. Benim ve atalarımın güçlü Tanrısı, (orucum) senin huzurunda kabul olsun. Ki sonraki orucumu huzuruna kabul edeceksin, sevgi, dilek karşına gelsin, yakarışıma cevap ver, beni de hoş gör! Diğer yakarışlarımı da bu duamı da günahımı da rahmetin ile bağışla, kabul et, ki yakarışımı duyan sensin, amin. Yaratıcı Tanrım, var olan günahlarımı bağışlayıcım, ağzımdan çıkanlar da yüreğimin sesi de huzurunda kabul olsun, amin.

Tanrım dünya kadar övgü doludur.

ORUÇ GÜNÜNDE 2. DUA

Tanrım, canların Tanrısı
o var olan canların
onların yaratıcısı
buyruğuyla (yaratan).

Sen eğitirsin yürekleri
Sen anlarsın fikirleri
canlara böyle yakınsın
büken de kırıkları

Dua, benim gibi kötüye
kuvvet olsun güç zamanlarda

yakarışımı kabul et
kurban ve hediyemi kabul et

Senden başka olmadığımı görüp
bize, efendi de yaratıcı da (sensin)
var olanlar senden yaratıldı
gerekleri de gücünden

Çekinerek huzuruna geldim
ben şimdi karşında durup
ah ederek feryat edeyim
isteyerek huzurumda övgüyle

Sesimi göğünden işit
oturduğun yüce saraydan
karanlığımı aydınlat,
yüceliğini bildir

Güzel fikirlerimi sev
işittiğini bildir
kutsal yardımını gönder
itaatsizlikten vazgeçeyim

Vay, ne ödüm kopuyor
hem yüreğim yırtılıyor
gözüm ne acı ağlıyor,
ki günahlarım artıyor.

Ne başkası söylemeyecek
Tanıksız olmayacak,
Nasıl kendi kendime yaptım,
Var olan kötülüğe yakalandım.

Günaha öfkelenirdim,
sana hileyle yalvardım
Tanrılığını sınıdım,
beni kurtarır mısın?

Sen bağışlaması bol olan Tanrısın,
Öfkeye uzak diyensin,
Güzelliği çoğaltasın
Kötüyü de iyiyle dolduransın.

Ben (senin) şefaatin görüp,
öfkene göndermediğini,
benden öç almadığını
yalnız sevincimi arttırdığını.

Bugün ne değerlidir bana,
kalm enseme büktürme
da karşında olma
günahlarımı gösterme.

Oruç ağızla canımı
rahatlatayım onu
tatlı yemekler mekanına
zayıf bedenimi ulaştırayım.

Sesimi yükseltelim,
boğazımı kısayım
güzel içkinin mekanında
yüreğimin yorgunluğunu.

İnancımı tüketme,
canımı gücünle kuvvetlendir,
kötü kılığımı yenmek (için)
(beni) kendi dileğime çevir.

Kutsal dinde olacağım
bütün yollarım düzlük,
yalanı gerçeği bilmeden
pürüzsüzlüğün kutsallığıyla.

Efendi merhametini sunar
kim dilerse onadır,
beni de kötüyü de bağışlayacak,
güzellikle bağışlayacak.

Bana hayır duandan ayır
Cömert ve bol olan gücünden
varlığınla ödüllendir
iyi hediye sevginden.

Günahlarımı bağışla,
var olan günahlarımı sil
övünürüm övgünle,
övünürüm bir adınla.

Bu hediyemi kabul et
huzuruna getirilen,
övgünü az bileni
kurban edeyim söyleyeni.

Beni ağır borçlarımdan kurtar
bundan, bu dünyada olandan,

adın için bu yapılsın,
gücün söylediklerimden anlaşılısın.

Hiddetinle kin tutma
hışmınla korkutma
bilesin ki ben topraktanım
kötü kılığa komşuyum.

Yaratıcım dua ile,
beyim ve bağışlayıcım,
emredip beni hatırla,
olanca iyilikle unutma.

Affımı ulusuna
hem de bana göster,
düzen yolunu göster,
o dünyayı bildir.
Amin.

ORUÇ GÜNÜNDE 3. DUA

O üç dünyanın Tanrısı, o meleklerin de Beyi, o topluluğun din büyüğü. Ey Tanrı, bana mağfiret de bağış da gerçek de sendendir. Bana ve bu dünyaya geldiği günden bu güne kadar herkese hak ettiğine göre değil , lütfunla gönderdiğin iyilikler için de kıldığın şefaath için de yüzlerin utancı var. Sana yöneldim. Fakat huzurunda günahkar oldum, o günahı da senin gözlerin önünde işledim. Hileyi arttırdım, isteğimi seni öfkelen dirmesin. Şimdi ne yapayım da nasıl doğru olayım da suçlarım için Tanrıya ne söyleyeyim. Töre ye uymamakla günahkâr oldum. Senden korkmamakla günah işledim. Senin emirlerine hakaret ettim. Ayıp sözler söyledim. Hata ettim borçlandım. Namussuzluk ettim. Yolsuzluk yaptım. Yalan konuştum. Öğüt verdim, kötü öğüt. Aldattım. Alay ettim. Hile yaptım. Emirlerini kıyasladım. Emirlerine karşı çıktım. Kötü sözler söyledim. Yanıldım. Fenalık yaptım, aldandım. Yalan yere, boş yere yemin ettim. Yollarımı erteledim. Değıştirdim. Huzurunda günahkar oldum, ense mi

kalınlaştırdım, yollarımı kapadım, yanılttım, işimi bozdum, yolumu şaşırdım, başkasına da yolunu şaşırttım. Emirlerinden de törelerinden de uzaklaştım, benim için o güzellikler kadar faydalısı yoktu. Tanrım, sen başıma bunları getirmekte haklısın, (çünkü) Sen her şeyi gerçeğe uygun yaptın fakat ben karşı geldim. Benim ve atalarımın güçlü Tanrısı, (dualarım) huzurunda kabul olsun ki bu dünyaya geldiğim gündün bu güne kadar, işlediğim günahları affedesin, beni işlediğim günahlardan kurtarasın, günahlarımı benden uzaklaştırmasın ki huzurunda günahkar oldum, yanıldım, aldandım. Sıkıntıyla, üzüntüyle, gizlilikle diliyorum, dilek diliyorum, hatalarımla diliyorum, namussuzluğumla diliyorum, açıklıkla, gizlilikle diliyorum, niyetle diliyorum, niyetsiz, kişiliğimle, kişiliksiz diliyorum. Benim ve atalarımın güçlü Tanrısı, bu dünyada sonum, ölüm zamanım, sana dönme zamanım geldiğinde, senin huzuruna kabul edileyim, ruhumu kabul edesin, onu benden merhametle alasin. Onu, saygıdeğer tahtının dibine oturtasın, onu oraya yerleştiresin. İşlediğim günahlarım yok olacaksa, ben öleyim.

Benim ve atalarımın güçlü Tanrısı, yakarışımı duamla kabul et, duama cevap ver, yakarışımı işit, artık beni günahlarımdan da suçlarımdan da arındır. Buyruklarının gölgesine sığınan, senin evinin nimetlerine kanan, insan oğlundan olayım, ki onlara sükûnet nehrinden içiriyorsun. Bana yolun dirliğini göster, gücünün bolluğuna, mutluluğa, güzelliklere ömrümün sonuna kadar doyayım. Amin.

ORUÇ GÜNÜNDE 4. DUA

Güçlü Tanrım, sesimi dinle bana merhamet et, şu yakarışımı, duamı rahmetinle kabul et. Lütuflarımı hatırla da benim açıklarımın üzerini kapa, derdi de savaşı da açlığı da esirliği de talanı da kötü durumları da ağır hastalıkları da gözden düşmeyi de ağır acıları da bizden uzaklaştır. Üzerimize güzel buyruklarını gönder. Evimin üstünde elini bulundur. Var olan kavmimin üzerine (elini uzat da) çoğalsınlar, sayıları üstüne rahmetini (gönder de) çoğalsınlar, güçlü Tanrımız, şefaatin ve rahmetinle (bizi) birbirimizle geçindir. Karar verme gücünü bize bağışla. Sen, her bir yalvarmamızı, yakarışımızı işiten (Tanrı), yakarışımıza, feryadımıza kulak ver.

Sen, yakarışımı işiten Tanrı şöhretlisin, amin.

ORUÇ GÜNÜNDE 5. DUA

Cevap ver atam, bu ıstıraplı oruç tuttuğum günde cevap ver bana ki var olan günahlarım için, huzurunda dünyaya geldiğim günden bu güne değin, yanılıp da işlediğim günahlar için büyük sıkıntı içerisindeyim. Onun için ben bugün var olan günah (olan) işlerimden ve günahlarımın rezaletinden utanıp sıkılıyorum. Fakat merhametini gözlerimin önüne koydum ki Senin yolun yaratılmışların üstüne merhamettir, Sen, yakaranlarına rahmetinle cevap veren güzel, bağışlayıcı, şefaati bol Tanrı, ne zaman çağırırsam bana cevap ver ve her yakardığım saatte yakarışımı işit, kanımı, yağımı hafiflet ki bugün orucum azaldı huzurunda değerlendirilsin, (orucum,) kurbanım üstüne konulan yağ gibi mağfiretle kabul olsun. Günahlarım için mağfiret dileğim var, huzurunda yanıldım, zulüm isteyerek, arzulayarak, yanlış olanları isteyerek, namussuzlukla, bilerek ya da bilmeden günahkar oldum, hata yaptım, dileğimi kabul et, mağfiretinle beni günahlarımdan kurtar, benim Sana yurdumdan, evimden çağırduğımı yakarışlarıma gözlerini kapama, her zaman yakarışıma yakın ol ve Sen ey Tanrı benim sözlerime cevap ver ve Sen Beyim yazılanları işit. (Onlar) çağırmadan önce ve yakarışlarını söylediklerinde ben (onlara) cevap veririm, onların sözlerini işitirim. Ki Sen Tanrım! Kurtarıcı, bağışlayıcı, cevap verici, affedicisin; sıkıntılı zamanlarda, dar vakitlerde her ağzın yakarışını işitensin.

Sen, yakarışımı işiten Tanrı şöretlisin, amin.

ORUÇ GÜNÜNDE 6. DUA

Ey göklerde oturan yücelten Tanrı! Duayla istiyorum, o alçaltanlarım neler yaptıklarını görme. O göklerden, yüce mekanından bak, sözlerini ve yüce kanunlarını anlamam için zihnimi aç ki o yüce ve haşmetli adının huzurunda korkuyu öğreneceğim, var olan günahlarıma, namussuzluklarıma mağfiret et, yüreğimi uyandır, (beni) senin yoluna çevir. Kötü işlerimi, Sana kulluk etmeyen ve senin yüceliğinden uzaklaşanları, günahkar ülkeleri ve günah işleyenleri alçalt. Düşmanlarım benimle alay etmesinler. (Bana) sevenleriyle saygın ve yüce adımı konuşma imkanı sağla. Sağlığımı, halkımın, çocuklarımla sağlığımı arttır, onları korkudan uzaklaştır ve beni ölüm vakti

gelene kadar onlardan ayırma. Bana, insan oğlunun hediyesinden değil kendi kudretlerinin hediyesinden yemek ver ve beni yoksulluğa, ekmek yokluğuna terk etme. Eğer çok yoksul olursam huzurunda kanunlarını tecrübe etmekte yanılırim. Beni doğru yollara yönlendir ki huzurunda sevimli gözler bulayım ve sevimli gözlerinde bu dünyada yaşayan yaratılmışların tamamını bulayım. Ve ben, kötü ve deli olarak huzurunda nasıl dua edeyim. Var olan bütün insanlardan daha deliyim, böyle bendeki gibi akıl ve irade hiçbir insan oğlunda yoktur. Ancak o David Bey'in sözü ile (sözlerimi) güçlendireyim /toprağına sağlık/ ki (bu) zavallımın yakarışını kırgınlıkla alçaltmayasın, kötülemeyesin. Senin makamını ondan gizleme. Yüce Efendi, sana yakardığımda duasını işitesin. Çünkü sen, bağışlayan ve acıyansın.

Sen, dünyanın sonuna dek varolacak Tanrısın.

HAYIR DUA EKMEĞİN KABULÜ İÇİN

Bizim ve atalarımızın şöhretli Tanrısı, bizi yaşattı, tamamen sağlıklı ve dirlik içinde bu zamana kadar getirdi. huzur ve güven içinde neşeli bayram çöreklerini ve dirliğimizin bolluğu için o ekmekleri kabul et.

O Tanrı, onun adı şöhretli olacak, o merhametinin ve şefaatinin bolluğuyla bizi bayram kutlamasına yetiştirecek ve kardeşlerimizin niyetlerinin yerine gelmesi ve cömertliği için bütün ailemizle dua edelim, amin!

Ve bize katlandığımız bu yıl için, kollarımızda var olan işlerimiz için dua yılını, tokluk yılını, onarım yılını verecek. Tanrının ve var olan şeyleri gören Bey olacak başkanlarımızın gözlerinde sevgiyi, şükretmeyi, Tanrının yüceliğini bildirmeyi, gelişmemizi görmeyi bulacağız. Bizim üstümüze yazılan şöyledir:

Tanrı, ekmeğini de suyunu da kutsar ve ortadan hastalığı giderir. Tanrı, sana, göklerin çıkınından, yer yüzünün bolluğundan bol tohum ve şerbet verecek, amin!

Ve de atalarımızın hayır duası, tamamıyla üstümüzde, ulusumuzun üstünde, olacak. Ve var olan inananlar ve bağışlananlar, bu zamanda ve yakın zamanda söyleyelim, amin!

Tanrı, ulusuna bolluk verecek, Tanrı, ulusunu güzellikle kutsa.
Dünyanın sonuna kadar var olan Tanrı, şöhretlisin!
Mutlu ekmekler!

ÖĞÜT DUASI

Ey insan, canlının sırtında bir kurtçuk olduğunu bil! (Sen) ancak öldüğünde böceğe dönüşürsün. Günahlarını hatırlayarak feryat et, iç geçirerek yas tut. Ölümden sonra ve karar gününde sana neler olacağını anla. Yaşarken ölümcül düşmanın ve yoldan çıkarıcının kötü dileğini duyma.

Yiğit! Yaratıcıma sağ omzunda aklına getir.

Yaşarken ölüm zamanı uzak gibi gelse de bil ki ölüm zorunludur. Ölüm meleğini karşında, canını almaya gelmiş görürsün. Zahmet çekerek biriktirdiğin neyin varsa bırakırsın. Bu yalan dünyanın gününü, gecesini neden böyle seversin. Canın, o yaman üzüntüye battı, artık (o üzüntü) her zaman seni içinde çalkalar.

Yiğit! Yaratıcıma sağ omzunda aklına getir.

Ey insanoğlu! Senin başına kötü olayların gelme sebebini anla. Hangi vakitte güneşin parlaklığı gözüne karanlık görünür. Tanrının ağır yasası odur, beni dinle de aklına al. Eğer gözüne hafif gelen her neyse (onu) sevdiğin bir insana nasıl yaparsın. Ve bir de yasada kuralsızlıkla ilgili yazılanı küçümseme.

Yiğit! Yaratıcıma sağ omzunda aklına getir.

Acele et, bu dünyada ışığın sönmeden iyi ne yapabilirsen (yap). Ölüm meleği hangisi acaba derken içinden kopan senin canındır. Senin büyük ağrılarının artar da,

kolundan (tutup) kurtaran olmaz. Sadece günahkar olmayı nasıl istersin, kötü yolundan geri dön. Kendi yollarına nasıl engeller koyduğunu anla.

Yiğit! Yaratıcıyı sağ omzunda aklına getir.

Karar günü Tanrının huzuruna vardığında acı acı ağlayacağımı bil. “Nasıl yüreğinin isteğine göre geçindin?” diye sorduğunda ne cevap vereceksin. Başkasının malını beğenerek nasıl düşmanlık ettiğini, nasıl kin güttüğünü söylerler. Ve başka isteyerek ne günahlar işledin, hangisini sen öldürdün. Günah içinde sürünerek yürüdün, sözünü ağzında gizlemeksizin söyledin.

Yiğit! Yaratıcıyı sağ omzunda aklına getir.

Öğüdümü kabul etmeyi, Tanrının buyruğuna uymayı dile. Ölümün bir gün meyvesini almaya geleceği bahçe gibi olduğunu bil ve anla. Başağının hasat zamanı gelmeden önce öğreticinin sözünü dinle. Yüreğini nasıl çevirirsin, aldandığın yetmez mi? Dinle beni, kabul et öğüdümü, ölmeden önce yalnız sağ omzuna dön.

Yiğit! Yaratıcıyı sağ omzunda aklına getir.

BABASININ OĞLUNA ÖĞÜT MEKTUBU

Bu mektup, akıl sahiplerinden birinin o kuşaktaki oğluna akıllı olması için ve Tanrı korkusu için(söylediği mektuptur). Bunu haftada birkaç kez okumalarını, ikincilere de oğullarıyla öğrenmelerini, dinleyenlerin onunla söz sahibi olacaklarını buyurdular. Onların Tanrı korkusunu yok etmemek ve çoğunu doğru yola getirmek için öğrenecekler, dinleyecekler. Her kim okursa var olan sıkıntılarından kurtulur ve onlara ümit olur, bu dünyada sükunet içinde olur.

Oğlum, atanın akdini dinle, annenin öğrettiklerini unutma. Herkese her zaman sözlerini ihtiyatlılık ile söyle. Hiddetten bununla kurtulursun, o hiddet ki kötü kılıktır, insanı günaha sokar. Öğreticilerimiz şöyle söylediler /onların düşüncesi duadır/, cehennem, var olan bu tür hiddetler söylendiği ve günah işlendiği zaman güçlenir. Ve

yüreğinden hiddeti silmen, bedeninden kötülüğü uzaklaştırman yazılır. O hiddet delilerin koynunda bulunur. O öfkeden nasıl kurtulursun, aklına sükunet kılığı gelir ki o kılık bütün kılıklardan daha güzeldir, söylenen bütün güzel sözlerden (daha güzeldir). Sükunetin ve o korkunun kılığı aklına geldiğinde daima nereden geldiğini düşüneceksin. Nereye gittiğini (aklına getireceksin). Senin yaşamın bir kurtçuğun, bir böceğin yaşamı kadardır. Ve öldükten sonra doğru din ve cevap için kimin huzurunda hazırsın. O saygıdeğer efendinin huzurunda nasıl söylenir, Tanrı; Ben, yerde ve gökte her yerdeyim, diye söyledi. Diğer var olanları düşündüğün gibi yaratıcının korkusunu da aklına getirirsin. Ki ilk düşünce Tanrıdan korkmaktır. Ve günah işlemekten sakın, böyle yaşarsan payına düşeni beğenirsin nasıl sükunetin gerektirdiği gibi, var olan bu gibi adamlardan utanarak ve ondan çekinerek ve o günah işlemekten sakınarak yaşarsan, o zaman Tanrının ilhamı, gözetiminin parıltısı ve o dünyanın düzeni üzerinde bulunur. Oğlum şimdi bil ve gör ki o gurur sahibi yüreğin o yaratılmışların üstüne ve o Tanrının birliğine koruyucudur, (Tanrı) göklerin beyliğinde söylenen o giysiyle güzeldir. Yöneten Tanrı yüceliğini koruyandır. O adamın yüreği nasıl gururlansın. Eğer varlık ile övülürse Tanrı, bunu zengin de eder yoksul da. Ve eğer şeref ile –bu Tanrınıdır- nasıl söyledi. Ve o zenginlik ile ve o şeref Senin huzurundan ve Sen, (onun) varlığıyla güçlenesin. Ve o yaratıcının şerefi ile nasıl göreceksin. Ve eğer (Onu) akıl görecekse, bunu (senin sözlerini) sürekli söyleyenler ve yaşlılardan akıl alanlar yapacaktır. Bulunanlar ki Tanrının huzurunda var olan cisimlerdir, hiddetiyle gururlarını alçaltır ve dileğiyle basitliklerini arttırır. Onun için alçakgönüllü ol ve Tanrı (o zaman) seni şerefendirir. Onun için sana sükunet gereği nasıl yaşayacağımı, ve daima sükunetle nasıl yürüyeceğini belirteyim; söylediğin sözler temkinli olsun, gözlerin aşağıya, yere baksın, fakat yüreğin yukarı baksın. Ve (sırrını) başkasına söyleyen insanın yüzüne bakmayasın. Ve her insan gözünde senden yüce olsun. Ve eğer o akıllı, yahut sana karşı vazife sahibi biriye ona saygı göster. Ve eğer o yoksul sen varlıklı isen yahut ondan daha akıllı isen gönlünde düşün ki sen ondan daha günahkarsın ve o senden daha dürüsttür. Ki eğer günahkar ve yanılmış ise, fakat sen söylediğin sözlerle, (yaptığın) işle, düşüncenle vicdansızlık edersen ve her zaman yüreğinde düşün ki Sen o yüce övülmüş (Tanrı) huzuruna çıkacaksın ve (Tanrının) ilhamı senin önünde olacak ki dünya Onun kudretiyle doludur. Ve sözlerini korkuyla söyle, efendisinin huzurundaki kul gibi korkacak ve okutucusunun önünde duran

okuyucu gibi duracaksın. Var olan bütün insanlardan çekin. Eğer birisi sana seslense, efendisinin huzurundaki kul gibi ancak ihtiyatlılıkla (cevap ver), yüksek sesle cevap verme. Daima kanunları okurken çekinerek oku ki onu sarsılmaz yapasın. Ve ne zaman kanunlarını okumaktan uzaklaşırsan, ne okuduğunu kontrol et. Böyle şey(ler) nerede var ki onu sarsılmaz yapmak istiyorsun. Ve işlerini her sabah ve her akşam kontrol et ki yaşadığın günlerin sıkıntılı olmasın, Tanrının huzurunda yüreğini düzelt, yakarış zamanında dünyanın düşüncelerinin hiç birini aklına getirme. Ve düşüncelerini arıt, söz, ağzından çıkmadan önce (kötü düşüncelerinden) kurtul, bu dünyada yaşadığın günlerde böyle yaparsan var olan diğer nesnelere gibi günahkar olmazsın. Ve sözlerin, işlerin böyle doğru olur, yakarışın zayıf ama temiz, doğru olur ve Tanrının huzurunda düzenlenen hakikat gibi kabul olur.

Bu mektubu haftada bir kaç kez oku, unutma. Onu daimi etmek için ve daima Tanrının yollarında yürü, Onun adı övgü dolu olsun. Onun için var olan yolları genişletirsin ve o dünyanın güzelliğine yetişmek için saygı gösterirsin. Saygıdeğer Efendi! Onda saklanan adalete saygı göster.

AKILLI KİŞİNİN OĞLUNA ÖĞÜDÜ

Uyan oğlum ve aceleyle silkin,

öğüdümü, nasihatimi dinle.

Oğlum, sözlerimin ilki budur,

Tanrıdan korkmak ilk birincidir.

Ve bütün işlerinden önce (Tanrıya) yalvar

sen, her gün Tanrı huzurunda bekle.

Gece gündüz yalvarmak senin borcundur,

ve eksikliğini doldurmak için istemek.

Her gün Tanrıya ait olanları isteyen ol,

ki (böylece) dileklerini tamamlamış olacaksın.

Kanunda yazılan her şeyi koru,

böylece canın cennete girer.

Akıllılara ve kanun yapanlara,

katıl ama delilere yaklaşma.
Kulağımı akıllılara çevir,
ve gözünü de sözlerine dik.
Ve onların akıllarına gıpta et,
dostunun cebindekini kıskanma.
Tuz ile ekmek en iyi yemektir,
zenginden istediğin tatlı aşlar değil.
Mezara gireceğin ölümü gözle,
Ve (onu) kendi yakınından başka yerde arama.
Ve neden dilenciden hediye istiyorsun,
Tanrıdan dile, ona da gücünden (Tanrı) verir.
Uyuklama, karıncadan öğren,
ayağını yürümekten esirgeme.
Yaz vakti gece gündüz hazırlan,
ki sana kış vakti soğukta yetecek.
Eğer varsa, kendi yemeğini seyretme,
katığını kesmenin şart olduğunu unutma.
Güvercini yemine bulanırken gör,
onun gibi yurduna dönmekte acele et.
Kartal uzaklara uçsa da,
..... günü cesur
Ayağını sakın ve çek,
kardeşinin evine yürüme.
Yalancı kişinin evinden,
uzaklaş, onun yollarına basma.
Ve zenginin eşiğinde durma,
onun tatlı aşlarına özenme.
Kişiye kötülük gelse sevinme,
sabah vakti sana da gelir diye.
Dostuna gelen kötülüğü isteme,
sabahla birlikte sana neler olacağını bilmiyorsun.
Kanun yapanı, efendini kötüleme,

(onların) sağlığı için Tanrıdan dilekte bulun.
Ve bil ki devletin yürütülür,
onların sayesinde sana sağlık gelir.
Zamanında genç kadını sev,
sevgini yüreğinde bağla.
Dostunun karısı ile söyleşme,
Layçanlara kardeş olma.
Yabancı kadından gözünü sakın,
tanıksızlıktan ve kaypak dilliden.
Kadınını öğütle, korkut,
ve onlara kendi sırrını söyleme.
Eğer kızlar ve oğullar doğurursa,
gündüz gece her zaman öğüt ver.
Var gücünle kitaplar satın al,
ve onlar için okutucular tut.
Hediyeler ver hahama,
kendi oğluna ne hediye verirsen.
İşin, doğrulukla yoluna girsin,
ve terazin doğrulukla ölçsün.
Hileyle toplanan mal hiçbir şeydir,
alış verişte ayaklar altında ezilir.
Güçlü kişi seni severse saklan,
sırrını uyandırma, açma.
Eğer yurdundan çıksa, uzaklaşsa,
evinden çıkmamış gibi muhafaza et
Yağmurlu günde oturmayı tercih et,
dinçlikle yürüme balçıkta.
Sonbaharda yollarda yürüme,
efendilerin çıktığı vakitte (yola) çıkmamaya dikkat et.
Ve kötü söz için ağzını açma,
şeytan sana hemen kötülük yapar diye.
Yaşlılara sesini yükseltme,

günahı sana hemen yazılır diye.
Hileyle mal toplama kendine,
Tanrıya inan (O) seni dinç eder.
Her vakit huzurunu sorana,
huzur ver, (böylece) daha çok huzur bulursun.
Uşağımı ve kulluk edenini,
öz oğlunu hazırladığım gibi hazırla.
Uşağının ağır yükünü hafiflet,
işinin mükafatı ücretini hemen öde.
Deliliği bırak dinle beni,
o zaman mucizeyi her gün görürsün.
Efendinin oğlu (bile) yoksulluğa düşer,
yoksulun yaşlı (atın)a biner.
Gururunu yere kadar indirir,
o yoksulu topraktan kaldırır.
Deli de zengin olsa saygı görür,
fakat yoksulun aklı küçük görülür.
Her yazılanı oku ki ne yazıyor,
ki kişinin nasıl yanıldığını bul.
Doğru ve kolay işi takip et,
yaşlılığı efendi yapmayı isteme.
Canımı korkuya çabuk salarsın,
acıksan yemeklerini kusarsın.
Kendine ne kadar mal mülk biriktirirsen
ancak canına kaygı biriktirirsin.
Hastalıkta tatlı aş da değersizdir,
sağlıkta kuru lokma da iyidir.
Kişiye ticaret iyidir,
ki yaşlılık herkese seslenir.
Oğullarına usta olduğun işi öğret,
ki onlar her gün neyle beslenecek.
Günler yılları tüketir,

yılan gibi zamanı çevreler.
Bunu bilen kişi daha ne diye uyursun,
her akıllı kişi çok söylenir.
Eğer dostun yükselirse,
hiçbir şeyini kıskanma.
Ona nasıl yoksulun nasıl yakardığını söyle,
önce ne olduğunu düşünmesini.
Ve bil ki yoksulu hor görürler,
kardeşlerin zengine saygı gösterirler.
Bu dünya sıkıntı için yaratıldı,
kimi zaman sevgi, kimi zaman öfke için.
Kurtar, affet, şefaet et,
günlerimizin gölge olduğunu düşün.
Zindanda olanı kurtar,
gümüşünü fayda için harca.
Gerekeni yapmadan önce,
atını ve davarını besle.
Sana bildiğin şeyler anlatılsa da,
ne duyarsan sakla, anlatma.
Eğer sevgili dostunun sırrını biliyorsan,
(o sırrı) boğazının orta yerinde sakla.
Eğer zenginleri överek seveceksen,
yalan sözler söyleyen (biri) olursun.
Dostunu gözün gibi koru,
sevgini hiçbir zaman gizleme.
Dostun sevgisi ne kadar yücedir,
düşmanınmın sırrından uzaklaşsa.
İyi iş yapmak için gençliğe bak,
yaşlılığa ulaştığında iyiyi göremezsin.
Ölüm zamanında sağlam olmak, en iyisidir,
yabancından gerekeni istemek gibi.
Ve ölüyü mezarına yatır,

fakat yas tutanları evlerine.
Dostunu ve arkadaşını sakla,
ruhunda sevgiye saygı gösterir.
Günahkara ve alçağa eş olma,
sarhoş olacak kadar çok içki içme.
Gündüz gece kanununu oku,
Tanrı evinde oturmayı sev.
Çok mal, çok kadın isteme,
fakiri, yoksulu hor görme.
Zenginlerden değil Tanrıdan dile,
canım, dostundan daha şerefli olur.
Dostunun işlediği kabahati bağışla,
ters olma ve tersliği sevme.
Ve yanılma, aldatmayı seçme,
daima ayrılığı sevme.
Sevenler (birlikte) otursalar ne şirindir,
kardeşler, sevgiyle şirinlikle.
Kadınına ve kuluna inanma,
sırlarını ona anlatma.
Eğer oğluna gücünü verersen,
sana ayıbını utançla gösterir.
Hiddetini gizle ve bırak,
ve evini yaz vaktinde yap.
Kendi evinde tokken yemek yeme,
eşiğinde bulunan dilenciye unutursun.
Ve her insan oğluna saygı göster,
ve her gün Tanrıdan kork.
Oğlun gibi dostunu da kolla,
atan gibi atasına saygı göster.
Komşundan merhametini esirgeme,
sabah erken vakitte aniden yok olursun.
Ve sadık dostu gençlikte iste,

her anını kendin dileyeceksin,
yüz gösteren kişiye inanma,
sokakta selam verenlere.
Zengin olacaksan, sevenler bulunur,
yoksul olursan düşmanlar (seni) çevreler.
Kırık kul gibi ol insanlara,
o zaman onlar için saygıdeğer olursun.
Kişinin eksikliğini duysan,
onu dostundan (bile) gizle.
Arada azıcık sevgi olsa,
kendini arasına iyi saklarsın.
Gereksiz söz söyleyerek konuşma,
ve kendi yollarını düzeltmeye bak.
İnsanlar büyük bir denize benzer,
kendini çok derine girmekten sakla.
Sevgini kıskansa da düşmanına,
yüreklenip ona sırrını anlatma.
Acıktığın zaman yemek ye,
ne yersen ye, yemeğin tatlı olur.
Ve eğer tokluğunu hafifletmek istersen,
uyku sana tatlı gelir, (sen) uyu.
Ve her ne seni öfkelenendirirse,
düşünü düşmanına anlatma.
Senden kanun isteyene kanun verme,
ve dalga zamanında denize girme.
Kendini söylenen tüm sözlerden sakla,
ve bil ki senden tez zamanda öç alırlar.
Oğlum, geceleyin yalnız yürüme,
ve her İsrailiye inanma.
Ve bil ki onlar da yoldan çıkmış,
zulüm eden ve Sedom işi yapan olabilir.
Dilini bağla ve ağzında tut,

ve ortalıkta dilsiz gibi ol.
Aslanı zindandan çıkarma,
onu gönderirsen kısa zamanda sana saldırır.
Dostunun kadınına bakma,
içerdeki kadını sev.
Kadına şeref, eşine hürmettir,
gözlerini yabancıya çevirmemek.
Ve biriyle ortaklık yapma,
ve yakınla ticaret yapma.
Yakın, büyük nehirle neşelenme,
büyük yerde yağmurdan kaç.
Güzellik, şirinlik ekersen, (onu) biçersin,
bütün mükafatını Tanrıdan alırsın.
Daima ve doğruca Tanrı huzuruna yürü,
büyük olan işlerini takip et.
Deliden, sağırdan ve kadından,
dönüp git, kavgadan kaçın.
Eğer akli ve iradeyi bilmezsen,
akıllı kadımla yaşayarak öğrenirsin.
Soru sormaktan ve öğrenmekten utanma,
baş olmak istersen kuyruk olmalısın.
Ve akıl, doğru yolda yürümektir,
kötü olandan uzaklaşmaktan ve Tanrıdan korkma.
Kendine iyi tanıklar bul,
(bu) seni bütün nesnelere daha canlı yapar.
Akıllı kamun yapanların yanında ol,
ve ne alırsan tanık huzurunda al.
Yas tutan evlere gitmek daha iyidir,
sevinç içinde meyhaneye gitmekten.
Gönlünde olanı düşmanma açıklama,
senden düşmanlığımı gizlese de.
Ve gece gündüz hastanın (durumunu) öğren,

acı çekenî, yas tutamî teselli et.
Dalaşmaktan kaçm, kavgadan uzaklaş,
ve çukurun kenarında durma.
Babana ve annene saygı göster,
yakımına ve (senin için) iyi (şeyler) isteyene.
Efendinin sarayına ulaştım ve girdim,
aslanın sırtına binmiş gibi.
Bilginler senden korkar,
çok korkunç olmaktan çekinme.
Ve öküzü kulağından tutma,
aslanı ağızlığından tutma.
Kız doğarsa üzülme, inan,
Tanrıya ve payma düşene güven.
Ve kız oğuldan daha saygındır,
babasına annesine daha iyi.
Ve her nesne sana Tanrıdan geldi,
kabul et, iyi olanın bu olduğunu söyle.
Genç kızı donatmak daha iyidir,
mezara değil yiğide yaklaştırmak.
Ve düzenli ülkede yaşamak,
ve yalancılarn vatanından gitmek.
Yiyeceğinle, kıyafetinle utanma,
yoksuldan ve dostundan gizlenme.
Herkes kendi düşüncesine göre,
her akıllı kişi işine göre.
Ve cömertlik saygındır, iyidir,
sükunet cömertlikle kardeşdir.
Duamı dileyerek düzenle,
toplulukta ve namusta doğru yürekle.
Sadakatle doğru mekana yaklaş,
günahlardan ve namussuz yerden uzaklaş.
Aslana kuyruk olsan saygı görürsün,

tilkiye baş olsan hafife alınırsm.
O anda bilginler kavga etse,
uzaklaşp git de tuzağa düşme.
Ve dostunu kendin kadar sev,
Tanrına sağlığı için dua et.
Yalan yere yeminden çekin ve kaçın,
bir olan Tanrının adıyla yemin etmekten.
Şimdi gizleyerek çukur kazma
birine ki (o da) sana gizlice kazar.
Yaptığım satışta doğruluğu gözet,
yoksula ve miskine acı.
Ruhunu eğiterek öğütle,
yüceliği, gururu sevme.
Kendin, zenginleri kıskanma,
geliştiren insanları beğenmekten (kaçımma).
Uyan, suç işleme, dur,
gizli işleri dinleyerek anla.
Ve her akli olmayan kişinin,
sadakati duvara benzer.
Her bir dilenciye yüreklenme,
her gün fakire hediye ver
İyi yürekle az vermek en iyisidir,
kötü göz ile yoksula çok vermekten.
Yoksul azıcık verse daha iyidir,
kötü göz ile veren zenginden.
Esirliğini, köleliğini kabul et,
ve Tanrının öğüdüne kulak ver.
Ve daima gururunu kır,
her işine başlarken Tanrıya övgüde bulun.
Dar mekanda korku ile oturma,
geniş ferah mekanda yaşa.
Seni geçen ne ise (ona) öfkelenme,

yalnız olduğun yolda yürüme.
İnanmadığın nesnelere gerçektir,
canımı sıkmazsan sana da çabuk gelir.
Ve nesne olmadan önce anla,
hem başında hem sonunda düşün.
Yaramaz, sinsiyi insandan uzaklaş,
engelden ve tuzaktan kurtul.
Kişinin ağzından sözler duysan,
canın sıkılsa da onun sözlerini dinleme.
Ne söylerse (söylesin) sözüne inanma,
ancak eğer kendi gözünle görürsen (inán).
Ve her gün zamandan kork,
itaatsiz kişiye inanma.
Ev yapacaksan kendi ülkende yap,
yabancıların sınırında yapma.
Ve temelini atmayı sevme
kollarını bozacak yerde.
Kavgacıyla dilsiz gibi ol,
ona kötü sözle karşılık verme.
Yargılanırken sesini yükseltme,
yasalarını öğren ve öfkeni yok et.
Gerçeği söylersen saygıdeğer olursun,
yalan söylersen alçak olursun.
Ve her zaman koynunda mektubun olsun,
o zaman akıl daima sende olur.
Ve aklını kendine saklarsan,
daima yaralarını iyileştirir.
Aklının gizli düşüncelerini oku,
cevaplayarak mektupları düzelt.
Ve ayın sana doğduğunu bil,
ve her yıl bayram vakitlerinin.
Yüreğini sinsiyi işten sakla,

ve daima giysini beyaz giy.
Kişiden borç alsan hemen öde,
kaygıyla ölümü bekleme.
Ve dostuna söyleme, dönüp var
yanındayken (ona) merhamet et.
Ve her günü sen kendinin zannetme,
aklı değil altını satın alabilirsin.
Hastanın yarasma deva (ararsan),
kendine de dostuna da bulursun.
Ve kendine dürüst köleler satın al,
ve onlar için çok para ödeme.
Ve adımlarını düzelt, kıskanma,
akıllıyı ve akıllının sırrını anlamayı.
Efendiden güçlüden uzaklaş,
kendine uzakta doğruyu satın al.
Üç nesneyi satın alırken düşün:
iyi ova, iyi dost ve iyi yazılar.
Ve eğer uzun yıllara doymuşsan,
o zaman kaygılara da doyersin.
İnsanlar yıllarının artmasını isterler,
günahlarının da artacağını bilmezler.
Dünya sonsuz olsa neye yarar,
yaşamı acı dolu olsa hiçbir şeye (yaramaz).
İnsan boş yere yaratılmadı,
her gün Tanrıya övgüde bulunmak için (yaratıldı).
Kanuna uyanların emirlerini dinle,
nasıl (biri) olduğuna karar ver.
Akıllıların ağzından akıl öğren,
ve akılsız bilginlerden uzaklaş.
Şimdi sözün sonu kanunu koru,
o zaman Tanrıdan mükafatını alırsın.

İTİRAF DUASI

Ey Tanrım! Sana sesleniyorum. Ulu ve güçlü Tanrım, yüce adımı ümit ediyorum. Sıkıntılı zamanlarımda (bana) güç vermen için sana yakarıyorum.

Sıkıntılı anlarımda Sana seslendiğimde bana cevap ver ve bana merhamet et. Kötü işlerime göre beni yargılama. Hiddetini benden çevir ve beni teselli et.

Gençlikteki günahlarımdan beni kurtar. Bütün yoldaşlarımdan daha fazla günah işledim. Kötü gözle bakanlarıma bakıp benden uzaklaşma.

Ey Tanrı! Yollarını bana bildir ve (beni) düşün. Ve beni sıkıntılarımdan kurtar. Ve beni, yüce ilhamından boş çevirme.

Günahlarımı huzurundan uzaklaştırıp yok et ki günahkar oldum. Sadece sana karşı günah işledim. Ve o günahları gözlerinin önünde işledim.

Dua eden kulunu, şefaatine kavuştur, yasalarından uzaklaştırma. Karar anında günahlarımdan dolayı senden vazgeçemem. Ey Tanrım! Bana şefaatinle merhamet et. Ey Tanrım senin gücünle yaratıldığımı düşün. Toprakdan ve çamurdan yaratıldım. Esasmda (ben) günah içinde dünyaya getirildim.

Kötü yollarımı hatırlayarak, dileklerimi geri çevirme. Ağır günahlarımı benden uzaklaştır. Ey Tanrım! Günahımı affet, yakarışıma kulak ver, makamımı benden gizleme.

Yasalarından bana, akıl ve fikir öğret. Beni, bütün günahlarımdan kurtar. Ve cömertliğiyle canımı kuvvetlendir.

Yüreğime, içimde var olan canıma senin korkunu yerleştir. Ey atalarımın Tanrısı! Sadece Sana inanıyorum.

Ey şöhretli Tanrım! Beni şefaatinle canlı tut. Benim dualarımı dinleyerek beni var olan düşmanlarımdan kurtar. Ki Sen, bağışlayıcı Tanrısın.

Bana yüce dileğini öğret ki (Senin) gözlerinin önünde şirin olabileyim. (Yoksa Senin) yüceliğinin huzurunda kim günahlarıyla durabilir.

Onun için beni, (yaratıldığım) çamurumun iğrençliğinden ve bedenimin bulanık işlerinden kurtarmanı istiyorum. Ve beni, onun kirliliklerinden uzaklaştır. Beni neden bu dünyadan almadın?

Hata ettim, günah işledim ve çok alçaldım. Bedenimin içindeki kirliliklerde yüzdüm. O dünyaya ait olan şeylerden uzaklaştığım için yazık bana.

Şimdi bunu aklıma getirdiğimde vücudum ürperiyor. Ki öldükten sonra karar günü huzuruna çıkmak gereklidir. Bunu aklıma getirdiğimde bedenim mahvoluyor.

Bağışlayıcı Tanrım! Yardım et, kurtar beni. Ve yüce huzurundan beni iteleme. Sen de bil ki beni, o kötü nefis yoldan çıkardı.

Beni, (işlediğim) ağır günahlarımla mezara inme kaderinden kurtar. Yakarışımın sesine kulak ver. Güçlü Tanrım! Takatimi azaltma.

Huzurunda feryadım ve yakarışım kabul olsun. Her zaman beni bağışla ve bana merhamet et. Ben akılda miskin, yasalarda yoksulum.

Ey Tanrım! Sesimi duy, şefaatinle beni bağışla. Büyük Tanrım! Dileğimi gerçekleştir de yüzünün güzelliğini benden gizleme. Duama kulak ver, yakarışımın usanma.

Kavgamı destekle ve beni, yoksulluktan kurtar. (Senin) yüce huzuruna yaklaşmam için (beni) şerefli kıl. Ey Tanrım! Beni doğru olan kanunlarına bağışla.

T.C. YÜKSEK HUKUK KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Ey Tanrım! Beni, bedenimin günahlı işlerinden korusun. Bu dünyada da o dünyada da kendi kötülüğümle karşılaşmayayım. Ey Tanrım! Sana inanıyorum.

Canım sağ olsun da Sana övgüde bulunsun. Ve kutsal adımı yüceltsin. Yüzümü gördüğünde benden utanma.

Ey Tanrım! Beni, var olan kötülüklerden kurtar ve benim için mağfiret yollarını aydınlat. Bana mağfiretini göster ve beni günahlarımdan kurtar. Ey Tanrım! Kurtar beni de bağışlanmış olayım.

Tanrı, dünyanın sonuna kadar şöhretlidir ve gerçektir.

I. İTİRAF

YATAN HASTA ADAMA

/Din büyüğü okuyacak/

O efendilerin efendisi, meleklerin Tanrısı ve o dünyanın efendisi, kulun /kölen/, toprakta kül, kurt ve böcek kısa ömürlü ben, var olan günahlar için yakararak Senin huzurunda rahmetini istiyorum, var olan günahlarımı, suçlarımı ve hatalarımı bağışla, (işlediğim) günahlarım için pişmanım. Bütün hatalarım için beni bağışlamamı dileyerek huzuruna geliyorum ki yanıldım, hayatım boyunca Senin için ne yaptım? Var olan günahlarımdan ve yaptığım hatalardan dolayı makamımı benden gizleme. Beni huzurunda uzaklaştırma ve ilhamımı benden alma. Kulunun yüzünü aydınlat ve şefaatinle beni bağışla. Günahkarlarla (süreceğim) hayatımı ve (üzerinde) kan dökülmüş ülkede ömrümü arttırma. Parlaklığımı ve hakikatini gönder de onlar beni avutsunlar ve beni yüce dağında bulunduğun mekana getirsinler. Ey Tanrım, gizli günahlarımı, (senin) kanunlarını düşündüğüm zaman bağışla, aziz adının birliği ve şerefiyle sevgi ve doğruluk dolu (olan) okullarında günah işlediler ve onlara günah hediye ettin. Tanrımız! Bizim üç atamızın şartı, aziz adının birliği için duamı huzurundan boş olarak geri çevirme, ey gerçek Tanrım! Canımı, Senin gücüne ısmarlıyorum, kurtar beni. Amin!

/(Hastaya) uzaktan okutun: "Pişman oldum.../

II. İTİRAF

YATAN HASTA ADAMA

Atalarımın ve benim güçlü Tanrım, senin huzuruna çıkayım, kii Senin gücünde yaşayanın, herkesin ruhu var. Var olan iyileştiricilerin başkanı, güçlü Tanrı, sen iyileştiricisin. Öldüren, dirilten, yaralayan ve iyileştirensin. Mezara indirdiğini kendisi (tekrar) çıkarır. Yakın olanların ve uzak olanların aslısın, var olan efendilerin başkanı. Benim gücüm de Sendendir. Ey güçlü Tanrı Sen, bütün nesnelere yaratıcısın. Ve (her şeyi) kötünden iyiye düzeltensin. Bütün hastalıkları iyileştiren Sensin, Hızkıya'nın toprağına bereket. Huzurunda (yaşanan) dirlik yılları arttığımda ölümün kolu (seni) gerçek peygambere ulaştır. Dünyanın efendisi, ben de senin huzurunda değerli olayım, huzurunda nasıl iyileşmeyeyim? Ölümüm senin gücünle. (Duam) senin huzurunda kabul olacak, beni tamamen iyileştireceksin, hastanın yanındaki Hızkıya Beyinin yakarışı ve düşüncesi gibi huzuruna ulaştır. Ölümün vekillik zamanı yaklaşırsa (ben) öleyim, ölümüm işlediğim günahlarımı, suçlarımı ve bütün hilelerimi bağışlar. Doğduğum günden bu yana günahkar oldum, hata ettim, ve Senin huzurunda yanıldım. Öteki dünyadaki bağ bahçeden payıma düşeni ver, bana o gizli gerçekleri ve güvenli olan yolları göster, (beni) güzel makamının şirinliklerine, kudretinin bolluğuna doymak şerefine ulaştır. Sen, yakarışımı işiten şöhretli Tanrısın. Yakarışım huzuruna ulaşsın, yakarışımı işit, bana gözlerini kapama. Fakat günahkar oldum.

Kanundan uzaklaştığım, yabancıları talan ettiğim için pişmanım. Ayıp söz söyledim, hata ettim, namussuzluk ettim. Yanıldım, yalanı gerçeğe eş tuttum. Kötü öğüdü dinledim, hata ettim. Alay ettim. Aldattım, hiddetlendirdim. Yollarımı değiştirdim. Günah işledim, yanıldım, sıkıntıya girdim, kalın enseli (birisi) oldum. Günahkar oldum. (Adam) öldürdüm. Yoldan çıktım. Kötü iş işledim. O güzel emirlerinden ve yasalarından uzaklaştım, (oysa ki) bunların hiçbirinden bana fayda yok. Ve Sen! Üzerimizde bulunan gerçek (olan) Tanrı, doğruyu buyurdun ama ben sana karşı vazifemi (yapmadım). Hiddetinden uzaklaştı, o kötülük için halkına merhamet et. Ey yaratıcı ve kurtarıcı Tanrım, Senin huzurunda ağzımdan çıkan

itiraflar ve yüregimin düşüncesi kabul olsun. Tanrım (Sen), dünya kadar şöhretli ve sarsılmazsın!

ŞİRİN YURT

Şirin yurt, şerefiyle gelen,
Özlersen altın suyunu,
çalmak, yükseltmek,
Kopuzun sesini.
Sevinç, güvenç içinde
Geçirme bu zamanı.

Nakarat: İçin, için sevgili dostlar,
Gözleriniz aydın olsun.
Sevenler şarkı söyler,
Düşmanlar inlerler.
İnerler, inlerler,
İçki içerler.

Zenginler, yoksullar
Çalmaya koştular.
Boruya, kopuza
Ve şirin küçük şarkı
Bunun gibi ilahiler.
Uyandırır ruhunu.
Nakarat.

Markas Sultanskis

BENİM DÜŞÜM

Eşim, güzel düş gördüm:
Ki güneş çok parlaktı,
Göğün sırrını öğrendim.
Ki melekler üstten bakıyordu.

Göller, sular bütün güzelliğiyle
Zayıf güneşe asılmış

Ve güneş sınırsız gücüyle
Onları kucağına alıyor.

Göğün serçeleri,
Altın tüylerini giyip,
Sevginin güzelliğini,
Yaşayan canlılara söylerler.

Ağaçlar bezendi,
Süt gibi beyaz çiçeklerle
Ve melekler asıldılar
Altın gibi meyvelere.

Kıyafetlerinde mucize,
Bütün otlar yeşerdi,
Temiz gök yüzünde
Yüce şarkılar söylendi.

Bütün taşlar döndüler,
Üst yüzleri altına,
Bütün dünya bir oldular
Yüce meleklerle.

Simon Kobecki

UYU OĞLUM

Güneş battı, akşam oldu,
İnancımın ruhum doldu.
Henüz parlar güneşimiz,
Aydın olur yaşamımız.

Uyu oğlum, uyu oğlum.

Aydın olur yaşamımız.

İnanıyorum, sevgili oğlum,
Ki seninle sevineyim
Güçlü yardımla büyüyüp,
Boş yere üzülme sen Karay oğlu.

Uyu oğlum, uyu oğlum.
Boş yere üzülme sen Karay oğlu.

Oğlum sevgim sanadır,
Benim ömrüm senin için,
Yüreğinden sevmeyi öğren,
Dünyayı canından çok sev.

Uyu oğlum, uyu oğlum.
Dünyayı canından çok sev.

Senin için güzellik, iyilik isteyerek,
(gözlerim) çok yaş döker.
İnan oğlum, zaman gelir,
Ruhun sevinçle dolar.

Uyu oğlum, uyu oğlum,
Ruhun sevinçle dolar.

Simon Kobeski

KARA DENİZ

Kara Deniz! Ben unutmam,
Derin sularının gücünü.
Söylemeyi çok isterim, sadece yazamam.
Dalgalarının sesini.

Ne var senin sularında,
Ve kim anlar senin derinliğini?
Sağ salim evime döneyim de,
Anlatayım sınırsız güzelliğini.

Büyük deniz kıyısından
Baktım gökyüzüne.
Gördü gözüm orada nasıl
Ay parlıyor su üstünde.

Sayırsız yıldız,
Pırıl pırıl ışıyor.
Onlar nasıl sakladı,
Bu gizli sırlarımı benden.

Ben inanıyorum ki akli vardır,
Canlılar nasıl görebilir.
Anla ve bil, şerefli halk,
Onun adı Yüce Tanrıdır.

Simon Firkoviç

KARDEŞLERE

Uzak yerden size sesleniyorum,
“Huzurlu” kardeşlerinizden.
Karadeniz’den gidiyorum,
Demir yolu olmadığından.

Çok geç dönme eve,
Nasıl uzaklaş(ılır) ondan.
Bir yol var başka yok,
O da yabancı sınırından geçiyor.

Nerde sonu savaşların,
Nerde onların sonu?
Nerde sınırlarının sonu,
Ve ne verir acıları?

Dileğim bunların varlığına inanma,
Sürülürler içimizden
Gelir bize güzel zamanlar,
Ve kurtuluruz acılardan.

Oluruz biz en akıllı,
Vazgeçsek sürüklenmekten,
Ve inanıyorum ki dönenler,
Kaçmazlar kendi vatanlarından.

Simon Firkoviç

HASAT BAYRAMI

Yetiştii tohumumuz,
Başı yere değiyor.
Hey siz toprak sürenler,
Çıkıyorsunuz düze.

Geçtiler orakçılar,
Biçenlerin tamamı.
Kurudu ve döküldü,
Yere konanlar.

Arpadan ve buğdaydan
Harmanlar doldu.
Ağlayarak (tohum) saçanlar,
Memnuniyetle biçti.

Karay'a "hasat bayramı"
Kutlu olsun,

Ataların deyişiiyle
Değeri çok olsun.

Simon Firkoviç

MİLLİ ŞARKI

Letuva, vatanımızdır,
Senin, yiğidin vatanı,
Eskiden beri oğlunun
Gücü, kuvveti artsın.

Sadık düz yollarında
Göçsünler evlatların,
İşini kolaylaştırdığında
Yurda da var sana da.

Etkili güneş Letuva'da
Karanlığı gönder,
Parlaklık, doğruluk
Yoldaşımıza olacak.

Letuva sevgisi
Yüreğimize yansın,
Letuva adına
Birliğimiz devam etsin.

Verte Mikolas Firkoviçüs

I. BÖLÜM

1. GÜNE

1. İLAHİ

1. İtaatsizlerin öğüdüyle yürümek ve günahkarların yolu üzerinde durmamak ve şakacıların meclisinde oturmamak, kişiye şereftir.

2. Onun dileği, ancak Tanrının yasalarında olsun, ve gece gündüz (Tanrının) yasalarını okusun.

3. (O zaman) akan suların yanına yerleştirilen ağaç gibi olur, zamanında meyvesini verir, onun yaprağı dökülmez, ne yapılsa onarır.

4. İtaatsizler böyle değildir, yel (bile) onu toz gibi dışarı atar.

5. Onun için itaatsizler yasalara uymazlar, doğrular (da) günahkarlar cemaatinde (durmazlar).

6. Ki Tanrı, doğruluk yollarını bilir, fakat itaatsizlerin yolu yok eder.

2. İLAHİ

1. Neden dolayı ümmetler, var olan ülkelerin boş olduğunu söylerler.

2. Tanrı tarafından kutsanmışları, yeryüzünün bütün efendileri ve yaşlılar birlikte paylaşsınlar,.

3. Onların bağlarını söyleyerek koparıyoruz, ve kendimizden örtüleri uzaklaştırıyoruz.

4. Gökyüzünde daimi olan (Tanrı) gülüyor, Tanrı, onlarla alay ediyor.

5. (Tanrı) orada, onları gücüyle kırar ve öfkesiyle korkutur.

6. Efendim! Ben, kendim, yüce Siyon Dağı üstünde yaşlandım.

7. Sen, oğlum diyerek Tanrının adını söylediğin için bugün ben, Seni yücelttim.

8. Ülkeleri, benden iste, senin halkıma vereyim, sınırdakilerin ülkesini sana mülk edeyim.

9. (Sen) onları, demir sopayla alt edersin, kap kacak gibi kırarsın.

10. Ve şimdi Efendiler! Akıllanıyoruz ve yerin yasa yapanları öğreniyoruz.

11. Tanrıya korkuyla kulluk ediyor, ürpertiyle güveniyoruz.

12. Öfkelenirse yok oluruz diye yasalarını okuyoruz, öfkesi azıcık bulaşsa, kötü yolda (olursunuz), (bu durum,) inananlara namus gelir.

3. İLAHİ

1. Avşalomun oğlunun huzurundan kaçtığında David'in ilahisi.
2. Ey Tanrı! Sıkıntı verenlerim ne kadar çoktur, üstüme çok (sayıda) geliyorlar.
3. Yaşamım hakkında çok konuşanlara Tanrıdan hiçbir zaman mağfiret yoktur.
4. Ve Sen benim üstümde yükselen Tanrı! Şerefimi ve başımı yüceltensin.
5. Yüksek sesle Tanrıya sesleniyorum, ve bana yüce dağından her zaman cevap versin.
6. Ben yatsam da uyur, uyanırım, (çünkü) Tanrı bana güç verir.
7. Etrafımı çeviren on binlerce halktan korkmuyorum.
8. Ey Tanrı! Dur, bağışla beni, var olan düşmanlarımın suratlarına nasıl vurdun, itaatsizlerin dişlerini kırdın.
9. Tanrının olan o mağfiret ve alkış, daima halkın üstünedir.

4. İLAHİ

1. İlahilerle tatlı söz söyleyen David'in ilahisi
2. Gerçek olan Tanrım! Çağırduğımda bana cevap ver, sıkıntıya düştüğümde beni rahatlat, yakarışımı işit de bana merhamet et.
3. Ademoğulları ne zamana kadar utancı şerefe tercih edersiniz, boş olanı seversiniz, daima yalanı takip edersiniz.
4. Ve Tanrının doğru (yolda) olan kişiyi kendine ayırdığını biliyoruz, Ona seslendiğimde Tanrı beni işitir.
5. Yatağınıza geri dönebilmek için titreyiniz ve günahkar olmayınız, gönlünüzden düşününüz, Tanrıya az da olsa övgü sununuz.
6. Kurban sununuz gerçek kurbanlar ve Tanrıya inanınız.
7. Bizdeki iyiliği kim görse çok anlatır, ey Tanrı! Makamımın aydınlığını üstümüzde parlat.
8. Yüreğime sevinç verdiği zaman tohumlar da şerbetler de arttı.
9. Diriyken bir kez yatsam, uyuklarım, çünkü sadece Sen, beni güven içinde yaşatırsın.

5. İLAHİ

1. Kaval ile hoş ses çıkaran David'in ilahisi.
2. Ey Tanrı! Söylediklerime kulak ver, anlattıklarımı anla.
3. Ey Efendim Tanrı! Yakarışıma, Sana yalvarışıma kulak ver.
4. Ey Tanrı! Sabahla birlikte yakarışımı işit, Her sabah sana yakarışımı söylüyorum ve şefaatin istiyorum.
5. Ki Sen hata istemeyen Tanrı, kötü iş yapan kişi senin huzurunda bulunamaz.
6. Senin gözlerinin önünde melekler duramazlar, namussuzluk edenleri aşağıladın.
7. Tanrı, yalan söz söyleyenleri kanlı iş yapan kişileri yok eder, lanetler.
8. Fakat ben, şefaatinin bolluğuna (güvenerek) makamına geliyorum, (Senin) korkun ile yüce mihrabında baş eğiyorum.
9. Ey Tanrı! Beni doğruya gönder, (bana) kötü gözle bakanlar için önümdeki yolumu düzelt.
10. Ki itaatsizin ağızdan tatlı söz çıkmaz, (onların) içleri, açık ağızları mezar, gibi ölümlle doludur, dilleri kaypak söz söylerler.
11. Ey Tanrı! Onları viran et, yıkılsınlar, öğütlerinden çok olan günahları için (onları bizden) uzaklaştır, çünkü sana karşı hata ettiler.
12. Var olan inananların tamamı Senden hoşnut olsunlar, (merhametini) dünyanın sonuna kadar söylesinler, onların üstüne kalkan ol, Seninle birlikte, (Seni) sevenlerin de adından hoşnut olsunlar.
13. Ey Tanrı! Sen doğru olanı alkışlarsın, kabul ederek onu, kalkanla taçlandırırısın.

6. İLAHİ

1. Sekiz ipli kaval ve ilahilerle tatlı ses çıkaran David'in ilahisi.
2. Ey Tanrı! Bana nasihati öfkeyle verme, hiddetinle öğretme.
3. Ey Tanrı! Bana merhamet et, Ey Tanrım! Yaralandım, kemiklerimi kırdılar, iyileştir beni.
4. Çok canım yandı, ey Tanrım! Sen, beni ne zamana kadar iyileştirmeyeceksin?
5. Tanrım! Canımı kurtar, şefaatinle beni bağışla.

6. Ki ölümdede düşünce yoktur, mezarda kim Sana şükreder.
7. Sabahlara kadar yatağım içinde iç geçirmekten usandım, (gözümün) yaşıyla yatağımı çürütüyorum.
8. Bütün namussuzluk edenler benden uzaklaşın, Tanrı, feryadımın sesini işitti.
9. Tanrı yakarışımı işitti, Tanrı duamı kabul etti.
10. Bütün düşmanlarım utanırlar ve endişe ederler, göz açıp kapayana kadar utanır geri dönerler.

7. İLAHİ

1. Binyamin'in Şaul'un işleri için Tanrıya okuduğu David'in tatlı ilahisi.
2. Güçlü Tanrım! Sana inanıyorum, beni, peşimdeki (düşmanlarımın) tamamından kurtar.
3. (Düşmanım) canımı aslan gibi yakar (etimi) koparır da (beni) kurtaran olmaz.
4. Güçlü Tanrım, bunu yaptıysam, eğer avuçlarımda namussuzluk varsa,
5. Eğer huzurlu vatanıma kötülük getirdiysem, boş yere sıkıntı verenlerimden de kurtardım.
6. Düşmanı, canımı başka yere gönderiyor, ulaştırıyor, huzurumu ayaklar altına alıyor ve daima şerefimi yerle bir ediyor.
7. Ey Tanrı! Dur, (bana) sıkıntı verenlere hiddetini, öfkeni ulaştır, uyan, çünkü yardımına güvendim.
8. Ümmetlerinin tamamı Seni duayla çevreledikleri için ruhumu yüce göğe yükselt.
9. Ey Tanrı! Tanrı, yasaya uyan halkı için karar verir, (benim) doğruluğuma, mükemmelliğime bakarak (hüküm verir).
10. Fakat doğru olan ve yürekleri sınayan gerçek Tanrı! İtaatsizlerin kötülüğu şimdi sona ersin.
11. Yukardaki kalkanım Tanrı! Doğru yüreklileri bağışlayansın.
12. Tanrı, gerçek yasa koyandır, itaatsizler Tanrıyı her gün öfkelenendir.
13. Eğer öfkenden çekinmezse kılıcımı biler, yayımı çeker ve onu bekler.
14. Ve ölümün kapılarını kendi (için) hazırladığını bilmiyor, oklarını (onu) uzaklaştırmak için kullanıyor.

15. (Başkasma) yolsuzluk düşünür, emeği nasihat eder (fakat) yalan söyler.
16. Kuyu kazar, onu (iyice) derinleştirir ve kazdığı çukura kendi düşer.
17. Onun yaptıkları kendi başına döner, ve tepesi üstüne yalanı döner.
18. Doğruluğu için Tanrıya şükreliyorum ve yukarıdaki Tanrının adına mezmurlar okuyorum.

8. İLAHİ

1. Gidenlerin ardından tatlı sesle söyleyen David'in ilahisi.
2. Beyimiz Tanrı! Senin adın yer yüzünde ne kadar güçlüdür, hürmetini gök yüzüne gönderdin.
3. (Sen) yasalarını genç çocukların ve bebeklerin ağzından övgüler işitmek; (sana) sıkıntı verenleri ve düşmanları yok etmek için hazırladın.
4. Emirlerinle gök yüzünü yarattığını, ayı ve yıldızları düzenlediğini görüyorum.
5. İnsan nedir ki onu düşünüyorsun, insan oğlunu kendine dost olarak kabul ediyorsun.
6. Ve onu melekten biraz daha eksik yaptı, şeref ile saygınlık ile onurlandırdı.
7. Ve onu, yaratılmışların hepsinin gücüyle donattı, varını yoğunu onun benliğine yerleştirdi.
8. Koyunu ve var olan büyük hayvanları ve hatta yabani geyikleri de,
9. Gök yüzünün kuşlarını ve denizlerin balıklarını, denizlerin yollarını geçenleri,
10. Efendimiz Tanrı! Senin adın yer yüzünde ne kadar güçlüdür.

9. İLAHİ

1. İki aradaki kişinin ölmesi için tatlı sesle (söylenen) David'in ilahisi.
2. Bütün yüreğimle Tanrıya şükreleyim, bütün işlerimi bitireyim.
3. Yukarıdaki Tanrı! Seninle övüneyim, (sana) güveneyim, Senin adına mezmurlar okuyayım.
4. Düşmanlarım geri döndüğünde huzurunda sürünürler ve yok olurlar.
5. Yasalarımı ve kanunlarımı yaptın, gerçek kanun yapıcıyı tahta geçirdin.

6. Hanlıklarda cesur ol, itaatsizi yok et, onların adlarını dünyanın sonuna dek dünyadan sil.

7. Düşmanlarım tükendi, evleri viran oldu, şehirleri ve düşünceleri yok oldu.

8. Tanrı dünya kadar daimidir (ve O) kendi tahtını yasalara göre düzenler.

9. Ve O, dünyayı doğrulukla yönetir, ümmetlerine doğrulukla yargılar.

10. Ve Tanrı! Yoksula, sıkıntıda olana güç verir.

11. Adını bilenler Sana inanırlar, Ey Tanrı! (Seni) izleyenleri yok etmedin.

12. Siyon (Dağı'n)da oturan Tanrıya mezmur okuyalım, halk içinde gördüğümüz işleri anlatalım.

13. Kan dökenleri izleyenler, onlar düşünsün, zavallıların feryatlarını unutulamaz.

14. Ey ölümün kapılarında yüceltici Tanrım! Beni bağışla, aşağılayanların (bana verdikleri) acıyı gör.

15. Onun için Siyon'un cemaatinin kapılarında (Sana) övgüde bulunayım, mağfiretine güveneyim.

16. Ülkeler yok oldular, çukurlara gömüldüler, ayakları ağa takıldı.

17. Gerçek yasayı Tanrının yaptığı bellidir; itaatsiz (kendi) elleriyle hazırladıkları tuzağa düştü, Tanrıya daima güzel övgüler...

18. İtaatsizler ve Tanrıyı unutan ülkeler mezara girecekler.

19. Yoksul, ömür boyu unutulmaz, dünyanın sonuna kadar zavallıların ümidi yok olmaz.

20. Ey Tanrı! Dur, kişi güçlenmesin, senin huzurunda ülkeler yasalara uysunlar.

21. Ey Tanrı! Korkunu ülkelere bırak, öğrensinler, onların daima acılı günleri var.

9. GÜNE

44. İLAHİ

1. Korah'ın oğullarının tatlı sesle söyledikleri akla uygun ilahisi.

2. Ey tanrım! Kulaklarımızla işittik ve atalarımız (bunu) geçmiş zamanlarda yaptıklarını bize anlattılar.

3. Sen kudretinle ülkeleri yok ettin, İsrail'i yaşattın, ümmetlerine kötülük edenleri uzaklaştırdın.
4. Bu ülkeyi kılıçlarıyla, kuvvetleriyle almadılar, (onlara) miras kaldı, onlara bağışlandı, ancak onlar, gücünün, kuvvetinin bolluğuyla makamının aydınlığını sevdi.
5. Ey efendim Tanrı! Yakov'un merhametine itimat et.
6. Senin yardımınla biz düşmanlarımızı yener, bize itaat etmeyenleri, adına inanarak yerle bir ederiz.
7. Yayımlarımın cezalandıracağına ve kılıcımın bağışlamayacağına inanıyorum.
8. Ki bizi sıkıntı verenlerimizden kurtardı, (bizi) aşağılayanları utandırdı.
9. Her gün Tanrıyla övünüyoruz ve daima, dünyanın sonuna değin (Ona) şükrederiz.
10. Hem acımı dindirdin hem de savaşlarımıza çıkmayarak kuşkulandırdın.
11. Arkamızdaki düşmanı bize çevirdin, aşağılayanlar bizi yendiler.
12. Bize koyun gibi yem verdin, bizi ülkelere dağıttın.
13. Halkımı malsız bıraktın, onların değerini arttırmadın.
14. Bizi komşularımıza rezil ettin, alaycılar, şakacılar çevremizde.
15. Bizi ülkelere azınlık yaptın, ümmetlerinden baş silktin.
16. Her gün utancım karşımda ve utancım her gün yüzümü kapadı.
17. Aşağılayanın ve harap edenin sesinden, düşmanın ve öç alanın önünden,
18. Bütün bunlar geldi de biz Seni unutmadık, yasalarımızı yalanlamadık.
19. Yüreğimiz vazgeçmedi ve adımlarımız yollarından dönmedi.
20. Ejderhaların yerinde harap olduk, üstümüzü duman kapladı.
21. Eğer Tanrımızın adını unuttuysak ve avuçlarımızı başka Tanrılara açtırsak.
22. Yüreğin gizli düşüncelerini bilen Tanrı bunu öğretir.
23. Ki Senin için her gün öldürülüyor, koyun gibi kıyıma uğruyoruz.
24. Ey Tanrı! Uyan, ne uyukluyorsun, ömür boyu kaybolma, uyan.
25. Neden makamımı (bizden) gizler, acımızı ve sıkıntımızı unutursun.
26. Ki canımızı toprağa yaklaştırdın, kursağımız yere değdi.
27. Dur, bize yardımcı ol, bizi, kendi şefaatin için kurtar.

45. İLAHİ

1. Korah'ın oğullarının Şoşannim için tatlı sesle söyledikleri, sevginin akla uygun ilahisi.
2. Yüreğim, güzel sözle anlatılan ve efendilere yakışan işleri düşündü, dilim, hızlı yazanların kalemi gibidir.
3. İnsan oğlunun tatlı dudaklarından dökülenden daha güzelsin, onun için Tanrı Seni, dünya var oldukça onurlandırdı.
5. Ve Senin hürmetin gerçek söz, sükunet ve hakikat üstünden geçti, ve O, sana yapılabilecek zor işleri öğretti.
6. Senin bilenen okların, O efendinin düşmanlarının yüreğine ve halklarının yakınına düşer
7. Ey Tanrı! Senin tahtın dünya var oldukça gerçeğin ve beyliklerin dayanağıdır.
8. Doğruluğu sevdiğin, yalamı aşağıladığım için Tanrı, Tanrın seni, gerideki yoldaşlarından kutsal yağ ile ovarak ayırdı.
9. Bütün giysileri misk ve sandal ağacı kokar, saraylar senin beğeneceğin fildişindedir.
10. Efendilerin ve saygın hanımefendilerin kızları, ofirin altınları içinde sağ taraftan salınarak gelirler.
11. Ey kız! Dinle, kulak ver, halkımı ve babanın evini unut.
12. O efendi güzelliğini özledi, senin efendin de ona baş eğer.
13. Cor'un cemaati ve halkın zenginleri hediyelerle makamını görmek isterler.
14. İçerdeki giysisi altın işlemeli, beyin şerefli kızıdır.
15. Genç kızları sana, onun arkasından süsler içinde getirirler.
16. Beğeni ve hoşnutluk ile ulaşırlar, efendinin sarayına getirilirler.
17. Atalarının oğulları (onların) mekanında olur, yaşlıları orada bırak.
18. Her bir nesle ismini hatırlattığım için uluslar sana şükrediyor.

46. İLAHİ

1. Korah'ın oğullarının tatlı sesli Alamo'tla söyledikleri şarkı.
2. Tanrı, bize sığınaktır, destektir, sıkıntılı zamanlarda fazlasıyla yardım eder.
3. Onun için biz, yer değiştirmekten korkmuyoruz, denizler, dağların ortasında dalgalanır.

4. Suları çağlar, bulanır; dağlar, daima Onun yüceliğinden titrer.
5. Çaylar, dereler, yukarıdaki Tanrının yüce mekanını, şehirlerini süslerler.
6. Onun ortasında Tanrının yardımı olursa sarsılmaz, Tanrı onlarla sabahın erken vakitlerinde yol gösterir.
7. Sese, ülkeler sarsılır, beylikler dayanır, yer erir.
8. Yakov'un Yaratıcı Tanrısı, savaşları başkalarına, bereketi daima bize verir.
9. Tanrının yaptıklarını gelip görüyoruz, (O,) yer yüzünde viraneler yaptı.
10. Yeryüzünün sınırlarındaki savaşları bitirir, yayı ve süngüyü kırar, savaş arabalarını ateş içinde yakar.
11. Tanrı, gidiyor, biliyoruz; büyüklüğünü ülkelerde görüyoruz, ululuğuna yer yüzünde şahit oluyoruz.
12. Yakov'un Yaratıcı Tanrısı, savaşları başkalarına, bereketi daima bize verir.

1. Korah'ın oğullarının tatlı sesle söyledikleri ilahi.
2. Var olan milletlere avuç kahıyoruz, Tanrıya ağlayarak övgü söylüyoruz.
3. Yukarıdaki Tanrı, korkutucudur, O, yer yüzünde yüce efendidir.
4. Gücümüzün karşısında ülkeleri alt eder, ümmetlerini ayaklarımızın dibine çöktürür.
5. Yakov'un yüceliğini halkımız üstün tutar ve daima sever.
6. Tanrı, yüksek sesle, boru sesiyle anıldı.
7. Tanrıya mezmur okuyoruz, mezmur okuyoruz, efendimize mezmur okuyoruz.
8. Var olan yer yüzünün Tanrısına mezmur okuyoruz, ilahi söylüyoruz.
9. Ki Tanrı, gerçek olan Tanrı ülkelerin üstünde tahtında oturur.
10. İbrahim'in Tanrısının halkı, halkların en cömerdi toplanır, yer yüzünün bereketi Tanrıdandır.

48. İLAHİ

1. Korah'ın oğullarının şarkısı ve ilahisi.
2. Tanrı, Tanrımızın yüce dağında, şehrinde uludur, (ve O) çok övülendir.

3. Cafon'un sınırları, Siyon Dağı o güzel şehrin süsüdür, yüce efendinin şehridir.

4. Tanrı onun saraylarında bulunur.

5. O beyler bunun için toplanıp bize geldiler.

6. Onlar gördüler, seyrettiler, endişe içinde telaşlandılar.

7. Orada onları doğum sancısı içindeki kadın gibi titreme tuttu.

8. Gün doğarken esen yel gibi, Tarşış'ın gemilerini batırdı.

9. Tanrının şehrinde, Tanrımızın erlerinin şehrinde ne işittiysek öylece gördük; Tanrı, dünyanın sonuna dek düzenleyicidir.

10. Ey Tanrı! Mihrabın ortasında Senin şefaatine inanıyoruz.

11. Ey Tanrı! Senin adın, Senin övgün yer yüzünün sınırlarında gerçeklikle doldu

12. Ey Tanrı! Yasalarımı Siyon Dağı beğensin, Yahuda'nın kızları mutlu olsun.

13. Siyon'u çevirelim ve onu çevirelim, onun yüce evlerini sayıyoruz.

14. Onun saraylarını akli karıştıran engellerle koruduğumuz için onu (sizden) sonraki nesillere bildireceksiniz.

15. Bu Tanrı! Tanrımız dünya kadar güçlüdür, o bizi, ölünce gönderir.

10. GÜNE

49. İLAHİ

1. Korah'ın oğullarının tatlı sesle söyledikleri ilahi.

2. Bütün halk bunu dinler ve dünyada yaşayan herkes (Ona) kulak verir.

3. Hatta insan oğulları ve zenginlerin ve miskinlerin çocukları da.

4. Ağzım, akıllıca sözler söyler, bu akıllı sözlerle yüreğim çarpar.

5. Kulağımı masala vereyim, kopuz ile sezinediklerimi açıklayayım.

6. Kötü zamanlarda ne korkayım, adımlarımın savaşı beni kurtarır.

7. Mala mülke inananlar, zenginlikleriyle övünürler.

8. Kardeş, kardeşi kurtarmaz, kurtuluşunu Tanrıya adamaz.

9. Ve canlarının kurtuluşu saygın olur, ve dünyanın sonuna kadar sağlıklı kalır.

10. Yaşam boyu canlı olur, o mezarı görmez.

11. Uluslar deli ve ahmak birinin öldürüldüğünü görseler yok olurlar, mallarını başkalarına bırakırlar.

12. Dünyanın sonuna kadar onların mezarları, evleri nesilden nesile kalır, adlarıyla ülkelerine seslenirler.

13. Ve insan saygın can ile yaşamazsa, duvarlarla bir olup yıkılırlar.

14. Bu yollar, onlar için deliliktir, daima söyledikleriyle sonrakiler tarafından sevmek isterler.

15. Koyun gibi mezara konurlar, sabahla birlikte onların giysilerini yıpratarak (onu) mezara koyanlar onları güder ve onlar da doğrulukla güçlenirler.

16. Tek olan Tanrı, canımı mezarın kenarından kurtarır, beni daima gözetimi altında bulundurur.

17. Kişi zenginleşmekten, evinin eşyasının artmasından korkmasın.

18. Varlığını ölünce yanına alamaz, zenginliği onun ardından mezara inmez.

19. Ki onun canı (Seni) yaşayan bedeniyle kutsar ve eğer kendine iyilik yaparsan seni metheder.

20. (Varlığın,) atalarımın nesline kadar dayanır (ama onlar) Senin ışığını yaşamları boyunca görmezler.

21. Kişi saygın olan canıyla anlamazsa, duvar gibi bir olup yıkılır.

50. İLAHİ

1. Güçlü Tanrının yere doğru seslenerek güneşin doğumundan batımına kadar söylediği Asaf'ın ilahisi.

2. Siyon'un bütün güzelliğinden Tanrı şefaatiyle aydınlattı.

3. Tanrımız gelir ve onun huzurunda ateş sönmez ve çevrelerinde pek çok davul (bulunur).

4. Yukarıdan, gök yüzünden orada hüküm süren halkına seslenir.

5. Dürüst insanları, yasalarım üzerine kurban kesenleri benim için toplayınız.

6. Onun doğruluğunu gök yüzü anlatsın, o Tanrı daima yasa koyucudur.

7. Güçlü Tanrım halkım dinlesin (diye) ben senin için anlatayım, İsrail'i tanık göstereyim.

8. Sana acı çeken kurbanların ve daima karşıma çıkardıklarım için öğüt vereyim

9. Evinden dana, ahırlarından teke almadım.

10. Benim ormanımda ulu dağlarda doğan geyik var.

11. Dağlarda yaşayan kuşların tamamını ve toprağımdaki geyiği biliyorum.

12. Eğer acıkırsam ben sana (bunu) söylemem, çünkü benim için dünyada her şey var.
13. Güçlülerin etlerini yiyeyim mi, tekelerin kanlarını içeyim mi?
14. Tanrıya şükretmek için kurban et, Tanrıya (olan) niyetlerinin bedelini öde.
15. Ve sıkıntılı zamanlarımda bana seslenirsen, bana saygı duyarsan seni (sıkıntılardan) kurtarırım.
16. Tanrı, itaatsize seslendi, emirlerimi sana bildireni (dinle), koşullarımı ağzından düşürmeysin.
17. Ve sen, sözleşmeyi küçük gördün, söylediklerimi arkada bıraktın.
18. Eğer çıldırırsan ve hissene (düşeni) yoldan çıkmışlarla paylaşırsan.
19. Ağzımı kötülük için kullandım ve dilin hile konuştuysa.
20. Oturup kardeşinle annenin oğluna verdiğini konuş.
21. Bunları yaptığın için sıkıntıya düştüm, senin gibi olduğumu düşündüğün için, sana öğüt verdim ve korkumu gözlerinin önüne serdim.
22. Tanrıyı unutanlar (sizi) kurtaran biri olmadığını şimdi anlayın.
23. Kurban, şükürlük olarak beni ve kim adımımı doğru yola atarsa (onu) şereflendirir, onlar Tanrının mağfiretine ulaşırlar.

51. İLAHİ

1. David'in tatlı sesle söylediği ilahisi.
2. O peygamber Natan ona geldiğinde, Bat Şeva'ya nasıl geldi.
3. Ey Tanrım! Beni şefaatinle bağışla, rahmetlerinin bolluğuyla günahlarımı uzaklaştır.
4. Beni yıkayarak günahlarımdan ve hatalarımdan arıt.
5. Ben yaptığım hataları biliyorum, günahım daima karşımdadır.
6. Yalnızca sana karşı günah işledim ve o kötülüğü gözlerimin önünde yaptım, (oysa) Sen, yasa koyduğunu söylediğin için gerçeksin.
7. (Ben), günah içine doğuruldum ve annem (beni) günah ile ısıttı.
8. Burada içten içe gerçeği sevdiğim için bana gizli olan akli öğret.
9. Benim üzerime çabor at da arınayım, beni yıka da kardan daha beyaz olayım.
10. Bana beğeni ve hoşnutluk yaşat, kırılan kemiklerim iyileşsin.

11. Makamımı günahlarımdan sakla ve (beni) bütün günahlarımdan uzaklaştır.
12. Ey Tanrım, Bana temiz yürek ver ve içimi tatlı düşüncelerle onar.
13. Beni, huzurundan gönderme, yüce ilhamımı benden alma.
14. Mağfiretini bana sevinç içinde gönder ve bana canımı cömertçe bağışla.
15. İtaatsizlere yollarını öğreteyim ki günahkarlar sana dönsünler.
16. Bağışlayıcı güçlü Tanrım! Beni kanlı işlerden kurtar, dilim doğruluğunu söylesin.
17. Tanrım! Dudaklarımı aç da ağzım övgünü söylesin.
18. İstemiyorsun ki (sana) kurban sunayım, çıkarmamı da istemiyorsun.
19. Tanrının kurbanları, kırık ruh ile yüreği kırılanı, ezileni, alçaltmaz.
20. Dileğiyle Siyon'a iyilik yap, Yerusalayim'in kalelerini inşa et.
21. O zaman gerçek olanları ve bütün kurbanları çıkarmayı kabul edersin, o zaman danalar kurbanlığın üstüne çıkarlar.

52. İLAHİİ

1. David'in tatlı sesle söylediği akıllı ilahisi.
2. Doeh geldiğinde Şaul'a o Edomlu anlattı ve onlar da David'in Ahimelek'in evine geldiğini söyledi.
3. Ey yiğit! Kötülükle ne diye övünüyorsun, Tanrının şefaati her gün (vardır).
4. Dilin ustura gibi parlatılan hilekarı, ölümü düşünür.
5. Daima kötüyü iyiden, yalanı doğru söylemekten çok sevdi.
6. Katilin bütün sözlerini ve aldatıcı dilini beğendin.
7. (Bu yüzden) Tanrı da ömür boyu sana zarar getirir, seni(n soyunu)eksiltir, topluluk olmaktan alı koyar ve seni daima doğru yoldan uzaklaştırır.
8. Ve doğru olanı görenler korkarak onlara gülerler.
9. Burada Tanrıya inanmayan ve malına inanan herkes ölüme terk edildi.
10. Ben Tanrının evinde zeytin gibi (barış içinde) yaşıyor, dünya var oldukça Tanrının şefaatinin de var olacağına inanıyorum.
11. Dünya var oldukça Sana şükrediyor ve doğru insanların karşısında iyiliğine ve Senin adına inanıyorum.

III. BÖLÜM

73. İLAHİ

1. Ancak İsrail'e ve temiz yüreklilere karşı iyi olan Tanrı için Asaf'ın ilahisi.
2. Ve benim ayaklarım, adımlarım biraz sarsarak, yok yere ezdi.
3. İyilik edenleri kıskandım, itaatsizlerin sağlığını gördüm.
4. Ölümüne sebep olacak şişmiş yaraları yoktur ve duvar gibi sağlamlar.
5. İnsanların acısını yaşamıyor ve hastalanmıyorlar.
6. Bunun için kendilerini gururla süslüyorlar ve elbise gibi yalanla (üzerlerini) örtüyorlar.
7. Gözleri yağdan parlıyor, yüreğinin hücreleri bile açtır.
8. Kötü düşünürler ve zulümden bahsederler, büyük şeylerden konuşurlar.
9. Ağızlarını gök yüzüne kaldırdılar ama dilleri yerededir.
10. Onun için halkı buraya döner, onlara güğüm dolu su getirir.
11. Tanrının nasıl bildiğini ve yukarıdaki Tanrının aklını anlatırlar.
12. İtaatsizler burada ve dünyanın son derece sağlam eli ile iyileştirildiğini bilir.
13. Yüreğimi boşuna arıttım (çünkü) avuçlarıma kıskançlık doğdu.
14. Ve her gün hastalandım, her sabah mücadele ettim.
15. Eğer söylediklerini anlatabilsem, çocuklarımızın nesli Sana dalkavukluk eder.
16. Onun gözlerimde emek olduğunu öğrenmeyi düşündüm.
17. Dostumu arkada bırakarak Tanrının yüce huzuruna nasıl geleceğim.
18. İtaatsizleri kaygan (yerlerde) ve harabelerde yalnız bırak.
19. Göz (açıp) kapayana (kadar) nasıl viran olurlar, endişeden yok olurlar, tükenirler.
20. Ey Tanrı! Düşten sonra uyanır gibi, İsrail'in ölülerini uyandırdığında itaatsizlerin canını alçalt.
21. Ki yüreğim eksidi ve böbreklerim bileniyor.
22. Ve ben aptalım, bilmiyorum, başkasına göre duvar gibi oldum.
23. Ve ben daima başkasına doğru el uzatıyorum.
24. Beni öğüdünle gönder ve sonra şerefle al.
25. Ki ben gök yüzünde, huzurunda olayım, yerde olmayı istemiyorum.

26. Tanrı, dünyada vardır diyerek yüreğimin gücü, payım, benim ve yüreğim yok oluyor,

27. Ki Senden uzaklaşanlar burada yok olurlar, yoldan çıkmış olanları Senden uzaklaştır.

28. Ben Tanrıya yaklaşmak istiyorum, benim (için) iyi olan da; güçlü Tanrıya inanmak ve (insanlara) yaptıklarımı haber vermektir.

74. İLAHİ

1. Asaf'ın neden akıllandığının ilahisi, Ey Tanrı! Yaşam boyu yitirdiğin öfken güdülen koyunda (bile) görünür.

2. Cemaatini düşün ki öteden beri (onları) ve payına düşenleri kurtardın, Siyon Dağı'nı orada bulundurdun.

3. Ömür boyu yüce mekanda var olan düşmanları viran edenlerin adımlarını harap etme, ilerlet.

4. Biriktirdikleri evlerini, ağlayarak sıkıntı verenlerin ortasında, kendi izlerini izleyerek bıraktılar.

5. Yukarı nasıl çıkılacağı belliydi (fakat) baltalarla ağacın dallarını kestiler.

6. Ve şimdi onlar (ağacı), çekiç ve baltalar vurarak kesiyorlar.

7. Yüce evini ateşte yaktılar, adımın bulunduğu mekanı yerde hafife aldılar.

8. Onlar, yüreklerindeki söyledi ve Tanrının yer yüzünde bulunan evlerini yok ettiler.

9. Peygamber de yok diye işaretleri görmediler ve bilen de olmadı.

10. Ey Tanrı! Sıkıntı veren reziller, düşmanlar ne zamana kadar, adları (Seni) öfkeliendirecek, yaşam boyu mu?

11. Yüce mekanının ortasında ölümün, düşmanın gücünü ve kuvvetini neden arttırıyorsun?

12. Ve Tanrı, eskiden beri efendimdir, yer yüzünü mağfiretin ortasında yapan(dır).

13. Sen, gücünle denizi (ikiye) ayırdın, o sulara bulunan canavarların başlarını kopardın.

14. Livyatan'ın başlarını Sen kestin.

15. Göz yaşını ve nehrini sen parçaladın, kuvvetli nehirleri Sen kuruttun.

16. Gündüz ve gece Senindir, ayı ve güneşi de düzenleyen Sensin.
17. Yerin sınırlarını Sen belirledin, yazı ve kışı, onları Sen yarattın.
18. Düşmanlarının, (Senin) Tanrını aşağıladığını ve avare halkın (Onun) adını öfkелendirdiğini düşün.
19. İtaatsizin kalabalığına yasalarını okuyanların canını feda etme, yaşam boyu miskinlerin topluluğunu unutma.
20. Kanunlara uy, yer yüzünde ülkeler, güzellikle doldu, yolsuzluğun karanlığından (kurtuldu).
21. Yoksul utanmasın, miskin de dilenci de adına övgüde bulunur.
22. Ey Tanrı! Kavgacının kavgasını durdur, tembele rezilliği her gün hatırlat.
23. Sıkıntı verenlerin söylediklerini unutma, gürültü daima itaatsizlerin karşısında bulunur.

75. İLAHİ

1. Al-taşhet üzerine Asaf'ın tatlı sesle söylediği ilahisi.
2. Ey Tanrı! Sana şükrediyoruz, övgüde bulunuyoruz ve Senin adın işlerini seyreden ve (onları) haber verenlere yakındır.
3. Ki ben bilinen buyruklarımı aklıma alsam ve adaletini yasa yapsam.
4. Yer yüzü ve onun üzerinde oturan itaatsizler erirler, ben daima onun desteklerini yazıyorum
5. İyilik edenlere iyilik etmeyenleri anlatayım ve biz itaatsizlere baş eğmeyiz.
6. Başımızı yukarda tutmayız, kalın enseyle (söz) söylemeyiz.
7. Güneşin doğuşu ve batışı, dağlar boş yere değil.
8. (Çünkü) Tanrı, kanun koyucudur, yüceltir de alçaltır da.
9. Yer yüzündeki itaatsizler, Tanrının öfkесini kızıl şarap dolu kadeh olarak, (bira) maya(sı) doldurup içerler.
10. Ve ben övgünü dünya var oldukça anlatırım, Yakup'un Tanrısına mezmur okurum.
11. Ve itaatsizlerin (saklandıkları) köşeleri daraltırım, doğruluğun mekanı genişletirim.

76. İLAHİ

1. İlahilerle tatlı sesle söylenen Asaf'ın ilahisi.
2. Tanrı, Yahuda'da bellidir, Onun adı İsrail'de kutsaldır.
3. Ve (onun) kulübesi Şalem'de, mekanı Siyon'dadır.
4. (O) orada yayın oklarını, kılıcı, kalkamı kırdı, savaşı engelledi.
5. Dağlarda bulunan güçlü Tanrı, Sen korkutucusun (azimlisin).
6. Güçlü yürekliler delirdiler, uykuları bölündü ve doğuştan sahip oldukları mekanı bulamadılar.
7. Yakup'un Tanrısı! Senin hiddetinden insan da araba da at da uyukladı.
8. Sen korkutucusun, hiddetlendiğin zaman Senin huzurunda kim durabilir?
9. Kararını gök yüzünden işittirdin yer yüzü korktu da dinledi.
10. Tanrı! Yasana uyduğunda yer yüzünde var olan sakinleri bağışla.
11. Ki öfkeni gören kişi Sana şükrediyor, öfkelenildiğinde onu da kuvvetlendir.
12. Güçlü Tanrıya niyet ediyoruz ve varlığımızı sunuyoruz, korkutucu Tanrıya armağan getirsinler.
13. Yer yüzünün korkutucu beylerinin canını, yaşlıların canlarında toplar.

77. İLAHİ

1. Yedut'un üstüne Asaf'ın tatlı sesle söylediği ilahi.
2. Seslenerek Tanrıya feryat ediyorum, bana kulak ver (diye) Tanrıya yalvarıyorum.
3. Sıkıntılı zamanımda sıkıntım geçsin ve kesilsin (diye) Tanrıyı izliyorum, gönlüm teselli olmuyor.
4. Tanrıyı düşünüyorum ve alkışlıyorum, canım daima söylüyor ve meylediyor.
5. Gözlerimin kirpiklerini tuttun, korktuğumdan söyleyemedim.
6. Evvelden beri geçen günleri, yılları sayıyorum.
7. İlahimi, geceleyin yüreğimle söylemeyi, düşünüyorum ve canım kendini yokluyor.
8. Tanrı, dünya var oldukça yiter mi, sevgiyi daha fazla arttırmaz mı?
9. Şefaati yaşam boyu olmaz mı, nesilden nesile kadar sözü tükenir mi?
10. Tanrı! Merhameti unuttu mu, öfkeyle sonsuza kadar merhametini azalttı mı?

11. O söylediğim benim hastahğımdır, yıllar yukarıdaki Tanrının hükmü altındadır.

12. Tanrının işlerini, önceden gerçekleştirdiği mucizelerini düşünüyorum.

13. Ve yaptığı işleri söylüyorum, mucizelerini anlatıyorum.

14. Ey Tanrı! Senin yolun aziz göktedir, güçlü Tanrı kim Senin gibi yücedir.

15. Sen, mucize gösteren Tanrısın, halklara gücünü öğrettin.

16. Daima halkını, Yakup'un ve Yusuf'un çocuklarını, gücünle kurtardın,

17. Ey Tanrı! Seni gördüğünde hem sular titredi, hem de denizler ürperdi.

18. Gök yüzünün katları ses verdi bulutlar, sularını boşalttı, şimşekler çaktı.

19. Davulun sesi (gibi) gümbürdeyen yıldırımlar dünyayı aydınlattı, yer yüzü titredi.

20. Denizde ve okyanuslarda yol ve adım kayboldu.

21. Halkım, Musa'nın ve Aharon'un peygamberliğiyle koyun gibi gönderdin.

16. GÜNE

78. İLAHİ

1. Halkım, öğrettiğim Asaf'ın akla uygun ilahisine kulak ver, ağzımın söylediklerine kulaklarınızı verin.

2. Ağzımı masalla birlikte açayım, evvelden beri aklıma getirdiklerimi anlatayım

3. Neyi işittik ve bildiysek, atalarımız (onları) bize anlattılar.

4. Onları sonraki neslin çocuklarından saklamadık, Tanrının övgülerini, gücünü ve gerçekleştirdiği mucizeleri anlattık.

5. (Tanrı) Yakup'un (ülkesinde) kanunları daimi kıldı ve İsrail'de yasa koydu, atalarımıza bunu, çocuklarına bildir dedi.

6. Onun için sonraki neslin doğan çocukları bilecekler, var olacaklar ve çocuklarına anlatacaklar.

7. Ve inançları Tanrıya olacak, Tanrının işlerini unutmayacaklar, buyruklarını koruyacaklar.

8. Ve ataları gibi itaatsiz ve yoldan çıkmış, yüreğini düzenlememiş bir nesil olmayacaklar, onun (atalarının) canı Tanrıya sadık değildi.

9. Efrayim'in oğulları savaşanlar ve itaatsizler, savaş gününde etrafımızı çevirdiler.
10. Tanrının Őartlarını saklamadılar ve bilgiye ulaşmayı dilemediler.
11. Ve onlara (Tanrının) gösterdiği işleri ve mucizeleri unuttular.
12. (Tanrı) mucizeleri, atalarının karşısında Coan'ın ovasında, Mısır'da gerçekleştirdi.
13. Denizleri böldü ve onları yükseltti, suları duvar gibi ayağa kaldırdı.
14. Ve onları gündüz bulutlarla gönderdi, sabahlara kadar ateşle aydınlattı.
15. Durduk yerde kayaları, büyük sulardan içmiş gibi parçaladı.
16. Ve Şimdi kayalardan su çıkardı, suları nehir gibi akıttı.
17. Ona (karşı) günahlarını arttırma ve yukarıdaki Tanrıya (karlı) boş yere hata yapma.
18. Ve ruhlarına besin dileyerek Tanrıyı düşünceleriyle sınıdılar.
19. Ve Tanrı için, boş yere hediye sunarak Tanrı var mıdır (diye) sordular.
20. O anda kayaya vurdu ve sular aktı, nehirler taştı; halkına verecek ekme veya et bulabilir mi?
21. Tanrı (bunu) duyduğunda öfkelendi ve Yakup'un (lkesinde) ateş yaktı, fkesi İsrail'den uzaklaştı,
22. Tanrıya inanmadıkları ve mağfretine güvenmedikleri için.
23. Yukarıdan göklere ısmarladı ve gök yüzünün kapılarını açtı.
24. Onların üstüne irmik yağdırdı ve onlara gök yüzünün tohumlarını gönderdi.
25. Gtlerin ekmeğine acıkanlara doycakları kadar yiyecek gönderdi.
26. Gün doğduğunda gök yüzünde yel estirdi ve güneyden esen yeliyle (onlara) g gönderdi.
27. Ve onlara toprak gibi et yağdırdı, denizlerin kumu gibi kanatlı kuş (gibi yağdırdı),
28. Ve ağılın ortasına düşürdü, (kendi) mekanlarında (etrafları) çevrelendi.
29. Acıktılar ve (sonra) fazlasıyla doydular, onların isteklerini (yerine) getirdi.
30. Henüz yemekleri ağızlarındayken istekleri bitmedi.
31. (O zaman) Tanrının fkesi onlara geldi, Őiřmanları ldrd, İsrail'in gençlerini ktrd.

32. Bununla fazlasıyla günahkar oldular ve (Tanrının) mucizelerine inanmadılar.

33. Ve yokluk ile günleri, endişe ile yılları mahvoldu.

34. Ki Ona her ne kadar onları öldürme diye Tanrıya dönerek yalvardılarsa da,

35. Tanrı, yukarıdaki Tanrı yaratıcıları ve kurtarıcıları düşünürdü.

36. Onu ağızlarıyla uyandırır ve dilleriyle ona aldatıcı sözler söylerlerdi.

37. Yürekleri (herhangi) birisi için endişelenmezdi ve (Tanrının) yasalarına inanmazlardı.

38. Ve o, günahları affeden, öldürmeyen, arttıran, öfkesini (bize) yöneltmeyen, hiddetini uyandırmayan merhamet sahibi Tanrıdır.

39. Bedenin alındığını, ruhun (Ona) vardığını, (geri) çevrilmediğini düşündün.

40. Buyruğunu yok yere değiştirerek Onu durduk yere öfkeliendirdiler.

41. Ve Tanrıdan uzaklaştılar ve İsrail'in yüce Tanrısını denediler.

42. (Onun) gücünü, onları sıkıntı verenlerden kurtardığı zamanı düşünmediler.

43. İşaretlerini Mısır'da, izlerini Coanın ovasında bıraktı.

44. Ve şimdi suları içilemeyen Nil Nehri'ni(n sularını) kana çevirdi.

45. Oralara köpek sineği gönderdi ve (her şeyi) onlara yedirdi, değerlerini yok etti.

46. Ve Tanrı, çekirgeye kazancı zahmetle verdi.

47. Bahçelerini dolu ile, incirliklerini yıldırımla harap etti.

48. Ve büyük dağlarına buz, ufak duvarlarına kıvılcım çıkarıverdi.

49. Oralara öfkesiyle birlikte, gönderilen kötü elçilerin kızgınlığını, hiddetini ve sıkıntısını da gönderdi.

50. Hiddetin yolunu düzleştirdi, canlarını ölümden esirgemedi ve sağlıklı bedenlerinde hastalık çıkarıverdi.

51. Ve baştakini Mısır'da, ilk olarak güçlülerin, Ham'ın çadırında yok etti.

52. Ve halkını koyun gibi göç ettirdi, onları sürü gibi boş yerlere gönderdi.

53. Ve onları güvenilir bir şekilde gönderdi, (onlar) ürkmeyince ve o düşmanları deniz aldı.

54. Ve onları, güçleri alınmış olarak, bu dağın yüce kıyasına getirdi

55. Ve ülkeleri huzurlarından uzaklaştırdı ve onları ipleriyle arazilerine saldı ve onların çadırlarını İsrail'in budaklarına diktirdi.

5. Ne zamana kadar Tanrı öfkelenecek, yaşam boyu kıskançlık ateş gibi yanacak mı?

6. Seni tanımayan, adını anmayan ülkeler ve beylikler üzerine öfkeni boşalt.

7. Yakup'u öldürdüler ve (onun) mekanını viran ettiler.

8. Bizden önce işlenen günahların rahmetinle destekleneceğini düşünmediğimiz halde fazlasıyla sefil olduk.

9. Merhametli yaratıcımız, sözün ve şerefli adın için bizi bağışla, bizi kurtar, senin (yüce) adın için günahlarımızı bağışla.

10. Tanrının o ülkelerin nerede olduğunu söylemesinin nedeni; onları görelim ve o dökülen kanların öcünü alalım diyedir.

11. Kuvvetinin yüceliğiyle tutsağın feryadı huzuruna gelsin, o ölümlü (tutsağın) elini çözüp gönder.

12. Ey Tanrı! yedi oyununu, rezilliği sadece seni rezil eden komşularımıza çevir.

13. Ve biz ulusun, Sana yaşam boyu güdülmüş koyun gibi şükrediyoruz, nesilden nesile övgünü aktarıyoruz.

80. İLAHİ

1. Asaf'ın tatlı sesle, Şoşannim üzerine yasalarla ilgili söylediği ilahi.

2. İsrail'i yöneten Yusuf'u koyun gibi gönderen (Tanrıya) kulak ver, gerçek Tanrısı (bizi) nezaretinle aydınlat.

3. Efrayim'in, Binyamin'in ve Menasse'nin huzurunda cesaretini uyandır ve bizi bağışlamaya gel.

4. Ey Tanrı! Bizi çevir, yollarını aydınlat da (biz günahlarımızdan) kurtulalım.

5. Savaşın güçlü Tanrısı, ne zamana kadar öfkelenirsin ve halkımın yakarışımı kabul etmezsin.

6. Onları suyla ekmekle besledin, onlara büyük miktarda su içirdin.

7. Bizi komşularımızla kavga ettirdin, düşmanlarımız bizimle alay ediyor.

8. Savaşın Tanrısı, bizi (geri) çevir, (senin) yollarını aydınlat da (biz günahlarımızdan) kurtulalım.

9. İsrail'in bahçesi gibi Mısır'dan göçürdün, devletini sürdürdün, onu yerleştirdin.

10. Huzurunda yol hazırladın, köklerini sağlamlaştırdın ve yer yüzünü doldurdun.

11. Onun gölgesi, güçlü servilerin dalları dağları bile kapladı.

12. Dallarımı denize, ince dallarımı da nehirlerle kadar uzattılar.

13. Engelleri ortadan kaldırdın ve (böylece) yolundan giden herkes onu aştı.

14. Geyik ve domuzu ormandan uzaklaştırıyor, tarlanın geyiği ona zarar veriyor.

15. Savaşın Tanrısı dön şimdi, gök yüzünden bak, gör ve bu bahçeyi düşün.

16. Ve (bu) bahçe ki kudretiyle yerleştirdi ve dalmı kendi için kuvvetlendirdi.

17. Ateşte yanan değnek gibi duyduğu hiddetle, öfkeyle yok oldular.

18. (Onun) kendi gücünün yardımı, kudreti insanların üzerine olsun.

19. Ve Senden başkasına gitmiyoruz, bizi hayatta tut ki adımı analım.

20. Savaşın Tanrısı döndür bizi yollarını aydınlat da (Senin tarafından) başışlanalım.

30 GÜNE

145. İLAHİ

1. Efendim Tanrı! Senin büyüklüğünü bildiren David'in övgüsü, dünya var oldukça Senin adına övgüde bulunayım.

2. Sana her gün övgü sunayım, dünya var oldukça Senin adına övgüler okuyayım.

3. Tanrı, yücedir ve fazlasıyla şöhretlidir.

4. Yaptıkların nesilden nesile övgüyle anlatılır ve Onun yüceliğinin hesabı yoktur.

5. (Senin) şerefini, nezaretinin saygınlığını ve mucizelerini söylüyorum.

6. Ve (yaptığım) büyük felaketleri anlatıyorlar ve yüceliğini haber veriyorum.

7. Düşüncenin çok iyi olduğunu ve gerçek olduğunu söylüyorlar.

8. Bağışlayıcı, rahmet sahibi, hiddeti büyük ve şefaati yüce Tanrı!.

9. Var olan Tanrı iyidir ve Onun rahmeti yaratılmışların üzerinedir.

10. Yarattıklarının tamamı Sana şükrediyor ve elleriyle Sana övgüde bulunuyorlar.

11. Beyliğinin saygınlığını anlatıyor ve (Senin) cesaretini söylüyorlar.

12. O, insan oğullarına yiğitliklerini ve beyliğinin şerefli saygınlığını bildirir.
13. Senin beyliğın, var olan dünyaların beyliğidir, Senin gücünün her bir nesilde güçlenmesidir.
14. Tanrı, yıkılanları ve eğilenleri güçlendirir.
15. Bütün canlıların gözleri Sana ümitle bakar, Sen onlara yemeklerini zamanında verirsin.
16. Kudretini dağıt da var olan canlar dilediklerine kavuşsun.
17. Bütün yollarda gerçek (olan) Tanrıdır ve (O), bütün yaratılanlara (karşı) şefaatlidir.
18. Tanrı, ona doğrulukla seslenen herkesin seslerine yakındır.
19. (Kendisinden) korkanların dileğini yapar; onların yakarışlarını işitir ve onları bağışlar.
20. Tanrı, bütün sevenlerini korur fakat itaatsizleri yok eder.
21. Dünya var oldukça ağzım, Tanrının övgüsünü söylesin ve bütün canlar yüce adına övgüde bulunsun.

146. İLAHİ

1. Tanrıya övgü sunuyoruz, (ey) canım, (sen de) güçlü Tanrıya övgüde bulun.
2. Yaşamım (süresince) Tanrıya övgü sunayım, henüz hayattayken Tanrıya mezmur okuyayım.
3. Zenginlere inanmayız (çünkü) insan oğluna, onlardan mağfıret yoktur.
4. Canı çıkıp toprağa döndüğünde onun da fikirleri yok olur.
5. Tanrıya, Tanrısına inancımı sunan, Yakup'a yardım, Tanrı için şereftir.
6. Yeri, göğü, denizleri orada olan her şeyi yaratan, doğruluğu dünya var oldukça saklayan,
7. Ezilenlere yasa yapan, acıkanlara ekmek veren Tanrı, esir alınanları serbest bırakır.
8. Tanrı, körlerin gözünü açar, eğilenleri doğrultur, Tanrı doğruyu sever.
9. Tanrı, yabancıları esirger, öksüzü ve dulu gözetler fakat itaatsizlere yollarını şaşırtır.
10. Ey Siyon! Tanrı, Senin Tanrın dünya var oldukça efendidir, nesilden nesile Tanrıya övgüde bulunalım.

147. İLAHİ

1. Tanrıya övgü sunalım, Tanrımıza mezmur okumak güzeldir, Ona övgüde bulunmak hoştur, uygundur.

2. Tanrı, Yeruslayim'i inşa eder, İsrail'in yoldan çıkanlarını (bir araya) toplar.

3. O, kırılmış kalpleri iyileştiricidir ve onların acılarına merhem olur.

4. Yıldızlarını sayar, var olan her şeye adıyla seslenir.

5. Efendimiz (Tanrı) yücedir, çok güçlüdür, Onun aklına hesap yoktur.

6. Tanrı, akıllıları güçlendirir, yanlış (iş yapan) eli yer yüzünde alçaltır.

7. Tanrıya şükrederek ilahi okuyoruz, Tanrımıza kopuz ile mezmur okuyoruz.

8. O, gökleri bulutla kaplar, O, yer yüzüne yağmur gönderir, O, dağlarda ot yetiştirir.

9. Karga yavruları seslendiğinde, hayvana yemeğini veren,

10. O, atın yürekliliğini sever, insanın çalışkanlığını diler.

11. Tanrı (kendinden) korkanları sever, inananlarına şefaah eder.

12. Yeruslayim, Tanrıya övgüde bulun, Ey Siyon! Tanrıya övgü sun.

13. Bekleyenlerinin kapılarını güçlendirir, ortada (bulunan) çocuklarını takdis eder.

14. O, sınırlara kadar huzur gönderir, seni buğdayın unuyla doyurur.

15. O, sözlerini yere gönderir, Onun sözünü hemen iletin.

16. O, karı tüy gibi veren, kırağıyı kül gibi tozdurandır.

17. Soğuğu (itaatsizlerin) payıymış gibi (onlara) gönderir, dondurucu soğğunun karşısında kim durabilir?

18. Sözünü gönderirse onları eritir, rüzgarını estirdiğinde suları kabartır.

19. Sözlerini Yakov'a, buyruklarını ve yasalarını İsrail'e anlatan,

20. Böylesini bir devlete vermeyen ve yasalarını bilmeyenlere bildiren, Tanrıya övgü sunalım.

148. İLAHİ

1. Tanrıya övgüde bulunalım, gök yüzündeki güçlü Tanrıya yüce mekanında övgü sunuyoruz.

2. (Yer yüzündeki) bütün elçileri, bütün savaşçıları ona övgü sunuyoruz.

3. Güneş ve ay da ona övgü sunuyor, bütün parlak yıldızlar ona övgü sunuyor.
4. Gök yüzünün katmanları ve gökyüzündeki suları yukarıdan ona övgü sunuyor.
5. Tanrının adına övgüde bulunsunlar, çünkü O buyurduğu için yaratıldılar.
6. Dünya var oldukça onları dünyada gözetler, (kanunlarının) çiğnenmemesi için buyruk verir.
7. Yer yüzünde, denizlerde bulunan ejderhalar da Tanrıya övgü sunsun.
8. Ateş, buz, kar ve duman, sözüyle fırtına koparan,
9. Dağlarda bulunan kayalar, meyveli ağaçlar, serviler,
10. Geyikler ve var olan bütün hayvanlar, kurt da kanatlı kuş da,
11. Yer yüzünün efendileri ve bütün ahali, yaşlılar ve yer yüzünün bütün yargıçları,
12. Yiğitler ve genç kızları, yaşlılar ve genç çocuklarıyla
13. Tanrının adına övgüde bulunalım ki Onun adı yalnızların desteğidir, Onun nezareti yer yüzünde ve gök yüzündedir.

149. İLAHİ

1. Tanrıya övgü sunuyoruz, ilahi okuyoruz, yeni ilahi, Onun övgüsü doğru ülkenin kalabalığındandır.
2. İsrail, yaratıcısını beğenir, Siyon'un oğulları efendileriyle övünür.
3. Onun adına müzik ile övgü sunsunlar, Ona davul ile kopuz ile mezmur okusunlar.
4. Ki Tanrı ulusunu sever, uslular (Onun) mağfiretini görecektir.
5. Doğru ülke saygıdan memnun olur, yatakları üzerinde ağlarlar.
6. Büyük övgüler, Tanrının ağzında ve iki uçlu kılıç da kollarındadır.
7. Ümmetlerin yasalara uyduğu ülkelerde düşmanlık gütme.
8. Onların efendilerini kelepçeyle, şerefli yaşlılarını demir zincirlerle esir etme.
9. Adil (olan) ülkede yazılmış olan gerçek yasalara uymak şereftir, Tanrıya övgüde bulunalım.

150. İLAHİ

1. Tanrıya övgü sunuyoruz, Tanrıyı yüce göğünde övüyoruz, yüce göğünde ona övgü sunuyoruz.
2. Cesareti için ona övgü sunuyoruz, Onun cesaretinin fazlalığına göre övgü sunuyoruz.
3. Ona borunun sesiyle övgüde bulunalım, kaval ile kopuz ile övgü sunalım.
4. Ona davul ile müzik ile övgü söyleyelim, Ona organlarla ugavla övgü sunalım.
5. Ona işittirmek için Cımballarla övgü sunalım, Ona övülmüş cımballarla övgü sunalım.
6. Her şerefli can Tanrıya övgüde bulunsun, Tanrıya övgü sunalım.

Feryadım yaklaşsın
huzuruna senin ey tanrı,
sözlerine uygun (olarak)
akıllandır beni.

119-169

OKUYUCUYA

David Bey'in övgü ilahileri –Karay dinine mensup halkın Kutsal Yazısının yirmi dört parçasından bir tanesidir. Otuz güne paylaştırılan, beş bölüme ayrılan 150 ilahi.

İnanan Karaylar bu övgü ilahilerinin sözleriyle Yukarıdaki Tanrıya yakarırılar, övgü, minnet, dilek, (bunlardan) başka da (bu) okumaları söylerler.

Tanrının yardımıyla bu David Bey'in övgü ilahilerinin eski (XVIII- XIX yüzyıllık) Karay el yazmalarından çıkardım ve basıma hazırladım.

YARATAN TANRI kullarının dualarını işitecek, büyük gök yüzünden hayır duasını gönderecek, Karay elini makamından uzaklaştırma.

M. Firkoviç

ONARILAN AZİZ KENESA EVİNİN VILNIUS'DA KUTSANMASI (İÇİN)

HAYIR DUA

14. 10. 1993

/Hayır dua eden M. Firkoviçüs/

Bizim ve atalarımızın Tanrısı,
bütün dünyanın şerefli efendisi,
O gök yüzünde oturandır
kuvvetinde ve gücünde,
inananların yakarışına kulak veren
ve ezik yürekle söylenen duaları işiten,
büyük efendiye, istediğini kutsayan
toplantı kenesa evlerinde ilahi söylemek.

Rahmetleriyle onların hepsi
ve güzellikleriyle o şirinlikler,
bu kenesa evinin mekanını tamamlasınlar
yaşamın uzunluğunda,
elini vererek Karay cemaatini yetiştirecek
kırık kalp ile kendi din adamını buradan eksik etme
uzun yaşamda ve huzurda,
şirinliklerde ve hayır duada.
Sağlam dinlilerin günleri uzayacak,
bu Yüce Ev her görene hoş gelecek.

Gözlerimizi Sana çevirelim,
ey gökleri ve yeri yaratan,
bu yüce kenesa evini kutsa,
ki bugün onu kutlamak için toplandık.

Şükür şarkısını Tanrıya söyleyelim,
bu mutlu zamanda gücünü anlatalım.

bu mutlu zamanda gücünü anlatalım.
Aklın kaynağı kenesada bulunacak,
hayır dua ve iyileşmek (onun) gölgesinde bulunacak.
Yüce efendi, ruhlarının dileğini gönder,
onları bütün kötülüklerden kurtar
ve bunun gibi kötülüklerden koruyacak.

1. Yukarıdaki Tanrının adıyla
bu yeni (kenesanın) yeri tamamlanacak!

2. Dinçlik, parıltı burada bulunacak,
giren de çıkan da kutsanmış olacak!

3. Güneş ışıkları parlayacak,
yalvaranları daima aydınlatacaklar!

4. Duvarları kutlu olacak,
giriş ve çıkışları!

Ve O Tanrı, övgüyü bildirir,
yazılanı tamamlar;

“Ve halkım huzur mekanında oturur,
ve buralarda sağlık olur ve sağlıkta güven:
bırakmazlar ki önde oturayım,
hareket ettirmezler ki öne geçeyim,
ancak ellerimin yaptığı işi, üstün tuttuğlarımı yıpratır.”

Ve o hayır dua bunu tamamlayacak:
Tanrı seni kutsayacak ve saklayacak,
Tanrı senin için yollarını aydınlatacak ve seni şirin yapacak,
Tanrı senin için yollarını çevirecek ve sana bütün güzellikleri gönderecek!

Gök yüzünü ve yer yüzünü yaratan Tanrıya hayır dualar olacak.

Gerçek Tanrı, dünya var oldukça şöhretlidir.

III. BÖLÜM

YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ

A. Ünlülerin Yazılışı:

1. “e” ünlüsünün yazılışı:

Söz başında “e” ünlüsü, “è” ile gösterilmiştir:

èger	/èger/	10/262
èki	/èki/	39/137
èksikriak	/èksikræk/	39/131
èksítmia	/èksitmä/	39/127
èl	/èl/	20/593
èlçiliari	/èlçiläri/	58/748
èrinia	/èrinä/	20/601
èrki	/èrki/	39/132

Söz içinde “e” ünlüsü, “e”, “ie”, “ia” ie gösterilmiştir:

“e” ile gösterilenler:

alej	/aley/	12/338, 28/839
anejnyn	/aneynm/	12/335, 21/637
atejny	/ateyn/	1/16 12/335
jeñgildir	/yengildir/	11/309
jenmia	/yenmä/	6/144
jetiadir	/yetädir/	38/102...

“ie” ile gösterilenler:

biłgiejmin	/bilgeymn/	9/253...
çiebiar	/çebär/	29/17, 40/169
gienč	/genç/	17/491
mieni	/meni/	1/6, 4/99, 26/794
mienmin	/menmn/	1/2
nie	/ne/	1/5, 11/310, 27/816
niečik	/neçik/	4/116, 48/407
sien	/sen/	1/13, 3/87
tiełi	/teli/	10/266, 44/296
tieñgiz	/tengiz/	31/75, 53/597
tieñri	/tenri/	1/7, 10/279, 35/17

“ia” ile gösterilenler:

kliamiavčiu	/klämävçü/	37/62
kliakliarijni	/kläkläriyni/	14/400
értian	/értän/	13/377, 47/406
érsia	/érsä/	13/366
siuviarlik	/süvârlık/	19/573
kiotiuriadir	/kötürâdir/	17/489
keliasi	/kelâsi/	28/845

Söz sonunda “e” ünlüsü, “ie” ve “ia” ile gösterilmiştir:

“ie” ile gösterilenler:

nie	/ne/	1/5, 17/506, 44/291
valie	/vale/	7/188, 9/232, 38/100...

“ia” ile gösterilenler:

siuviuvçuliargia	/süvüvçülârgä/	9/258
étmia	/étmä/	9/256, 48/432
içijdia	/içiydä/	11/305
içmia	/içmä/	29/8...
nersia	/nersä/	11/309, 18/517
tejjçia	/tezçä/	11/291, 55/634
tioria	/törä/	20/587, 38/108

2. “ı” ünlüsünün yazılışı:

Söz içi ve söz sonunda “ı” ünlüsü “y” ile gösterilmiştir:

any	/anı/	13/366, 54/604
anyn	/anın/	9/253, 43/280
byla	/bıla/	3/72, 20/591, 37/69
çahyrny	/çahırnı/	29/3
kypçyjdyr	/kıpçıydır/	42/245
sahynsa	/sahımsa/	1/11
synadylyar	/sınadılar/	52/553

synadym	/sınadım/	5/120...
tanyhsyzdan	/tanıhsızdan/	15/444
jaratyldy	/yaratıldı/	4/96, 17/509

3. “ü” ünlüsünün yazılışı:

Söz başında “ü” ünlüsü, “ü” ile gösterilmiştir:

üç	/üç/	1/7, 23/705
üçün	/üçün/	6/166
üliaştirgian	/ülâştirgân/	40/796
üriak	/üräk/	22/656, 46/359
üriudiular	/ürüdülär/	51/522
ürpiajadir	/ürpâyâdir/	26/787...
üvriatiajim	/üvrätäyim/	46/362
üziar	/üzär/	11/313, 38/98

Söz içinde ve söz sonunda “ü” ünlüsü, “iu” ile gösterilmiştir:

étiuvçiujniu	/étüvçüynü	16/473
kioçiurdiu	/köçürdü/	52/563, 53/595
kioçsiunliar	/köçsünlär/	34/143
kiučliu	/küçlü/	26/792, 57/704
kiuniujdia	/künüydä/	11/300, 15/439
öksiuzni	/öksüzünü/	57/717...
öliumniun	/ölümünü/	10/260
tiuti	/tütü/	4/93
üriumiagin	/ürümägin/	15/426, 20/591

4. “ö” ünlüsünün yazılışı:

Söz başında “ö” ünlüsü, “ü” ile gösterilmiştir:

öch	/öch/	55/639, 59/772
öksiuzni	/öksüzünü/	57/717
öliumliu	/ölümlü/	35/641
öngia	/öngä/	62/46, 62/47
örtiadi	/örtädi/	52/557, 54/609

ötium	/ötüm/	4/110
ötkiunč	/ötkünč/	24/725
öz	/öz/	20/595, 23/702...
özgia	/özgä/	1/4, 4/94
öziangia	/özängä/	20/605

Söz içinde “ö” ünlüsü “io” ile gösterilmiştir:

diort	/dört/	1/7, 60/795
giorgia	/görgä/	26/791, 44/304....
gioriuldiamiagi	/görüldämägi/	3/78
kiolniuudia	/kölnüyndä/	13/367, 21/625
kiopliar	/köplär/	3/77, 10/279
sioskianmiak	/söskänmäk/	13/371
siozliarijni	/sözlärijni/	12/336

B. Ünsüzlerin Yazılışı:

1. “c” ünsüzünün yazılışı:

Söz başı ve söz içinde “c” ünsüzü, “dž” ile gösterilmiştir:

džanlarha	/canlarha/	3/88, 30/34
džomart	/comart/	3/72, 6/155
džymballar	/cimballar/	59/786, 59/787
chodžalarha	/xocalarha/	22/673, 57/707.....

2. “ç” ünsüzünün yazılışı:

Söz başı, söz içi ve söz sonunda “ç” ünsüzü, dž ile gösterilmiştir:

aluvčunu	/aluvçunu/	39/127
čejalichlarıma	/çeyalıklarıma/	9/254
čibin	/çibin/	53/587
čioktiurdiu	/çöktürdü/	53/570
čyhardy	/çıhardı/	52/551...
kliamiavčiu	/klämävçü/	37/62
kiučliu	/küçlü/	26/792, 45/323
niečik	/neçik/	4/116, 13/357

olturuvčusu	/olturuvçusu/	39/151
oručumnu	/oruçumnu/	3/74
öç	/öç/	55/639, 59/772
öçiujniu	/öçüynü/	5/128
siuviuvčiuliargia	/süvüvçülärgä/	9/258
učsuz	/uçsuz/	30/29, 32/83
üčiuun	/üçün/	1/16, 15/436
jaratuvčum	/yaratuvçum/	3/78, 7/174

3. “d” ünsüzünün yazılışı:

“d” ünsüzü farklı olarak tek bir sözcükte “d’ ” ile gösterilmiştir:

David’	/David/	10/268, 60/794
David’ni	/Davidni/	54/617
David’nin	/Davidnin/	35/30, 36/57...

4. “h” ünsüzünün yazılışı:

Söz başı, söz içi ve söz sonunda “h” ünsüzü, “h”, “ch” ile gösterilmiştir:

“h” ile gösterilenler:

alhišlahiej	/alhišlahey/	11/293, 62/50...
alhyšlahyn	/alhišlahın/	61/24
bolhejbyz	/bolheybız/	10/284
bujruhunun	/buyruhunun/	3/85
dahy	/dahı/	7/179, 60/800
hammieša	/hammeša/	18/546, 24/716
kulah	/kulah/	36/59
turmahyn	/turmahın/	15/429

“ch” ile gösterilenler:

akyrtynych	/akırtınlx/	12/366, 13/363...
bazlych	/bazlıx/	16/472, 19/566
džachtlama	/caxtlama/	15/424
chanlychka	/xanlıxka/	58/743
chodža	/xoca/	13/356, 13/367

korcmach	/korxmax/	12/348, 14/394
kulach	/kulax/	8/225, 61/8
tochluch	/toxlux/	10/283
tochtajalma	/toxtayalma/	25/768
vaxtlarny	/vaxtlarnı/	19/564
jayachka	/yayaxka/	36/39

5. “I” ünsüzünün yazılışı:

Söz başı, söz içi ve söz sonunda “I” ünsüzü, “ı” ve “i” ile gösterilmiştir:

“ı” ile gösterilenler:

akyl	/akıl/	10/267, 22/677
al	/al/	11/308
kulujnu	/kuluynu/	25/767
lajčanlarha	/layçanlarha/	15/442...
ol	/ol/	7/188, 13/354
syltav	/sıltav/	7/189
suvlarda	/suvlarda/	1/55, 51/525
şevahatly	/şevahatlı/	5/122, 8/224
jalhançy	/yalhançı/	15/427
jaratyldy	/yaratıldı/	4/96
jol	/yol/	21/617, 35/27
zaval	/zaval/	15/431, 15/433

“i” ile gösterilenler:

bil	/bil/	9/240, 11/297
bilmiak	/bilmäk/	9/240
élnin	/élnin/	9/257, 15/427
kelmiadi	/kelmädi/	11/307
keltirmiagin	/keltirmägin/	10/262, 75/767
kiöliagiadir	/kölägädir/	17/518
ölgianijdia	/ölgäniydä/	11/297
tiugial	/tügäl/	11/294, 20/608
tiuviul	/tövül/	7/187, 45/324...

6. “n” ünsüzünün yazılışı:

Söz başı, söz içi ve söz sonunda “n” ünsüzü, “n” ve “ń” ile gösterilmiştir:

“n” ile gösterilenler:

anyń	/anm/	10/264, 50/483
aşlaryń	/aşların/	15/430
karyltamyn	/karıltamın/	5/139
sibbasyndan	/sibbasından/	26/791...
jazychlarymyn	/yazıklarımın/	8/210, 26/791

“ń” ile gösterilenler:

élniń	/élnin/	9/257, 22/647...
kiotiuriamiań	/kötürämin/	2/44, 5/138
kirgiń	/kirgin/	14/411
kiuń	/kün/	1/13, 14/396
siendia	/sendä/	21/626, 24/716
tielmiartkiń	/telmärtkin/	14/407
tieńri	/tenri/	1/7, 26/801
üviüńdiań	/üvündän/	1/3, 15/427
jetişirsin	/yetişirsin/	18/528, 21/616

7. “s” ünsüzünün yazılışı:

Söz başı, söz içi ve söz sonunda “s” ünsüzü, “s” ve “ś” ile gösterilmiştir:

“s” ile gösterilenler:

bolsej	/bolsey/	11/302, 19/567
bolsunlar	/bolsunlar/	3/77, 13/363
kyjasa	/kıyasa/	11/313, 13/369
sahynsa	/sahınsa/	1/11
sien	/sen/	1/13, 13/367
syjla	/sıyła/	9/560, 19/563
sorma	/sorma/	21/615...
siuviuvčiu	/süvüvçü/	37/76

“š” ile gösterilenler:

üstialir	/üstälir/	15/438
üstiunia	/üstünä/	1/17, 20/602...

8. “š” ünsüzünün yazılışı:

Söz başı, söz içi ve söz sonunda “š” ünsüzü, “š” ile gösterilmiştir:

ašahartyn	/ašahartin/	1/5
ašlaryn	/ašların/	15/430
bošatlych	/bošatlıx/	9/238, 9/254
išančymny	/išançımnı/	5/142, 26/777
šabbat	/šabbat/	1/12, 1/16
jachšy	/yaxşı/	20/607, 45/342
jarlyhašly	/yarlıhaşlı/	26/779, 26/789...

9. “t” ünsüzünün yazılışı:

Söz başı, söz içi ve söz sonunda “t” ünsüzü, “t” ve “t’ ” ile gösterilmiştir:

“t” ile gösterilenler:

katyna	/katına/	13/370, 21/621
oltursej	/oltursey/	21/614
tienrisi	/tenrisi/	3/74, 42/249
tiusliu	/tüslü/	9/238, 25/774
tiuviul	/tövül/	7/187, 45/324
jazychtan	/yazıxtan/	12/351, 25/774...

“t’ ” ile gösterilenler:

ét’kin	/étkin/	41/92, 26/805
igit’kia	/igitkä/	22/646...
kiogioťliar	/kögötlär/	30/40
öt’miak	/ötmäk/	14/409, 52/555
siut’	/süt/	30/36
tielmiartkin	/telmärtkin/	14/406
zieriat’kia	/zerätkä/	22/646

10. “y” ünsüzünün yazılışı:

Söz başı, söz içi ve söz sonunda “y” ünsüzü, “j” ile gösterilmiştir:

atyjba	/atyba/	6/161
kajyrylhey	/kayırılhey/	6/145
kojamyn	/koyamın/	26/777
nijet	/niyet/	8/205, 50/495
öziuj	/özüy/	11/315, 45/334
satuvujda	/satuvuyda/	22/669
sijba	/sıyba/	29/2
siozliarij	/sözläriy/	13/363, 13/382
tajahy	/tayahı/	41/214
titriajiz	/titräyiz/	36/48...
jachşy	/yaxşı/	4/106, 23/681
jenmia	/yenmä/	6/144

11. “z” ünsüzünün yazılışı:

Söz başı, söz içi ve söz sonunda “z” ünsüzü, “z” ve “z̄” ile gösterilmiştir:

“z” ile gösterilenler:

azhyrdy	/azhırdı/	26/790
aziż	/aziz/	35/19, 53/582
kyzyjny	/kıziymı/	1/14
öziuj	/özüy/	11/315, 45/334...
jazychtan	/yazıxtan/	12/351, 25/774

“z̄” ile gösterilenler:

aziż	/aziz/	35/19, 53/582
siozliarliar	/sözlärlär/	9/245
tiuz	/tüz/	10/264, 20/609
tiuzliuktia	/tüzlüktä/	6/147...

IV. BÖLÜM SES BİLGİSİ

A) ÜNLÜLER:

L. Ünlü Uyumu:

Eski Türkçeden başlayarak Türkçenin en belirgin ses özelliklerinden olan ünlü uyumu; önlük- artlık ve düzlük- yuvarlaklık uyumu olarak ikiye ayrılır:

a) Önlük- Artlık Uyumu: Bir sözcükteki ünlülerin önlük-artlık bakımından uyum sağlaması temeline dayanan bu ses özelliği Türkçe kökenli sözcüklerin hemen hemen tamamında korunmuştur; ön ünlülü sözcükler, ön ünlülü ekler; art ünlülü sözcükler, art ünlülü ekler alırlar:

alhasa-n-dı-lar	37/83
aş+a-max-lar-ı	53/568
bürtük+ümüz	33/120
sıyla-n-ır-sın	14/387
taş+la-mah+ın	27/817
tengiz+lär+nin	39/134
toprax+ka	38/103

Bunun dışında -a ünsüzü ile biten bir sözcüğe y- ünsüzü ile başlayan bir ek geldiğinde y' nin inceltici etkisiyle önlük- artlık uyumu bozulur -a > -e- olur:

cahtla-y-dır	>	cahtleydir	15/422
çuvla-y-mın	>	çuvleymın	51/504
kara-y-mın	>	kareymın	36/61
kozha-y-dır	>	kozheydir	11/305
maxta-y-dır	>	maxteydir	56/681

b) Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu: Metinde düzlük- yuvarlaklık uyumu da önlük- artlık uyumu kadar gelişmiştir. Sözcüklere gelen ekler ve yardımcı ünlülerin hemen hepsi bu uyumu yansıtır. Eklerin hem dar hem de yuvarlak biçimleri bulunur:

açırhan-dır-dım	5/118
anlat-uvçu	58/742
az-uvçu-nu	48/423
beklä-vçü+lär+in	58/736
bol-du-lar	27/822

Sözcüklere gelen eklerin hepsi bu uyumu yansıtmaz:

akıl+lat-odohon	48/428
bol-adohon	10/266
kol-adohoç	27/815

II. Kısılma:

Ana Türkçedeki birincil uzun ünlülerin kısaldığı kabul edilmiştir:

*āç	aç	“aç”	20/585
*āg	av	“ağ”	40/158
*āgır	avur	“ağır”	6/166
*āgız	avuz	“ağız”	44/302
*āk	ax	“ak, beyaz”	24/724
*āl	al	“al, kırmızı”	11/308
*ālda-	alda-	“aldatmak”	7/193
*ānt	ant	“ant, yemin”	7/195
*ārıg	arı	“arı, temiz”	8/213
*āş	aş	“aş, yemek”	17/493
*āş-	aş-	“aşmak geçmek”	20/598
*āt	ad	“ad, isim”	10/279
*āzuk	azıx	“azık, yiyecek”	52/562
*bāg	bav	“bağ”	35/16
*bāla	bala	“yavru, çocuk”	58/732
*bālık	balıx	“balık”	39/134
*bār	bar	“var”	1/13
*bēg	biy	“bey”	4/95
*bēr-	ber-	“vermek”	24/728
*bēş	beş	“beş, 5”	60/795
*bīn-	min-	“binmek”	17/503
*bīr	bir	“bir, 1”	6/161
*bō	bu	“bu”	3/76

*bōl	bol-	“olmak”	48/417
*bōrç	borç	“borç, vazife, görev”	7/192
*bōş	boş	“boş”	1/10
*bōym	boyun	“boyun”	50/473
*būt	but	“but, bacak”	41/209
*büz	buz	“buz”	53/588
*çākır-	çahır-	“çağırma”	25/757
*çātır	çatır	“çadır”	47/380
*çērig	çeriv	“ordu, asker”	42/246
*çīpın	çibin	“sinek”	53/586
*çūri-	çiri-	“çürümek”	37/88
*ēb	üv	“ev”	23/705
*ēki	ēki	“iki”	39/137
*ēl	él	“el, yurt”	20/593
*ēş	ēş	“arkadaş, dost”	44/281
*ēşik	ēşik	“eşik, kapı”	15/429
*hāgrıg	avruv	“ağrı”	11/314
*hālm	alm	“alm”	37/70
*hāra	ara	“ara”	22/661
*hārt	art	“art, arka”	45/334
*hāy	ay	“ay, kamer”	32/87
*hāz	az	“az”	6/164
*hāz-	az-	“azmak”	7/195
*hōt	ot	“ateş, od”	45/317
*hōç	ōç	“öç, intikam”	55/639
*hūç	uç	“uç, son”	33/106
*hūr-	ur-	“vurmak”	52/555
*ī-	ıy-	“göndermek”	12/328
*īr	yır	“şarkı, türkü”	34/137
*īş	iş	“iş”	40/159
*kāl-	kal-	“kalmak”	32/104

*kān	kan	“kan”	53/585
*kānat	kanat	“kanat”	52/564
*kār	kar	“kar”	58/754
*kātun	katın	“kadın, hatun”	21/614
*kēçe	keçä	“gece”	2/37
*kēñ	ken	“geniş”	23/690
*kēt-	ket-	“gitmek”	20/612
*kīkır-	kıçxır-	“bağırarak, çağırarak”	43/253
*kīr-	kir-	“girmek”	21/633
*kīz	kız	“kız, kız evlat”	21/639
*kōl	kol	“kol”	60/800
*kōn	koyun	“koyun, sine”	39/133
*kōş-	koş-	“katmak, eklemek”	28/850
*kōş	koşu	“çift”	47/402
*kök	kök	“gök”	38/107
*kōl	göl	“göl”	29/27
*kūç	küç	“güç, kuvvet”	16/449
*kūç-	kuç-	“kucaklamak”	30/30
*kūn	kün	“gün”	2/37
*kūri-	kuru-	“kurumak”	33/126
*kūrt	kurt	“kurt, böcek, solucan”	12/345
*kūz	küz	“güz, sonbahar”	16/463
*mōnçuk	muncax	“boncuk”	47/397
*nē	ne	“ne”	1/5
*ōn	on	“on, 10”	1/1, 8/216
*ōyun	oyun	“oyun”	59/767
*ōkir-	ökür-	“ağlamak”	48/434
*ōs-	ös-	“büyüme, gelişme”	31/58
*ōz	öz	“kendi”	19/576
*sā-	san-	“saymak”	35/4

*sākın-	sahın-	“düşünmek, hatırlamak”	2/40
*sākınç	sahınç	“düşünce, hafıza”	12/338
*sān	san	“sayı”	35/28
*sāna-	sana-	“saymak”	51/506
*sī-	sın-	“kırmak”	42/245
*sōr(a)-	sor-	“sormak, sual etmek”	11/317
*sōn-	sōn-	“sōnmek”	11/312
*sūb	suv	“su”	32/87
*sūt	sūt	“sūt”	30/36
*tāg	tav	“dağ”	53/598
*tāmar	tamur	“damar”	55/660
*tār	tar	“dar”	4/91
*tāş	taş	“taş”	30/43
*tāş-	taş-	“taşmak”	52/555
*tāt	tat	“tat, lezzet”	14/410
*tē-	de-	“demek, söylemek”	35/20
*tēlü	teli	“deli”	10/266
*tīnç	tınç	“dinç, sağlam”	16/470
*tīş	tiş	“diş”	41/217
*tīz	tiz	“diz”	2/32
*tōl-	tol-	“dolmak”	31/71
*tōrt	dört	“dört, 4”	60/795
*tōz-	tōz-	“bkleme, dayanmak”	24/726
*tū	tūk	“tüy, yün”	58/739
*tūp	tüp	“dip”	25/753
*tūş	tüş	“düş, rüya”	29/23
*tūz	tuz	“tuz”	14/409
*ūk	uruv	“kabile, boy”	8/222
*ūle-ş-	ülāş-	“paylaşmak”	60/796
*ūn	ün	“ses, seda”	51/523
*yā	yay	“yay”	54/602ü

*yāzuk	yazıh, yazıx	“günah”	46/350, 25/770
*ye-	ye-	“yemek”	13/366
*yeł	yel	“yel, rüzgar”	35/9
*yeıı	yedi	“yedi, 7”	55/642
*yinçge	inçkâ	“ince”	55/662
*yök	yox	“yok”	8/198
*yöl	yol	“yol”	21/617
*yörı-	ürü-	“yürümek”	51/522
*yū-	yuv-	“yıkamak”	8/212
*yüz	yuz	“yüz, çehre”	19/565
*yüz	yüz	“yüz, 100”	60/800

III. Ünlü Değişmeleri:

a) Daralma: Daralmaya örnek olarak aşağıdaki sözcükleri gösterebiliriz.

• Sadece aşağıdaki sözcükte -e-> -i- daralmasına örnek görülür:

beg > biy 57/719

• o- > u- daralmasına örnek olarak aşağıdaki sözcükleri gösterebiliriz:

oglan > uylan 19/551

ogul > uvul 11/307

b) Yuvarlaklaşma: Yuvarlaklaşmaya örnek olarak aşağıdaki sözcükleri gösterebiliriz.

• e-, -e- > ü-, -ü- (v ünsüzünün etkisiyle):

eb > üv “ev” 23/705

seb- > süv- “sevmek” 15/439

*seb-igçi > süvüvçü “seven, aşık” 37/76

• e- > ö- (m ünsüzünün etkisiyle):

em- > öm- 39/126

emgek > ömgäk 38/119

• a > u (v ünsüzünün etkisiyle):

eb	>	üv	“ev”	23/705
seb-	>	süv-	“sevmek”	15/439
*seb-igçi	>	süvüvçü	“seven, aşık”	37/76

●e- > ö- (m ünsüzünün etkisiyle):

em- > öm- 39/126

emgek > ömgäk 38/119

●a > u (v ünsüzünün etkisiyle):

yabız > yawız > yuvuz 9/251

c) Gerileyici Benzeşme:

Aşağıdaki sözcüklerde (v sesinin etkisiyle) a > u değişimi görülür:

avuç > uvuç 43/253

avut- > uvut- 27/819

d) Eklerdeki Yuvarlaklaşma:

Eklerdeki görülen yuvarlaklaşmanın bir kısmının dudak ünsüzlerinin etkisiyle; bir kısmının da dudak ünsüzlerinin etkisi olmadan meydana çıktığı görülür:

● Görülen Geçmiş Zaman eki *-dı, -di, -du, -dü, -tı, -ti, -tu, -tü* şeklindedir:

koy-du 42/244

koy-dum 9/233

koy-dular 47/401

koy-duy 39/132

● Ulaş eki *-p, -ıp, -ip, -up, -üp* şeklindedir:

bayla-p 20/595

bolal-ıp 11/312

çeş-ip 55/640

koy-up 7/176

kör-üp 4/94

- Sıfat yapma eki olan *-lig, -lig > -lı, -li, -lu, -lü* olur:

biyançlı	10/277
körklü	43/266
kuvatlı	58/727
orunlu	23/690
tatuvlu	5/136

- Olumsuz sıfat yapma eki *-sız, -siz, -suz, -süz* biçimindedir:

kerâksiz	19/575
öksüz	57/717
sansız	32/88
süvârsiz	36/45
uçsuz	30/29

- Eski Türkçedeki soru eki *-mu, -mü* yuvarlaklaşarak *-mo* olur:

aşeymın-mo	45/329
bardır-mo	13/376
tügânlâdi-mo	51/510
tüzür-mo	52/556
unuttu-mo	51/512

e) Ön Damaksillaşma:

- a- > e- (y, l, n ünsüzünün etkisiyle):

alhışla-	>	alhışleysın	37/77
ana	>	aneynı	1/17
aşa-	>	aşeymın	45/329
ay	>	ey	58/749

f) Art Damaksillaşma:

- -u- > -ü- olmuştur:

yük	>	yuk	16/475
yüz	>	yuz	19/565

IV. Ünlü Türemesi:

Genel olarak Türkçede bulunmayan ünsüz çiftleriyle biten yabancı kökenli sözcüklerde iki ünsüz arasında genellikle bir ünlü türer:

akl	>	akıl	10/2671
ayb	>	ayıp	28/849
fikr	>	fikir	4/106
nakş	>	naxış	42/226
ömr	>	ömür	61/15
resm	>	resim	7/176
şükr	>	şükür	10/285

V. Ünlü (Hece) Düşmesi:

Türkçede ünsüzle biten bazı sözcükler, ünlüyle başlayan ekler aldıklarında bazı sözcüklerde orta hecede bulunan dar ünlü düşer:

aln	>	alnma	1/4
avuz	>	avzum	2/49
buyur-	>	buyruh	12/322
çüvür-	>	çüvrädilär	17/500
karın	>	karnı	58/739
kayır-	>	kayrılıp	20/612
koyun	>	koynu	39/133
orun	>	ornuna	5/136
uvul	>	uvlu	11/307

B) ÜNSÜZLER:

I. Ünsüz Değişmeleri:

• Aşağıdaki sözcüklerde Türkiye Türkçesinde v-, -v- ye dönüşen b-, -b- ünsüzü korunur:

bar	“var”	1/13, 2/55
bar-	“varmak”	2/31
ber-	“vermek”	24/728
bol-	“olmak”	9/252

küçlüg > küçlü 27/834

• Aşağıdaki sözcüklerde t- nin korunduğu görülür:

tag > tav 53/598
taş > taş 30/43
telmir- > telmär- 56/692
temir > temir 32/101
teriñ > terän 31/77
tilkü > tülkü 22/660

• Karayca sözcüklerde -d- >-y- değişimi görülür:

adak > ayah 1/26
adır- > ayır- 6/154
bedük > biyik 54/615
ked- > kiy- 24/724
kod- > koy- 26/777
tod- > toy- 53/567

• Aşağıdaki sözcükte n (ny) > y olduğu görülür:

koñ > koy “koyun” 41/197

• Aşağıdaki alıntı sözcüklerde g- >h- değişimi görülür:

Ar. gam > Kar. ham
Ar. garib > Kar. Harib

• Aşağıdaki sözcüklerde -g- > -v- değişimi görülür:

agır > avur “ağır” 6/166
agız > avuz “ağız” 44/302
ogul > uvul “oğul, evlat” 11/307
ögin- > üvün- “öğünmek” 1/23
ögren- > üvrän- “öğrenmek” 21/614
sağlık > savluh “sağlık” 22/664
yagdır- > yavdur- “yağdırmak” 52/561

● Aşağıdaki sözcüklerde -g- >		-v- değişimi görülür:	
agır	>	avur	“ağır” 6/166
agız	>	avuz	“ağız” 44/302
ogul	>	uvul	“oğul, evlat” 11/307
ögin-	>	üvün-	“öğünmek” 1/23
ögren-	>	üvrän-	“öğrenmek” 21/614
saglık	>	savluh	“sağlık” 22/664
yağdır-	>	yavdur-	“yağdırmak” 52/561

● Aşağıdaki sözcüklerde -g >		-v değişimi görülür:	
ag	>	av	“ağ, balık ağı” 40/158
bag	>	bav	“bağ” 35/16
sag	>	sav	“sağ, canlı” 11/301
tag	>	tav	“dağ” 53/598
yağ	>	yav	“yağ” 41/216

● Aşağıdaki sözcüklerde -g- >		-y- değişimi görülür:	
bagla	>	bayla-	“bağlamak” 15/440
yıgın	>	yıyın	“yığın, kalabalık” 49/457

● Aşağıda yer alan iki sözcükte -g- >		-h- değişimi görülür:	
ıgaç	>	ahaç	35/7
yamgur	>	yamhur	16/461

● Aşağıda yer alan iki sözcükte s- >		ç- değişimi görülür:	
saç-	>	çaç-	“saçmak” 20607
sanç-	>	čanç-	“saplamak” 40/177

● Aşağıdaki sözcüklerde -fi- >		-n- değişimi görülür:	
añiar	>	anar	36/32
añıla-	>	anla-	11/299
añıñ	>	anın	10/264

köñül	>	kölün	13/367
oñar-	>	onar-	47/404
teñri	>	tenri	9/249

● Aşağıdaki sözcüklerde -ñ- > -ng- değişimi görülür:

teñiz	>	tengiz	31/75
yeñil	>	yengil	11/310

● Aşağıdaki sözcüklerde -ñ- > -nh- değişimi görülür:

oñal-	>	*ongal-	>	onhal-	33/113
toñuz	>	*tonguz	>	tonhuz	56/66
yañı	>	*yangı	>	yanhı	59/764
yañıl-	>	*yangıl-	>	yanhıl-	17/486
yañırt-	>	*yangırt-	>	yanhırt-	61/1

● Sadece bir sözcükte -ñ- > -y- değişimi görülür:

yañak	>	yayak
-------	---	-------

● Sadece bir sözcükte p- > f- değişimi görülür:

pişman	>	faşman	27/814
--------	---	--------	--------

● Aşağıdaki sözcüklerde -b-, -b > -v-, -v değişimi görülür:

eb	>	üv	23/705
nebi	>	navi	28/837
seb-	>	süv-	15/439
sebigçi	>	süvüvçü	37/76

● Aşağıdaki sözcüklerde -k-, -k > -h-, -x-, -h-, -x değişimi görülür:

alkış	>	alhış	10/273
okı-	>	ohu-, oxu-	56/678, 38/94
orak	>	orax	33/119
saglık	>	savluh, savlux	22/664, 15/438

sogık	>	suvux	15/418
tanuk	>	tanux	21/622
uzak	>	uzax	5/123
yaruk	>	yarıx	29/9
yatgak	>	yatah	37/88
yazuk+ıg	>	yazıhlı	9/239

II. Ötümlüleşme:

Ötümsüz ünsüzlerden biriyle biten bir sözcüğe ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde tek heceli çok heceli ayrımı olmaksızın ötümsüz ünsüz ötümlüleşir:

başak	>	başagıynın	12/324
bitik	>	bitigi	12/327
çek	>	çegi	33/108
çök-	>	çögüp	2/32
keräk	>	kerägi	12/350
kiyik	>	kiyigi	45/326
kläk	>	klägi	13/360
öktämlik	>	öktämligin	2/50
tap-	>	tabar	31/81
tirlik	>	tirliğı	25/746
üräk	>	ürägi	13/355

III. Ünsüz Düşmesi:

• -r- > Ø: Sadece bir sözcükte görülür.

birlä	>	bıla	44/300
-------	---	------	--------

• Bazı sözcüklerde söz içinde -g- ünsüzü düşer:

kergek	>	keräk	12/350
bugday	>	buday	33/128
kulgak	>	kulah	36/59

• Çok heceli bazı sözcüklerde söz sonundaki -g düşer:

ulug	>	ullu	32/84
------	---	------	-------

tirig	>	tiri	10/275	
• y-	>	Ø:		
yigit	>	igit	“yiğit”	11/301
yirinçig	>	iränç	“iğrenç, tiksindirici”	10/269
yürek	>	üräk	“yürek, kalp”	22/256
yori-	>	ürü-	“yürümek”	51/522

IV. Ünsüz Uyumu:

Ötümsüz ünsüzden sonra ötümsüz ünsüz; ötümlü ünsüzden sonra da ötümlü ünsüz gelir:

bildirdi	58/743
çüvrüldülär	54/602
görüldämägi	3/78
kaldırısın	11/303
kattırdım	7/196
keldi	21/643
kirmäktän	19/578
uzarttıy	55/662

V. Hece Binişmesi:

Çoğu zaman ünlü birleşmelerinde iki ayrı gramer birliğinde yan yana gelen ünlüler birleşerek tek bir ünlü haline gelir:

ne+erse	>	nersä	11/309
neçè+ök	>	neçik	4/116
tur-ur >	dur-ur >	dur	11/312

V. BÖLÜM
BİÇİM BİLGİSİ

I. İSİM (AD)

A) Coğul Ekleri: Coğul eki *-lar, -lər* dir:

acdahalar	58/753
ahalıxlar	35/14, 58/757
aşlar	5/136, 14/410
başların	49/449, 49/451
çozmaxlar	36/42, 37/79
daryalar	51/520
üräkləri	53/577
vaxtlar	16/471, 31/70
veränliklər	42/242
yarlıhaşlar	49/448
yollarda	16/463
yuvuzlarını	13/361
yuzlärim	26/803
zerätləri	44/298

B) İyelik Ekleri:

1. Tekil Kişi: *+m*, bağlama ünlüleriyle *+ım, +im, +um, +üm* şeklinde kurulur:

avazum	2/49, 44/289
boluşluhum	26/789
canım	25/775
curumum	47/406
çozmaxımını	51/507
duşmanlarım	9/257
ëgänimdä	57/706
ëlimä	38/100
ënsäm	5/131
firyatım	26/793
körküm	31/68
közüm	4/112, 32/86
tüşüm	29/22...

2. Tekil Kişi: +y, bağlama ünlüleriyle +iy, +iy, +uy şeklinde kurulur (< E.T. +ñ):

atıy	6/68
başıy	13/363
canıy	11/313
debexalarıy	45/324
dostuy	1/22, 17/503
katryda	24/728, 48/420
kertiligiyni	27/819
raxmetläriy	9/241
tenşiligiy	6/149...

3. Tekil Kişi: +ı, +i, +u, +ü, +sı, +si, +su ekleri ile kurulur:

doru	48/407
éli	9/222, 10/281
ërki	39/137
işi	40/159
karşısına	37/63, 47/388
sözü	3/85
tenrisi	42/249
tolusu	45/328
toyu	33/119
uçu	33/106
ulusu	43/261
umsunçu	40/162
ünü	51/523
yaratuvçusu	59/766
yarhusu	11/317...

1. Çoğul Kişi: Metne göre +(i)mız, +(i)miz, +muz, +(u)muz ekleri ile kurulur:

canımız	41/200
çüvrälärimizgä	40/187, 54/629
ërkimiz	43/255
xocalarımız	40/184

tenrimiz	8/224, 10/275
yaratuvçumuz	55/636

2. Çoğul Kişi: +*ıyız*, +*iyiz* ekleri ile kurulmuştur (<E.T. + *ıñız*, +*ıñiz*):

başyızını	50/473
kardaşlarıyızdan	32/99
kölnüyüzdä	36/48
kulahıyızını	51/530
töşägiyiz	36/48

3. Çoğul Kişi: +*ları*, +*leri* ekleri ile kurulur:

butaxları	55/661
buyruqlarının	54/621
canların	53/592
çihışları	62/41
çozmaxları	60/799
debexaları	46/367
elçiläri	58/748
fikirläri	57/708
xocaları	42/224
işläri	38/94
katları	51/521

C) İsim Çekim Ekleri:

1. Yalın, Özne veya Belirsiz Nesne (Nominatif) Hali: Özne yalın haldedir:

abax	1/4
at	50/489
avaz	40/169, 42/232
baha	24/734
buz	53/588
can	23/681, 44/300
çozmax	35/3, 43/252
din	12/346

dor	52/537, 56/681
fil	41/217
karındaş	15/442, 44/293
orax	33/119, 33/132
suv	32/187, 47/402...

2. İlgı (Genitif) Hali: *+nın, +nin, +nun, +nün* ekleri ile kurulur:

adamnın	13/355
ahaçnın	48/436
Asafnın	45/314
bırhının	59/782
Binyaminnin	55/650
biynin	10/268
bunun	12/336
Cafonnun	43/266
cehinnemnin	12/339
cuhurnun	21/630
Davidnin	35/30
dornun	12/328
dunyanın	13/352
korhuvnun	12/344
otnun	52/549
söznün	25/753
yarlının	16/480

3. Yükleme (Akuzatif) Hali: Kıpçak metinlerinden bu yana (kişi adıllarından sonra *+ı, +i*), *+nı, +ni, +nu, +nü*, (3. tekil kişi iyelik ekinden sonra *+n*) ekleri ile kurulur:

adların	39/143
boşluxnu	35/13
bunu	17/501
dunyanı	7/181
duşmannı	39/127

xornu	6/152
kavşarlıxı	47/373
kayarı	52/555
kılıçm	38/114
kılıçmı	8/220
kışmı	49/454
kuşnu	52/565
meni	2/41, 12/325
ögüzünü	21/637
ölünü	18/531
seni	1/2, 7/189
süngünü	42/246
tanmaxmı	18/545
telilikni	16/477
tengizni	1/15
tenrini	22/664
üräklini	46/367
yayn	38/114
yesirlikni	8/220

4. Datif (Verme Hali): +ka, +kä, +gä, +ha, +xa ekleri ile kurulur:

ahalıxka	16/467
alhıxa	12/338
baydbaxka	18/535
bitikkä	60/795
biygä	41/205
biyikkä	50/473
élgä	22/657
élikkä	40/187
görgä	26/791
igitkä	22/646
kabulluxka	3/74
kılıxka	7/173

kişigä	17/495
kökkä	38/107
şertkä	49/459
topraxka	38/103
tüzlükkä	12/331
ülüşkä	54/599
vaxtha	12/340
xanlıxka	58/743
yalhanha	1/10
yamanha	5/117
yarlıha	23/682
Yisraelgä	20/592
zerätkä	22/646

5 Bulunma. (Lokatif) Hali: +da, +dä, +ta, +tä ekleri ile kurulur:

dindä	6/146
éminliktä	10/277
gördä	37/86
ingirdä	13/337
kündä	1/16
Letuvada	34/146
mendä	11/267
oramda	19/566
orunda	23/689
ölümdä	37/86
sanda	22/656
tınçlıxta	10/277
torada	11/310
törädä	35/10
tuzaxta	22/662
tüzlüktä	6/147
yerdä	1/5
zamanda	26/794

6. Ayrılma (Ablatif) Hali: +dan, +dän, +tan, +tän ekleri ile kurulur:

berüvçüdän	53/583
biydän	24/737
èldän	22/658
günäxtän	27/812
igitliktän	18/527
kişidän	10/267
klävçüdän	14/413
nekästän	49/461
ormandan	56/664
ottan	2/46
ölümdän	11/298
rastlıxtan	43/277
sandravdan	20/611
saraydan	4/103
suvdan	2/46
telidän	20/611
tenridän	12/349
uvuldan	21/641
yamandan	21/618
yerdän	25/769
zamandan	23/703

7. Vasita (İnstrümental) Hali: +ba, +bä ekleri ile kurulur:

kinhırlıxba	16/455
koltxaba	4/90
maxtavba	4/101
sıyba	29/2
uyatba	19/552
yalhanba	28/850
avazba	13/373
çebärlikbä	19/548

kertibä	6/148
kläkbä	3/75
süvärlıkbä	3/75
şirinlikbä	6/153
tengizbä	32/100
azizlikbä	6/149

8. Eşitlik (Ekvatif) Hali: +çä eki ile kurulur:

biyçä	42/219
teyzçä	11/291, 16/476

9. Yönelme (Direktif) Hali:

artxarı	40/184, 41/193
aşahartın	1/5
yoharhı	E.T. yokaru 38/112, 38/121
yoharı	E.T. yokaru 13/364, 17/503
yohartın	E.T. yokaru 1/5, 45/319

II SIFAT (ÖN AD)

1. Niteleme Sıfatları:

al (əsiya)	11/308
avlax (orun)	23/690
avur (borç)	6/166
ax (çeçäk)	30/36
baydbax (él)	22/658
biyik (orun)	20/606
xor (iş)	28/853
kara (tengiz)	31/75
kısxa (koltxa)	1/25
kızıl (şarap)	50/476
tar (vaxt)	4/91
tınç (él)	47/404
ullu (tarlıx)	9/229

yaxşı (buyruş)	8/222
yaman (kılıh)	6/144
yaştahı (katın)	15/439

2. Belirtme Sıfatları:

a) İşaret Sıfatları:

bu (dunyadan)	8/205
bu (koltxa)	3/75
bu (tirkim)	6/161
ol (kök)	1/14
ol (şabbat)	1/11...

b) Sayı Sıfatları:

i. Asıl Sayı Sıfatları:

bir (Tenri)	23/661
eki (aralı)	41/134
üç (ata)	1/7
dört (ülüş)	62/775
beş (bitik)	62/776
altı (künlär)	1/11, 1/13
segiz (ipli)	37/79
on (sözlär)	1/1
égirmi dört (ülüş)	60/794
otuz (kün)	60/62

ii. Sıra Sayı Sıfatları:

ékinçi	12/326
yedinçi	1/12

iii. Kesir Sayı sıfatları:

bütün (dunya)	61/5
---------------	------

3. Soru Sıfatları:

kaysı (vaxt)	11/305
ne (kölnüydä)	21/622
ne (vaxt)	36/53...

4. Belirsizlik Sıfatları:

bir (adam)	13/368
bir (atıyba)	6/160
bir (tar vaxt)	9/245
har bir (dor)	59/674
har bir (dost)	15/428
har bir (yalbaruvçu)	9/224...

III ADIL (ZAMİR)

1. Kişi Adılları:

1. Tekil Kişi:	men	1/6, 3/72, 4/99
2. Tekil Kişi:	sen	1/13, 8/226, 13/357
3. Tekil Kişi:	ol	13/366, 58/730
1. Çoğul Kişi:	biz	33/114, 55/644
2. Çoğul Kişi:	siz	33/122
3. Çoğul Kişi:	alar	9/245, 15/438

a. Kişi Adıllarının Çekimi:

İlgi (genitif) hali:

menim	10/241, 10/252
senin	1/2, 9/233
anın	9/253, 10/279, 26/782
biznin	10/275, 27/823
-	(metinde yer almamaktadır)
alarının	3/84, 14/407, 54/600

Yükleme (akuzatif) hali:

meni	2/41, 12/325
------	--------------

seni 9/253, 10/279, 26/782
anı 12/329, 39/132
bizni 40/183, 40/185
- (metinde yer almamaktadır)
alarını 8/215, 9/259, 44/304

Verme (datif) hali:

maya 1/27, 6/154
saya 9/256, 22/658, 25/757
(2. tekil kişi adılının yönelme durumu sa şeklinde de görülür: 15/418, 15/438, 16/466)
anar 20/580, 57/723
bizgä 4/95, 8/225, 10/283
sizgä 33/122
alarha 1/6, 17/498, 40/165

Bulunma (lokatif) hali:

mendä 10/267
sendä 21/626, 24/716
anda 16/478, 21/635, 24/742
- (metinde yer almamaktadır)
- (metinde yer almamaktadır)
alarda 1/15, 27/822, 44/304

Ayrılma (ablatif) hali:

mendän 8/203, 25/761
sendän 4/94, 7/191
andan 13/367, 32/103, 57/707
bizdän 8/220, 55/656
- (metinde yer almamaktadır)
alardan 10/260, 25/771

2. İşaret Adılları:

bu	3/76, 13/380
bular	33/110,47/404
ma	5/130
ol	1/12, 3/77, 8/199

İlgi (genitif) hali:

bunun	12/336, 13/381,
-------	-----------------

Yükleme (akuzatif) hali:

bularını	13/348, 45/338,
bunu	17/501, 26/787

Bulunma (lokatif) hali:

bulardan	28/853
bunda	61/17, 62/36

Ayrılma (ablatif) hali:

bundan	50/476,
--------	---------

3. Soru Adılları:

kayda	“nerede”	55/638
kaysı	“hangisi”	11/313
kim	“kim”	12/345, 57/709
ne	“ne”	17/498, 14/413
neçik	“nasıl, ne”	12/331
nindi	“hangi, nasıl”	11/309

4. Belirsizlik Adılları:

bar	“var, bütün, hep”	2/55, 11/293
barça	“herkes”	17/496
barı	“bütün”	4/96
birgä	“biri, birisi”	36/54, 48/438

biri	“biri, birisi”	12/332
bütün	“bütün”	61/5
har biri	“herbir”	12/328
kişi	“kişi, kimse”	13/373, 20/603
oşol	“öteki”	3/74
tügäl	“bütün”	6/146

5. Dönüşlülük Adılı:

öz	4/116, 23/702
----	---------------

IV. BELİRTEÇ (ZARF)

1. Yer-yön Belirteçleri:

arı	“ara, orta”	19/578
artxarı	“geri”	40/184
aşahartın	“aşağıda, altında”	1/5
avalhı	“önceki, evvelki”	40/171
burun	“önce, evvela”	9/243, 14/395
karşı	“karşı”	41/189, 45/324
tunhuç	“ilk, birinci, baştaki”	53/594
tüp	“dip, taban”	25/753, 39/132
uşpu	“öteki”	7/187, 10/276
uzax	“uzak, ırak”	5/123, 25/745
üst	“üst”	29/26, 8/222
yan	“yan, yan taraf”	26/792, 62/35
yoharhı	“üst, yukarı”	38/112, 47/403
yoharı	“üst, yukarı”	13/364, 17/503
yoxarhı	“üst, yukarı”	43/254
yuvuh	“yakın”	20/605
yuvux	“yakın”	9/242

2. Zaman Belirteçleri:

ahın	“şimdiki, bugünkü”	52/551, 53/585
ara	“ara, orta”	22/661

başlıh	“baş, ilk, önce”	23/696,
értä	“sabah”	14/397, 21/627
hale	“şimdi, bugün”	4/99, 26/787
ingir	“akşam”	30/50
keçä	“gece”	11/304, 18/537
kış	“kış”	15/418
kün	“gün”	1/13, 5/130
kündüz	“gündüz”	52/549
küz	“güz, sonbahar”	16/463
sondra	“son, sonra”	48/419
sonhu	“son, sonuncu”	33/107
tan	“tan vakti, sabah”	2/43, 15/432
tügäl	“henüz”	61/46, 45/316
yaz	“yaz”	15/417, 19/554

3. Azlık-Cokluk Belirteçleri:

astrı	“çok, pek, gayet”	17/502, 21/636
az	“az”	6/164, 9/237
heç	“hiç, hiç bir şey”	1/5, 1/13
köp	“çok”	5/122, 10/288
ohota	“çok, pek çok”	10/262
yox	“yok, olmayan”	8/198, 32/104

4. Hal (Durum) Belirteçleri:

aley	“öyle, böyle”	10/279, 11/304
bek	“sağlam, pek”	19/574
kayyam	“sağlam”	10/272, 13/376
ki	“öyle, şöyle”	1/2, 8/226, 11/302
kip	“sağlam, berk”	34/146, 61/20
teyz	“tez, çevik, atik”	15/424, 20/598
tınç	“dınç, sağlam”	16/470, 21/620
tuvuşluh	“son derece, fevkalade”	47/404

5. Soru Belirteçleri:

kaysı kozhey?	11/305
nek aley süväsin?	11/303
nek keçindiy?	11/319
kaydan kelgändir?	12/344
kaydan alar?	32/90

V İLGEÇ (EDAT)

1. Son Çekim İlgeçleri:

deyin	“-e kadar”	3/80, 7/187
hem	“ile”	4/111, 7/179
kibik	“gibi, benzeri”	9/238, 47/395, 52/564
körä	“göre, nazaran”	7/187, 38/108, 60/791
öngä	“başka, diğer”	62/46, 62/47
özgä	“başka”	1/4, 4/114, 32/104
sartın	“göre, dolayı”	12/343, 12/349
sortun	“sonra, üzerine”	12/345, 48/414
tüslü	“gibi, benzeri”	9/238, 13/381, 62/33
üçün	“için, -den dolayı”	1/116, 12/332, 37/169

VI. EYLEM (FİİL)

Kişi Ekleri:

1. Tekil Kişi: *-mın, -min, -m*
2. Tekil Kişi: *-y, -sın, -sin*
3. Tekil Kişi: *- (eksiz), -dır, -dir, -dur, -dür, -tır, -tir, -t*
1. Çoğul Kişi: *-bız, biz, -dık, -dik, -duk, -dük, -dtx, -dux*
2. Çoğul Kişi: *-yız, -yiz*
3. Çoğul Kişi: *-lar, -lär, -tlar, -tlär, -dırlar, -dırlär*

A. Emir Kipi:

1. Tekil Kişi: *-ayım, -äyım ekleri ile kurulum: korxayım 44/291, bolayım 7/190, étäyım 45/323*

2. Tekil Kişi: *-gin, -gün, -hın, -xın, -kin* ekleri ile kurulur: hadirlagin 2/58, işlägin 1/12, ketgin 24/737, körgün 3/76, kötürgün 28/840, barhın 24/727, akıllatxın 60/792, etkin 4/92, 6/162...

Eksiz de kullanılır: kutxar 2/52, sahm 2/40, tımla 11/308, al 49/465...

3. Tekil Kişi: *-sın, -sin* ekleri ile kurulur: alsın 34/141, bersin 26/802, kılsın 26/802...

1. Çoğul Kişi: *-ayıx, äyik* ekleri ile kurulur: anlatayıx 61/27, çahırayıx 56/671, salayıx 35/16, üzäyik 35/16

2. Çoğul Kişi: *-ıyız, -iyiz* ekleri ile kurulur: çıhıyız 33/123, etiyiz 35/26, işanıyız 36/50, kayırıyız 51/529, keliyiz 42/244...

3. Çoğul Kişi: *-sınlar* eki ile kurulur: baxsınlar 13/364, bersinlär 58/751, kuvansınlar 43/278...

Olumsuz: *-ma, -mä* olumsuzluk eki ile kurulur:

1. Tekil Kişi: *-mam* eki ile kurulur: aytınmam 45/328

2. Tekil Kişi: *-mahın* eki ile kurulur: aşamahın 19/555, baxmahın 20/599
-ma eki ile kurulan: aşama 14/409

3. Tekil Kişi: *-masın* eki ile kurulur: bolmasın 1/4, kaytmasın 49/460

1. Çoğul Kişi: *-mayıx* eki ile kurulur: yaşırımıyıx 52/533

2. Çoğul Kişi: *-mäyiz* eki ile kurulur: etmäyiz 50/471

3. Çoğul Kişi: *-mäsinlär* eki ile kurulur: etmäsinlär 9/257

B. Geçmiş Zaman:

1. Görülen Geçmiş Zaman: *-dı, -di, -du, -dü, -tı, -ti, -tu, -tü* ekleri ile kurulur:

1. Tekil Kişi: koştum 28/850, boldum 7/188, arıttım 47/405, ayttım 51/513, sınadım 5/120...

2. Tekil Kişi: koştuy 45/336, sürdüy 55/658, yuluduy 48/430, onhalttıy 28/836, ornattıy 8/209, sındırdıy 36/39...

3. Tekil Kişi: küttü 54/620, yabuştı 41/200, kömdü 32/86, yavdurdu 52/561, sayladı 54/614, taxtı 43/260, yarattı 1/15, anlattı 46/374, ayttı 12/347...

1. Çoğul Kişi: kördük 43/273, utruladux 10/283...

2. Çoğul Kişi: kurşatıyız 43/280

3. Çoğul Kişi: tüştülär 54/610, kömdülär 40/158, boldular 27/822, taştılar 52/555, yarattılar 51/523, axtılar 52/555, sımadılar 52/553...

Olumsuz: Türkiye Türkçesinde olduğu gibi *-ma*, *-mä* olumsuzluk ekine zaman ekinin getirilmesiyle yapılır:

1. Tekil Kişi: almadım 45/352
2. Tekil Kişi: almadıy 26/784
3. Tekil Kişi: ayamadı 53/592, ketmädi 41/193
1. Çoğul Kişi: unutmadıx 41/192
2. Çoğul Kişi: -
3. Çoğul Kişi: çahırmadılar 55/632, klämädilär 52/545...

C. Geniş Zaman: *-r*, *-ar*, *-är*, *-ır*, *-ir*, *-ur*, *-ür* ekleri ile kurulur:

1. Tekil Kişi: berirmin 9/245, başururmin 37/67, körürmin 42/247, yuklarmin 26/36
2. Tekil Kişi: berirsın 11/317, alırsın 12/348, kurursın 12/337, yıarsın 11/317, körärsın 11/302
3. Tekil Kişi: berir 14/414, oturur 62/44, kötürür 59/761, toxtar 12/351
1. Çoğul Kişi: onhalırbız 33/113, kotarırbız 55/645, bolurbız 33/114, çançarbiz 40/177
2. Çoğul Kişi: *-arsız* eki ile kurulur: koyarsız 36/45
3. Çoğul Kişi: kelirlär 42/228, alırlar 20/590, bolurlar 13/377, sürünürlär 39/141, yırlarlar 29/11, körärlär 47/382

Olumsuz: Türkiye Türkçesinde olduğu gibi *-ma*, *-mä* olumsuzluk ekine zaman ekinin getirilmesiyle yapılır:

1. Tekil Kişi: *mammın*, *-mam* ekleriyle kurulur: bolalmammın 25/767, toxtayalmammın 10/263, unutmam 31/76, yazalmam 31/78, aytmam 45/328
2. Tekil Kişi: *-massın*, *-mas* ekleriyle kurulur: onhaltmassın 37/84, tıylmas 45/317
3. Tekil Kişi: *mast*, *-mastır* ekleriyle kurulur: bolmast 11/314, yarlıhaşlamast 40/179, almastır 44/309, bolmastır 40/162, koymastır 1/10, taymastır 42/239
1. Çoğul Kişi: -

2. Çoğul Kişi:-

3. Çoğul Kişi: *-maslar, -mastlar* ekleriyle kurulur: turalmaslar 35/10, kaçmastlar 33/117

Sadece bir örnekte *-mazlar* ekiyle kurulduğu görülür: kondarmazlar 62/46

D. Şimdiki Zaman: *-a, -ä, -y* ekleri ile kurulur

1. Tekil Kişi: belgirtämin 13/362, çiritämin 37/88, étäymin 49/468, inanam 31/56, işanam 33/116, kaytam 32/82, kleym 31/78, kleymin 25/771...

2. Tekil Kişi: beräsin 45/337, kleysin 14/413...

3. Tekil Kişi: étädir 13/356, berädir 1/18, alat 30/30, tartılat 29/28, yarıtat 29/24, kipleydir 36/36, kley 31/68, kleydir24/743...

1. Çoğul Kişi: beräbiz 49/466...

2. Çoğul Kişi: -

3. Çoğul Kişi: berädirlär 49/460, çüvürädirlär 17/500, aytadlar 30/34, oyatadlar 29/19, kleydırlar 44/302, balkıydırlar 32/89...

Olumsuz: *-mıy, -miy* eki ile yapılır:

1. Tekil Kişi: klämiymin 48/420, korxmıymin 36/37...

2. Tekil Kişi: klämiysin 46/366, iymiysin 5/127...

3. Tekil Kişi: kaytmıydır 53/580,klämiydir 51/503, körälmiydir 32/93...

1. Çoğul Kişi: korxmıybız 42/234, körmıybız 49/442...

2. Çoğul Kişi: -

3. Çoğul Kişi: bolmıydırlar 47/396, xastalanmıydırlar 47/396...

E. Gelecek Zaman: *-gey, -key, -hey, -xey* ekleri ile kurulur:

1. Tekil Kişi: bilgeymin 9/253, bolalheymin 26/780, bolheymin 6/146...

2. Tekil Kişi: bergeysin 12/344, açıkkeysın 20/581, alheysin 3/74...

3. Tekil Kişi:bergey 10/283, eşitkey 60/801, alhışlahey 11/293, 62/50...

1. Çoğul Kişi: bolheybız 10/284...

2. Çoğul Kişi: bolheysız 62/53, kotarheysız 44/281...

3. Çoğul Kişi: bilgeylär 52/537, bolheylar 12/330, artxeylar 24/743

Olumsuz: Türkiye Türkçesinde olduğu gibi *-ma*, *-mä* olumsuzluk ekine zaman ekinin getirilmesiyle yapılır:

1. Tekil Kişi:-
2. Tekil Kişi: -
3. Tekil Kişi: tapmahey 17/486, aşamahey 48/752
1. Çoğul Kişi: -
2. Çoğul Kişi: -
3. Çoğul Kişi: unutmaheylar 52/539...

F. Dilek-Şart Kipi: *-sa*, *sä* eki ile kurulur:

1. Tekil Kişi: alsam 25/771, ölsäm 8/209...
2. Tekil Kişi: aşasey 17/490, kurtulsey 12/342...
3. Tekil Kişi: alsa 44/306, bersä 23/682, ketsä 16/459...
1. Çoğul Kişi: kaytsax 33/115, ensäk 52/543...
2. Çoğul Kişi: -
3. Çoğul Kişi: çahırsalar 57/696, koysalar 36/37...

1. Tekil Kişi: -
2. Tekil Kişi: -
3. Tekil Kişi: kaytmasa 38/114, olturmasa 35/5, kötürmäsä 20/602...
1. Çoğul Kişi: -
2. Çoğul Kişi: -
3. Çoğul Kişi:-

G. Bileşik Çekimli Eylemler:

a. Geniş Zamanın Hikayesi:

1. Tekil Kişi: -
2. Tekil Kişi:-
3. Tekil Kişi: koyulur édi 9/238
1. Çoğul Kişi: -
2. Çoğul Kişi: -
3. Çoğul Kişi: rastlar édilär 27/822, kaytır édilär 53/573, yalbarr édilär 53/574, sahnır édilär 53/575...

b. Dilek-Şart Kipinin Hikayesi:

1. Tekil Kişi: bersä edim 46/366
2. Tekil Kişi: -
3. Tekil Kişi: körgüzsä edi 36/51, aytsa edi 53/573
1. Çoğul Kişi: -
2. Çoğul Kişi: -
3. Çoğul Kişi: -

c. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı:

1. Tekil Kişi: kıldım esä 38/99, tölädim esä 38/100
2. Tekil Kişi: -
3. Tekil Kişi: yuvudu esä 28/842
1. Çoğul Kişi: unuttux esä 41/195, yaydix esä 41/195
2. Çoğul Kişi: -
3. Çoğul Kişi: -

d. Emir Kipinin Hikayesi: Sadece olumsuz 2. Tekil Kişiye örnek bulunur: bolmahıy edi 11/320

e. Durum Bileşik Çekimi: Sadece 3. tekil kişiye örnek bulunur: yox edi 8/198, 28/854, 53/577, 54/627...

Durum bileşik çekiminin olumsuz 3. kişisine örnek: tüvül edi 52/542

VII. YAPIM EKLERİ:

1. Addan ad yapım ekleri:

+än:

ër+än 13/366

+çl. +çi:

avan+çl 9/257

èlik+çi 35/5

iş+çi 27/819

klen+çi	49/460
orax+çı	33/124
töra+çi	39/142
yalhan+çı	15/427

+daş:

karın+daş	15/442
yol+daş	34/149

+düz:

kündüz	52/549
--------	--------

+hu, +hu, +gi:

aval+hu	40/171
burun+hu	51/506
son+hu	33/107

+huna, +ginä:

azhına	19/573
haleginä	13/352

+lı, +li, +lu, +lü:

abay+lı	19/570
akıl+lı	17/502
ayıp+lı	7/192
fayda+lı	27/814
hörmät+li	14/389
imänç+li	49/460
kerek+li	26/787
kut+lu	11/295
küç+lü	1/2, 58/746
kün+lü	27/812
maxtav+lu	10/279

yük+lü 54/618

+lix, +lih, +luh, +lik, +lük:

igit+lik 18/527

incir+lik 53/588

kabul+lux 3/73

kul+lux 1/6

ortax+lux 20/603

rast+lux 7/185

sav+lux 15/438

sımx+lux 10/269

şükür+lük 45/330

tınç+lih 28/836

yalhan+lih 38/117

yox+luh 32/101

zulum+luh 47/400

+rah, +rax, +räk:

aha+rah 27/831

aha+rax 10/285

burun+rax 17/506

éksik+räk 39/131

rast+rax 13/368

sıylı+rax 18/542

ullu+rax 13/365

uslu+rax 13/367

+sız, +süz, +suz:

akıl+sız 25/752

keräk+sız 19/575

mal+sız 40/186

san+sız 32/88

süvâr+sız 36/45

şahıs+sız	8/205
tanım+sız	4/115
til+sız	20/596
uç+suz	30/29

2. Addan eylem yapım ekleri:

+a-:

aş+a- 52/562

+al-:

tınç+al- 1/15

üst+äl- 15/438

+ar-, +r-:

az+ar- 9/237

kayhı+r- 21/639

teli+r- 50/487

yaş+ar- 47/385

+ät-:

tüz+ät- 37/70

+ay-, +äy- (< E.T. +ad-/ +äd-):

kınhır+ay- 7/196

küç+äy- 47/383

+da-, +dä-:

al+da- 7/193

görül+dä- 3/78

in+dä- 17/496

+ix-:

aç+ix- 20/581

+la-, +lä-, +le-:

an+la- 11/299

bernä+lä- 27/822

iş+lä- 1/12

iz+lä- 17/487

kalkan+la- 37/75

kap+la- 41/189

meräs+lä- 40/174

rast+la- 6/161

tac+la- 39/131

+lan-, +län-:

açuv+lan- 17/510

akıl+lan- 35/25

xasta+lan- 47/396

xoca+lan- 44/308

öktäm+län- 13/355

sirkä+län- 48/416

tüş+län- 29/23

üräk+län- 20/580

+laş-, +läş-:

sır+laş- 35/14

törä+läş- 23/711

+lat-:

akıl+lat- 48/428

buz+lat- 58/740

tamur+lat- 55/660

yengil+lät- 16/475

+sun-:

hayıf+sun- 26/795

xayıf+sun- 6/153

+ü-:

tüz+ü- 39/147

3. Eylemden ad yapım ekleri:

-a, -ä:

aşır-a 36/33

çüv(ü)r-ä 36/37

-adohon: sıfat-fiil (ortaç) yapım ekidir

akılatadohon 48/428

boladohon 10/266

turadohon 13/372

yaşaradohon 47/385...

-dih: sıfat-fiil (ortaç) yapım ekidir.

kaldıhından 50/493

-ah, -äk:

böl-äk 53/595

yat-ah 37/88

-är:

süv-är+lik 19/573

-äsi: sıfat-fiil yapım (ortaç) ekidir.

keläsi (yıl) 10/280

-gän, -kän, -xan, -han: (< E.T. -gan) sıfat-fiil (ortaç) yapım ekidir.

ayırhan	60/795
bolhan	27/855
ètkän	28/837
keskän	15/420
körgän	50/493
maxtalxan	43/265
oyatxan	48/414
sözlägän	9/244
üläştirgän	60/796
yançılhan	46/367
yanhırtxan	61/1...

-hax:

tolhax	43/271
tozhax	35/9

-vçu, -uvçu, -üvçü: (< E.T. -(I)gçı) sıfat-fiil (ortaç) yapım ekidir.

alhıslavçu	61/3
kuruvçu	52/543
kuvuvçu	38/96
oxutuvçu	16/450
öltürüvçü	27/832
süvüvçü	37/76
tüzüvçü	38/110...

-v, -äv, -uv: (< E.T. -(I)g)

açu-v	12/342
alda-v	53/576
avru-v	11/314
balku-v	13/352
korx-uv	13/371
ölç-äv	55/655

sat-uv 20/604
yirt-uv 50/486

-ç:

biyan-ç 43/266
imän-ç 41/189
irän-ç 10/269
işan-ç 5/142
kuvan-ç 29/6
sahın-ç 12/338
yirän-ç 7/191

-gin, -kin:

bil-gin 13/352
kes-kin 48/423

-ginçä:

èsir-ginçä 18/536

-h, -x, -k, -ix: (<E.T. -(I)k)

arı-x 5/137
art-ix 41/216
biti-k 12/328
biyi-k 2/44
buy(u)r-ux 8/222
èksi-k 39/131
klä-k 8/204
ora-x 33/119
sın-ix 19/569
tanı-h 15/444
taya-h 41/214
taya-x 35/24

-xa: (< E.T. -ga)

kıs-xa 1/25, 27/812

-i, u, ü:

kat-ı 5/131

öl-ü 18/531

tol-u 13/371

-in:

yıy-ın 49/457

-ki, -ku, -xu: (< E.T. -gu/ -gü)

içki 21/624

yuku 50/487

yarhu 45/319

-m, -üm:

atla-m 45/342

öl-üm 8/209

-ma, -mä:

yen-mä 6/144

yıl-ma 15/444

-mah, -max -mäk:

açırhan-max 12/337

aşur-mah 1/6

az-mah 1/20

çih-max 1/25

karaxla-mah 1/19

kol-max 60/798

silik-mäk 41/188

söskän-mäk 13/371

toylan-max	61/1
ürü-mäktän	15/416
yalbar-max	13/378
yasna-max	53/588

-miş:

ye-miş	35/7
--------	------

-ış, -iş, -uş:

al-ış	16/456
ber-ış	16/456
çih-ış	50/474
kir-ış	62/41
oltur-uş	41/103
tuv-uş	43/272
ur-uş	3/68
yaz-ış	60/800

-it:

kiy-it	13/354
--------	--------

-tın:

yaşır-tın	22/667
-----------	--------

-vux, -vük:

alhasa-vux	53/572
kaltra-vux	35/26
titrä-vük	43/271

-p, -ip, -ip: Zarf-fiil (ulaç) yapım ekidir.

aşırıp	25/765
bölöp	24/717
dep	35/20, 48/421

kläp 11/321

-a, -ä: Zarf-fiil (ulaç) yapım ekidir.

aşıra 36/33
aşkara 8/205
bara 2/31
étä 11/298
keçä 14/397
kistuna 11/298
kola 4/101
kuvana 33/131
taya 47/392...

-dohoç, -ädohoç: Zarf-fiil (ulaç) yapım ekidir.

aytadohoç 35/16
koladohoç 27/815
sürünädohoç 11/320

4. Eylemden eylem yapım ekleri:

-aş-:

az-aş- 57/724

-dar-:

kon-dar- 54/615

-dır-, -dir-, -dur-, -dür-, -tır-, -tir-, -tur-, -tür-:

ahız-dır- 58/741
alış-tır- 53/581
bas-tır- 60/800
bil-dir- 58/741
ën-dir- 17/481
kayt-tır- 49/446
kel-tir- 53/567

kunuş-tur-	7/193
küv-dür-	42/246
sın-dır-	42/245
ülâş-tir-	60/796
yav-dur-	52/561

-güz-, -huz-:

kör-güz-	52/546
tur-huz-	52/548

-xala-:

bas-xala-	38/102
-----------	--------

-hır. (< E.T. -gur-)

az-hır-	26/790
---------	--------

-ır-, -ar-:

aş-ır-	36/33
çih-ar-	53/592
çix-ar-	53/589
kayt-ar-	38/107
yap-ır-	8/219

-l-, -ıl-, -ul-:

maxta-l-	6/160
ayır-ıl-	18/549
kay(1)r-ıl-	6/145
koş-ul-	14/404

-n-, -un-, -ün-:

anla-n-	11/307
beslä-n-	17/498
kapla-n-	30/35

ölçä-n-	16/454
sahı-n-	2/40
sür-ün-	1/27
toyla-n-	61/1
üv-ün-	1/23

-ş-, -iş-, -ış-, -uş-:

tala-ş-	20/612
ur-uş-	3/68
yet-iş-	61/25

-t-, -ut-:

açı-t-	11/305
anla-t-	56/681
arı-t-	8/213
aşkar-t-	22/628
çiri-t-	37/88
èksi-t-	42/245
iri-t-	58/741
korx-ut-	7/171
kükrä-t-	51/523

VI. BÖLÜM
SÖZLÜK-DİZİN

AÇIKLAMA

Sözlük-Dizin bölümünde sözcüklerin etimolojisi yapılırken madde başında sözcük kökünün etimolojisi yapıldığı için alt başlıklarda sözcük kökü olduğu gibi verilmiş tekrar sözcük kökeninin etimolojisi yapılmamıştır. Sözcükleri etimolojisini yaparken;

Caferoğlu, Ahmet, **Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü**, TDK yayınları, İstanbul 1968

Clauson, Gerard, **An Etymological Dictionary of Pre- Thirteenth- Century Turkish**, Oxford, 1972

Develilioğlu, Ferit, **Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Aydın Kitabevi, Ankara 1996

Gabain, A. Von, **Eski Türkçenin Grameri**, TDK Yayınları, Ankara 1995

Hamilton, J. Russel, **Budacı İyi ve Kötü Prens Masalının Uygurcası**, Simurg Yayınları, Ankara 1998

Kaşgarlı Mahmut, **Divanü Lugat-it-Türk**, Çev: Besim Atalay, TDK Yayınları, Ankara 1991

Tekin, Talat, **Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler**, Simurg Yayınları, Ankara 1995

Yusuf Has Hacıp, **Kutadgu Bilig İndeks**, Haz: Reşit Rahmeti Arat, TKAE Yayınları, İstanbul 1979

sözlüklerinden yararlandım.

a: ünlem, ey! 16/480, 16/484, 17/494,
17/503, 17/508, 17/509, 19/560

abax: ilah, tanrı 1/4

abayla-: saymak, saygı göstermek,
değer vermek; *abay+la-*

a-r: 18/534

abaylı: saygıdeğer, muhterem; *abay+lı*
19/570

a+dır: 5/130, 22/653

a+rax: 21/641

abra-: saklamak, gizlemek

a-hey: 62/32

a-nmayın: 11/320

acdaha: ejder, ejderha; F. اءءءءء

a+lar: 58/753

a+larnın: 41/194, 49/449

aç-: açmak, açış; aç-

a-xın: 9/252

a-mahın: 16/465

açı: acı, dert, ızdırap; *açı-g* 4/112,
11/317, 21/628

açırhan-: sinirlenmek, öfkelenmek,
hiddetlenmek; *açı+rka-n-*

a-dırdım: 5/118, 28/851

a-dırma: 7/189

a-mahın: 20/585, 23/691

a-max: 12/337, 12/341

a-maxtan: 12/337

açırxan-: sinirlenmek, öfkelenmek,
hiddetlenmek; *açı+rka-n-> açırxan-*

a-mahnı: 12/340

açırxanuvçu: meydan okuyan,
kışkırtıcı, küstahça davranan,
hiddetlendiren; *açırxan-ıgçı> açırxan-*
uvçu 12/339

açıtıxı: üzüntü; *açı-t-gu*

a-ha: 11/305

açıx-: acıkmak, aç olmak; *āç+ıx-*

a-keysın: 20/581

açlıx: açlık; *āç+lık*

a+nr: 8/220

açuv: hiddet, öfke, kızgınlık; *açı-g*

a+dan: 12/342

a+larnı: 8/221

a+u: 13/360

a+uy: 25/760

a+uydan: 28/855

a+uynu: 8/220, 24/712

açuvlan-: kızmak, öfkelenmek,
hiddetlenmek; *açuv+lan-*

a-maxka: 17/510

a-maxnı: 19/553

açuvlu: hiddetli, öfkeli; *açuv+lu* 5/123

ad: ad, isim *āt*

a+r: 10/279, 14/386, 32/95,
50/483, 59/759, 62/34

a+ın: 1/10, 1/11, 35/20, 41/195

a+ına: 34/152, 38/120, 57/701,
58/751, 59/759, 59/767

a+ından: 22/666

a+ıy: 39/124, 39/135, 43/276,
49/466, 55/637

a+ıya: 26/802, 39/139, 40/177,
40/181, 47/387, 49/460, 55/631,
56/671, 56/677, 56/678

a+ıynı: 9/258, 37/76, 39/150,
42/230, 49/444, 49/456

a+ıynın: 9/253, 27/821,
27/824, 49/439, 55/636

a+lari: 44/299, 58/726

a+ların: 39/143

adam: adam, insan; Ar. **آدم** 8/213,
10/261, 10/267, 11/297, 11/307,
13/365, 19/557, 25/747

a+dan: 12/350, 13/373

a+ha: 11/309, 12/336, 15/431,
22/668

a+lar: 19/577

a+larha: 19/569

a+nı: 12/338

a+nın: 13/355, 13/365, 27/809,
27/828

adeplä-: öğretmek, tahsil etmek; Ar.
ادب ve Kar. **+lä-**

a-gin: 22/671

afta: hafta; F. **هفته**

a+da: 12/329, 14/384

ax: ak, beyaz; **āk** 24/724, 30/36

a+rax: 46/355

ah-: akmak; ak-

a+adır: 51/502

ax-: akmak; (su) geçmek; **ak-**

a-tular: 52/555

ahaç: ağaç; **ı+ğaç** 35/7, 58/755

a+nın: 48/436

ahalıçka: bayan, hanımefendi, küçük
hanım; Mo. **akā**; R. **+lıçka**

a+lary: 42/219

ahalıx: ihtiyar, yaşlı **aha+lıx** 17/496,
35/19

a+ka: 16/467

a+lar: 35/14, 58/757

a+larha: 42/229

a+ların: 59/773

a+larnın: 50/497

ahalıxlıx: yaşlılık, ihtiyarlık

aka+lıg+lık> aha+lıx+lıx 17/488

a+ka: 16/480

aharah: büyük, baş, başkan; **aha+rak**

a+ı: 27/831, 27/833

aharax: büyük, baş, başkan

a+larnın: 10/285, 27/834

Aharon: Hz. İbrahim

a+nun: 51/526

Axımelex: Ahimelek

a+nın: 46/375

ahın: şimdiki, bugünkü; 52/551,
53/585

ahızdır-: dökmek, akıtmak, boşaltmak;
ak-ız-dır-

a-adırlar: 58/741

a-dılar: 51/521

a-ır: 50/476

akıl: akıl, us; Ar. **عقل** 10/267, 22/677,
24/716, 25/774, 47/403

a+da: 26/794

a+ın: 13/359

a+ına: 22/651, 58/727

a+ıynu: 24/717

a+nı: 21/613, 24/730

akıllan-: akıllanmak, uslanmak;
akıl+lan-

a-tyız: 35/25

akıllat-: uslandırmak, aklımı başına
almasını sağlamak; **akıl+lat-**

a-adohon: 48/428, 51/529

a-xın: 60/792

akıllı: akıllı, uslu; **akıl+lı** 17/502,
22/652, 40/169, 41/203, 43/259,
44/289, 46/373, 54/620

akılsız: akılsız, düşüncesiz, ussuz;
akıl+sız 25/752

akırtınlıx: ihtiyat, ihtiyatlılık,
temkinlilik; 12/336, 13/363, 13/373

al: kırmızı, al; **āl** 11/308

al-: almak; al-

a! 49/465

a-adır: 13/359

a-ar: 53/580

a-asın: 39/130, 45/332

a-at: 30/30

a-dı: 54/617

a-heysin: 3/74

a-hın: 11/301, 11/306, 11/311,
11/316, 11/321, 12/322, 12/326,
48/419

a-ırlar: 20/590

a-ırsın: 12/348, 20/608,
25/754, 46/370

a-ma: 11/303, 12/323

a-madım: 45/325

a-madıy: 26/784

a-mahı: 55/639

a-mahın: 27/817, 46/360

a-mastır: 44/309

a-sa: 44/306

a-sam: 25/771, 26/787,
26/788, 49/468

a-sey: 8/208, 21/622, 24/725

a-sın: 34/141

alaçix: örtme, saklama; kulübe; Mo.
alaçuk

a+ı: 50/484

Alamot: müzik aleti 42/232

alar: onlar, 3. çoğul kişi adılı 9/245,
15/438, 16/450, 24/734, 27/819,
32/90, 37/76, 43/270, 52/536, 52/561

a+da: 1/15, 27/822, 44/304,
53/569, 53/586, 53/590, 57/711,
59/775

a+dan: 10/260, 25/771, 35/17

a+de: 20/593

a+ha: 1/6, 17/498, 19/570,
27/822, 40/165, 44/302, 47/402,

52/546, 52/561, 52/562, 52/564,
53/567, 55/655, 56/692, 58/743

a+n: 8/215, 9/259, 12/331,
35/18, 35/24, 37/73, 37/74, 39/153,
40/173, 40/174, 40/175, 42/229,
43/271, 44/304, 48/411, 49/440,
49/454, 51/532, 52/548, 52/549,
53/573, 53/583, 53/586, 53/595,
53/596, 53/598, 54/599, 54/612,
54/620, 54/621, 57/699, 58/741,
58/743, 58/752, 62/32

a+nın: 3/84, 12/338, 14/407,
33/107, 35/16, 39/143, 39/146,
40/166, 40/186, 44/298, 44/305,
48/438, 52/533, 54/600, 55/638,
57/698, 57/725, 59/773

alayox: öyle, şöyle; 15/427

alda-: aldatmak, yalan söylemek;
āl+ta-> al-da-

a-dım: 7/193, 28/851

aldav: yalan, yalancılık; *alda-v* 53/576

a-nı: 36/46, 37/65

aley: öyle, böyle, şöyle; 10/279,
11/304, 12/338, 12/340, 12/347,
13/380, 28/839, 35/9, 43/270, 43/273,
43/276, 48/436, 58/743, 62/49

a+de: 8/198

alhasa-: ürkmek, korkmak,
endişelenmek;

a-tır: 35/18

alhasan-: endişelendirmek, endişeye
düşürmek; *alhasa-n-*

a-dılar: 37/83, 43/270

a-dır: 37/84

a-ırlar: 37/91

alhasavux: telaş, endişe, heyecan,
galeyan;

a+ta: 53/572

a+tan: 48/413

alhem: ilham, esin; Ar. **إلهام**

a+i: 12/351, 13/370

a+iyni: 27/817, 46/360

a+iydän: 25/764

alhış: takdis, hayır dua; *alka-ş* 10/273,
10/283, 61/29

a+r: 11/290, 61/1

a+ın: 60/802

a+ıy: 36/40

a+ıydan: 6/154

a+lar: 10/287, 44/310, 58/736

a+n: 62/49

a+ta: 61/19

a+xa: 12/338

alhışla-: takdis etmek, hayır dua
etmek; *alhış+la-*

a-dı: 1/16, 41/208

a-(e)ysın: 37/77

a-hey: 11/293, 62/50

a-hın: 61/24

alhışlavçu: takdis eden, hayır dua
eden; *alhışla-vçu* 61/3, 61/10

alhışh: takdis edilmiş, kutsal; *alhış+lı*
62/37

a+lar: 62/53
al(ı)n: alın, başın ön kısmı; huzur, nezd, yan; *alın*

a+ında: 37/70

a+ına: 1/4, 10/264, 11/317, 14/396, 20/609, 25/766, 26/780, 26/787, 26/798, 28/846, 40/164, 46/351

a+ında: 12/345, 12/346, 13/360, 13/370, 13/372, 13/374, 13/379, 13/383, 26/781, 45/317, 55/650, 55/660, 58/740

a+ından: 9/253, 26/789, 35/30, 41/190, 60/802

a+ıya: 3/72, 3/74, 3/75, 6/163, 26/803, 27/813, 27/814, 28/847, 55/640, 60/790

a+ıyda: 3/73, 3/78, 4/98, 5/132, 7/188, 7/196, 8/204, 9/230, 9/237, 9/239, 9/255, 10/263, 10/266, 11/302, 26/793, 27/829, 28/838, 28/840, 28/844, 28/856, 37/62, 50/490

a+ıydan: 3/73, 8/201, 8/207, 13/357, 25/765, 27/817, 27/823, 28/839, 39/141, 46/360

a+larından: 54/599

aln-: tutunmak, tutmak; *al-in-*

a-dılar: 32/90

alış-: değişmek, değiştirmek, yerine koymak; *alış-*

a-inhanda: 42/234

alış-beriş: alış-veriş, alım satım işi; *alış ber-iş* 16/456

alıştır-: alışmasını sağlamak, alıştırmak; *alış-tır-*

a-dılar: 53/581

a-ma!: 27/835

altı: altı; *altı* 1/12, 1/14

altın: altın; *altun* 30/32, 30/38, 42/225

a+ha: 30/44

a+ı: 42/219

a+nı: 24/730

aluvçu: alıcı; *al-ıgçı* > *al-uvçu*

a+nu: 39/127

a+nun: 41/191

amen: amin! Tanrı kabul etsin; Ar. آمین *Ā* 1/28, 3/69, 3/77, 3/79, 7/182, 8/216, 8/227, 9/249, 10/282, 10/289, 11/292, 27/825

ana: ana, anne; *ana*

a+m: 46/353

a+sına: 21/642

a+(e)ynı: 1/17, 21/631

a+(e)ynın: 12/335, 45/337

anar: onlar, 3. çoğul kişi adılının yönelme durumu 6/151, 12/329, 12/333, 15/446, 17/505, 20/580, 23/710, 35/28, 36/32, 36/47, 42/223, 42/239, 45/343, 46/346, 46/374, 52/552, 53/573, 53/576, 57/696, 57/709, 57/723, 58/747, 58/748, 58/749, 58/750, 59/762, 59/768,

ançex: ancak; Krş. T.T. *ancak* 10/268, 11/297, 13/373, 23/702, 25/748, 26/777, 35/6, 35/9, 40/175

anda: onda, 3. çoğul kişi adılının bulunma durumu 12/339, 12/351, 13/376, 14/388, 16/478, 19/570, 21/635, 22/677, 24/716, 24/742, 25/754, 35/18, 43/271, 48/431, 50/485, 54/606

andak: onun gibi; *anı+täg> antak>* *andak* 15/422

andan: ondan 3. Tekil kişi adılının çıkma, ayrılma durumu 8/209, 10/270, 12/351, 13/367, 32/86, 32/103, 57/707

andi: böyle, öyle; *amti* 3/88, 8/213, 10/267, 13/376, 23/708

anı: 3. tekil kişi adılının belirtme durumu 1/12, 1/16, 2/53, 5/135, 8/208, 8/209, 12/329, 13/366, 13/375, 13/376, 13/380, 14/385, 16/474, 20/598, 30/30, 35/9, 37/77, 38/114, 38/118, 39/130, 39/131, 39/132, 43/274, 43/280, 49/451, 50/493, 53/576, 53/581, 54/603, 54/604, 54/615, 54/617, 54/618, 55/659, 56/663, 56/664, 56/683, 61/25

anın: onun, onunki, 3. tekil kişi adılının ilgi durumu 1/11, 1/16, 1/17, 2/50, 9/231, 9/253, 10/264, 10/279, 12/330, 12/332, 13/361, 13/362, 13/370, 14/386, 14/402, 15/428, 15/430, 19/572, 23/700, 26/782,

26/783, 28/837, 32/95, 35/6, 35/8, 35/10, 38/106, 38/119, 40/156, 41/207, 41/215, 42/225, 42/226, 42/230, 42/234, 42/236, 42/239, 43/268, 43/280, 44/281, 44/309, 44/310, 45/317, 45/321, 46/351, 47/382, 47/397, 47/402, 49/469, 50/483, 52/537, 52/542, 52/557, 55/661, 56/680, 56/686, 57/708, 58/727, 58/738, 59/759, 59/764, 59/767

anıxla-: yapmak, imal etmek, hazırlamak; *anuk+la-* 15/417

a-dım: 60/800

anıy: onun 39/131

anla-: anlamak; *añ+la-*

a! 11/299, 22/676, 32/94

a-hın: 23/695, 36/58

a-masa: 44/312

a-(e)ysin: 3/87

a-ma: 9/252, 24/738

a-n: 11/307, 11/315

a-yız: 45/340

anlat-: anlatmak; *añla-t-*

a-adırlar: 56/681, 45/321

a-ayıx: 61/27

a-ılsa: 18/517

a-ırmın: 50/478

a-ıyız: 39/151

a-ma: 20/580

a-mahın: 18/518, 19/550, 20/586

- a-ılsa:** 18/517
- a-ırmın:** 50/478
- a-ıyız:** 39/151
- a-ma:** 20/580
- a-mahın:** 18/518, 19/550, 20/586
- a-sın:** 46/365
- a-tı:** 46/374
- anlatıvçu:** öğretici, ibret verici; *añlatıvçu* 58/742
- anlax:** şu, bu; *an+lax*
- a+tan:** 6/167
- ant:** ant, yemin; *ānt* 7/195, 22/666
- a+tan:** 22/665
- ara:** ara, orta; ara aralık; *ara*
- a+da:** 22/661
- a+sına:** 19/574
- a+sında:** 22/647
- a+ya:** 19/573
- a+lı:** 39/137
- araba:** araba; *araba*
- a+ların:** 42/246
- arı:** ara; öteki, diğer; krş. E.T. *ınaru*, *anaru*, *añaru* 19/578
- arılax:** zayıflık, kuruluk; *ārık+lık* 5/137
- arışlan:** arslan, aslan; *arşlan* 21/634, 38/98
- a+ha:** 22/659
- a+nı:** 20/597, 21/638
- arıt-:** yıkamak, temizlemek, arıtmak; *ārı-t-*
- a-xın:** 8/213, 13/379, 25/774, 46/349
- a-tım:** 47/405
- Aron:** Harun, Musa'nın kardeşi
- a+un:** 54/607
- art:** art, arka; *art*
- a+tına:** 45/334
- a+ından:** 42/226, 44/309, 54/618
- art-:** artmak, çoğalmak; *ārt-*
- a-adır:** 4/113
- a-arlax:** 24/744
- a-xeylar:** 24/743
- a-sa:** 44/308
- a-tılar:** 36/53
- a-tıra:** 29/6
- a-tıradır:** 53/578
- a-tırasın:** 5/124
- a-tırdılar:** 52/552
- a-tırdım:** 7/189
- a-tırdıy:** 28/836
- a-tırhın:** 9/258, 46/349
- a-tırır:** 11/313
- a-tırırısın:** 17/492
- a-tırmadıy:** 40/186
- a-tırmahın:** 19/575, 27/818
- a-tırmasmudur:** 51/509
- a-tırsey:** 17/491
- artxarı:** geri, geriye; **art+ğaru>*
- art+xarı:** 40/184, 41/193, 54/612
- artıx:** artık; *art-ık>* *art-ıx* 41/216, 47/378, 51/509, 53/571

artıhaçlıx: artık, fazlalık; *artıx+aç+lıx*

a+larından: 26/783

artıxaçlıh: artık, fazlalık

a+lari: 26/785

artıxsı: daha, daha fazla, ziyade;

artıx+sıg > *artıxsı* 8/212, 25/761

aruv: temiz, pak; *āri-ğ* 13/382, 29/28,

30/41, 30/46, 46/355, 46/359, 47/391,

61/9

a+sın: 46/352

Asaf: ?

a+nın: 45/314, 47/391, 48/428,

49/465, 50/482, 50/499, 51/529,

54/623, 55/647

astra-: saklamak, gizlemek;

a-hın: 18/520

a-lhan: 14/388, 27/821, 28/845

astravçu: saklayıcı, örtbas edici

54/628

astrı: çok, pek, gayet 17/502, 17/504,

21/636, 26/785, 37/84, 37/91, 42/233,

43/262, 43/265, 45/318, 53/567,

54/605, 55/635, 56/680

aş: aş, yemek; *āş* 17/493

a+ıy: 20/582, 22/649

a+lar: 5/136, 14/410

a+ların: 15/430

a+larından: 17/490

aş-: aşmak, geçmek; *āş-*

a-adırlar: 47/399

a-ar: 20/598

a-tılar: 33/124, 43/269

aşa-: yemek yemek; *āş+a-*

a-dr: 52/562, 53/586

a-dılar: 53/567

a-hey: 62/47

a-ma: 14/409, 41/210, 52/561

a-mahey: 58/752

a-mahın: 19/555, 20/581

a-maxları: 53/568

a-sey: 17/490, 20/582

a-(e)ymin-mo: 45/329

aşahartın: aşağıda, altında; 1/5

aşayış: sakin, dingin; F. *سایش* 8/215

asayışlan-: rahatlamak, sakinlemek,

tadını çıkarmak; *asayış+lan-*

a-han: 12/333

a-ma: 14/388

asayışlat-: rahatlatmak, sakinleştirmek,

tadını çıkartmak; *asayış+lat-*

a-amın: 5/135

aşix-: acele etmek, acele davranmak;

aş-uk-

a-tılar: 43/270

aşır-: geçirmek, aşımak; *aş-ır-*

a-dr: 52/548

a-heysin: 8/203

a-hın: 12/341

a-ıp: 25/765

a-ma: 10/276, 29/7

aşıra: -da, -dan, üzerine, üstüne; *aşır-a*

28/837, 36/33, 37/76, 51/526

aşkara: açık, sarıh, apaçık; F.

آ شكاره 8/205

aşkarta-: göstermek; *aşkar et-*

a-ın: 22/668

a-ır: 19/552

a-ma: 5/133

a-mahın: 16/458, 21/625

aşlıx: çavdar; *aş+lık*

a+tan: 33/128

aşurmah: aşırmaq, geçirmek; *aş-ır-max*

a+ın: 1/6

aşuvçu: geçici, aşan; *aş-ıgçı> aş-uvçu*

a+lar: 56/663

a+nu: 39/134

aşxan: geçmiş; *aş-gan> aş-xan* 23/691

at: ad, isim; *āt* 50/489

a+ıy: 6/168

a+ıya: 25/757

a+ıyba: 6/161

a+ıynı: 18/516

at: at, beygir; *at*

a+nın: 58/733

ata: ata, cet, soy; *ata*

a+ları: 52/541, 54/602

a+larımız: 40/170, 51/532

a+larımızha: 52/536

a+larımıznın: 10/275, 11/290,

27/823, 61/4

a+larımıznın: 3/74, 8/201,

8/208, 8/211, 26/777, 27/830

a+larımızın: 44/311, 52/547

a+larımızın: 42/229

a+larımızın: 1/7, 33/134

a+m: 9/229

a+sın: 19/560

a+sına: 21/642

a+sının: 12/327

a+(e)ynı: 1/17, 21/631

a+(e)ynın: 12/335, 42/222

atla-: atlamak, sıçramak; *atla-*

a-ma: 41/210

a-ndıy: 21/634

atlam: adım; *atla-m*

a+ın: 45/342

a+ıynı: 24/735

a+larımız: 47/393

a+larımız: 41/193

a+larımızın: 1/26

a+larımızın: 44/291

a+larıy: 51/525

a+larıynı: 48/432

avaldan: eskiden beri, öteden beri; Ar.

اول); Kar. +*dan* 48/430, 49/448,

51/506, 51/514, 51/531

avalhı: eski, geçmiş, çok önceden

olan; *aval+hı* 40/171

avalhılıx: uzaklık, eskilik; *avalhı+lıx*

a+tan: 34/140

avançı: şerir, kötülükçü, habıs,

günahkâr 9/257

avanlıh: yolsuzluk, kanunsuzluk,
günah

a+v: 38/119

avanlıx: yolsuzluk, kanunsuzluk,
günah 7/193, 28/850, 38/99, 47/398

a+nv: 9/257, 37/64, 37/89,
38/117

a+nun: 49/459

avaz: ses, seda; F. **ا و آ** 2/44, 36/42,
36/57, 37/79, 38/123, 39/137, 40/169,
41/203, 42/232, 43/252, 44/286,
46/345, 46/373, 49/465, 50/482,
50/499, 51/521, 55/647

a+ba: 13/373

a+v: 43/253, 43/257

a+um: 4/102, 36/34, 50/500

a+umn: 5/138, 8/218, 26/795,

36/60

a+ın: 26/792, 37/89, 49/462

a+ına: 36/59

a+ından: 41/190

a+ıyn: 16/467, 23/711

a+ni: 29/5

av: ağ; āğ

a+ha: 40/158

avlox: geniş, eni açık 23/690, 36/43

Avraham; İbrahim; Abraham

a+nun: 2/47, 43/261

avruv: ağrı, sızı, sancı; **ağrı-ğ**

a+lar: 11/314

a+lari: 33/109

Avşalom

a+nun: 35/30

avul: ağıl; **ağıl**

a+unun: 53/566

avur: ağır; **ağır** 6/166, 11/308, 16/475,
25/771, 26/791

a+rax: 32/102

av(u)z: ağız; **ağız**

a+lari: 44/302, 47/401, 53/576

a+ların: 47/401

a+larında: 53/568

a+luhundan: 21/638

a+nu: 51/531

a+nun: 9/248

a+um: 2/49, 44/289, 46/365,

57/701

a+umba: 5/134

a+umdan: 6/169

a+umnun: 3/78, 28/856,

51/530

a+unda: 23/699, 37/71

a+undan: 2/53, 25/751, 39/126

a+uvnu: 45/336

a+uy: 23/710, 45/333

a+uyda: 20/595

a+uydan: 13/380

a+uynu: 16/465

a+uynun: 11/320

ay: ay, dünyanın uydusu; **āy** 32/87

a+ni: 39/128, 49/453

a+nun: 24/721

ay: ey!, hey! 58/749

İ.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOMUZANTASTIĞI ON MERKEZİ

aya-: acımak, merhamet etmek, esef etmek; krş. E.T. *aya-*

a-mahın: 19/561, 24/728

a-mahıy: 15/416

a-hey: 62/33

a-madı: 53/592

ayah: ayak; *adak*

a+ıma: 1/26

a+ımmı: 1/27

a+ın: 15/425

a+ıy: 15/416

a+ıynı: 15/425

ayax: ayak

a+ları: 40/158

a+larım: 47/392

a+larımız: 43/255

ayıp(b): ayıp, utanç verici; Ar. عیب
28/849

a+ıynı: 19/552

ayıplı: ayıplanmış, utanç verici bir iş yapmış; *ayıp+lı* 7/192, 7/194

a+nın: 2/49

ayır-: ayırmak, uzaklaştırmak, aralamak; *adır-*

a! 6/154

a-dı: 36/47

a-han: 60/795

a-hın: 26/783

a-mahın: 10/260

ayırıl-: ayrılmak, uzaklaştırmak; *ay(i)r-il-*

a-maxnu: 18/546

aylan-: dönmek, dönüp durmak; *āyła-*
n-

a-dılar: 30/43

a-ırsın: 11/297

ayt-: söylemek, söz etmek; *ayıt-*

a-adırlar: 36/32, 36/51,
48/407, 55/638, 56/683, 56/688

a-adlar: 30/34

a-adohoç: 35/16

a-amın: 7/190, 41/205, 50/471

a-ayix: 10/281, 11/292

a-ilhan: 12/339, 12/343,
13/354

a-ilhandır: 12/346

a-inamın: 9/232

a-inayım: 7/190

a-ırlar: 11/319, 47/403

a-inmax: 25/756, 27/808,
27/827

a-ma: 31/78

a-maheydır: 4/114

a-mahın: 24/727, 58/738

a-mam: 45/328

a-maxları: 3/77, 28/856

a-maxlarımını: 36/58

a-maxlarına: 51/530

a-sa: 53/573

a-sam: 48/407

a-tı: 12/347, 13/357, 35/20,
45/332, 46/374

a-tılar: 12/338, 49/440, 52/554

- a-tım:** 51/513
- a-tıy:** 11/320
- a-xın:** 21/644
- aytxan:** söyleyen, söz eden; *ayt-xan* 61/9
- az:** az, çok olmayan; *az* 6/164, 9/237, 12/324, 23/681
- az-:** aldanmak, yanılmak; *az-*
- a-dım:** 7/195
- azar-:** küçülmek, azalmak, kısılmak; *az+ar-*
- a-dı:** 9/237
- a-mahı:** 9/236
- azaş-:** yolunu kaybetmek, yolunu şaşırarak; krş. E.T. *az-*
- a-xanların:** 57/724
- a-tım:** 8/197, 28/852
- a-tırdım:** 8/197
- azhına:** az biraz, bir parça; E.T. *azkanya* > *az+ğına* 19/573, 23/683, 35/28, 39/131, 47/392
- azhır-:** yoldan çıkararak aldatan yanıltan; *az-hır-*
- a-dı:** 26/790
- azhırtuvçu:** azdırıcı, yoldan çıkarıcı, yanıltıcı; *azhır-t-uvçu*
- a+ynu:** 11/300
- azıx:** azık iâşe erzak; *âzuk* 52/562
- aziz:** kutsal, mukaddes; Ar. عزیز 1/12, 1/16, 4/103, 6/146, 9/252, 9/253, 9/258, 13/370, 25/757, 25/764, 26/780, 26/789, 26/798, 26/802, 27/817, 27/820, 27/821, 27/824, 30/42, 30/46, 32/95, 35/19, 36/34, 37/67, 42/237, 43/260, 43/265, 46/360, 48/410, 48/433, 49/439, 49/446, 51/516, 53/582, 53/598, 54/615, 54/623, 57/701, 59/778, 60/794, 61/1, 61/14, 61/21, 61/24, 62/31
- azizlik(g):** azizlik aziz olmak; *aziz+lik*
- a+ıynin:** 26/781
- a+bâ:** 6/149
- a+tân:** 4/108
- azmah:** dolaşma, gezip dolaşma; *az-mah*
- a+ın:** 1/20
- azuvçu:** sefih, çapkın, yoldan çıkmış; *az-uvçu* 20/593, 52/541
- a+lar:** 45/335
- a+nu:** 48/423

baha: paha, fiyat, ederi; F. بها 24/734

b+de: 53/586

b+ların: 40/186

bahalı: pahalı, ederi, değeri yüksek;
baha+lı 33/135

bahadır: kahraman, alp; Mo. *bağatur*>
F. بهادر 15/424

bahana: direk, sütun, dayanak, destek
b+ların: 49/469

bahadır: kahraman, alp; Mo. *bağatur*>
F. بهادر 41/209, 47/376, 54/611

b+nın: 34/139

bahatırlık: cesaret, yüreklilik;
bahadır+lık

b+ın: 58/733

b+ının: 59/781

b+ıynı: 55/650, 56/681, 56/688

bahatırlık: cesaret, yüreklilik

b+ları: 59/780

b+ların: 56/689

bahın-: bakmak, bakınmak; *bak-ın-*

b-mahın: 13/364

bahıvçu: gözetici, gözcü, bakıcı; *bak-uvçu*

b+ların: 25/762

bahıvçu: gözetici, gözcü, bakıcı

b+ların: 37/69

bala: çocuk; *bala*

b+larına: 58/732

balçık: balçık, kil; *bālçık*

b+ımın: 26/782

balçık: balçık

b+ta: 16/462

b+tan: 25/769

balıx: balık; *balık*

b+ların: 39/134

balkı-: ışık vermek, ışık saçmak,
parıldamak; *balk+ı-*

b-r: 30/52

b-ttı: 45/316

b-txın: 36/51, 55/649

b-ydır: 47/399

b-ydlar: 32/89

balkuv: parıltı, parıldama *balkı-ğ>*
balkuv

b+u: 13/352

b+ları: 62/38

b+undan: 45/314

bar: var, var olan; *bār* 1/13, 2/55,
2/59, 3/78, 3/83, 4/109, 5/117, 6/147,
6/159, 7/177, 7/186, 8/199, 8/202,
8/203, 8/210, 8/222, 9/230, 9/232,
9/234, 9/238, 9/247, 9/254, 10/265,
10/267, 10/283, 10/285, 11/291,
11/293, 11/300, 12/333, 12/336,
12/338, 12/339, 12/342, 12/348,
12/350, 13/363, 13/368, 13/372,
13/377, 13/378, 13/380, 13/381,
14/387, 14/395, 14/401, 15/439,
16/449, 17/501, 22/669, 23/680,
25/763, 25/765, 25/774, 25/775,
26/778, 26/804, 27/813, 27/815,
27/816, 27/830, 27/831, 27/833,

28/836, 28/842, 28/843, 28/854,
30/34, 30/40, 30/43, 30/45, 31/63,
31/65, 31/67, 33/110, 34/145, 35/28,
36/38, 37/63, 37/75, 37/87, 37/89,
37/91, 38/96, 39/124, 39/135, 39/138,
40/156, 40/161, 40/165, 41/192,
41/217, 42/225, 42/229, 43/253,
43/254, 43/259, 43/266, 44/287,
45/326, 45/327, 46/358, 47/379,
48/423, 48/426, 48/432, 49/440,
49/454, 49/469, 50/477, 50/480,
50/487, 50/492, 50/495, 51/515,
52/549, 53/571, 53/579, 53/594,
56/663, 56/686, 56/687, 56/690,
56/691, 56/692, 56/694, 57/695,
57/696, 57/700, 57/701, 58/748,
58/749, 58/753, 58/755, 58/756,
58/757, 59/761, 59/775, 62/32, 62/52
b+de: 11/290
b+dır: 21/641, 23/693, 26/776,
32/92, 47/403
b+dır-mo: 13/376
b+ı: 4/96
b+ın: 1/15, 1/24, 30/38, 35/8
b+ına: 56/686, 57/696
b+ında: 13/357
b+ından: 28/853
b+ısı: 13/360
b+ısın: 33/125, 39/132,
44/309, 57/711
b+ların: 39/133, 58/726
bar-: varmak, gitmek, gelmek; *bar-*

b-a: 2/31
b-adır: 53/580
b-at: 32/105
b-han: 23/692
b-hın: 24/727
b-ırsın: 12/344
b+ma: 21/623, 52/545
b-maxtan: 21/624
barça: herkes; her vakit, daima; *barça*
b+ha: 17/496
b+ynı: 11/303
bart: var 17/510, 31/80, 38/99
bas-: basmak, yürümek; *bas-*
b-mahın: 15/428
bastır-: basmak, bastırmak;
yayımlamak; *bas-tır-*
b-maxka: 60/800
basxala-: çiğnemek, ayakları altında
ezmek; *bas-xala-*
b-(e)ydir: 38/102
baş: baş, kafa; *baş* 21/616, 22/660,
41/188, 50/472
b+ımnı: 36/33
b+ına: 38/119
b+ıyızını: 50/473
b+ların: 49/449, 49/451
baş: baş, temel, ana; *baş* 3/71
b+ıy: 13/363
başak(g): başak, buğday başağı;
baş+ak
b+ıynın: 12/324

başlıh: başlama; asıl, esas, ana:

baş+lıh

b+r: 14/393

başlıh: baş, ilk, önce

b+ında: 23/696

başlıh: tepe, başlık, üst kısım

b+ımdan-de: 25/770

başur-: eğilmek, baş eğmek; *baş+ ur-*

b-at: 33/121

b-hun: 42/223

b-urmin: 37/67

Bat: ? 46/346

bat-: batmak, dalmak; *bat-*

b-tı: 11/304

b-tılar: 40/158

bav: bağ, köstek; *bā-g> bāv*

b+ların: 35/16, 57/714

baxça: bahçe, bağ; F. *باغچه* 56/667

bax-: bakmak; *bak-*

b-inat: 29/26

b-kan: 9/252, 18/527, 19/576,
49/459, 56/665

b-mahın: 20/599

b-sınlar: 13/364

b-tım: 32/85

baytbax: alçak, namussuz, fena, kötü,
çirkin; F. *بدبخت* 22/658

b+ka: 18/535

bayla-: bağlamak, düğümlemek; *bā-
g+la-> bayla-*

b-hun: 15/440, 41/209

b-p: 20/595

baz: dirlik, huzur; *bāz* 38/100, 62/44

bazlıh: dirlik, huzur; rıza, tasvip;

baz-lıh

b+ıynı: 16/471

bazlıx: dirlik, huzur; rıza,
tasvip 16/472, 19/566, 32/99, 58/737

b+lar: 16/472

b+ta: 10/276, 61/18

bek: kuvvetli, güçlü, sağlam, pek; *bek,
berk* 19/574

beklä-: kitlemek, kilitlemek;
doldurmak, dolmak; *bek+lä-*

b-gin: 2/49

beklävçü: bekleyici, koruyucu; *beklä-
vçü*

b+lärin: 58/736

belgi: işaret, iz; *belgü*

b+lärimizni: 49/442

b+lärin: 48/435, 53/584

belgilä-: işaret etmek, işaretlemek;
ifade etmek, manasına gelmek;

belgi+lä-

b-dilür: 53/582

b-r: 48/435

belgili: işaretli, belirtili; *belgi+li*
48/436, 49/468, 55/638

b+dür: 40/159, 43/268, 50/483

belgirt-: belirtmek, işaretlemek;
belgi+r-t-

b-ämin: 13/362

ber-: vermek; *bēr-*

- b!** 24/728, 61/16
- b-di:** 52/561, 53/587, 53/589, 53/593, 54/607, 54/608, 54/612, 58/752
- b-dilär:** 51/521, 54/625
- b-dim:** 7/193, 28/852
- b-diy:** 36/53, 39/124, 40/185, 49/451
- b-übiz:** 49/466
- b-üdir:** 1/18, 36/34
- b-üdirler:** 49/460, 56/687
- b-ülmäst:** 44/293
- b-ümin:** 39/138, 56/677, 56/678, 57/705
- b-üsin:** 45/337, 56/692
- b-gey:** 10/283, 10/288, 11/293
- b-geysin:** 12/344, 27/815
- b-gin:** 3/75, 8/212, 9/229, 9/235, 9/244, 9/254, 10/261, 23/680, 23/688, 25/759, 26/796, 28/844, 36/43, 57/704, 58/735
- b-ir:** 14/414, 33/109, 35/7, 37/86
- b-irmin:** 9/245, 35/22
- b-irsin:** 11/317
- b-iyiz:** 2/30, 2/33, 2/36, 2/39, 2/42, 2/45, 2/48, 2/51, 2/54, 2/57, 2/60, 3/63, 3/66, 36/49, 57/704, 57/720, 57/722, 58/744, 58/746, 58/748, 58/749, 58/753, 59/759, 59/762, 59/764, 59/775, 59/778, 59/780, 59/782, 59/784, 59/786, 59/788
- b-mü:** 12/346, 23/681, 25/748, 52/556, 57/723
- b-mügin:** 13/373, 18/514, 24/734, 49/457
- b-mäktän:** 23/682
- b-sä:** 23/682, 23/683, 23/684, 42/241, 46/366
- b-sey:** 16/452
- b-sin:** 26/802, 57/701, 59/788
- b-sinlär:** 58/751, 59/767
- bere:** buraya, burasına; krş. E.T. *berü* 47/402
- berivçü:** verici, veren; *ber-ivçü* 9/246
- b+lärgü:** 19/566
- berüvçü:** verici, veren; *ber-üvçü* 49/444, 57/713, 58/732, 58/739
- b+dän:** 53/583
- b+lärim:** 36/31
- b+lärimä:** 38/104
- b+lärimizdän:** 40/180
- b+lärimni-de:** 38/100
- b+lärin:** 54/612
- b+läriy:** 39/127, 48/434
- b+läriynin:** 49/462
- b+nün:** 54/607
- bernä:** hediye, armağan 6/157, 14/413, 23/680
- b+lär:** 16/451, 16/452
- b+sindän:** 10/261

bernälä- : hediye etmek, armağan etmek, bağışlamak; <i>bernä+lä-</i>	27/818, 27/819, 35/4, 35/18, 35/24, 35/26, 36/34, 36/42, 36/54, 37/67, 37/68, 37/69, 37/76, 37/77, 37/79, 37/81, 37/87, 38/104, 38/106, 39/131, 39/134, 39/138, 39/139, 39/148, 40/157, 40/159, 40/170, 40/172, 40/174, 40/177, 40/181, 41/194, 41/216, 42/224, 42/226, 42/228, 43/253, 43/257, 43/272, 44/290, 44/292, 44/299, 44/300, 44/302, 44/312, 45/335, 45/337, 46/353, 46/355, 46/369, 47/376, 47/384, 47/396, 47/397, 47/398, 47/404, 47/405, 48/416, 48/419, 48/437, 48/438, 49/449, 50/473, 50/482, 50/500, 51/507, 51/512, 51/518, 51/531, 52/545, 52/549, 52/553, 52/563, 53/571, 53/572, 53/576, 53/588, 53/596, 54/599, 54/603, 54/620, 55/655, 55/661, 56/663, 57/697, 58/726, 58/729, 58/730, 58/741, 59/758, 59/766, 59/767, 59/769, 59/770, 59/773, 59/774, 59/782, 59/783, 59/784, 59/785, 59/786, 59/787, 60/797, 61/9, 61/12, 61/13, 61/17, 62/34
<i>b-diy</i> : 27/822	
<i>b-gin</i> : 6/156, 16/451	
beslä- : beslemek, yedirmek; <i>bëslä-</i>	
<i>b-diy</i> : 55/655	
<i>b-gin</i> : 18/516	
<i>b-nmä</i> : 17/498	
beş : beş; <i>beş</i> 60/795	
bez- : bıkmak, usanmak;	
<i>b-mädilär</i> : 53/568	
<i>b-mägin</i> : 26/797	
bezärgänlik : bezirganlık, tüccarlık; F. بازارگان; Kar. + <i>lik</i> 17/495	
bıla : böyle; öyle 3/72, 3/76, 3/85, 7/174, 7/191, 8/204, 8/205, 8/208, 8/211, 8/216, 8/219, 8/224, 8/225, 9/235, 9/237, 9/240, 9/241, 9/251, 9/255, 10/263, 10/264, 10/268, 10/269, 10/279, 10/280, 10/281, 11/293, 12/330, 12/336, 12/350, 13/354, 13/355, 13/356, 13/358, 13/360, 13/362, 13/363, 13/369, 13/371, 13/374, 13/377, 13/381, 13/383, 14/385, 14/409, 15/434, 15/441, 16/449, 16/453, 16/454, 16/462, 19/562, 20/591, 20/603, 20/604, 21/617, 21/622, 22/649, 22/655, 22/656, 23/681, 23/682, 23/684, 23/689, 23/692, 23/702, 23/709, 23/710, 24/726, 25/746, 25/762, 25/767, 25/775, 27/813,	
	<i>b+da</i> : 13/377, 35/26, 36/60
	<i>b+ha</i> : 15/432, 44/305
	<i>b+larha</i> : 47/406
	birhi : boru 43/257
	<i>b+ha</i> : 29/16
	<i>b+nun</i> : 59/782

bil-: bilmek, anlamak, tanımak; *bil-*
9/240, 11/297, 11/302, 11/31732/94

b-adır: 35/11, 41/196

b-âmin: 46/350, 45/327

b-di: 47/403

b-dik: 51/532

b-geylär: 52/537

b-geymın: 9/253

b-inmädilär: 51/525

b-insin: 6/169

b-iyiz: 36/47, 42/247

b-mä: 6/148, 48/409

b-mädilär: 55/631, 58/743

b-mäk: 9/240

b-mäksiz: 9/240

b-mäsey: 21/613

b-miydir: 24/744, 38/115

b-miymin: 48/417

b-miysin: 15/434

b-sey: 18/517, 18/519

b-sinlär: 40/165

b-äsin: 7/172, 26/790

bilä-: bilemek, yontmak; *bile-*

b-(e)ydir: 38/114

b-nämin: 48/416

b-ngändirlär: 41/212

bildir-: bildirmek, haber vermek; *bil-*
dir-

b-di: 58/743

b-diy: 51/517

b-gin: 7/181, 8/215, 25/763,

28/845, 46/354

b-mä: 52/536, 56/689

b-mägin: 15/446

bilgän: bilen, bilgili; *bil-gän*

b+äni: 6/164

bilgin: bilme, vakıf olma, bilim, bilgi;

bil-gin 13/352, 15/437, 17/507,

20/590, 20/593, 24/721

bilivçü: bilici, bilgiç; *bil-ivçü* 17/501

bilüvçü: bilici, bilgiç; *bil-üvçü* 49/442

b+lär: 39/150

Binyamin: Hz. Yakup'un oğlu

b+li: 38/94

b+nin: 55/650

bir: bir; *bır* 6/161, 8/226, 9/247,

12/329, 13/373, 14/384, 14/394,

15/433, 20/592, 22/666, 22/679,

32/104, 42/230, 56/690

b+de: 11/310, 58/743

birdän: birlikte beraber; *bir+dän*

10/281, 35/14

birgä: biri, birisi; *bir+gä* 36/54,

43/269, 44/288, 44/296, 48/438,

49/440

b+mizgü: 8/224, 42/242,

42/249, 49/442

b+mä: 7/186, 45/327

b+sinä: 13/365, 45/335,

53/577

b+yä: 48/417, 48/418

biri: biri, (her) biri; *bir+i* 12/332

birisi: biri, birisi; *biri+si* 12/328,
60/795

birlik(g): birlik; rıza tasvip; *bir+lik*

b+i: 27/821, 27/824

b+inä: 13/353

b+imiz: 34/153

bitik(g): mektup, yazı; bölüm; *biti-k*

12/328, 35/1, 47/389

b+i: 12/327

b+kä: 60/795

b+ni: 14/384

bitiş: kar, gelir, kazanç

b+lärin: 53/587

bitöv: şişkinlik, şiş, çıban 47/395

biy: bey, bay, efendi; *bēg* 4/95, 6/150,

14/389, 35/14, 35/19, 42/223, 43/254,

56/676, 57/719, 58/757, 59/766, 62/31

b+çä: 42/219

b+dir: 10/270

b+dän: 24/737

b+gä: 41/205, 42/226, 61/10

b+i: 3/72, 7/184, 27/811,

28/838, 43/259, 61/5

b+imiz: 39/124, 39/135,

58/727

b+imizgä: 43/258

b+inin: 13/372, 13/374, 28/841

b+iy: 42/223

b+lär: 16/464, 35/25, 43/269

b+läri: 35/14, 58/757, 59/766

b+lärin: 59/773

b+lärinin: 50/497

b+lärnin: 27/811, 42/219

b+ni: 15/435, 28/836

b+nin: 10/268, 12/346, 16/479,
21/633, 41/213, 42/225, 42/228,
43/267, 60/794, 60/799

biyan-: beğenmek, sevindirmek,
hoşnut etmek; krş. T.T. *beğen-*

b-ämin: 39/139

b-dirüdlär: 41/218, 42/237

b-ir: 59/766

b-sin: 43/278

b-sinlär: 37/75, 37/76, 46/357

b-gin: 21/640

b-irsin: 12/349

b-mägin: 15/431

biyanç: sevinçle, sevinç, içinde; *biyan-*
ç 29/6, 36/53, 46/357

b+i: 43/266

b+imni: 5/129

b+in: 46/361

b+kä: 21/624, 33/133

b+lär: 42/228

b+lärdän: 28/846, 31/71,
31/73

b+läriydän: 8/215

biyançli: sevinçli, neşeli; *biyanç+li*
10/277, 31/57, 41/216

biyik: büyük, iri; *bedük* 2/44, 9/251,
13/361, 20/606, 26/796, 38/106,
39/154, 50/475, 54/615, 59/771,
60/801, 61/10

b+kä: 50/473

b+tän: 32/89, 47/400
biyiklik(g): büyüklük, yücelik;
biyik+lik
b+imni: 42/247
b+iyni: 56/676
biyiktägi: büyük gibi, büyük olmak;
biyik teg+i 20/610, 58/747
biyim: hakim, sahip; *begüm* 7/175,
9/244, 36/59, 40/176, 49/448
biylik(g): beylik, hükümdarlık; *biy+lik*
10/285, 13/354, 17/488
b+inin: 13/354
b+i: 56/690
b+giy: 56/690
b+iynin: 41/214, 56/688,
56/689
b+lär: 42/241, 55/631
biz: 1. Çoğul kişi adlılı; *biz* 33/114,
55/644
bizdän: bizden, 1. Çoğul kişi adılının
çıkma, ayrılma durumu; *biz+dän*
8/220, 55/656
bizgä: bize, 1. Çoğul kişi adılının
yönelme durumu; *biz+gä* 4/95, 8/225,
10/283, 33/112, 36/51, 40/170,
41/192, 41/201, 42/233, 42/242,
42/249, 43/256, 51/532, 55/634,
55/636, 55/656
bizni: bizi, 1. Çoğul kişi adılının
belirtme durumu; *biz+ni* 10/275,
10/276, 10/280, 40/180, 40/183,
40/184, 40/185, 40/187, 41/188,

41/194, 41/201, 44/283, 55/637,
55/651, 55/652, 55/657, 56/671,
56/672, 61/4
biznin: bizim, 1. Çoğul kişi adılının ilgi
durumu; *biz+nin* 10/275, 27/823
bol-: olmak; *böl-*
b-adır: 9/252, 16/456, 17/484,
39/149
b-adırlar: 44/296
b-adohon: 10/266
b-amın: 27/829, 28/838
b-ayım: 7/190, 8/213, 26/806,
46/355, 46/356
b-du: 30/50, 39/146, 43/260
b-dular: 27/822, 39/145,
53/571, 56/668
b-dum: 7/188, 7/190, 7/196,
8/197, 8/203, 9/230, 9/239, 25/766,
26/785, 26/786, 27/826, 28/843,
28/848, 28/849, 28/852, 46/351,
47/406, 48/417
b-dux: 54/629, 55/635
b-duy: 41/207
b-han: 27/835, 28/844
b-handa: 24/728, 25/759,
36/43
b-hey: 9/245, 10/279, 10/288,
11/290, 12/338, 14/400, 17/498,
28/839, 28/842, 34/149, 61/21, 61/29,
62/35, 62/37
b-heybiz: 10/284

b-heylar: 12/330, 28/856,
62/40

b-heym: 6/146

b-heysin: 25/758

b-heysiz: 62/53

b-hun: 1/27, 4/91, 9/242,
13/374, 14/399, 19/557, 19/558,
19/569, 20/596, 23/703, 23/709,
26/789

b-ma: 3/73, 5/132, 11/314,
21/616, 45/338, 48/420, 52/552

b-mahey: 26/803

b-maheydir: 4/115

b-maheylar: 52/541

b-mahun: 15/442, 18/544

b-mahiy: 11/321

b-maxtan: 23/695, 47/381

b-mas-mudur: 51/510

b-masin: 1/4

b-massin: 13/381, 22/662

b-mast: 11/314, 38/98, 45/340

b-mastur: 40/162

b-mayız: 36/48

b-mıydırlar: 47/396

b-sa: 17/483, 19/550, 19/573,
25/745, 25/746, 35/6, 42/239, 57/709

b-sa-de: 21/626

b-sam: 10/262

b-sey: 11/302, 19/567, 19/568,
21/616, 22/659, 22/660, 24/741

b-sun: 3/73, 8/201, 8/207,
8/209, 9/236, 9/237, 13/364, 13/365,

14/386, 16/453, 24/715, 26/793,
26/802, 29/9, 33/133, 55/638, 56/669

b-sunlar: 3/77, 13/363, 13/371

b-up: 48/420

b-ur: 11/299, 12/333, 13/382,
13/383, 14/402, 15/434, 18/542,
19/562, 20/582, 20/584, 21/635,
21/636, 24/716, 30/53, 30/55, 35/7,
35/11, 35/28, 44/294, 44/295, 57/719

b-urbız: 33/114

b-urlar: 13/377, 13/381, 37/91,
39/141, 42/229, 48/412, 48/423,
57/708

b-urmun: 10/263, 45/338

b-ursın: 18/522, 19/562,
19/570, 22/660, 24/713, 24/714,
24/742

b-ursız: 35/27

bolal: imkan, olabilirlik;

b-heymın: 26/780

b-heysin: 13/375

b-ıp: 11/312

b-ır: 26/781

b-ır-mo: 52/554, 52/555

b-ırsın: 13/376

b-mammın: 25/767

b-uvçu: 27/835

bolta: balta, nacak; *baltu*

b+lar: 48/437, 48/438

bolum: durum, vaziyet 31/57

bolus: yardım 31/58

boluş-: yardım etmek, yardımcı olmak,
yardam göstermek; *bol-uş-*

b-xun: 1/27, 41/201, 55/636

b-ur: 42/239

boluşluh: yardım; *boluş+luh*

b+u: 42/239, 56/669

b+uba: 60/799

b+um: 26/789

b+uma: 3/65

b+una: 38/105

b+unda: 57/709

b+uy: 40/177

b+uya: 2/35

boluşlux: yardım 4/108, 42/233

borç: vazife, görev; Sog. *bōrç*

b+aydım: 7/192, 28/855

b+larım dam: 6/166

b+tur: 13/366, 14/397

b+un: 39/153

borlalıx: bağ, bahçe; O. F. *bwr* ve Kar.

+la+lx

b+ka: 12/323

b+ların: 53/588

b+ni: 55/658, 56/666

boş: boş; *bōř* 1/10, 25/764, 27/823,
50/474, 52/550, 52/552, 52/554,
53/581, 53/595

b+xa: 47/405

boşat-: boşaltmak; affetmek,
bağışlamak; *boş+at-*

b-adır: 53/578

b-xeysin: 8/202, 27/813

b-xın: 3/76, 6/158, 8/225,

18/543, 25/772, 55/637

boşatlıh: rica etme, dileme; mağfiret;

b-r: 8/210

boşatlıx: rica etme, dileme; mağfiret

9/238, 9/254, 27/815, 28/842

b+ka: 9/237

b+larnın: 7/185

boşatuvçu: boşaltan; *boşat-uvçu* 9/234

boşlux: boşluk; *boş+lux*

b+nu: 35/13, 36/45

boy: endam, vücut, boy, uzun boy; *boy*

21/645, 42/226, 54/609, 59/758

boyun: boyun; *boyun* 50/473

boyunsa: boyunduruk, kölelik

b+sın: 23/685

bōgōvre-: susuzluğunu gidermek

b-ydırlār: 8/214

bōlā-: saklamak; kundaklamak,
kundağa sarmak; *bele-*

b-p: 24/717

bōlāk: bölük, gurup, sürü, süre; *bōl-āk*

b+ni: 53/595

bu: bu; *bu* 3/76, 5/130, 6/162, 6/167,
6/168, 8/206, 9/229, 10/265, 10/283,
11/304, 11/312, 12/328, 13/378,
13/380, 14/413, 17/509, 26/783,
26/800, 28/844, 29/7,

32/91, 40/158, 41/192, 44/283,

44/302, 48/431, 53/598, 60/797,

61/14, 61/24, 61/27, 62/35

b+dur: 14/393, 21/617, 21/644
b+nda: 61/17, 62/36
b+ndan: 50/476
b+nu: 17/501, 26/787, 26/788,
38/99, 41/196, 44/287, 45/340,
48/409, 49/455, 50/475
b+nun: 12/336, 13/381, 53/571
buday: buğday; *buğday*
b+dan: 33/128
b+larnın: 58/737
buhov: dizgin, kelepçe; *bukağu*
b+lar: 59/773
bul-: bulmak; *bul-*
b-han: 26/782
b-ırlar: 42/236
bular: bunlar; *bu+lar* 33/110, 47/404
b+dan: 28/853
b+ni: 12/348, 45/338
bulut: bulut; *bulut* 52/549
b+lar: 51/521, 58/730
bundi: böyle, öyle 12/349
bunlux: bu, şu; *bu+n+lux* 13/377
bunluxka: bunun için; *bunlux+ka*
17/509
bunyat: temel, taban; F. بنیاد 23/707,
39/126, 54/615
b+ı: 27/833
b+ıy: 23/707
b+larnın: 27/833

burun: önce, evvelki; burun; *burun*
9/243, 9/244, 9/245, 12/323, 12/325,
13/380, 14/395, 18/515, 23/695
b+hu: 51/506, 55/634
b+hudur: 14/394
b+rax: 17/506
buşurhanıvçu: ara açan, kavgacı;
söylenen, mırıldanan; *buşurhan-uvçu*
17/502
but: but, uyluk, bacak; *büt* 41/209
butah: dal, budak, kol; krş. E.T. *butık*
b+ın: 48/430, 48/436, 54/613,
54/614
butax: dal, budak, kol 56/667
b+ları: 55/661
b+larnın: 54/600, 55/662
buyruh: buyruk, emir; *buyur-uh>*
buyruh
b+un: 12/322, 53/581
b+unun: 3/85
b+uynu: 7/194
buyrux: buyruk, emir
b+lar: 8/222
b+larynın: 8/214
b+larnın: 54/621
b+larynı: 49/468
b+larynın: 39/128
buyur-: buyurmak, emretmek; *buyur-*
b-du: 12/329, 52/535, 58/751
b-hun: 8/221
buz: buz, dolu tanesi; *büz* 53/588,
58/754

b+ha: 53/589

b+lärin: 48/416

buz-: bozmak, sakatlamak, tahrip etmek; *buz-*

b+lärni: 38/111

b-dum: 8/197

b-duy: 56/663

b-hey: 23/708

b-hun: 24/712

buzlat-: ayazlatmak, dondurmak; *buz+lat-*

b-mahının: 58/740

bügün: bugün; *bu+ kün* krş. E. T. *bokün* 9/231, 9/237, 61/25

b+nü: 35/20

bükräy-: eğilmek, meyletmek; **bük-ür-äd-> büküräy-*

b-ädür: 51/504

b-gänlärni: 56/691, 57/715

büräl-: bulamak, yuvarlamak

b-dilär: 50/487

b-gündä: 15/421

b-mägimizdän: 33/115

bürk-: saçmak, serpmek

b-kün: 46/355

bürtük(g): tane, tohum, çekirdek 10/288

b+läri: 36/53

b+ümüz: 33/120

b+ün: 52/561

bütün: bütün, tüm, cümle, hep; *bütün* 61/5

büvräk: böbrek; iç, içeri

b+lärdä: 46/354

Cafon: Kişi adı ?

c+nun: 43/266

cahtla-: acele etmek, acele davranmak;

Ar. **حاج** ve Kar. **+la-**

c-(e)ydir: 15/422

caxtla-: acele etmek, acele davranmak
11/312

c-hin: 3/65, 14/391

c-ma: 15/424

can: can, ruh; F. **جان** 23/681, 44/300,

46/361, 46/367, 53/580, 59/788, 61/17

c+ı: 27/830, 27/831, 44/312,

52/542, 57/708

c+ım: 25/775, 26/776, 26/802,

30/51, 36/32, 37/84, 51/503, 51/504,

51/508, 57/704

c+ımda: 32/82

c+ımız: 41/200

c+ımnı: 2/56, 5/134, 6/143,

8/208, 27/818, 27/824, 37/85, 38/98,

38/102, 38/106, 44/306

c+ın: 44/310, 48/414, 49/457,

50/497

c+ında: 18/534

c+ıy: 11/313, 14/402, 18/542,

31/71, 31/73

c+ıya: 17/492

c+ıydan: 31/65, 31/67

c+ıy-de: 11/304

c+ıynı: 11/303, 17/489,

22/671, 23/687

c+larha: 3/88, 30/34

c+ların: 53/592

c+larına: 52/553

c+larının: 3/83, 44/294, 62/31

c+larnın: 3/82, 27/830

c+ni: 29/19

canlı: canlı, yaşayan, sağ; *can+lı*

c+ni: 21/628

cehennem: cehennem; Ar. **جهنم**

c+nun: 12/339

cımat: topluluk, cemaat; Ar. **جماعت**

c+ı: 38/106, 42/224

c+ın: 49/457

c+ında: 35/10

c+ının: 40/156, 61/16

c+ıynı: 48/430

c+ta: 22/656

cımbal: bir müzik aleti

c+lar: 59/786, 59/787

cins: cins, kabile, uyruk, boy; Ar. **جنس**

c+ları: 12/339

Cıyyon: Siyon Dağı 35/19, 50/484,
57/719, 58/735

c+da: 50/484

c+dan: 45/316

c+ha: 46/369

c+nu: 43/280

c+nun: 39/151, 40/156,

43/266, 43/278, 48/431, 54/614,

59/766

Coan: ?

c+nun: 52/547, 53/584

comart: cömert, eli açık; F. جوانمرد

3/72, 6/155, 46/361

c+lari: 43/261

c+lix: 10/280, 22/653, 25/775

c+lixka: 22/654

Cor:

c+nun: 42/224

cuhur: çukur, mahzen; *çukur* 22/667

c+da: 40/158

c+ha: 38/118

c+nun: 21/630

curum: çarpışma, çatışma, müsademe;

Ar. جرم

c+larıma: 28/843

c+u: 44/291

c+um: 47/406

cuvat: nakarat 29/8, 29/20

çabor: kenesada serpilten bir tür tütsü
46/355

çaç-: saçmak, ekmek, ekim yapmak;
saç-

ç-sey: 20/607

ç-ti: 33/130

ç-ty: 40/185

çahır: çakır, altın suyu;

ç+nı: 29/3

çahır-: çağırmaq, seslenmek; *çäkır-*

ç-amin: 2/31, 25/757, 36/34

ç-ayrx: 56/671

ç-hanımda: 36/43, 36/47

ç-hanımdan: 9/243

ç-ır: 45/319

ç-madılar: 55/632

ç-maslarından: 9/245

ç-salar: 57/696, 58/732

ç-sam: 9/235, 25/759

ç-sey: 45/331

çaxır: şarap, içki 18/536

çaxır-: çağırmaq

ç-adır: 6/151

ç-dı: 45/314

çahıruvçu: davet eden, çağıran; *çahır-*
uvçu

ç+lariya: 9/234

ç+larına: 57/696

çal-: vurmak, atmak, fırlatmaq, salmaq;
çal-

ç-maxka: 29/15

çanç-: sokmaq, batırmak, saplamak;
sañç-

ç-arbiz: 40/177

çara: kase, tabla, tabak

ç+mnun: 38/105

çatır: çadır; F. *چتر* > E. T. *çätir*
47/380, 54/606

ç+ın: 54/613

ç+larında: 53/594, 54/600

çaya: kurnaz, sinsi 24/723

çebär: şirin, sevimli, cana yakın 29/17,
36/42, 36/57, 37/79, 38/94, 38/123,
39/137, 40/160, 40/169, 41/203,
42/232, 43/252, 44/286, 46/345,
46/373, 49/459, 49/465, 50/482,
50/499, 55/647, 61/21

ç+dır: 19/547, 22/653, 57/722

ç+lär: 61/13

çebärlik: letafet, zerafet, güzellik,
füsun

ç+bä: 19/548

ç+lär: 8/216

ç+lärdä: 61/19

ç+lärindän: 28/846

ç+ni: 20/607

çeçäk: çiçek; *çeçek*

ç+lärbä: 30/36

çegirtkä: çekirge; *çekürge*

ç+gä: 53/587

çek(g): sınır, hudut, uç

ç+i: 33/108

ç+indä: 23/706	ç-hın: 23/686
ç+inü: 53/598	çih-: çıkmak, gitmek; <i>çık-</i>
ç+iydä: 23/705	ç-ıyız: 33/123
ç+iyni: 58/737	çix-: çıkmak, gitmek
ç+lärin: 49/454	ç! 3/68
çek-: çekmek, tartmak; <i>çek-</i>	ç-arır: 27/833
ç-tiy: 11/303	ç-kan: 16/464
çerep: kap kacak kırığı 35/24	ç-ma: 16/464
çeriv: savaş; asker; <i>çerig</i> 42/246, 52/543	ç-madı: 16/460
ç+läri: 58/748	ç-max: 1/25, 2/29
ç+lärimizgü: 40/183	ç-mıysin: 40/183
ç+lärni: 42/242, 42/249	ç-sa: 16/459, 57/708
ç+lärnin: 43/273, 55/653, 55/657, 56/665, 56/672	ç-sey: 15/419
çeş-: çözmek, açmak	çihar-: çıkarmak; <i>çih-ar-</i>
ç-üdir: 57/713	ç-a: 53/592
ç-ip: 55/640	ç-dı: 52/551
çeyalix: vicdansızlık, namussuzluk, küstahlık, yüzsüzlük 7/192, 8/204, 9/240, 13/368, 28/850	ç-dım: 1/2
ç+larıma: 9/254	ç-max: 48/436
çeynav: çiğnenmiş, ezilmiş	ç-maxnı-de: 46/366
ç+ha: 41/188, 54/629	ç-masıydan: 13/380
çeypa-: kırmak, imha etmek, öldürmek	çixar-: çıkarmak
ç-dı: 53/586	ç-a: 53/589, 54/608
ç-dım: 8/197, 28/852	ç-dım: 60/800
ç-mıydır: 53/578	ç-ırlar: 46/371
çeypavçu: katil, cellat, kötü adam 47/379	ç-maxlarıy: 45/324
çıda-: dayanmak, sabretmek, tahammül etmek; Mo. <i>çida-</i>	ç-maxnı: 46/370
	çihış: çıkma, çıkış; <i>çih-ış</i>
	ç+ından: 50/474
	ç+ları: 62/41
	çihın: çıkın, bohça;
	ç+dan: 10/288
	çixuvçu: çıkan; <i>çih-uvçu</i> 62/37

- çınıx-**: alışmak, alışık olmak
ç-turhun: 26/776
- çıpçih**: serçe, serçe kuşu
ç+lari: 30/31
- çirah**: mum, meşale, çıra; F. چراغ
ç+iy: 11/312
- çirax**: mum, meşale, çıra
ç+tur: 1/26
- çirlax**: su, dere, ırmak, çay 35/7
ç+lari: 42/237
- çibin**: sinek; *çipin* 53/586
- çirim**: uyuklama, uyku, uyuşukluk,
22/675, 50/489
- çirit-**: çürütmek, bozmak; *çüri-t-*
ç-âmin: 37/88
- çoharah**: kaynak, memba, pınar
ç+ı: 61/28
- çom-**: yüzmek; *çöm-*
ç-dum: 26/786
ç-amın: 37/87
- çoz-**: söylemek, mırıldanmak
ç-ayix: 61/26
- çozmax**: ilahi, şarkı, türkü 35/3, 35/12,
35/29, 36/41, 36/56, 37/78, 38/93,
38/94, 38/122, 39/136, 40/168,
40/169, 41/202, 41/203, 42/231,
43/251, 43/252, 43/259, 43/263,
43/264, 44/285, 44/286, 45/313,
46/344, 46/345, 46/372, 46/373,
47/390, 48/427, 48/428, 49/464,
49/465, 50/481, 50/498, 50/499,
- 51/528, 54/622, 55/646, 55/647,
56/675, 57/703, 57/721, 58/745,
59/763, 59/777, 60/795, 60/799
ç+ı: 35/30, 36/42, 36/57,
37/79, 38/123, 39/137, 45/314,
47/391, 50/482, 51/529, 54/623
ç+ımnı: 51/507
ç+lar: 29/18, 36/42, 37/79,
50/482
ç+lari: 60/794
ç+ların: 60/799
ç+larnın: 60/797
- çök(g)**:-eğmek, eğilmek, çökmek; *çök-*
ç-türdü: 53/570
ç-üp: 2/32
- çökücü**: çekiç, balyoz; F. چا کوج 48/438
- çöplä-**: toplamak, gagalamak
ç-dilär: 56/663
- çöprä**: maya, bira mayası
ç+lärin: 50/477
ç+ni: 29/13
- çuv**: gürültü, patırtı, uğultu
ç+u: 49/462
- çuvla-**: çatırdamak, şakırdamak;
çuv+la-
ç-mahın: 31/79
ç-rlar: 42/236, 42/241
ç-(e)ymin: 51/504
- çüv-**: atmak, salmak, sallanmak
ç-düm: 7/196
- çüvgälä-**:

ç-dim: 28/851

çüvrä: çevre, çember; *çevür-ä* 36/37,
53/566

ç+läri: 40/187, 50/495, 54/629

ç+lärimizgä: 40/187, 54/629

ç+lärindä: 45/317, 54/627

çüv(ü)r-: çevirmek, döndürmek;
çevür-

ç-ädirlär: 17/500

ç-dü: 53/585

ç-dülär: 52/543

ç-lädirlär: 19/568

ç-üldülär: 54/602

da: ve, da, dahi; öyle, şöyle; demek ki;	13/356,	13/357,	13/358,	13/359,
ise; <i>taki</i> > <i>daki</i> > <i>dahi</i> > <i>da</i> 1/4, 1/5,	13/360,	13/361,	13/363,	13/364,
1/6, 1/7, 1/8, 1/12, 1/13, 1/14, 1/15,	13/365,	13/366,	13/367,	13/369,
1/16, 1/17, 1/23, 1/24, 1/26, 1/27,	13/370,	13/371,	13/372,	13/373,
2/37, 3/74, 3/75, 3/76, 3/78, 3/89,	13/374,	13/375,	13/376,	13/377,
4/95, 5/132, 6/147, 6/167, 7/175,	13/378,	13/379,	13/380,	13/381,
7/184, 7/185, 7/186, 7/187, 7/188,	13/382,	13/383,	14/384,	14/385,
7/189, 7/195, 7/196, 8/198, 8/199,	14/387,	14/391,	14/395,	14/398,
8/201, 8/202, 8/203, 8/207, 8/208,	14/404,	14/406,	14/407,	14/412,
8/211, 8/212, 8/213, 8/214, 8/218,	14/413,	15/417,	15/425,	15/429,
8/219, 8/220, 8/221, 8/222, 8/223,	15/435,	15/437,	15/438,	15/442,
8/224, 8/225, 8/226, 9/230, 9/231,	15/446,	15/447,	16/450,	16/451,
9/232, 9/234, 9/235, 9/236, 9/237,	16/454,	16/465,	16/476,	17/490,
9/239, 9/240, 9/241, 9/243, 9/244,	17/491,	17/495,	17/499,	17/500,
9/245, 9/246, 9/247, 9/252, 9/253,	17/501,	17/507,	18/514,	18/516,
9/254, 9/255, 9/256, 9/257, 9/258,	18/517,	18/531,	18/533,	18/535,
9/259, 10/260, 10/261, 10/262,	18/536,	18/537,	18/538,	18/540,
10/263, 10/264, 10/265, 10/266,	18/541,	18/544,	18/545,	18/546,
10/267, 10/269, 10/270, 10/271,	19/553,	19/554,	19/557,	19/558,
10/275, 10/276, 10/277, 10/279,	19/561,	19/562,	19/563,	19/566,
10/280, 10/281, 10/283, 10/284,	19/571,	19/576,	20/583,	20/585,
10/285, 10/288, 10/287, 10/288,	20/586,	20/588,	20/589,	20/590,
11/290, 11/291, 11/298, 11/299,	20/592,	20/593,	20/596,	20/603,
11/301, 11/303, 11/304, 11/306,	20/604,	20/606,	20/609,	20/611,
11/308, 11/309, 11/311, 11/314,	21/613,	21/615,	21/617,	21/618,
11/316, 11/317, 11/321, 11/320,	21/622,	21/627,	21/630,	21/631,
11/321, 12/326, 12/328, 12/329,	21/633,	21/637,	21/640,	21/641,
12/330, 12/331, 12/332, 12/333,	21/643,	22/647,	22/648,	22/650,
12/335, 12/336, 12/338, 12/339,	22/651,	22/653,	22/656,	22/657,
12/340, 12/341, 12/343, 12/344,	22/658,	22/662,	22/663,	22/664,
12/345, 12/346, 12/347, 12/349,	22/665,	22/667,	22/670,	22/675,
12/350, 12/351, 13/352, 13/355,	22/677,	22/679,	23/686,	23/687,

23/695, 23/698, 23/703, 23/707, 39/127, 39/128, 39/130, 39/131,
 24/712, 24/715, 24/717, 24/720, 39/133, 39/134, 39/139, 39/141,
 24/721, 24/722, 24/724, 24/727, 39/142, 39/144, 39/145, 39/147,
 24/729, 25/736, 25/735, 24/734, 39/148, 39/149, 39/150, 40/170,
 24/735, 24/738, 24/740, 24/741, 40/172, 40/173, 40/174, 40/175,
 25/747, 25/752, 25/757, 25/759, 40/179, 40/180, 40/181, 40/183,
 25/760, 25/763, 25/764, 25/766, 40/184, 40/186, 40/187, 41/189,
 25/769, 25/774, 26/778, 26/782, 41/190, 41/192, 41/193, 41/194,
 26/783, 26/785, 26/787, 26/789, 41/195, 41/199, 41/201, 41/209,
 26/793, 26/794, 26/795, 26/798, 41/210, 41/211, 41/215, 41/217,
 26/800, 26/801, 26/802, 26/804, 42/221, 42/223, 42/224, 42/228,
 26/805, 26/806, 26/807, 27/811, 42/233, 42/234, 42/245, 42/247,
 27/812, 27/814, 27/816, 27/817, 43/255, 43/264, 43/265, 43/278,
 27/818, 27/819, 27/822, 27/823, 43/280, 44/287, 44/288, 44/289,
 27/829, 27/831, 27/832, 27/833, 44/292, 44/294, 44/295, 44/296,
 27/834, 27/835, 28/836, 28/839, 44/300, 44/302, 44/304, 44/305,
 28/840, 28/841, 28/842, 28/843, 44/310, 44/312, 45/314, 45/317,
 28/844, 28/845, 28/847, 28/853, 45/319, 45/321, 45/322, 45/324,
 28/854, 28/855, 28/856, 28/857, 45/327, 45/328, 45/329, 45/330,
 29/17, 30/29, 30/37, 30/45, 31/81, 45/331, 45/332, 45/334, 45/335,
 32/82, 32/88, 32/94, 32/104, 33/109, 45/336, 45/338, 45/339, 45/340,
 33/113, 33/116, 33/126, 33/128, 35/4, 45/342, 46/349, 46/350, 46/351,
 35/6, 35/7, 35/8, 35/10, 35/13, 35/14, 46/353, 46/354, 46/355, 46/357,
 35/16, 35/18, 35/19, 35/22, 35/25, 46/358, 46/359, 46/361, 46/362,
 35/27, 36/33, 36/34, 36/36, 36/44, 46/365, 46/366, 46/367, 46/370,
 36/47, 36/48, 36/49, 36/50, 36/53, 46/374, 47/380, 47/381, 47/382,
 36/54, 36/59, 36/61, 37/65, 37/75, 47/383, 47/385, 47/387, 47/392,
 37/76, 37/81, 37/84, 37/91, 38/96, 47/395, 47/396, 47/400, 47/401,
 38/98, 38/102, 38/103, 38/104, 47/402, 47/403, 47/404, 47/405,
 38/106, 38/108, 38/110, 38/111, 47/406, 48/409, 48/416, 48/417,
 38/113, 38/114, 38/115, 38/117, 48/418, 48/419, 48/420, 48/421,
 38/118, 38/119, 38/120, 39/126, 48/425, 48/438, 49/442, 49/446,

49/448,	49/452,	49/453,	49/454,	56/682,	56/683,	56/684,	56/685,
49/455,	49/460,	49/465,	49/466,	56/686,	56/687,	56/688,	56/689,
49/469,	50/471,	50/474,	50/475,	56/690,	56/691,	56/692,	56/694,
50/476,	50/478,	50/480,	50/482,	57/695,	57/698,	57/701,	57/702,
50/484,	50/485,	50/487,	50/489,	57/711,	57/717,	57/719,	57/722,
50/490,	50/491,	50/495,	50/500,	57/725,	58/727,	58/741,	58/742,
51/502,	51/504,	51/505,	51/507,	58/743,	58/749,	58/750,	58/751,
51/509,	51/513,	51/515,	51/516,	58/752,	58/753,	58/754,	58/755,
51/518,	51/523,	51/525,	51/526,	58/756,	58/757,	59/760,	59/761,
51/532,	52/534,	52/535,	52/537,	59/767,	59/771,	59/773,	59/782,
52/539,	52/541,	52/545,	52/546,	59/784,	59/785,	61/4,	61/7,
52/548,	52/549,	52/550,	52/551,	61/13,	61/18,	61/19,	61/23,
52/552,	52/553,	52/554,	52/555,	61/29,	62/33,	62/37,	62/41,
52/557,	52/559,	52/560,	52/561,	62/42,	62/44,	62/45,	62/49,
52/563,	52/564,	53/566,	53/567,	62/50,	62/51,	62/52,	62/53,
53/569,	53/571,	53/572,	53/573,	62/55			
53/575,	53/576,	53/577,	53/578,	dahī: dahi, da, de; <i>takī</i> > <i>dakī</i> > <i>dahī</i>			
53/579,	53/580,	53/582,	53/585,	7/179,	11/290,	12/330,	12/340,
53/586,	53/587,	53/588,	53/589,	14/403,	15/444,	16/473,	17/499,
53/590,	53/592,	53/594,	53/595,	21/629,	21/632,	39/133,	44/288,
53/596,	53/598,	54/599,	54/601,	44/295,	47/380,	49/442,	52/552,
54/602,	54/603,	54/605,	54/606,	52/555,	52/557,	58/733,	59/758,
54/607,	54/608,	54/609,	54/610,	60/795,	60/800		
54/611,	54/612,	54/613,	54/615,	darya: derya, okyanus; F. دریا			
54/617,	54/618,	54/620,	54/627,	d+lar: 51/520, 58/753			
54/629,	55/631,	55/633,	55/636,	d+lardan: 52/550			
55/637,	55/642,	55/644,	55/650,	David: Anan bin David 10/268,			
55/652,	55/653,	55/655,	55/656,	46/374, 60/794, 60/799			
55/657,	55/658,	55/660,	55/661,	d+ni: 54/617			
55/662,	56/663,	56/664,	56/665,	d+nin: 35/30, 36/42, 36/57,			
56/667,	56/671,	56/672,	56/676,	37/80, 38/94, 38/123, 39/137, 46/345,			
56/677,	56/678,	56/680,	56/681,	46/373, 56/676			

de-: demek, söylemek; *tē-*

d-p: 35/20, 48/421

debexa: kurban, kurbanlık 36/50,
45/320, 45/330, 45/342, 46/366

d+lar: 36/50

d+ları: 46/367

d+lary: 45/324

d+larnı: 46/370

degän: diyen, söyleyen; *de-gän*

d+ni: 6/165

d+sin: 5/123

devlät: kudret, güç; Ar. دولت

d+in: 59/761

d+iy: 15/437

deyin: -e kadar, varıncaya kadar 3/80,
7/187, 8/206, 8/216, 9/231, 10/272,
11/294, 17/481, 28/846, 28/857,
26/807, 36/45, 37/75, 37/84, 39/144,
39/145, 39/147, 40/162, 40/163,
40/181, 41/198, 41/208, 41/214,
42/245, 43/274, 44/283, 44/294,
44/295, 44/298, 44/311, 45/315,
47/380, 47/386, 47/387, 48/422,
48/428, 48/432, 49/443, 49/444,
49/458, 50/478, 51/510, 51/511,
54/616, 54/630, 55/644, 55/645,
55/653, 55/662, 56/677, 56/679,
57/702, 57/712, 57/719, 58/728,
58/752, 62/54

d+mo: 49/445, 51/509, 54/630

din: inanç, inanma, din, inanış; Ar. دين
12/346

d+dü: 6/146

d+li: 60/794

d+lilärnin: 61/20

din yesisi: din adamı 27/810

Doeh: 46/374

dor: nesil, soy, kuşak 52/537, 52/541,
56/681

d+da: 56/690

d+dan: 44/298, 51/510,
55/644, 57/719

d+ha: 42/230, 44/282, 44/298,
51/510, 52/533, 55/645, 56/681,
57/719

d+lar: 1/7

d+larha: 1/8

d+nun: 12/328

d+u: 48/407

d+una: 44/311

dost: dost, ahbap; F. دوست 24/740

d+lar: 29/8

d+nu: 19/563

d+undan: 19/572

d+uy: 1/22, 17/503

d+uya: 15/433, 24/727, 25/736

d+uydan: 18/542

d+uynu: 18/523, 18/533,
19/559, 22/663

d+uynun: 1/23, 1/24, 14/408,
15/441, 18/519, 18/525, 18/543,
20/599, 22/650

dostça: kadın arkadaş, kız arkadaş, eş;
dost+ça

d+m: 29/23

d+ynı: 18/533

dört: dört; *tört* 1/7, 60/795

dunya: dünya; Ar. دنیا 13/371,
17/509, 30/45, 45/328

d+da: 10/265, 12/334, 25/745,
26/800, 26/801, 28/844, 28/845,
51/523

d+dan: 8/206, 11/312, 26/783,
39/143, 56/677, 56/678, 57/702,
58/752

d+ha: 3/80, 10/272, 11/294,
26/807, 28/857, 37/75, 39/144,
39/147, 40/163, 40/181, 41/208,
41/214, 43/274, 44/283, 44/294,
44/298, 47/386, 47/387, 48/421,
50/478, 51/509, 54/616, 55/644,
56/677, 56/679, 57/702, 57/712,
57/719, 58/752, 62/54

d+larnın: 3/72, 7/184, 27/811,
28/838, 56/690

d+nı: 7/181, 11/304, 31/65,
31/67, 39/148

d+nun: 13/352, 14/388, 44/287,
47/404, 61/5

dunyalıh: dünyalık, dünyaya ait;
dunya+lıh

d+ıynın: 13/381

dunyalıx: dünyalık, dünyaya ait 6/167

d+nın: 13/378

d+tan: 26/786

duşman: düşman; F. دشمان 3/62,
39/145, 49/444, 49/455

d+da: 38/102

d+dan: 40/184

d+ha: 21/625

d+ıya: 19/579, 20/586

d+ıynı: 11/299

d+ıynın: 18/526

d+lar: 19/568, 29/11

d+larım: 9/257, 37/91, 39/141

d+larıma: 1/8

d+larımdan: 26/779

d+larımız: 55/656

d+larımıznı: 40/177

d+larımın: 36/38

d+ların: 53/596

d+larının: 41/212

d+nı: 39/127, 48/432, 49/447

d+nun: 41/190

duşmanlıh: düşmanlık; *duşman+lıh*

d+nı: 21/626

duvar: duvar; F. دیوار 47/395

ê: ünlem, ey! hey! 7/185, 9/243, 9/251, 11/297, 11309, 25/757, 25/763, 25/768, 25/769, 25/772, 26/776, 26/778, 26/795, 26/799, 26/800, 26/801, 26/804, 26/805, 27/820, 27/824, 27/834, 28/857,36/31, 36/33, 36/38, 36/52, 36/58, 36/60, 37/69, 37/73, 37/77, 37/81, 37/82, 37/84, 37/85, 38/104, 38/108, 39/150, 39/154, 40/164, 40/165, 40/170, 41/198, 41/209, 41/214, 42/221, 43/275, 43/276, 43/278, 46/347, 46/359, 47/376, 48/414, 48/428, 49/444, 49/461, 49/466, 51/516, 51/519, 54/623, 55/643, 55/652, 57/719, 58/735, 60/790, 61/22

ê-: etmek, eylemek, olmak ek eylemi;

ê-di: 7/189, 8/198, 9/238, 11/320, 17/506, 28/837, 28/854, 32/103, 36/51, 48/436, 50/484, 52/542, 53/573, 53/577, 54/606, 54/627

ê-dilär: 27/822, 53/573, 53/574, 53/575, 53/576

ê-dim: 46/366

Êdom: Edom (Esav), Hz. Yakup'un kardeşi

ê+lu: 46/374

Êfrayim: Efrayim, Hz. Yusuf'un oğlu

ê+nin: 52/543, 54/613, 55/650

êgän: sırt, omuz; *egin*

ê+imdä: 57/706

ê+indä: 28/841, 44/310

ê+iydä: 11/297, 11/301, 11/306, 11/311, 11/316, 11/321, 12/325, 12/326

êger: eğer, ise, şayet; F. **اگر** 10/262, 11/309, 13/355, 13/356, 13/358, 13/366, 13/368, 13/373, 15/419, 15/447, 16/459, 17/503, 18/519, 18/521, 19/551, 20/583, 21/613, 23/702, 24/741, 28/841, 38/99, 38/100, 38/114, 44/310, 45/328, 45/331, 45/335, 48/407, 41/195

êgirmi: yirmi; *yigrmi* 60/794

êki: iki; *êki* 39/137, 59/771

êkinçi: ikinci; *êki+nçi*

ê+lär-de: 12/330

ê+ni-de: 8/197

êsik: eksik, yetersiz; sıkıntı, kıtlık; *egsük*

ê+räk: 39/131

êsiklik(g): eksiklik, yetersizlik; *êsik+lik*

ê+ginä: 10/262

ê+iyni: 14/398

êksit-: küçültmek, azaltmak, eksiltmek; *egsü-t-*

ê-ädir: 42/245

ê-mä: 39/127

ê-mägin: 14/384

êl: el; yurt, vatan; *êl* 20/593, 27/819, 29/1, 29/2, 50/487, 59/770

ê+dân: 22/658	ê-mäktän: 26/791
ê+gä: 22/657, 34/145	ê-mästir: 44/309
ê+i: 8/222, 10/281, 47/404	ê-säk: 52/543
ê+imü: 38/100	ênayat: göz
ê+in: 60/802, 61/16	ê+iy: 26/798
ê+inä: 59/761, 59/775	ê+larında: 10/284
ê+inin: 9/243	ê+lary: 10/264, 25/766,
ê+iy: 56/687	26/780, 46/351
ê+iyinin: 54/625	ê+laryda: 7/188
ê+ni: 55/641, 58/728	ê+laryny: 9/242, 28/848
ê+nin: 9/257, 15/427, 22/647,	ê+larynyın: 37/63
59/765	ëndi: şimdi, bugün; <i>amti</i> > <i>emti</i> > <i>endi</i>
êlçi: elçi; <i>êl+çi</i>	9/242, 22/667, 25/753, 30/50, 38/110,
ê+läri: 58/748	45/340, 56/665, 56/669
ê+lärnin: 53/591	ëndir-: indirmek, alçaltmak; <i>ên-dir-</i>
êlik: şaka, latife 7/193, 9/257, 28/851,	ê-üdir: 17/481, 27/833
35/17, 55/656	ê-dî: 52/551
ê+kü: 40/187, 54/629	ênkây-: bükülmek, eğilmek, eğiltmek;
êlikçi: şakacı, alaycı; <i>êlik+çi</i>	<i>eñ-ük+ed</i> > <i>eñ-ük+ey</i>
e+lärnin: 35/5	ê-dî: 41/200
êlt-: iletmek, taşımak, getirmek; <i>êlet-</i>	ê-dim: 26/785
ê-äm: 32/83, 32/98	ê-gän: 3/89
ê-inirlür: 42/228	ênsä: ense, art kafa; <i>eñse</i>
ê-inirsın: 42/226	ê+li: 28/852
êmin: sadık, güvenilir, candan bağlı,	ê+m: 5/131
sadakatli; Ar. امين 62/45	ê+mni: 7/196
êminlik: emniyet, güvenlik; <i>emin+lik</i>	ênüv: batma, gurup; <i>ên-üv</i>
36/54, 53/596	ê+ünä: 45/315
ê+tä: 10/277	ê+ündän: 50/474
ên-: inmek; <i>ên-</i>	êrân: becerikli, bilgili; <i>er+en</i> 13/366
ê-üdir: 38/119	ê+lär: 22/661
	ê+lärdän: 21/635, 25/752

<i>è+nin</i> : 14/390	<i>è+tä</i> : 10/276
èrin : dudak; <i>irin</i>	èsir- : susuzluğunu gidermek, sarhoş olmak; <i>esrü-</i>
<i>è+ä</i> : 20/601	<i>è-ginçä</i> : 18/536
<i>è+lärimni</i> : 46/365	ès : akıl, us, zeka; <i>us</i>
<i>è+läriydä</i> : 41/207	<i>è+imü</i> : 49/468
èrk : kuvvet, güç, kudret, takat; <i>erk</i>	<i>è+imni</i> : 9/252
<i>è+i</i> : 39/132	<i>è+iya</i> : /301, 11/306, 11/308,
<i>è+imiz</i> : 43/255	11/311, 11/316, 11/321, 12/322,
<i>è+indä</i> : 51/513	12/326, 12/342, 12/343, 12/344,
<i>è+indän</i> : 14/414	12/348
<i>è+inä</i> : 19/551	<i>è+iyda</i> : 11/298
<i>è+iya</i> : 27/824	èski : eski; <i>eski</i> 60/799
<i>è+iydä</i> : 27/830, 27/834, 28/839	èş : dost, ahbab; <i>ēş</i>
<i>è+iydän</i> : 4/97, 25/769	<i>è+imni</i> : 48/410
èrklän- : güçlenmek, kuvvetlenmek;	<i>è+iyizni</i> : 44/281
<i>èrk+län-</i>	<i>è+kä</i> : 39/130
<i>è-dirdiy</i> : 39/132	èşäk(g) : eşek; <i>eşgek</i>
<i>è-üdiölür</i> : 12/339	<i>è+in</i> : 1/24
<i>è-äsin</i> : 13/357	èşik(g) : eşik, kapı, giriş; <i>ēşik</i>
<i>è-irlär</i> : 44/304	<i>è+indä</i> : 15/429
<i>è-magiy</i> : 56/690	<i>è+iydä</i> : 19/556
èrklänüvçü : bay, bey, efendi; idareci,	<i>è+lärin</i> : 52/560
yönetici; <i>èrklän-üvçü</i> 16/457	èşim : saç örgüsü
<i>è+dän</i> : 24/737	<i>è+ä</i> : 25/771, 26/787
èrsä : 13/366	èşit- : işitmek, duymak; <i>eşit-</i>
èrtä : sabah; <i>erte</i> 14/397, 21/627	<i>è!</i> 4/102
<i>è+n</i> : 13/377, 36/60, 47/406	<i>è-äsin</i> : 10/270
èsä : eğer, ise, şayet 13/366, 28/842,	<i>è-üdir</i> : 57/698
38/99, 38/100, 41/195	<i>è-ir</i> : 36/47
<i>è+de</i> : 13/368	<i>è-irmin</i> : 9/246
èsänlik : sağlık, sıhhat, esenlik; O.F. ;	
Kar. + <i>lik</i>	

é-key: 60/801
é-kin: 8/212, 9/236, 9/244,
26/795, 36/44, 36/60
é-mäk: 39/126
é-mäktün: 28/848
é-sey: 18/518, 19/571, 23/699
é-ti: 37/89, 37/90, 52/557,
54/605
é-tik: 40/170, 43/273, 51/532
é-tirädohon: 59/786
é-tirdiy: 50/491
é-tirgin: 46/357
é-üvüynü: 4/107
éşitüvçü: işiten, duyan; *éşit-ivçü* 3/77,
8/226, 8/227, 9/247, 9/249, 28/847,
61/9
ét: et, gıda maddesi; *et* 52/556, 52/564
é+in: 45/329, 54/625
ét-: etmek, eylemek; *it-*
é! 25/751
é-ü: 11/298
é-biz: 40/181, 49/466
é-üdir: 13/356, 13/360, 13/361,
35/17, 37/65, 38/117, 38/118, 39/148,
47/377, 50/475, 50/493, 58/728
é-üdirilər: 17/507, 42/230,
47/400, 55/656, 56/687
é-äm: 4/100
é-ämin: 38/120, 47/387,
50/500
é-är: 13/361, 16/470, 57/700
é-ärbiz: 40/177, 55/644
é-ärlär: 21/620
é-ärsin: 36/55
é-äyim: 7/189, 45/323
é-äymin: 49/468
é-iyiz: 35/26, 36/48, 36/50,
50/495
é-kän: 28/837
é-käniydä: 46/352
é-key: 61/14, 62/43, 62/49,
62/51
é-keysin: 8/208
é-kin: 4/92, 4/93, 6/162, 8/211,
8/218, 9/255, 12/325, 13/361, 13/367,
13/369, 15/443, 21/644, 23/685,
26/805, 36/43, 37/65, 37/73, 38/108,
39/143, 45/330, 46/369, 48/415
é-mä: 9/256, 10/274, 10/277,
10/285, 12/322, 13/375, 13/376,
17/488, 23/707, 48/432, 61/11
é-mägin: 1/6, 1/22, 18/540,
20/587, 20/604, 22/666, 22/675,
25/760
é-mäk: 14/385
é-mäsinlär: 9/257
é-mässin: 55/653
é-mäyiz: 50/471
é-miydir: 46/368
é-miysin: 10/269
é-sä-de: 15/423
é-sey: 12/347, 44/310

è-tî: 1/16, 37/90, 39/131,
40/172, 41/205, 48/432, 50/489,
52/535, 54/605, 54/613, 54/615

è-tîlär: 40/184, 43/270, 49/439,
54/623, 55/633

è-tim: 7/191, 7/192, 7/193,
7/194, 7/195, 8/200, 8/203, 28/843,
28/850, 28/851, 35/19, 35/20, 48/409

è-tin: 45/334

è-tiy: 12/324, 37/63, 39/126,
40/172, 40/180, 41/215, 45/338

ètmäk: ekmek; *etmek* 57/713

ètüvçü: yerine getiren, gerçekleştiren;
et-üvçü 9/251, 13/353, 13/354, 13/368,
19/565

è+lär: 37/63

è+lärgä: 47/394, 50/471

è+m: 39/154

è+ynü: 16/473

èz-: ezmek, basmak, çiğnemek;

è-dilär: 47/392

farst: duvar

f+lari: 62/40

f+ni: 52/548

faşmanlı: günahkar, hatalı, kötü, fena;

F. **پشیمان**; Kar. *+lı* 27/814, 27/826,
28/849

fayda: fayda, yarar; Ar. **فائده** 28/854

f+dır: 25/745

f+ha: 18/514

f+lı: 8/198

fikir: fikir, düşünce; Ar. **فکر**

f+imni: 4/106

f+lări: 57/708

f+lärni: 3/87

fil: fil; Ar. **فيل** 41/217

firyat: feryat, haykırış; F. **فرياد**

4/100, 50/500

f+i: 55/640

f+ım: 26/793

f+ın: 39/153

for: defa, kere, kez, sefer 12/329,
14/384

galgal: daire	g+lär: 5/133, 6/159, 8/202, 11/321, 27/816
g+larnın: 7/184	
genç: refah, gönenç; mal, varlık; F. كنج	g+läri: 37/73
17/491	g+lärimdän: 9/232
gereb: gemi, savaş gemisi, tekne	g+lärimni: 5/133, 6/159, 8/202, 27/816, 46/348, 46/358
g+lärin: 43/272	
giläy: kurtarıcı, din adamı	g+tän: 27/812
g+in: 61/17	
git-: gitmek; <i>kēt-</i>	
g-it: 38/123	
göl: göl; <i>kōl</i> 29/27	
gör: mezar, kabir, sin; F. گور 44/305	
g+dä: 37/86	
g+gä: 26/791, 27/833, 40/161, 44/304	
g+nü: 44/295	
g+nün: 44/306	
görüldä-: gürüldemek; <i>görüldä-</i>	
g-mägi: 3/78	
g-(e)ydir: 44/289	
g-(e)ymin: 51/515	
görüldä-: anlatmak	
g-mägimni: 36/58	
gövdä: gövde, vücut;	
g+sin: 54/625	
günäx: günah; F. گناه 46/353	
g+ımdän: 8/213, 46/349	
g+ımnı: 27/821	
g+ımnıda: 27/814	
g+ın: 1/7	

hadir: hazırlık; Ar. حاضر

h+sin: 12/346

hadirlä-: hazırlamak, yapmak;

hadir+lä

h-diy: 55/660

h-gin: 2/58

hale: şimdi, bugün; Ar. حالا 4/99,

26/787

haleginä: şimdi, bugün; **hale+ginä**

7/189, 13/352, 35/25, 48/438

ham: dert, keder, ızdırap; Ar. غم

12/345, 40/183, 49/453, 51/519,

51/521

hammeşa: her zaman, her vakit,

daima; F. همیشه 10/272, 12/336,

12/344, 13/363, 13/374, 14/385,

18/546, 23/687, 24/716, 24/718,

24/724, 36/32, 36/35, 36/40, 36/46,

38/103, 40/160, 40/166, 40/182,

42/236, 42/243, 42/250, 43/256,

43/274, 44/303, 44/307, 45/321,

45/324, 46/350, 47/378, 47/381,

48/418, 49/463, 49/470, 50/485,

50/492, 51/504, 51/512, 51/518, 62/39

hanuz: daha, da, bir de; F. هنوز 9/245,

12/325, 30/52, 53/568, 57/705

h+mo: 12/324

har: her; F. هر 8/226, 9/242, 9/247,

11/305, 12/332, 12/336, 13/365,

13/369, 13/377, 14/396, 14/399,

15/433, 16/448, 16/471, 16/478,

17/485, 17/498, 17/502, 19/557,

19/558, 19/564, 20/585, 20/592,

21/643, 22/651, 22/652, 22/677,

22/679, 23/688, 23/703, 23/704,

24/715, 24/722, 24/729, 25/748,

26/794, 27/831, 27/835, 36/60,

38/113, 40/181, 41/189, 41/197,

42/230, 47/376, 47/406, 49/461,

56/678, 56/690, 59/788, 61/21

h+de: 9/235

haraplavçu: küfreden, küfürbaz, kafir;

Ar. خراب; Kar. +la-vçu

h+nun: 41/190

harib: yabancı, meçhul; Ar. غريب

h+iy: 1/14

h+lärni: 57/717

haşgaxa: nezaret, gözetme

h+sı: 44/306, 59/759

h+sın: 45/316

h+sının: 13/352

h+(e)ynu: 55/649

h+(e)ynun: 56/682

hayıfsun-: acımak, merhamet etmek;

Ar. حيف; Kar. +sun-

h-hun: 26/795

heç: hiç, hiç (bir şey); F. هیچ 1/5, 1/13,

13/378

h+kä: 18/524

heçlik: yokluk, hiçlik; **hiç+lik** 53/572

h+kä: 16/455

h+tä: 25/746

hexal: kilise mihrabı, sunak

h+ıya: 37/67

h+ıynı: 54/624

h+ıynın: 43/275

hem: ve, ile, da 4/111, 7/179, 23/696

hoı: ey, hey, be 33/122

hörmät: hürmet, saygı; Ar. حرمت

39/131

h+in: 56/682, 56/689

h+iy: 41/209, 41/210

h+iyni: 39/124

h+li: 14/38961/5

h+tir: 20/601

hucura: oda, hücre; yapı, bünye; Ar.

حجره

h+ların: 47/399

xabarlı: haberli, haberdâr, haberi olan;

Ar. خبر ve Kar. +lı 28/837

xam: yaş, nemli, ham; F. خام

x+nin: 53/594

xanlıx: devlet, hanlık, ülke; F. خان ve

Kar. +lix

x+ka: 58/743

x+lar: 35/13, 40/158, 40/161,
40/164, 40/165, 42/241, 43/260,
54/623, 55/638

x+larda: 39/143, 40/185,
41/188, 42/247, 55/639, 59/772

x+larha: 55/631

x+larnı: 35/22, 40/172,
54/599, 55/658

xasil: Tanrı

x+gä: 53/587

xasta: hasta; F. خسته 27/809, 27/828,
28/841, 47/406

x+ni: 21/627

xastalan-: hastalanmak; *xasta+lan-*

x-mıydırlar: 47/396

xastalıh: hastalık; *xasta+lıh*

x+ımdır: 51/513

x+ıya: 24/731

xastalıx: hastalık

x+larnı: 8/221

x+ni: 10/287, 28/836

xayıflä-: acımak, merhamet etmek; Ar.

حيف ve Kar. +lä-

x-gey: 6/152

x-ngin: 28/855

xayıfsun-: acımak, merhamet etmek;
xayıf+sun-

x-hey: 6/153

x-hun: 2/61, 8/218, 22/649,
22/670, 25/759, 25/768, 26/793,
27/820, 39/154, 36/44, 37/82, 46/347

x-ma: 9/233, 51/512

x-max: 8/208

xayıfsunuvçu: merhametli, yufka
yürekli; *xayıfsun-uvçu*

x+dır: 10/271

xıç: bayram

x+ın: 10/277

x+larnı: 10/280

x+larnın: 24/722

xıçla-: kutlamak, tören yapmak;
xıç+la-

x-ma: 10/280

xıışım: hışım, gazap, hiddet, öfke; F.

خشم

x+ında: 50/476

x+ıyba: 7/171

x+ıynın: 56/668

xızkıya: Hızkıya, Yahuda kralı

x+hu: 28/836

x+hunun: 28/841

xoca: zengin, varlıklı; F. خواجه
13/356, 13/366, 13/367, 17/483,
19/567, 44/288

x+dan: 14/410, 23/684

x+lardan: 18/541

x+larha: 22/673, 57/707

x+lari: 42/224

x+larni: 18/521

x+ni: 17/508

x+nin: 15/429

xocalan-: zenginleşmek, zengin olmak;

xoca+lan-

x-sa: 44/308

xocalih: zenginlik, varlıklı olma;

xoca+lih

x+ı: 44/309

xocalix: zenginlik, varlıklı olma

13/355, 13/357

x+lari: 44/292

xor: fena, kötü; F. خور 3/72, 7/194,

10/266, 10/268, 17/484, 17/507,

18/540, 28/853, 37/63, 41/215,

45/334, 46/367, 48/415, 54/605,

54/613

x+ha: 4/90

x+nu: 6/152

xorlavçu: takdir, ayıplama, yerme;

xor+la-vçu

x+larımdan: 39/154

x+larımız: 40/184

x+larımızı: 40/180

- iç:** iç; *iç*
- i+imdä:** 26/776, 46/359
- i+inä:** 25/770, 26/781, 26/785, 37/87, 42/219, 46/353
- i+iydä:** 11/305
- i+iydän:** 11/313
- i+käri:** 42/225
- i+kärdägi:** 20/600
- i+läri:** 37/71
- iç-:** içmek; *iç-*
- i-irdi:** 52/550
- i-irdiy:** 55/655
- i-iräsin:** 8/215
- i-mä:** 29/8
- i-mägin:** 18/536
- içäl-**
- i-mägeylär:** 53/585
- i-ämin-mo:** 45/329
- i-ärlär:** 29/13, 50/477
- içki:** içki, içme; *iç-ki* 21/624
- i+nin:** 5/140
- igiti:** genç, yiğit; *yigit* 11/301, 11/306, 11/311, 11/316, 11/321, 12/326
- i+kä:** 22/646
- i+lär:** 59/758
- i+lärin:** 53/569, 54/609
- igittlik:** yiğittlik, gençlik; *igiti+lik*
- i+tän:** 18/527
- ilin-:** takılmak; *il-in-*
- i-di:** 40/158
- ilk:** ilk; *ilk*
- i+i:** 12/348
- i+in:** 53/594
- imän-:** sıkılmak; kuşkulanmak; *ayman-*
> *äymän-* > *imän-*
- i-dirdiy:** 40/183
- i-ämin:** 9/231
- imänç:** utanç, utanma; *imän-ç*
- i+im:** 41/189
- imänçli:** mahçup, şaşkın; *imänç+li*
49/460
- imänçlik:** mahcubiyet, şaşkınlık;
imänç+lik
- i+kä:** 36/45
- inamlı:** sadık, sadakatli; **inā-m+lı*
19/563, 22/657, 34/142, 52/542,
60/797
- inamlıh:** doğruluk, sadakat, bağlılık;
inam+lıh
- i+ında:** 22/678
- inamlıx:** doğruluk, sadakat, bağlılık
- i+nun:** 61/30
- inan-:** emin olmak, inanmak, kanmak;
inan-
- i!** 31/70
- i-am:** 31/56, 32/92
- i-ma:** 33/110
- i-madılar:** 52/559, 53/571,
53/577
- i-mahın:** 19/565, 20/592,
23/701, 23/704
- inanuvçu:** inanan, inançlı, dindar;
inan-uvçu
- i+larnın:** 61/8

incirlik: incirlik; F. انجير; Kar. +lik

i+lärin: 53/588

inçkâ: ince, zayıf; *yinçke* > *inçke*
55/662

indä-: çağırmaq, seslenmek; *ün+te->*
ünde- inde-

i-lädür: 17/496

i-lädirlär: 44/299

i-sä: 13/373

i-(e)ydir: 58/726

ındır: harman yeri, harman;

i+lar: 33/129

ingir: akşam, akşam vakti; *iñir* 30/50

i+dä: 13/377

ip: ip, tel

i+li: 37/79

ir-: esmek, hafiften

i-ir: 42/241

iri-: erimek, dökülmek; *eri-*

i-tüdir: 58/741

i-ydirler: 49/469

irt-: yırtmak; *yirt-*

i-iladır: 4/111

iränç: tiksinti, nefret; krş. *iğrenç*

i+i: 10/269

iränçilig: pislik, fenalık, kötülük,
alçaklık; *irenç+lig*

i+indän: 26/782

iş: iş, çalışma; hal, durum; *İş* 1/13,
18/527, 28/853, 34/144, 40/170

i+i: 40/159, 51/514

i+imni: 8/197

i+in: 20/594, 62/48

i+indü: 10/284

i+inin: 16/476

i+inü: 22/652

i+iy: 16/453

i+iydü: 23/688

i+iyni: 1/13, 51/514

i+lärdän: 46/363

i+läri: 38/94

i+lärim: 41/205

i+lärimni: 9/232, 46/350

i+lärimü: 9/254, 25/760

i+lärin: 24/719, 39/152,

42/244, 51/514, 52/539, 52/546

i+lärindän: 26/782, 26/800

i+lärinä: 53/571

i+läriy: 13/369, 13/382

i+läriydän: 14/395

i+läriyni: 13/377, 39/138,

48/426, 49/467, 51/515, 56/681,

56/682

i+lärni: 20/610, 22/676,

41/211

i+ni: 17/487

i+tän: 24/723

işan-: inanmak

i-abız: 43/275

i-adırlar: 39/150

i-am: 33/116

i-amın: 2/34, 38/96, 40/179,
47/385, 47/387

- i-di*: 47/383
- i-dirmaxclar*: 11/291
- i-hın*: 16/470, 21/639
- i-ıyız*: 36/50
- i-ıp*: 40/177
- i-madılar*: 52/559
- i-mahın*: 19/549
- i-mayız*: 57/707
- i-masey-de*: 23/693
- işanç**: inanç
- i+ımnı*: 5/142, 26/777, 26/801, 48/426
- i+ın*: 47/383, 57/709
- i-lardan*: 30/51
- i-ların*: 52/539
- işanuvçu**: inanan, inançlı
- i+lar*: 37/75, 44/292
- i+larha*: 35/28
- i+larnı*: 58/734
- işçi**: işçi; *iş+çi* 27/819, 37/62, 37/65
- işlä-**: işlemek, elverişli duruma getirmek; *iş+lä-*
- i-gin*: 1/12
- i-mä*: 17/497
- işlävçü**: işçi, çalışan; *işlä-vçü*
- i+lär*: 33/122
- iştir-**: toplamak
- i-han*: 16/455
- i-hın*: 24/729
- i-ır*: 50/497, 57/724
- i-ıyız*: 45/320
- i-ma*: 11/303, 16/469
- i-ıladırılar*: 43/261, 43/269
- i-ılp*: 61/11
- i-ılmax*: 48/434, 49/440
- itili**: uçlu; keskin, sivri; *it+ig+lig* 59/771
- itte**: büyük baba, ata
- i+yını*: 19/560
- iy-**: göndermek, yollamak; *ıd-*
- i-di*: 12/328, 52/562, 53/586, 53/590
- i-diy*: 40/173, 45/336
- i-gey*: 60/802, 62/31, 62/52
- i-gin*: 4/108, 27/819, 55/640
- i-ılgän*: 13/363
- i-ılmägi*: 53/590
- i-miysin*: 5/127
- i-sä*: 58/741
- i-sey*: 19/551, 20/598
- iyuvçü**: gönderen, gönderici; *iy-üvçü* 58/738
- izlä-**: izlemek; *ız+lä-*
- i-gin*: 17/487
- i-mä*: 15/419
- i-mägin*: 15/433, 20/610
- i-rsiz*: 36/46
- i-ymın*: 2/38, 51/502
- izlävçü**: araştırmacı, izleyici; *izlä-vçü* 39/153
- i+läriyni*: 39/150

kabax: kapı, avlu kapısı;

k+lariyda: 1/14

k+larında: 40/156

k+larından: 39/155

k+lariynın: 58/736

kabul: kabul; Ar. قبول 4/92, 6/162,

8/208, 8/211, 8/218, 9/237, 9/241,

10/274, 10/277, 12/322, 12/325,

13/383, 21/644, 23/685, 25/751,

26/793, 26/805, 37/90, 55/653

kabulluh: kabul, rıza, mutabakat;

kabul+luh

k+u: 3/71

kabullux: kabul, rıza, mutabakat 3/73,

8/201, 8/207, 28/839, 37/77

k+ka: 3/74, 3/77, 28/856,

46/370

kabun-: yapışmak, asılmak; *kap-un-*

k-mahın: 53/590

k-sa: 35/27

k-ur: 48/428

kaç-: kaçmak; *kaç-*

k-xanında: 35/30

k-xın: 20/606, 21/629, 22/658

k-ma: 32/103

k-mastlar: 33/117

k-tılar: 29/15

kaçan: ne zaman, ne vakit; *kaçan*

12/348, 28/837

k+ha: 36/45, 37/84, 49/443,

49/444, 54/630, 55/653

kahı-: öfkelenmek; *kakı-*

k-yız: 43/253

kaxır: hiddet, öfke, gazap; Ar. قهر

28/855, 53/590

k+ı: 35/18

k+ın: 53/579

k+ıy: 37/81

k+ıyba: 7/170

k+ıynı: 55/631

k+ıyni: 5/127

k+lar: 38/104

k+larnın: 50/493

kah(ı)ra-: kötölemek, kızmak,

hiddetlenmek; Ar. قهر; Kar. +a-

k-mahın: 15/435

kal-: kalmak; *kal-*

k-di: 32/104

k-dihundan: 50/493

k-hın: 19/553

k-ır: 44/294

kala: kale; Ar. قلعه

k+larnın: 46/369

kaldır-: kaldırmak; bırakmak; *kaldır-*

k-ırsın: 11/303

kalın: kalın; sıkı, gür; *kalın* 50/473

kalkan: kalkan; miğfer, başlık 36/33

k+ım: 38/112

k+ını: 50/485

kalkanla-: üstünü örtmek, kapamak;

kalkan+la-

k-hın: 37/75

kaltra-: titremek, ürpermek;

k-dı: 51/523

k-dılar: 51/519

k-ma: 12/351

k-rlar: 42/236

kaltravux: titreme, titreyiş, ürperme
35/26

kan: kan; *kan*

k+ha: 53/585

k+ımnın: 9/237

k+ın: 45/329

k+ının: 55/639

k+ların: 54/627

k+larnın: 39/153

kanatlı: kanatlı; *kanat+lı* 52/564,
58/756

kanlı: kanlı; *kan+lı* 27/819, 37/65,
46/363

kapla-: kapamak, örtmek; *kap+la-*

k-dı: 41/189, 53/596

k-dıy: 41/194

k-nadır: 13/355

k-ndılar: 30/35, 55/661

kaplavçu: kaplayıcı, kaplayan; *kapla-*
vçu 58/730

kar: kar; *kār* 58/754

k+dan: 46/355

kara: kara, siyah; *kara* 31/75, 31/76,
32/100

karanlı: karanlık; *karañgu* 11/308

karanhılıh: karanlık; *karanlı+lıh*

k+ım: 4/104

karanhılıx: karanlık

k+larından: 49/459

karavaş: hizmetkar, uşak; *kara+ baş*

k+ın: 1/24

k+ıy: 1/14, 27/812

karaxlamah: çapul, yağma, soygun

k+ın: 1/19

karay: Karay, Karay Türkleri 31/59,
31/61, 60/794, 60/800, 60/802, 61/15

k+ha: 33/132

k+lar: 60/797

kardaş: kardeş; *karın+daş*

k+larha: 32/97

k+lariyızdan: 32/99

kara-: kirletmek, kirli izler bırakmak,
lekelemek

k-(e)ymin: 36/61

karha: karga, kuzgun; *karga* 58/732

karılı-: kısmak, boğazında kalmak

k-amin: 5/139

kar(ı)n: karın; *karın*

k+ı: 58/739

karındaş: kardeş; *karın+daş* 15/442,
44/293

k+ıy: 45/337

k+lar: 17/508, 19/548

k+larımız: 10/281

k+nın: 15/426

k+tır: 22/654

karşı: karşı; *karşu*

k+ma: 41/189, 45/324

k+madır: 46/350

- k+sına:** 37/63, 47/388, 52/547
k+yda: 4/99
kart: ihtiyar, koca, kart; *kart*
k+lar: 59/758
k+larnın: 13/359
kartlıx: ihtiyarlık, kocalık, yaşlılık;
kart+lıx
k+ka: 18/528
karuv: cevap, karşılık 3/75, 8/212, 9/229, 9/235, 9/244, 9/245, 9/246, 11/317, 12/346, 13/373, 24/720, 25/759, 36/34, 36/43
kat: kat, huzur, nezd, yan; kat, tabaka;
kat
k+ımda: 1/27
k+ına: 13/370, 21/621, 35/7, 49/450
k+ından: 15/443
k+ının: 1/23
k+ıyda: 24/728, 48/420
k+larv: 51/521, 58/750
katı: katı, sert; *katıg* 5/131, 28/852
katıh: katık, yemek; *kat-ık*
k+ıynı: 15/420
katın: kadın, hanım, eş; *katın*
k+a: 21/614, 28/837
k+dan: 20/611
k+ha: 18/539, 20/601
k+v: 15/441, 20/599
k+ıy: 15/439
k+ıya: 19/549, 20/600
k+ıynı: 15/445
k+nu: 43/271
katiş: karışık, katışmış; *kat-ış* 53/586
katiş çibin: köpek sineği
kattır-: katılaştırmak, sertleştirmek;
k-dım: 7/196
kavha: kavga 55/656; F. غوغا
k+dan: 21/629
kavşarlıh: kaybetme, kaybolma; ölüm, yok olma
k+v: 47/384
kavşarlıx: kaybetme, kaybolma; ölüm, yok olma
k+nu: 47/377
k+tan: 37/71
kaya: kaya, kepez, yalılar; *kaya*
k+dan: 52/551
k+lar: 58/755
k+larnı: 52/550
k+ni: 52/555
kayda: nerede 1/28, 33/106, 33/108
k+dır: 55/638
kaydan: nereden 12/344, 32/90
kayhı: kaygı, dert, tasa; *kadgu* 17/492
k+lardan: 24/742
kayhır-: önemsemek, merak etmek, üzülme; *kadgur-*
k-mahın: 21/639
kayır-: çevirmek, bükme, kıvrımak;
krş. *kaytar-*
k-amın: 44/290
k-hey: 34/147, 62/52

k-hın: 4/107, 14/405, 42/221
k-ıyız: 51/529
k-mahın: 18/524
kay(ı)rıl-: çevrilmek, bükülmek,
kıvrılmak; çıkmak; ayrılmak
k-hey: 6/145
k-hın: 15/428, 23/697, 25/752
k-ıp: 20/612, 22/662
k-madı: 41/193
k-mahın: 9/241
k-sa: 18/526
kaysı: hangi, nasıl, nasıl bir 11/305,
11/307, 11/313, 11/321, 36/38, 47/383
k+ları: 8/213
k+n: 11/313, 32/93
kayt-: dönmek; *kayt-*
k! 11/314, 12/325, 24/727
k-adır: 38/119
k-adırlar: 40/161
k-am: 32/82
k-ar: 16/472
k-ayım: 4/109
k-xanda: 39/141
k-xanlar: 33/116
k-hın: 37/85
k-xın: 28/855, 56/665
k-ır: 47/402, 53/573, 57/708
k-ırlar: 37/91
k-ma: 8/207, 9/255, 15/422,
25/771, 32/102
k-masa: 38/114
k-masın: 49/460

k-max: 36/48
k-mıydır: 53/580
k-sax: 33/115
k-sın: 25/760
k-sınlar: 46/362
k-tılar: 53/582
kaytar-: döndürmek, çevirmek; *kayt-*
ar-
k-dım: 7/188
k-hın: 38/107, 55/642, 55/652
k-mahın: 25/764, 27/823
kayttır-: döndürmek, çevirmek; *kayt-*
tır-
k-asın: 49/446
k-dıy: 40/184
k-hın: 55/657, 56/672
k-ırsın: 12/324
k-ma: 53/579
k-mın: 46/361
kayyam: bozulmaz, sarsılmaz, sağlam;
Ar. قائم 10/272, 13/375, 13/376,
14/385, 26/807, 28/858, 35/17,
43/260, 52/535, 55/648
k+dır: 39/147
kaz-: kazmak; *kaz-*
k-adır: 38/118
k-ar: 22/668
k-mahın: 22/667
keç-: geçmek; *keç-*
k-ä: 14/397, 21/627, 51/502,
k-üsen: 49/453

keçä: gece; *kēç-e* 2/37, 11/304,
15/417, 18/537, 20/591, 35/6, 51/507

k+lär: 16/448

keçin-: geçinmek; eğlenmek;
sabretmek; *keçün-*

k-diy: 11/319

k-geysin: 13/362

k-gin: 8/224, 12/335

k-mäklär: 12/349

k-sey: 12/350

k-sä: 12/332

keçindir-: geçindirmek; eğlenmek,
gönül oyalamak; *keçin-dir-*

k-mägi: 54/620

keçinüvçü: geçinen; eğlenen; *keçin-
üvçü*

k+lär: 12/330

kedärgi: yandaki, öbürü; *kéder+gi*
39/141, 54/602, 56/671

kek: düşmanlık, hiddet, öfke, husumet;
kek 7/170, 11/319

kel-: gelmek; *käl-*

k! 29/2

k-di: 21/643, 41/192, 46/346,
46/374

k-dilär: 54/623

k-dim: 4/98

k-ämin: 3/72, 27/812, 27/814

k-äsi: 28/845

k-äsi-de: 10/280

k-gey: 10/260

k-gän: 8/199, 28/854

k-gändü: 46/346, 46/374

k-gändir: 12/344

k-geymin: 48/410

k-gin: 55/651

k-ir: 11/303, 12/323, 12/342,
12/343, 15/432, 23/694, 31/70,
33/112, 45/317

k-irmin: 37/67

k-irsin: 44/311

k-iyiz: 42/244

k-mü: 26/799, 26/803, 48/425

k-müdi: 11/307

k-müstän: 12/323

k-se: 8/206

k-sin: 3/75, 28/847, 55/640

k-sä: 15/431

keltir-: getirmek; *kel-tir-*

k-di: 53/567, 53/598, 54/618

k-ilgänni: 6/163

k-ilirlär: 42/227

k-irlär: 42/228

k-mü: 10/280

k-mügin: 10/262, 75/767

k-mäk: 12/331

k-sinlär: 27/820, 50/495

keltürüvçü: getiren; *keltir-üvçü*
48/436

kemiş-: kaybetmek, yitirmek; *kemiş-*

k-ädirlär: 44/296

k-ir: 51/509

k-kin: 16/477, 19/553

k-müdiy: 39/150
k-mügin: 12/335, 41/198
k-tiy: 39/145, 40/183, 48/428
ken: geniş, enli, açık; *kēñ* 23/690
kenesa: Karay Türklerinin ibadet yeri
61/1, 61/11, 61/14, 61/24
k+da: 61/28
kenäs: öğüt, nasihat, tavsiye; *kēñeş*
7/193, 28/850, 38/117
k+i: 35/4
k+imni: 12/322, 12/325,
14/392
k+iy: 48/419
k+lärindän: 37/73
kenlik(g): genişlik, enginlik; *ken+lik*
k+iyni: 31/81
keräk(g): gerek, lazım, ister; *kerge-k*
k+i: 12/350, 13/362
k+iyni: 18/515, 18/530
k+läri-de: 4/97
k+tir: 11/302
keräkli: gerekli, elzem; *keräk+li*
k+dir: 26/787
keräksiz: gereksiz, lüzumsuz; *keräk*
+siz 19/575
kerti: hakikat, doğru, realite, gerçek;
kertü 11/294, 26/807, 27/824, 27/831,
28/857, 41/210, 62/55
k+bä: 6/148
k+ni: 24/713, 28/850, 28/854,
46/354

kertilik(g): gerçeklik, doğruluk,
hakikat; *kerti+lik* 13/383, 16/453,
34/148, 57/696
k+iyni: 27/819
k+kä: 8/199
k+ni: 57/712
kerüv
k+imnin: 55/649
kes-: kesmek; *kes-*
k-üdür: 56/664
k-ür: 47/380
k-ilädirlär: 44/301, 44/312
k-ilgün: 56/668
k-ilgündür: 37/82
k-ilmü: 12/324
k-kän: 15/420
k-tiy: 49/451
keskin: keskin, kesici; *kes-kin* 48/423
kesüvçü: kesici, kesen; *kes-üvçü*
27/832, 48/436
k+lär: 45/320
ket-: gitmek; *kēt-*
k! 20/612, 21/629, 22/662
k-äm: 32/100
k-ürüdür: 13/359
k-ürgin: 8/220, 9/256, 12/340,
13/378, 25/761, 25/765, 25/771
k-ürir: 10/287
k-gin: 24/737
k-iyiz: 37/89, 42/247
k-kin: 22/648

- k-mä:** 21/618
- k-mädi:** 41/193
- k-mägin:** 25/762, 26/792
- k-mäyik:** 56/671
- k-sä:** 16/459
- k-tilär:** 54/602
- k-tim:** 8/198, 28/853
- ketürüvçü:** getiren, getirici; *ket-ür-üvçü*
- k+lär:** 48/423
- keyre:** nereye 12/344
- kıbla:** dua edilen yan, taraf, yön; Ar. قبله
- k+(e)ym:** 4/101
- k+(e)ymın:** 26/790
- kıblalar:** Tanrıya ait, Tanrının bulunduğu; *kıbla+lar*
- k+r:** 60/802
- k+ım:** 1/4
- k+ın:** 14/399, 62/51, 62/52
- k+ıy:** 28/846, 40/164
- k+ıyn:** 10/270, 25/773, 26/796, 27/816, 27/817, 41/199, 42/224, 46/358, 55/652, 55/657, 56/672
- k+ıynın:** 36/52, 40/175
- kıcax:** düdük, kaval, fülüt 37/79, 59/782
- kıçxır-:** bağırmaq, haykırmak; *kıç+kır- > kıç+xır-*
- k-ıyz:** 43/253
- k-max:** 43/257
- kıl:** kılmak, yapmak, görevini yerine getirmek; *kıl-*
- k-adır:** 38/116, 38/117, 38/118, 57/698
- k-ar:** 16/466
- k-dr:** 40/159, 52/534, 52/547
- k-dılar:** 40/158
- k-dım:** 4/116, 7/188, 7/192, 7/195, 9/239, 25/761, 25/766, 27/816, 28/850, 28/852, 28/853, 38/99, 46/351
- k-dıy:** 7/186, 8/199, 11/321, 28/854, 39/142, 40/170, 45/338, 47/387
- k-hanında:** 34/144
- k-hın:** 1/12, 13/380, 17/511
- k-insın:** 6/168
- k-ma:** 11/309, 11/312, 12/322, 18/527, 25/775, 26/780, 59/772, 59/775
- k-madı:** 58/743
- k-mahın:** 1/4, 1/13, 20/603
- k-masydan:** 18/515
- k-maxtan:** 12/349
- k-sa:** 35/8
- k-sın:** 26/802
- kılıç:** kılıç; *kılıç* 59/771
- k+xa:** 54/608
- k+ım:** 40/179
- k+ın:** 38/114
- k+ıyn:** 41/209
- k+ları:** 40/174

- k+ni:** 8/220, 50/485
k+tan: 2/52, 54/610
kılıh: kılık, kıyafet; 12/342
k+ı: 12/343
k+ımnı: 6/144, 9/256
kılıx: kılık, kıyafet 12/337, 12/342
k+ka: 7/173
k+lardan: 12/343
k+ni: 8/221
kılıvçu: yapan, yapıcı; suçlu, fail; *kıl-ıvçu* 20/594
kıluvçu: yapan, yapıcı; suçlu, fail; *kıl-ıvçu* 9/234, 47/377, 49/448, 51/517, 57/713, 58/754
k+lar: 37/89
k+larnı: 37/64
k+larnın: 9/257
k+mın: 1/8
kınır: eğri 8/197, 58/728
kınıray-: eğilmek, eğilmek;
kınır+ad-> kınıray-
k-dım: 7/196, 26/785
k-tadır: 57/718
kınırılıx: eğrilik; kuralsızlık, kusur;
kınır+ıx 7/192, 7/195, 8/200, 8/203, 9/239, 10/263, 11/309, 28/843, 28/849, 28/851
k+ba: 16/455
k+ka: 11/310
k+ni: 37/62, 41/215
kıpcıdır: 42/245
kır-: kazımak, tırmalamak;
k-arbız: 49/440
k-dı: 53/588, 53/594, 54/612
k-xınları: 42/226
kırıy: uç, kenar, sınır
k+dahıların: 35/23
k+dan: 32/105
k+ında: 21/630
k+ından: 32/84, 44/306
k+lari: 43/266, 43/276
kıray: kırağı, kırç; *kıragu*
k+ni: 58/739
kıs-: kısmak, sıkıştırmak, bastırmak;
kıs-
k-tı-mo: 51/512
kısxa: kısa; *kısğa* 1/25, 27/812
kısıxlıh: darlık, dar olma; *kıs-ıx+lıh*
k+ımıznı: 41/199
kısıxlıx: darlık, dar olma 9/247
kıstav: ezme, zulüm; sıkıntı, üzüntü 8/204, 9/239
kış: kış; *kış* 15/418
k+ni: 49/454
kıyas: sayı, adet; ölçü; krş. Ar. **قياس**
k+lar: 8/224
k+lariy: 8/223
kıyasa: sadece; ancak 11/313, 13/369, 16/460, 16/474, 21/634
kıyın: ıstırap, acı; *kıyn* 25/746
k+ımıznı: 41/199
k+ımnı: 39/154
k+ında: 47/396

k+ların: 57/725	13/375, 13/376, 14/400, 15/418,
k+larnın: 33/108	15/437, 16/452, 17/485, 17/486,
kıynılı: acılı, ıstıraplı; <i>kıyn+lı</i> 9/229	17/496, 17/498, 17/506, 17/507,
kıynal-: acı çekmek, işkence çekmek;	19/564, 20/584, 20/590, 20/593,
kıyn+al-	21/643, 22/668, 22/677, 23/708,
k-mahın: 16/469	24/743, 24/744, 25/758, 25/761,
kız: kız, kız evlat; <i>kız</i> 21/639, 21/641,	25/765, 25/767, 25/769, 26/779,
42/221	26/780, 26/781, 26/785, 26/786,
k+v: 42/225	26/787, 26/790, 26/794, 26/801,
k+ıy: 1/14	26/802, 27/813, 27/815, 27/816,
k+ıynu: 21/645	27/830, 27/834, 28/837, 28/839,
k+lar: 15/447, 42/226, 59/758	28/843, 28/854, 29/24, 29/25, 29/26,
k+ları: 42/219, 43/278, 54/609	30/31, 30/35, 30/39, 30/43, 31/57,
kız-: kızmak, yanmak, ısınmak, tutuşup	32/92, 33/110, 33/116, 35/4, 35/6,
yanmak; <i>kız-</i>	35/7, 35/8, 35/9, 35/11, 35/27, 36/36,
k-dı: 46/353	36/37, 36/38, 36/47, 36/54, 36/59,
kızıl: kırmızı, kızıl; <i>kızıl</i> 50/476	37/62, 37/71, 37/74, 37/77, 37/82,
ki: öyle, şöyle; F. كى 1/2, 1/5, 1/6,	37/86, 37/89, 38/94, 38/105, 38/115,
1/10, 1/14, 1/15, 1/17, 1/24, 1/28,	38/118, 39/124, 39/128, 39/130,
3/72, 3/74, 3/77, 4/113, 5/127, 6/151,	39/142, 39/150, 39/153, 40/158,
7/172, 7/186, 8/199, 8/201, 8/203,	40/159, 40/162, 40/165, 40/170,
8/208, 8/209, 8/213, 8/226, 9/229,	40/174, 40/175, 40/179, 40/180,
9/230, 9/233, 9/234, 9/237, 9/238,	41/194, 41/196, 41/197, 41/200,
9/239, 9/246, 9/253, 10/264, 10/266,	42/223, 42/244, 42/247, 43/254,
10/268, 10/270, 10/275, 10/283,	43/256, 43/259, 43/260, 43/261,
11/297, 11/302, 11/303, 11/317,	43/269, 43/273, 44/281, 44/283,
12/322, 12/328, 12/329, 12/332,	44/296, 44/300, 44/306, 44/308,
12/333, 12/337, 12/341, 12/342,	44/309, 44/310, 44/312, 45/321,
12/344, 12/345, 12/346, 12/347,	45/326, 45/328, 45/338, 46/346,
12/348, 12/350, 13/352, 13/353,	46/350, 46/357, 46/366, 47/387,
13/354, 13/357, 13/359, 13/360,	47/394, 47/395, 48/416, 48/423,
13/367, 13/368, 13/370, 13/374,	48/430, 48/431, 48/432, 49/455,

49/459, 49/468, 50/474, 50/475,
50/476, 50/493, 51/514, 51/532,
52/534, 52/535, 52/537, 52/546,
52/559, 53/573, 53/575, 53/580,
53/583, 53/584, 53/585, 53/598,
54/606, 54/614, 55/631, 55/633,
55/634, 55/642, 56/667, 56/669,
57/696, 57/707, 57/709, 57/711,
57/722, 58/732, 58/736, 58/743,
58/750, 58/751, 58/752, 59/759,
59/762, 59/769, 61/25, 62/46, 62/47,
62/48

kibik: gibi, bu gibi, benzeri, şöyle; krş.

E.T. *kip* 9/238, 13/371, 13/372,
13/374, 17/500, 19/569, 20/596,
23/709, 28/841, 30/36, 35/7, 35/9,
35/24, 37/72, 38/98, 40/185, 41/197,
41/206, 43/271, 44/304, 44/312,
45/338, 47/377, 47/385, 47/395,
47/397, 48/414, 48/417, 51/516,
51/526, 52/541, 52/548, 52/550,
52/551, 52/564, 53/595, 54/602,
54/611, 54/615, 54/627, 54/630,
55/648, 55/658, 56/668, 58/739,
58/740

kim: kim; *kim* 1/10, 6/151, 12/332,
26/781, 31/81, 36/51, 45/342, 50/490,
58/740

k+lär: 57/696

k+nin: 12/345, 57/709

kim: ki; *kim* 4/114, 33/130, 37/86,
48/420, 51/516,

kip: sağlam, berk 34/146, 61/20

k+tir: 59/759

kiplik(g): kuvvet, güç, takat; *kip+lik*
4/91, 11/293, 39/149, 42/242, 42/249

k+i: 48/421

k+im: 25/757, 26/792

k+in: 10/278

k+kä: 43/268

k+leri: 43/262

kiplä-: kuvvetlendirmek,
güçlendirmek, takviye etmek; *kip+lä-*

k! 6/143

k-di: 58/752

k-diy: 56/667, 56/670

k-geysin: 50/494

k-gin: 25/775

k-nämin: 10/268

k-r: 58/736

k-yiz: 44/281

k-(e)ydir: 36/36, 56/691,
57/715, 57/717, 58/728

kir-: girmek; *kīr-*

k-diy: 21/633

k-gin: 14/411

k-mägin: 20/588

k-mäktän: 19/578

kiriş: giriş; *kir-iş*

k+läri: 62/41

kirivçü: giren; *kir-ivçü* 62/37

kirpik: kirpik; *kirpik*

k+lärin: 51/505

kistun-: iç geçirmek, ah çekmek

k-a: 11/298

k-mahımdan: 37/87

k-maxba: 4/100

kişi: kişi, kimse, insan, adam; *kişi*

13/373, 17/486, 20/603, 22/651,

22/652, 22/677, 24/743, 37/62,

39/130, 40/164, 44/308, 47/383,

50/489, 52/562, 56/669

k+dän: 10/267, 23/697, 24/725

k+gü: 17/495, 19/565, 22/674,

23/704, 35/4

k+lärimni: 45/320

k+läriynin: 47/388

k+ni: 36/47, 37/65, 44/293

k+nin: 23/699, 23/706, 27/831,

38/95, 39/137, 44/288, 58/733

k+sin: 19/571

kitab: kitap; Ar. كتاب

k+lar: 16/449

kiy-: giymek; *ked-*

k-gin: 24/724

k-inip: 30/32

k-irirsin: 17/489

k-irmä: 21/645

kiyik(g): vahşi, yabani; *keyik* 2/53,

56/664, 58/756

k+i: 45/326, 45/327, 56/664

k+inä: 54/626

k+lärin: 39/133

kiyirüvçü: giydiren, giydirci; *kiy-ir-
üvçü* 12/337

kiyit: elbise, giysi, giyecek; *kiy-it*

k+i: 13/354, 42/225

k+iybä: 22/649

klä-: istemek, -eceği gelmek

k! 8/204, 8/205, 9/239, 9/240,
14/414, 18/541

k-mä: 14/410, 52/553

k-mädilär: 52/545

k-mägin: 14/412, 17/488

k-mägiy: 18/530

k-miydir: 51/503, 58/733

k-miymin: 48/420

k-miysin: 46/366

k-p: 11/321

k-rsin: 11/314

k-(e)y: 31/68

k-(e)ydir: 24/743

k-(e)ydırlar: 44/302

k-(e)ym: 31/78, 33/110

k-(e)ymin: 25/771, 48/425

k-(e)ysin: 14/413

kläk(g): istek, dilek; heves, arzu, iştah;
nefis 8/204, 8/219, 9/240, 22/655,
26/790

k+bä: 3/75

k+i: 13/360, 35/6

k+im: 7/189

k+imä: 6/145

k+imni: 26/796

- k+in:** 12/322, 56/694, 57/698,
62/31
- k+inä:** 11/319
- k+iy:** 46/369
- k+iyni:** 11/299, 26/780
- k+läriyni:** 14/400
- klämävçü:** istemeyen, talep etmeyen
37/62
- klençi:** dilenci 49/460
- klävçü:** isteyenler, talipler 19/556,
20/587
- k+dän:** 14/413
- k+gü:** 22/679
- k+nün:** 3/70
- k+ynü:** 21/632
- kobuluş-:** karışmak
- k-mahının:** 9/256
- kobuz:** kopuz, çalgı aleti; *kopuz*
44/290, 58/729, 59/767, 59/783
- k+ha:** 29/16
- kobuzlä-:** kopuz çalmak; *kopuz+lä-*
k-(e)y: 29/5
- kohen:** papaz
- k+läri:** 54/610
- kol:** kol; el; *kol* 60/800
- k+larımıznın:** 10/284
- k+larında:** 59/771
- k+larının:** 62/48
- k+lariy:** 23/708
- k+u:** 28/837
- k+umnu:** 48/418
- k+una:** 3/62, 54/607
- k+undan:** 11/314
- kol-:** istemek, dilemek; *kol-*
k-a: 4/101
- k-adohoç:** 27/815
- k-amın:** 26/782
- k-arlal:** 42/224
- k-hun:** 15/436, 22/664, 35/22
- kolma:** istek, dilek; *kol-ma* 9/238,
14/398, 27/813
- kolmax:** dilek, istek; *kol-max* 60/798
- kolaylı:** hoş, tatlı 17/487, 34/144,
37/71, 46/359
- koltaxa:** koltaxa, rica, dilek, yalvarma,
yalvarış
- k+mnı:** 27/823
- koltaxa:** rica, dilek, yalvarma, yalvarış;
kol-t-ga 3/81, 7/174, 7/183, 8/211,
8/217, 9/228, 9/250, 9/251, 10/266,
25/767, 38/106
- k+ba:** 4/90
- k+lari:** 3/70
- k+ların:** 60/801, 61/9
- k+ma:** 8/212, 26/779
- k+mnı:** 3/76, 26/796, 37/90
- k+sr:** 1/25, 2/29, 3/71, 11/296,
25/756
- k+srın:** 10/270
- k+(e)ynu:** 22/655
- koluvçu:** isteyen, dileyen; *kol-uvçu*
14/399
- komuz:** böcek, haşare; *koñuz* 12/345,
27/812

- k+ha:** 11/297
- kon-:** konmak, durmak; *kon-*
k-masa: 44/300
- kondar-:** kurmak, yapmak, inşa etmek;
kondur-
k-di: 54/615
k-hin: 19/554, 23/705, 46/369
k-ır: 57/724
k-mahın: 23/706
k-mazlar: 62/46
k-sey: 23/705
- konşu:** komşu; *konşı* 7/173
k+larımızha: 40/187, 54/629,
55/642, 55/656
k+ydán: 19/561
- kora:** engel, set
k+ların: 56/663
k+sına: 44/281
- korax:** Korah, Edom'un oğlu
k+nın: 40/169, 41/203, 42/232,
43/252, 43/264, 44/286
- korx-:** korkmak, korku duymak; *kork-*
k-arlar: 47/382
k-ayım: 44/291
k-kun: 22/665
k-ma: 9/253, 21/618
k-max: 12/348, 14/394
k-mahın: 44/308
k-maslıhım: 7/191
k-mıybız: 42/234
k-mıymın: 36/37
k-tu: 50/491
- korxunçlu:** korkunç, korkutucu; *korx-unç+lu* 9/254, 21/636, 25/757, 41/211,
50/496, 50/497
k+dur: 43/254, 50/486
k+luxlarıynı: 56/683
k+sin: 50/490
- korxut-:** korkutmak; *korx-ut-*
k-mahın: 7/171
k-xun: 15/445
- korxuv:** korku; *korx-uv* 13/371,
21/635, 23/689, 24/726, 35/26, 40/165
k+ha: 17/489
k+nun: 12/344
k+u: 12/329
k+umnu: 45/339
k+un: 12/348
k+una: 12/331
k+uy: 37/68
k+uya: 9/259
k+uyynu: 26/776
- korxuvçu:** korkan, korkak; *korx-uvçu*
19/558, 23/703
k+ların: 58/734
k+larınun: 57/698
- koşu:** küp, güğüm 47/402
- koş-:** katmak, eklemek; çiftleştirmek
k-tum: 28/850
k-tuy: 45/336
- koşul-:** katılmak, eklenmek
k-hun: 14/404
k-mahın: 18/535

kotan: ahır, ağıl

k+larından: 54/617

k+lariydan: 45/325

kotar-: bildirmek, haberdar etmek;
boşaltmak

k-amın: 35/20, 39/138, 40/156,
56/676, 56/683

k-ayım: 48/407

k-heysız: 44/281

k-ıhey: 62/42

k-ırbız: 55/645

k-ma: 10/288, 45/332, 48/426

kotaruvçu: boşaltan

k+larha: 49/467

kovşat-: bozmak, kırmak; *koguşa-t*

k-ırsın: 35/24

kovuş: kadeh; *koguş* 50/476

koy: koyun, toklu; *kony* 41/197,
44/304

k+uyda: 48/429

k+ü: 55/644

koy-: koymak, biraz karıştırmak; *kod-*

k-amın: 26/777, 26/801

k-ar: 44/305

k-arsız: 36/45

k-asın: 11/315

k-du: 42/244, 52/535, 53/584

k-dular: 47/401, 48/434,
54/624

k-dum: 9/233

k-duy: 39/132, 40/187, 41/188,
55/656

k-han: 33/127

k-heylar: 52/539

k-heymın: 48/410

k-hun: 40/165, 42/229, 48/411

k-ma: 48/425

k-madr: 47/383

k-mastır: 1/10

k-sa: 45/342, 57/709

k-salar: 36/37

k-ulur: 9/238

k-ulurlar: 44/304

k-up: 7/176

k-uyuz: 44/281

koy(u)n: koyun, bağır, sine, göğüs;
koyın

k+u: 39/133, 40/185, 51/526,
53/595, 55/648

k+un: 54/617

k+unda: 12/341

k+uyda: 24/715

koyuvçu: koyan; *koy-uvçu* 58/737

kozha-: sallama, ırgalamak; *kozga-*

k-ıhın: 14/391

k-(e)ydir: 11/305

köböv: şiş, şişlik 36/51

köç-: göçmek, göç etmek; *köç*

k-sünlär: 34/143

k-ürdü: 52/563, 53/595

k-ürdüy: 55/658

kögöt: ot; *kög+ ot* 58/731

k+lär: 30/40

kök(g): gök, gökyüzü, sema; *kök*

k+kä: 38/107

k+lär: 39/125, 45/321

k+lärdä: 1/5, 9/251, 12/347,
35/17, 47/401, 48/420, 52/563,
59/760, 61/6

k+lärdän: 9/252, 50/491,
56/665, 58/746

k+lärgä: 45/319, 52/560,
58/750

k+lärindä: 30/41

k+lärindan: 60/801

k+läriyni: 39/128

k+lärni: 1/15, 57/711, 58/730,
61/23, 62/53

k+lärnin: 10/288, 13/354,
30/31, 39/134, 51/521, 52/560,
52/561, 54/625, 58/750

k+nün: 29/25, 32/85

k+tä: 51/516

k+ündä: 59/778

k+üydän: 4/102

kökrät-: kükretmek; *kökrät*

k-mägiynin: 51/523

kölägä: gölge; *köligä*

k+där: 17/512

k+si: 55/661

k+sindä: 8/214, 61/29

köl(ü)n: gönül, kalp, yürek; *köñül*

k+üydä: 13/367, 21/625

k+üyüzdä: 36/48

köm-: gömmek; *köm-*

k-dülär: 40/158

köndär-: göndermek; *köndär-*

k! 2/41

k-dä: 52/549, 52/563, 53/595,
53/596, 54/621

k-diy: 51/526

k-gin: 10/264, 37/69, 48/419

k-ir: 44/283

köndärüvçü: gönderici, gönderen;
köndär-üvçü 55/648

könü: doğru, hakiki, gerçek; *köni*
13/382

köp: çok; *köp* 5/122, 9/234, 10/288,
13/359, 16/472, 18/536, 18/539,
18/543, 20/589, 21/620, 23/682,
23/684, 24/734, 24/741, 30/34, 31/78,
32/88, 32/102, 37/73, 44/292, 47/383,
56/684, 58/727

k+lär: 3/77, 9/235, 9/241,
10/279, 36/31, 36/32, 61/12

k+lärni: 12/332

köp-: tecrübe etmek, denemek;

k-türlär: 36/31

köplük(g): çokluk, bolluk; yücelik;
köp+lük

k+ü: 37/67

k+üna: 46/347

k+nä: 59/780

k+ündän: 9/256

kör-: görmek; *kör-*

k! 15/421

- k-älmiydir*: 32/93
k-ämin: 39/128
k-ärlär: 47/382
k-ärsin: 11/302, 16/478
k-dü: 32/86
k-dük: 43/273
k-dülär: 43/270, 51/519
k-düm: 47/394
k-gän: 50/493
k-gün: 3/76, 9/241, 13/352,
39/154, 42/221, 56/665
k-käyädär: 13/354
k-käysin: 13/358
k-käysä: 13/358
k-käytür: 59/769
k-mä: 9/251, 10/288, 18/528,
26/805
k-müslär: 44/311
k-mästür: 44/295
k-mäyim: 26/800
k-miybiz: 49/442
k-sä: 44/296
k-sey: 23/702, 45/335
k-ünür: 11/308
k-ünädirlär: 19/567
k-üp: 4/94, 5/126
k-üyüz: 42/244
körä: göre, nazaran, birbirine uygun olarak; *kör-ä* 7/187, 8/199, 11/319, 22/651, 22/652, 25/760, 25/767, 25/768, 26/778, 26/779, 26/795, 26/799, 27/818, 38/108, 38/109, 38/120, 46/347, 54/620, 55/640, 59/775, 59/780, 60/791
körgüz:- göstermek; *kör-güz-*
k-dü: 52/546
k-gün: 7/179, 7/180
k-sä: 36/51
k-ürmin: 42/247, 42/248, 45/342
körk: güzellik, füsün; *körk*
k+läriyni: 32/83
k+lü: 43/266
k+lüräk: 41/207
k+üm: 31/68
k+ün: 30/33
k+ün: 54/607
k+ündä: 29/27
k+ündän: 45/316
k+üynü: 42/223
körüm: dış, harici; krş. E.T. *körüm*
k+läribä: 30/44
körüvçü: seyirci; *kör-ivçü*
k+gä: 61/21
k+lärimiznin: 10/285
kötür:- götürmek; (ses) yükseltmek;
kötür-
k-äbiz: 61/22
k-ädär: 17/482
k-ämin: 2/44, 5/138
k-gün: 28/840, 48/432
k-mä: 16/467, 23/711, 29/4

- k-mäsü:** 20/602
- k-mäyiz:** 50/472, 50/473
- k-ülädür:** 49/462
- k-üldü:** 43/257, 52/558, 53/569
- k-ülgändür:** 43/262
- k-ülgün:** 38/104
- k-ülsünlär:** 50/480
- k-ülür:** 15/437
- k-ür:** 59/761
- kötürüvçü:** götüren, taşıyan; *kötür-üvçü* 36/33
- k+gä:** 36/42, 36/57, 37/79, 38/123, 39/137, 40/169, 41/203, 42/232, 43/252, 44/286, 46/345, 49/465, 50/482, 50/499, 55/647, 46/373
- köz:** göz; *köz* 23/682, 23/684, 25/762, 37/69, 37/92, 48/412, 49/452
- k+lär:** 29/9
- k+läri:** 47/399, 56/692
- k+lärimä:** 9/233
- k+lärimdä:** 48/409
- k+lärimizçä:** 55/639
- k+lärimizni:** 61/22
- k+lärimnin:** 51/505
- k+lärin:** 20/602, 57/715
- k+lärindä:** 10/265, 10/285
- k+läriy:** 13/363
- k+läriyçä:** 45/339
- k+läriydä:** 13/365
- k+üm:** 4/112, 32/86
- k+üy:** 23/702
- k+üyä:** 11/308, 11/309
- k+üynü:** 14/406, 15/443, 18/523
- kuç-:** sarmak, kucaklamak, bağrına basmak; *kūç-*
- k-mahına:** 30/30
- kudrat:** kudret, kuvvet, güç, takat; Ar. **قدرت**
- k+v:** 13/370
- k+ın:** 53/583
- k+ının:** 51/513
- k+ıy:** 40/172, 43/277
- k+ıydan:** 6/155
- k+ıynı:** 49/446, 56/694
- k+ıynın:** 8/216, 28/846, 56/669
- k+larıynın:** 7/187, 10/261, 39/132
- kul:** kul, köle, esir; *kul* 13/371, 13/374, 19/569
- k+lar:** 1/2, 25/735
- k+lariy:** 27/822
- k+lariynın:** 54/625, 55/639
- k+un:** 1/23, 54/617
- k+uy:** 1/14, 3/72, 27/811
- k+uya:** 19/549, 27/818
- k+uynu:** 25/767
- kulah:** kulak; *kulgak* 36/59
- k+ımnı:** 44/290
- k+ıyznı:** 51/530
- k+ıynı:** 14/405, 42/221
- kulah sal-:** kulak vermek, dinlemek

kulax: kulak 8/225, 25/772, 26/791,
26/796, 36/58, 44/287, 50/500,
51/529, 55/648, 61/8

k+larımız: 40/170

kullux: kulluk; kölelik, birinin esiri
olmak; *kul+lux* 1/6, 9/256, 16/473,
35/26

kum: kum; *kum*

k+un: 52/564

kumurstxu: karınca; *kumursğa*

k+dan: 15/415

kunuştur-: doğrultmak, yöneltmek;
toplattmak;

k-dum: 7/193

k-hun: 9/258

kur-: kurmak, hazırlamak, yapmak;

k-adır: 38/114

kurban: kurban; Ar. قور بان 4/93

k+ni: 46/370

k+nun: 9/238

kurbanla-: kurban etmek; *kurban+la-*

k-(e)y: 6/165

kurbanlıh: kurbanlık; *kurban+lıh*

k+ty: 9/238, 46/371

kurbanlıx: kurbanlık

k+ları: 54/603

kursah: kursak; *kurğsak*

k+ımız: 41/200

k+ıynın: 18/520

kurşa-: döndürmek; *kur+şa-*

k-heylar: 62/39

k-salar: 38/106, 44/291

k-tyız: 43/280

k-yız: 43/280

kurt: kurt, solucan, parazit; *kurt*
12/345, 27/812, 58/756

k+sın: 11/297

kuru: kuru 17/494

kuru-: kurumak; *kurı-*

k-du: 33/126

k-tuy: 49/452

kuruvçu: yerleştiren, koyan; *kur-uvçu*

k+lar: 52/543

kus-: kusmak; *kus-*

k-arsın: 17/490

kuş: kuş; *kuş* 58/756

k+nu: 52/565

k+un: 39/134, 45/327

k+una: 54/625

kutxar-: kurtarmak; *kut+ğar->*

kutxar-

k! 2/52, 2/56

k-alırmusen: 5/121

k-dım: 38/100

k-hun: 2/46, 3/64, 17/511,
25/764, 26/778, 26/789, 26/804,
26/805, 37/85, 38/97, 46/363, 55/636

k-ırmın: 45/331

kutxaruvçu: kurtarıcı; *kutxar-uvçu*
9/246, 11/314, 38/98, 45/341

kutlu: mesut, mutlu, bahtiyar; *kut+lu*
11/295, 62/40

kutul-: kurtulmak, serbest kalmak;
kut+ul-

k-ayım: 26/805

k-han: 12/333

k-sey: 12/342

k-ursın: 12/337

kuv-: kovalamak, sürmek; *kuv-*

k-adır: 38/102

k-duradır: 38/102

k-duy: 11/319

k-maxlarha: 38/115

kuvan-: sevinmek, hoşnut olmak,
memnun olmak; *kuv+a-n-*

k-a: 33/131

k-amin: 39/139, 40/157

k-ırlar: 59/766

k-ıyız: 35/26

k-sınlar: 43/278

kuvanç: *kıvanç*, *sevinç*, *neşe*; *kıvan-ç*
29/6, 42/228, 46/357

kuvat: kuvvet, güç, kudret; Ar. قوت
42/233, 51/518

k+ın: 34/141

k+ında: 61/7

k+ıy: 40/175

k+ıynın: 55/640

k+lari: 40/174

k+h: 58/727

kuvşur-: birleştirmek, kurmak,
yapmak; *kawış-ur-*

k-uldum: 25/769

kuvuvçu: takipçi, takip eden; *kuv-uvçu*
k+larımdan: 38/96

kuyaş: güneş, gün; *küneş* 29/24,
30/29, 30/50, 34/146, 45/314, 58/749,
62/38

k+xa: 29/28

k+ımız: 30/52

k+nı: 49/453

k+nın: 50/474

k+nın-de: 11/307

kuy-: koymak, dökmek, akıtmak; *kud-*
k-max: 50/476

k-ulhandır: 41/207

kuyruk: kuyruk; *kudruk* 21/616,
22/659

kuyu: kuyu; *kuduğ* 38/118

kübâ: kalkan 37/77

küç: güç, kuvvet; *küç* 16/449, 34/141

k+ü: 35/18, 52/563, 53/598

k+ün: 31/77, 52/534, 61/27

k+ündâ: 30/29, 61/7

k+üy: 6/169, 40/175, 41/211,
49/449, 56/667, 56/669

k+üybâ: 6/143

k+üynü: 49/446, 51/517

küçây-: kuvvetlendirmek,
güçlendirmek, takviye etmek; *küç+âd-*
> *küçây-*

k-dî: 47/383

k-mâsin: 40/164

k-tâdir: 56/691

küçlü: güçlü, kuvvetli; *küç+lü* 1/2, 1/6, 1/10, 1/13, 1/17, 3/74, 8/201, 8/207, 8/211, 8/218, 8/224, 26/792, 27/829, 27/830, 27/834, 29/24, 31/58, 31/69, 38/96, 38/99, 44/283, 45/314, 45/323, 46/363, 48/425, 49/452, 50/486, 50/487, 50/495, 51/516, 55/653, 55/661, 56/672, 56/683, 57/704, 57/710, 58/746, 59/779

k+dür: 39/124, 39/135

k+lärnin: 45/329, 52/562, 53/594

kügürçün: güvercin; *kögürçken* 15/421

küküy-: kokmak

k-dürlär: 41/217

kül: kül; *kül* 27/812

k+nü: 58/739

kül-: gülmek; *kül-*

k-ädär: 35/17

k-ärlär: 47/382

kümüş: gümüş; *kümüş*

k+üynü: 18/514

kün: gün; *kün* 1/13, 2/37, 5/130, 11/304, 14/396, 14/399, 15/417, 16/478, 17/498, 18/537, 19/558, 23/703, 25/748, 35/6, 38/113, 40/181, 41/189, 41/197, 43/272, 47/376, 47/406, 49/453, 49/461, 52/563, 56/678

k+dä: 1/16, 16/461

k+gä: 3/73, 7/187, 8/206, 9/231, 35/2, 40/167, 44/284, 51/527, 56/674, 60/795

k+lär: 1/12, 16/448, 17/499

k+lärdä: 1/14

k+läri: 40/165, 61/20

k+lärimdü: 27/815

k+lärimiz: 17/512

k+lärin: 53/572

k+lärindä: 13/380

k+läriy: 1/17, 13/377

k+lärni: 51/506

k+lärnin: 61/15

k+nü: 1/12, 1/16, 15/424, 24/729

k+ümdä: 9/229

k+ümdän: 7/187, 8/206, 9/231, 28/844

k+ümdä: 3/81, 7/183, 8/217, 9/228, 9/250, 52/544

k+ümdän: 11/298

k+üydä: 11/300, 15/439, 23/680

kündüz: gündüz; *küntüz* 52/549

künlü: güneşli; *kün+lü* 27/812

künlä-: günülemek, kıskanmak; *küni+lä->künlä-*

k-mägin: 14/408

künülä-: günülemek, kıskanmak; *küni+lä->künülä-*

k-dim: 47/394

k-gin: 14/407

k-mā: 24/735

k-māgin: 17/504, 22/673

k-sā: 19/579

k-ttilār: 54/603

künülük(g): kıskançlık; *küni + lük*
47/405

k+üy: 54/630

künülävçü: günüleyen, kıskanan,
kıskanç; *künülä-vçü* 1/7

küsän-: özlemek, hasret çekmek; canı
sıklamak; *küse-n-*

k-di: 42/223

k-māgin: 15/430

k-māsey-de: 23/694

k-sey: 23/700, 29/3

küşäñç: istek, arzu, emel, özlem;
küsen-ç

k+lärin: 53/567

k+lärindän: 53/568

küt-: gütmek; **küd*-> *küt-*

k-ür: 44/304

k-mā: 54/618

k-tü: 54/620

k-ülmüş: 48/429, 55/644

kütüvçü: güdücü, güden; *küt-üvçü*
55/648

küvdür-: yakmak, kavurmak

k-ädir: 42/246

k-dülär: 49/439, 49/440

k-ülgän: 56/668

küz: güz, sonbahar; *küz* 16/463

layçan: ?

l+larha: 15/442

letuva: Litvanya 34/138, 34/150,
34/152

l+da: 34/146

livyatan: ejderha

l+nın: 49/451

- ma**: bana; *mana* 5/130
- mahat**: ...diye, için 10/262, 15/432, 16/466, 16/468, 35/27, 38/98, 45/340
- maxta-**: övmek, methetmek; Mo. *mağta-*
- m-ma**: 18/521
- m-nabız**: 40/181
- m-nadırlar**: 44/292
- m-nasın**: 47/376
- m-nsa**: 13/356
- m-rlar**: 44/310
- m-(e)ydir**: 56/681
- m-yız**: 58/746, 59/778
- maxtal-**: övülmek, övünmek; *mağta-l-*
- m-ırmun**: 6/160
- m-madılar**: 54/609
- m-xandır**: 43/265
- maxtav**: övgü; *mağta-v* 2/30, 2/33, 2/36, 2/39, 2/42, 2/45, 2/48, 2/51, 2/54, 2/57, 2/60, 3/63, 3/66, 23/688, 25/748, 26/802, 36/49, 39/126, 40/160, 43/253, 49/460, 49/466, 56/676, 56/678, 56/687, 57/701, 57/704, 57/705, 57/720, 57/722, 57/723, 58/735, 58/744, 58/746, 58/748, 58/749, 58/750, 58/751, 58/753, 59/759, 59/761, 59/762, 59/764, 59/767, 59/775, 59/778, 59/780, 59/782, 59/784, 59/786, 59/788, 60/794, 60/797, 60/798, 60/799
- m+ba**: 4/101
- m+ı**: 56/676, 59/764, 62/42
- m+ıyba**: 6/160
- m+ın**: 50/478, 57/701
- m+ıy**: 43/276
- m+ıynı**: 40/156, 46/365, 55/645
- m+ları**: 59/771
- m+ların**: 52/533
- m+uynu**: 6/164
- maxtavlu**: şanlı, şöhretli; *mağtav+lu* 10/279, 14/386, 26/778, 59/787
- m+dır**: 3/80
- m+dur**: 8/227, 9/249, 10/275, 11/294, 26/807, 28/847, 28/857, 56/680, 62/54
- m+nun**: 13/370
- mal**: mal, varlık; küçük ve büyük baş hayvan; Ar. مال 16/455, 16/469, 17/491
- m+ha**: 18/539
- m+ı**: 44/308
- m+ına**: 47/383
- m+ların**: 44/297
- m+larına**: 44/292
- m+lular**: 29/14
- m+sız**: 40/186
- malahaylıx**: melek 37/63, 47/394, 50/471
- malah**: melek; Ar. ملن
- m+ı**: 11/313
- m+ın**: 11/302

malax: melek 29/26

m+lar: 30/37

m+larha: 30/46

m+larnın: 7/184, 27/811

m+tan: 39/131

malhemlâ-: merhem sürmek, üstüne merhem koymak; Ar. **مرهم** ve Kar. +ä-

m-(e)ydir: 57/725

man: ırmık; krş. E.T. *men* 52/561

markav: araba 50/489

maşal: masal, hikaye; Ar. **مثل** 51/531

m+ha: 44/290

maya: bana; *maña* 1/27, 3/75, 5/128, 6/154, 7/179, 7/185, 8/198, 8/202, 8/215, 9/229, 9/235, 9/254, 10/261, 25/759, 26/780, 26/786, 26/804, 27/813, 28/845, 28/854, 25/763, 35/20, 36/34, 36/43, 45/320, 45/331, 46/354, 46/357, 46/359, 46/361, 48/420, 48/425, 50/501

m+de: 4/90

men: ben, 1.tekil kişi adı; *men* 1/6, 3/72, 4/99, 5/126, 7/172, 7/173, 8/200, 9/230, 9/231, 9/245, 9/246, 10/266, 12/347, 26/794, 27/811, 27/829, 27/834, 28/855, 31/56, 31/76, 32/92, 32/100, 35/19, 35/20, 36/36, 37/67, 37/82, 41/205, 42/247, 45/323, 45/328, 46/350, 47/385, 48/417, 48/418, 48/425, 49/468, 49/469, 50/478

m+de: 28/838

m+dä: 10/267

m+dän: 8/203, 8/208, 9/257, 25/760, 25/761, 25/762, 25/772, 25/773, 26/796, 27/817, 32/91, 35/22, 37/89, 46/360

m+ti: 2/41, 2/55, 5/121, 6/166, 7/176, 8/202, 8/212, 8/213, 9/241, 9/258, 10/260, 10/262, 10/264, 11/308, 12/325, 16/477, 25/759, 25/760, 25/763, 25/764, 25/768, 25/774, 25/775, 26/778, 26/783, 26/784, 26/789, 26/790, 26/791, 26/794, 26/798, 26/799, 26/800, 26/804, 26/805, 27/817, 27/818, 27/819, 27/820, 27/824, 28/840, 36/36, 36/38, 36/44, 36/55, 37/69, 37/81, 37/82, 37/84, 37/85, 38/96, 38/97, 38/108, 39/154, 40/179, 41/189, 44/291, 44/306, 45/331, 45/342, 46/347, 46/349, 46/353, 46/355, 46/360, 46/363, 48/419, 60/792

m+i-de: 6/152

m+im: 9/241, 9/242, 9/252, 9/255, 26/779, 29/22, 31/63, 36/33, 45/326, 45/328, 47/392

m+imdä: 9/254

m+min: 1/2

Menäşe: Menasse, Yusuf'un oğlu

m+nin: 55/650

meräslä-: miras kalmak; Ar. ميراث;
+lä-

m-dilär: 40/174

Micri: Mısır

m+dä: 53/584, 53/594

m+dän: 55/658

m+nin: 1/2, 52/547

min: bin; *miñ* 1/8

min-: binmek; *min-*

m-ädür: 16/480

m-sä: 17/503

miskin: fakir, yoksul, sefil, zavallı,
biçare; Ar. مسكين 44/288, 49/460

m+gä: 23/680

m+läriynin: 49/458

m+lärnin: 40/162

m+min: 26/794

m+ni: 2/52, 18/540, 22/670

m+nin: 2/58, 10/269

miy: beyin, dimağ; *miyi*

m+imä: 26/788

mode: 5/132, 27/829, 28/838

Moşe: Musa, Musa peygamber

m+nin: 51/526

muft: boşuna, boş yere 27/832, 31/59,
31/61, 38/101

m+xa: 1/11, 7/195

muna: işte, burada 3/72, 12/346,
13/356, 13/358, 14/414, 25/770,
27/811, 38/117, 41/196, 43/269,

46/353, 46/354, 47/383, 47/404,
48/407, 48/423, 52/555

muncaxla-: boncuklamak, boncukla
süslemek; *monçuk+la-*

m-(e)ydırlar: 47/397

murdar: kirli, pis, mundar; F. مردار
54/623

muşk: misk; Ar. مثنى 41/217

müvüz: köşe, bucak; kulak; krş. E.T.
müyüz

m+läri: 50/480

m+lärin: 50/480

m+ündän: 21/637

naxış: nakış, işleme; Ar. نقش

n+lar: 42/226

namegâ: ? 25/747

namet: mal, var yok, varlık; Ar. نعمت

n+iydân: 6/156, 8/214

Natan: ? 46/346

navi: nebi, peygamber; Ar. نبي 46/346,

49/442

n+ynin: 28/837

navilik(g): nebilik, peygamberlik;

navi-lik

n+i: 51/526

ne: ne; *ne* 1/5, 1/15, 1/24, 4/110,

4/112, 4/114, 5/130, 7/189, 7/190,

8/203, 9/230, 9/235, 9/239, 11/299,

11/303, 11/310, 11/312, 11/317,

11/321, 14/413, 15/434, 16/452,

17/485, 17/486, 17/506, 18/518,

18/525, 19/547, 20/582, 21/622,

21/625, 23/701, 25/745, 27/815,

27/816, 31/80, 33/107, 33/109, 35/8,

35/13, 36/31, 36/53, 39/124, 39/135,

41/198, 41/199, 44/291, 45/332,

47/376, 48/428, 49/446, 51/532,

55/638, 56/663, 57/711

n+dân: 17/498

n+dîr: 39/130

n+ginçe: 10/265

n+ginçü: 10/260, 11/307,

11/312, 11/314, 12/324, 20/581,

26/776, 26/783, 48/410

n+gâ: 14/413, 35/13, 41/198,

41/199, 48/428, 49/446, 55/638,

56/663

neçâ: kaç, ne kadar *ne+çâ* 17/491,

53/581

neçik: nasıl, ne; *neçâ+ök* 4/116, 8/208,

9/244, 10/266, 10/267, 12/339,

12/342, 12/343, 12/346, 12/347,

12/350, 13/354, 13/355, 13/357,

13/358, 13/362, 13/375, 17/501,

17/505, 18/523, 18/530, 19/559,

19/560, 22/663, 25/750, 28/836,

28/838, 32/86, 32/103, 43/273,

43/276, 46/346, 47/403, 48/407,

48/412, 48/436, 53/573

n+tâ: 12/331

nek: niçin, neden, ne diye 11/303,

11/319

nekâs: tembel, avare 49/455

n+tân: 49/461

neme (nemä): hiçbirşey

n+de: 14/412

n+sinä-de: 17/504

neni: ne 13/375, 23/693

nersä: nesne, şey; *ne+ersä* 11/309,

13/376, 18/517, 20/585, 21/643,

23/691, 23/693, 23/695

n+dü: 13/381

n+lär: 24/739

n+lärdän: 21/620

n+ni: 27/835

n+sinä: 11/321

neşer: kartal, kara kuş 15/423

Nil: Nil, Nil nehri

n+lärin: 53/585

nindi: hangi, nasıl, nasıl bir 11/315,
19/550

n+de: 11/309

nişan: nişan, iz; F. نیشان

n+ların: 53/584

niyet: niyet, kasıt; Ar. نیت 8/205,
50/495

n+lär: 10/281

n+läriyni: 45/330

n+siz: 8/205

ofir

o+nin: 42/220

ohota: çok, pek çok, gayet 10/262

ohu-: okumak; *okı-*

o-ymin: 56/678

oxu-: okumak

o-du: 38/94

o-duy: 13/376

o-hey: 12/329

o-hun: 14/384, 17/485,
18/537, 22/676, 24/719, 58/735

o-ma: 12/332, 13/374, 57/722

o-maxların: 60/798

o-maxtan: 13/375

o-rmin: 50/478

o-sa: 35/6

o-sunlar: 59/767

o-tat: 27/810

o-txun: 27/826

o-ymin: 38/120, 39/139,
57/705

o-yuz: 35/27, 39/151, 43/258,
43/259, 58/729, 58/746, 58/748,
58/749, 58/750, 59/764, 59/778,
59/780, 59/782, 59/784, 59/786

oxutuvçu: okutucu, okutan, okutman;

oxu-t-uvçu

o+lar: 16/450

o+sunun: 13/372

oxuvçu: okuyucu, okuyan; *oxu-vçu*
13/372

o+ha: 60/793

o+ynun: 49/457

ok: ok; *ok*

o+ların: 38/115

o+lary: 41/212

ol: o, 3. tekil kişi adı; E.T. *ol, krş.*
T.T. *o* 13/366, 13/367, 41/196,
44/283, 45/321, 58/730, 58/737,
58/738, 58/739, 58/751, 61/6, 61/12,
61/13,

ol: işaret sıfatı; E.T. *ol, krş.* T.T. *o*
1/12, 1/13, 1/15, 1/16, 1/17, 3/77,
3/83, 7/181, 7/184, 7/185, 7/186,
7/187, 7/188, 8/198, 8/199, 8/206,
9/231, 9/235, 9/241, 9/251, 9/252,
9/253, 9/258, 10/268, 10/277, 10/279,
10/280, 10/288, 10/288, 11/291,
11/304, 11/309, 12/328, 12/333,
12/337, 12/338, 12/341, 12/342,
12/343, 12/346, 12/347, 12/349,
12/350, 12/351, 13/352, 13/353,
13/354, 13/355, 13/357, 13/358,
13/359, 13/361, 13/368, 13/370,
13/371, 13/375, 13/378, 13/379,
14/384, 14/386, 14/388, 14/394,
15/422, 18/515, 19/562, 22/661,
25/766, 26/786, 26/790, 26/801,
27/811, 27/822, 27/830, 27/833,
27/834, 28/836, 28/838, 28/845,
28/853, 28/854, 28/855, 35/4, 35/9,
36/40, 36/57, 37/79, 38/123, 39/124,
39/134, 39/135, 39/148, 40/176,
41/213, 42/223, 42/229, 42/245,

43/253, 43/254, 43/259, 43/266,
43/269, 44/287, 44/292, 44/295,
45/319, 46/346, 46/351, 46/370,
46/374, 47/383, 48/409, 49/448,
49/449, 51/513, 51/517, 51/524,
52/549, 53/578, 53/583, 53/596,
54/625, 55/639, 56/676, 56/689,
56/691, 57/708, 57/711, 57/725,
58/733, 58/734, 58/746, 58/750,
58/753, 58/755, 58/756, 59/775,
55/638, 62/42, 62/49

o+de: 32/105

o+dir: 11/308

o+dur: 11/312

olok: 15/424

oltur-: oturmak; *oltur-*

o-duy: 39/142

o-hey: 62/46

o-hun: 21/621

o-huzhun: 8/209

o-ma: 16/461, 18/538

o-mahun: 23/689

o-masa: 35/5

o-salar: 19/547

o-sey: 21/614

o-up: 45/337

o-ur: 62/44

olturuş: oturuş, oturma; *oltur-uş*
4/103

o+un: 9/251

o+unda: 35/5

olturuvçu: oturan; *oltur-uvçu*

o+larv: 44/287, 49/469

o+nu: 17/513

o+su: 39/151

on: on; *on1/1*

on: haklı, adil; çok, bol, bereketli;
8/216, 28/846, 40/175, 41/211,
42/219, 43/277, 48/418, 49/446,
51/513, 53/598, 56/667, 56/669

onar-: onarmak, gelişmek, inkişaf
etmek; *oñ+ar-*

o-adırlar: 47/404

o-ır: 35/8

o-ırsın: 14/387

o-mahumuzu: 10/288

o-max: 10/283, 61/29

o-xın: 1/27

onaruvçu: onaran, geliştiren; *onar-
uvçu* 22/674

onhal-: düzelmek, iyileşmek; *oñal-*

o-ırbız: 33/113

o-mahım: 28/838

o-max: 24/720, 24/731, 28/840

onhalt-: düzeltmek, iyileştirmek;
onhal-t-

o-xeysin: 28/840

o-xın: 37/82

o-ır: 24/718

o-ma: 27/835

o-massin: 37/84

o-ty: 28/836

onhaltuvçu: doktor, hekim; *onhalt-
uvçu* 27/831, 27/832, 57/725

- o+larnın***: 27/831
- or-**: biçmek; *or-*
- o-du***: 33/131
- o-han***: 33/125
- ora-**: biçmek, ekin biçmek; *orga->*
- ora-***
- o-rsın***: 20/607
- orax**: ekin biçme, biçim; *or-gak*
33/119, 33/132
- oraxçı**: orakçı, ekin biçen; *orax+çı*
- o+lar***: 33/124
- oram**: sokak, cadde; Mo. *oram*
- o+da***: 19/566
- organ**: organ, aza, üye; Fr. *organe*
- o+lar***: 59/784
- orman**: orman;
- o+dan***: 56/664
- o+nın***: 45/326
- ornat-**: oturtmak, bindirtmek,
yerleştirmek; *orun+a-t-*
- o-ilhan***: 35/7
- o-mazlar***: 62/47
- o-tı***: 56/667
- o-ty***: 8/209, 40/172, 55/658
- orta**: orta; *orta*
- o+mızdan***: 33/111
- o+sında***: 18/520, 42/234,
42/239, 43/275, 48/434, 49/448,
53/566
- o+sından***: 49/446
- o+(e)yda***: 58/736
- o+(e)ydan***: 10/287
- ortaxlıx**: ortaklık; *orta+k+lık* 20/603
- o+ta***: 20/596
- oruç**: oruç; O.F. *rwç* 3/70, 3/72, 3/73,
3/81, 5/134, 7/183, 8/217, 9/228,
9/229, 9/250
- o+um***: 9/237
- o+umnu***: 3/74
- o+unun***: 3/71
- or(u)n**: yer, mahal, mekan; *orun*
- o+da***: 23/689, 23/708, 48/433,
58/747, 62/44
- o+ha***: 20/606
- o+larda***: 62/45
- o+lari***: 44/298, 49/459
- o+larnın***: 42/237, 50/488
- o+larna***: 18/532, 48/410
- o+larında***: 53/566
- o+lariya***: 27/820
- o+larnı***: 54/615
- o+lu***: 23/690
- o+u***: 50/484, 62/35
- o+un***: 44/305, 49/439, 54/606,
54/615, 55/633
- o+una***: 5/136, 15/422, 33/127,
47/392
- o+unda***: 5/140, 41/194,
42/229, 61/14
- o+undan***: 16/459, 22/648
- o+uydan***: 9/252
- o+uynun***: 49/446
- oşol**: öteki; *uş~ oş ol* 3/74, 3/76,
8/219, 9/255, 12/347, 57/711

ot: ateş, od; *õt* 45/317, 52/557,
54/609, 54/630, 58/754

o+ta: 42/246, 49/439, 56/668

o+tan: 2/46

o+nun: 52/549

otraç: ada; *orta+ç*

o+larnun: 49/451

otuz: otuz; *otuz* 60/795

oyan-: uyanmak; *odug+an-> odgan->*

oygan-

o-di: 54/611

o-hun: 22/675, 38/105, 41/198

o-ıp: 48/414

o-ırmun: 36/36

oyat-: uyandırmak; *odgat-> oygat-*

o-adlar: 29/19

o-mıydır: 53/579

o-xanda: 48/414

o-xın: 9/255, 55/650

oyun: oyun; müzik, musiki; *oyun*

59/767, 59/784

o+larına: 55/642

oyuv: nakış, işleme, motif; *oy-uv*

o+lardan: 42/225

öç: düşmanlık, husumet, hasımlık;
intikam, öç alma; **hōç* > *ōç* 11/319,
20/590, 39/127, 41/190, 55/639,
59/772

ö+üynü: 5/128

ögüz: öküz, boğa; *öküz*

ö+nü: 21/637

ö+ün: 1/24

öksüz: öksüz, yetim; *ög+süz*

ö+nü: 57/717

öktäm: mağrur, gururlu 13/353

ö+lärni: 13/360

ö+ni: 17/481

öktämlik(g): gurur, iftihar 47/397

ö+in: 2/50

ö+ni: 22/672

öktämlän-: gururlanmak, iftihar etmek

ö-sin: 13/355

ökür-: ağlamak, hüngür hüngür
ağlamak; *ōki-r-*

ö-ädirlär: 48/434

öl-: ölmek; *öl-*

ö-ädirlär: 44/296

ö-gänindä: 44/309

ö-gäniydä: 11/297

ö-gäniydän: 12/345

ö-gänlärinä-de: 47/395

ö-günçä: 44/283

ö-mä: 8/206, 11/302, 26/787,

28/842

ö-mägi: 39/137

ö-mägiy: 18/529

ö-mägiydän: 12/325

ö-mägiyni: 24/726

ö-säm: 8/209

ölçä-: ölçmek, tartmak;

ö-ngän: 16/454

ölçäv: ölçü; *ölçä-v* 55/655

ölät: yara, ülser, salgın hastalık; krş.

E.T. ölez

ö+kä: 53/592

ö+ni: 8/220

öltür-: öldürmek; *öl-tür-*

ö-dü: 53/569

ö-mä: 53/573

ö-ünäbiz: 41/197

öltürüvçü: öldürücü, öldüren; *öltür-
üvçü* 27/832

ölü: ölü; *öl-ü*

ö+lärin: 48/414

ö+nü: 18/531

ölüm: ölüm; *öl-üm* 8/209, 11/299,
12/323, 28/839, 28/842, 44/304

ö+dä: 37/86

ö+dän: 11/298, 53/592

ö+nü: 14/411

ö+nün: 11/302, 11/313,
38/115, 39/155

ö+üm: 8/209, 28/839, 28/842

ö+ümnün: 10/260

ö+ün: 28/837

ölümlü: ölümlü; *ölüm+lü* 55/641

ömgäk(g): emek, iş, çalışma; *emge-k*

ö+i: 38/119
ö+ni: 38/117
ö+tir: 48/409
ömür: ömür, yaşam; Ar. **عمر** 61/15
ö+gā: 8/216, 28/846, 39/145, 40/162, 41/198, 44/295, 44/311, 47/380, 48/428, 48/432, 49/445, 49/458, 51/510, 54/630
ömürlük: ebedî; **ömür+lük** 54/612
ömüvçü: emen, emici; **em-igçi> öm-üvçü**
ö+lärnin: 39/126
öngä: başka, diğer, öteki; krş. E.T. **öñi** 62/46, 62/47
örkän: örme, örülme; ip, urgan 54/599
ö+lärin: 35/16
örtä-: yakmak, ütme, tüylerini yakmak; **ört+ä**
ö-di: 52/557, 54/609
ö-r: 45/317
ös-: büyüme, gelişme; Mo. **ās-**
ö-üp: 31/58
östür-: götürmek, kurtarmak, uzaklaştırmak; büyütmek, yetiştirmek;
ös-tür-
ö-gün: 9/259
östürüvçü: kurtaran, uzaklaştıran; yetiştiren, büyüten; **östür-üvçü** 58/730
ötkünç: ödünç, geçici; krş. E.T. **ötek** 24/725

ötmäk(g): ekmek; **etmek** 14/409, 52/555, 55/655
ö+in: 52/562
ö+iyni: 10/287
ö+lär: 11/295
ö+ni: 10/274, 10/278
ö+nin: 10/262
öt: öd, safra
ö+üm: 4/110
öz: kendi, kendisi; dönüşlülük adlı; **öz** 4/116, 6/145, 10/261, 14/412, 15/419, 15/446, 16/452, 16/474, 19/555, 19/576, 20/595, 22/651, 23/702, 23/705, 26/801, 33/117, 41/201, 48/434, 55/637, 61/17
ö+lärin: 47/397, 47/398
ö+ü: 27/833
ö+ümdän: 35/19
ö+ümä: 4/116
ö+ümdän: 35/16
ö+ün: 51/507
ö+ünä: 36/47, 38/115, 44/305
ö+ünün: 39/147
ö+üy: 11/315, 45/334
ö+üya: 1/4, 16/469, 17/491, 19/564, 19/574, 20/589, 21/619
ö+üy-de: 26/790
ö+üynü: 13/361, 22/663, 25/750
ö+üynün: 10/260, 26/776

ö+üyü: 22/673, 24/717,
24/721, 24/729, 25/736, 25/735,
24/738, 44/310, 56/667, 56/670

özäk(g): öz, un, buğday unu; *öz+ä-k*

ö+indün: 58/737

özän: çay, nehir, ırmak; *özken*

ö+gä: 20/605

ö+iydün: 8/215

ö+gä: 55/662

ö+lär: 52/555

ö+lärni: 49/452, 52/551

ö+ni: 49/452

ö+nin: 42/237

özgä: başka; *öz+gä* 1/4, 4/94, 4/114,
32/104

ö+de: 11/321, 60/798

ö+gä: 38/102

ö+lärgä: 44/297

ö+ni: 25/750

ö+nin: 11/321

pak: pak, temiz; F. پاڪ 13/382

rakıya: gök, göksel, semavi

r+sında: 59/779

rast: doğru, adaletli, haklı, adil; F.

راست 7/190, 12/346, 26/799, 28/837,

28/854, 36/43, 36/50, 38/111, 38/113,

39/142, 40/159, 46/370

r+larha: 14/388, 28/845

r+larnı: 57/716

r+larnın: 35/10, 35/11

r+nu: 37/77, 38/110

r+nın: 50/480

r+rax: 13/368

r+sın: 8/199, 46/352

r+tır: 57/695

rastla-: haklı kılmak; *rast+la-*

r-nırmin: 6/161

r-r: 27/822, 47/382

rastlıh: haklılık, doğruluk, hakikat;

rast+lih

r+ıma: 38/108

r+ın: 45/321

r+ına: 38/120

r+ıy: 37/69

r+ıynı: 46/364, 56/684

r+ni: 41/215, 47/378

rastlıx: haklılık, doğruluk, hakikat

7/185, 16/454, 39/148, 41/210

r+ni: 17/487, 22/669

r+tan: 43/277

raşa: günahkar

r+ha: 18/535

r+lardan: 22/658

raxmet: merhamet; Ar. رحمت

r+lär: 8/218

r+läri: 8/219, 9/233, 10/279,
27/813, 56/686, 61/12

r+lärin: 6/150, 51/512

r+läriy: 3/76, 8/223, 9/235,
9/241, 55/634

r+läriyni: 8/219, 9/233, 27/813

r+läriynin: 46/347

r+lärnin: 7/185

raxmetlä-: acımak, merhamet etmek;

raxmet+lä-

r-gin: 26/793

raxmetlävçü: acıyan, merhamet eden;

raxmetlä-vçü 9/247, 10/271, 53/578,
56/685

raxmetli: lütüfkâr, iyilikçi; *raxmet+li*
8/224

resim: emir, buyruk; krş. F. رسم
7/176, 58/752

r+lärimni: 45/332

r+lärin: 58/742

r+lärni: 25/749

ribbi: haham, yahudi papazı

r+ya: 16/451

rusvay: yüz karası, rezalet; F. رسوای

r+lar: 49/444

rusvayla-: hakaret etmek, tahkir
etmek; *rusvay+la-*

r-dırlar: 55/643

r-(e)ydir: 49/455

rusvaylavçu: hakaret eden, aşağılayan;

rusvayla-vçu

r+nun: 41/190

rusvaylı: aşağılık, rezalet; ***rusvay+lı***

r+mun: 9/232

rusvaylıh: aşağılık, rezalet; ***rusvay+lıh***

r+ynı: 49/461

rusvaylıx: aşağılık, rezalet 40/187,
54/629

r+ka: 54/612

r+ların: 55/642

sa: sana; *saña* 5/119, 15/418, 15/438, 16/466, 16/468, 19/552, 20/584, 21/635, 21/639, 21/643, 23/694

sahat: saat; Ar. *ساعت*

s+larında: 9/236

sahın-: hatırlamak, hatırdâ tutmak;
sakı-n-

s! 2/40, 7/176

s-adır: 39/153

s-amin: 51/504, 51/507,
51/514

s-asın: 39/130

s-dın: 53/580

s-dıramın: 42/230

s-hın: 1/12, 2/47, 8/219,
17/512, 25/769, 48/430, 49/455,
49/461, 56/665

s-ır: 16/468, 53/575

s-ma: 1/12

s-madılar: 53/583

s-mahın: 1/10, 17/506, 27/820,
55/634

s-sa: 1/11

sahınç: hafıza, anak, bellek; *sahın-ç*

s+ı: 12/338

s+ımnı: 28/840

s+ın: 56/684

s+ıy: 37/86

s+ları: 39/146

sahınuvçu: hatırlayan; *sahın-uvçu* 1/7

sahış: düşünme, düşünce, tefekkür;
sakı-ş 12/347, 13/367, 13/369, 36/48,
38/117, 41/205, 45/338, 46/359,
47/377, 47/400, 48/409

s+ı: 28/856

s+ları: 52/553

s+ların: 13/378, 41/196

s+larıya: 13/369

s+larıyı: 13/379

sahışla-: düşünmek, tefekkür etmek;
sahş+la-

s! 24/739

s-nabız: 41/197

s-nsın: 9/237

sakla-: saklamak, korumak, muhafaza
etmek; *sak+la-*

s! 2/53, 16/460, 25/749, 25/753

s-hın: 14/401, 15/425, 18/523,
18/533, 24/723, 26/800

s-madılar: 52/545, 54/601

s-nhın: 12/349, 16/457,
19/574, 19/578, 20/589, 20/612,
22/665, 23/696, 23/698

s-nma: 12/351

s-(e)ydir: 57/700, 57/717

saklavçu: karakol; *sakla-vçu* 57/712

s+larha: 1/9

sal-: koymak; *sal-*

s-adır: 58/740

s-ayx: 35/16

s-di: 54/599

s-dıy: 45/334

s-hey: 50/501
s-hın: 8/225, 25/772, 26/791,
26/796, 36/58, 36/59, 51/529, 55/648
s-ıyız: 44/287
saluvçu: salan, koyan, bırakan; *sal-uvçu* 61/8
san: sayı; *san* 58/726, 58/727
san: şan, şeref, namus; Ar. شان 35/28,
58/726, 58/727
s+da: 22/656
s+dır: 35/4, 57/709
sana-: saymak, hesaplamak; *san+a-*
s-dım: 51/506
s-(e)ydir: 58/726
s-yız: 43/280
sandal: sandal, sandal ağacı; Uyg.
çintan> Sans. candana> Ar. صندل
s+lar: 41/217
sandrav: sağır
s+dan: 20/611
sansız: sayısız; *san+sız* 32/88
saray saray; Ar. سراى
s+dan: 4/103
s+ına: 21/633, 42/228
s+lar: 41/217
s+ların: 44/281
s+larında: 43/268
sarxıt-: dökmek, boşaltmak; *sark-ıt-*
s-ırlar: 47/402, 50/477
sarna-: (şarkı) okumak, söylemek;
ağlamak, feryat etmek; *sarna-*

s-dılar: 30/42
s-mahım: 60/789
s-max: 43/253
s-rlar: 29/10, 59/770
s-sın: 46/363
s-sınlar: 37/75
s-(e)y: 30/33
s-(e)ydirler: 56/684, 60/798
s-(e)ydohon: 54/611
s-(e)ymin: 2/37
sarnav: şarkı, ilahi; *sarna-v* 61/11
sartın: ...dolayı, ...yönünden, ...göre
12/343, 12/349, 15/438, 35/27
saruv: emir
s+larımınv: 1/9
s+ların: 52/540
s+larında: 42/240
s+laryda: 8/198
s+larydan: 28/853
s+larynı: 7/192, 7/194
s+unda: 2/43
sat-: satmak; *sat-*
s-ty: 40/186
satınal-: satın almak, almak; *sat-ig+ın*
al-> satın al-
s-hın: 16/449, 21/622, 24/730,
25/735, 24/738
s-ma: 24/739
satuv: satma, satış; *sat-uv* 20/604
s+uyda: 22/669

sav: sağ, sağlam, sıhhatli; *sag* 11/301, 11/306, 11/311, 11/316, 11/321, 12/325, 12/326

s+dırlar: 47/395

savluh: sağlık, sıhhat; *sav+luh*

s+u: 22/664

s+umnu: 9/258

s+un: 9/259

savlux: sağlık, sıhhat 15/438

s+lari: 15/436

s+ta: 10/276

savut: kap, küp

s+ların: 38/115

s+nu: 35/24

saya: sana, 2. tekil kişi adılının yönelme durumu 1/4, 1/18, 7/188, 8/207, 9/243, 9/256, 10/288, 11/299, 11/307, 11/313, 13/362, 13/366, 14/397, 15/434, 16/470, 18/517, 19/550, 22/668, 24/718, 25/757, 25/758, 25/765, 26/801, 26/802, 27/815, 31/62, 31/63, 31/68, 35/22, 36/59, 36/60, 37/74, 37/75, 37/86, 38/96, 39/150, 41/211, 42/227, 45/328, 45/332, 46/351, 46/362, 47/387, 48/408, 49/466, 50/493, 55/644, 56/678, 56/687, 56/692, 61/22, 62/51, 62/52

s+de: 15/432, 34/145

sayla-: çıkmak, sıyrılmak, kurtulmak; tercih etmek, üstün tutmak

s! 14/411, 16/464

s-dr: 54/614, 54/617

s-hın: 13/379, 16/461, 21/619, 22/669

s-madı: 54/613

s-mahın: 18/545

s-nmişlarım: 62/48

s-r: 43/256

Sedom: 20/594

segiz: sekiz; *sēkiz* 37/79

selvi: servi, selvi ağacı; F. سرو

s+lär: 55/661, 58/755

semizlik: semizlik, şişmanlık, dolgunluk; *semiz+lik*

s+lärin: 53/569

s+lärindän: 10/288

sen: sen, 2. tekil kişi adı; *sen* 1/13, 3/86, 3/87, 5/122, 8/199, 8/226, 8/227, 9/234, 9/243, 9/244, 9/246, 9/249, 10/270, 10/271, 10/272, 12/344, 12/345, 13/357, 13/361, 13/367, 13/368, 13/370, 14/396, 17/486, 20/582, 24/729, 27/832, 28/836, 28/847, 28/854, 31/59, 31/61, 34/139, 35/20, 36/33, 36/54, 37/62, 37/77, 37/84, 40/172, 40/176, 45/334, 46/352, 48/423, 49/449, 49/451, 49/452, 49/454, 50/486, 50/490, 51/517, 56/692

s+dä: 21/626, 24/716, 26/777, 45/323

s+den: 13/365

s+dân: 4/94, 4/96, 7/191,
13/368, 20/587, 20/590, 31/57,
48/424, 56/671

s+dündür: 2/59

s+i: 1/2, 7/189, 11/305,
13/373, 16/457, 20/598, 21/620,
35/21, 38/106, 41/192, 41/208,
41/215, 41/218, 44/310, 45/324,
45/331, 45/339, 47/380, 47/381,
51/519, 55/631, 55/643, 58/737,
62/50, 62/51

s+in: 1/2, 1/6, 8/201, 8/207,
9/233, 11/313, 11/320, 13/357,
13/370, 25/769, 27/813, 27/824,
27/829, 27/830, 27/834, 28/839,
28/841, 28/844, 28/857, 31/80, 36/40,
37/76, 39/124, 39/135, 39/139,
40/177, 40/181, 41/197, 41/210,
41/212, 41/214, 42/223, 43/276,
45/323, 45/338, 47/387, 49/466,
50/489, 51/516, 56/676, 56/677,
56/678, 56/690, 57/719, 60/790

s+indir: 7/185, 49/453

s+sin: 3/77, 26/779

sıla-: düzeltmek, hazırlamak

s! 16/474

siltav: vaka, hadise, olay; sebep,
neden; E. T. *tiltag* > Mo. *şiltag* 7/189

sımarla-: itimat etmek, itimat
göstermek;

s-di: 52/560

s-diy: 38/105

s-hın: 40/176

s-namun: 3/73

s-(e)ymun: 27/824

sına-: sinamak, denemek, tecrübe
etmek; *sına-*

s-dılar: 52/553, 53/582, 54/601

s-dım: 5/120

sınav: sınav, sinama, deneme, tecrübe;
sına-v

s+larında: 10/263

sınavçu: sınavan, deneyen; *sına-vçu*
38/110

sıncır: zincir; F. زنجير

s+lar: 59/773

sındır-: kırmak, parçalamak, yıkmak;
sı-n-dır-

s-adır: 42/245, 56/664

s-di: 43/272, 50/485

s-diy: 36/39, 49/449

s-hın: 2/50

s-ır: 35/18, 43/255

s-ırsın: 35/24

sınıx: kırık; *sin-ık* > *sin-ıx* 19/569,
46/367, 57/725, 61/17

s+larha: 3/89

sınıx-: kırılmak, arçalanmak; *sin-uk-*
sin-ıx-

s-kan: 4/98, 46/367

sınıxlıx: kırıklık; *sınıx+lıx* 10/269

sınıxtır-: kırdırmak, parçalamak;

sınıx-tır-

- s-hın:** 23/687
- s-ir:** 47/380
- s-ma:** 5/131, 12/331
- sır:** sır, giz; Ar. سر 15/446, 19/550
- s+ın:** 18/519, 24/738, 29/25, 61/30
- s+ına:** 18/526
- s+ıy:** 20/580
- s+ıynu:** 15/446, 16/458
- s+lar:** 32/91
- sırlaş-:** bölünmek, parçalanmak, tevzi edilmek; *sır+laş-*
- s-adırlar:** 35/14
- sıy:** şeref, namus, haysiyet 13/356, 13/357, 39/131, 48/419, 59/770
- s+ba:** 29/2
- s+dır:** 20/601, 59/775
- s+r:** 13/358
- s+ım:** 36/33
- s+ımnı:** 36/45, 38/103
- s+ın:** 42/233, 56/688
- s+ıy:** 27/821, 41/209
- s+lar:** 45/342
- sıy-:** sığmak
- s-mıydır:** 17/493
- sıyın-:** tutunmak, sığınmak; *sıg-ın-*
- s-adırlar:** 8/214
- sıyınç:** sığınak, sığınacak yer; *sıym-ç* 42/233
- sıyıt:** inilti, inleyiş; feryat, figan; krş. E.T. *sıgta-* 11/297
- s+ımıznı:** 8/226
- sıyla-:** saymak, saygı göstermek, hürmet etmek; *sıy+la-*
- s!** 19/560, 19/563
- s-hın:** 1/17, 21/631, 26/799
- s-ma:** 13/366
- s-nadır:** 17/483
- s-nırsın:** 14/387, 22/659
- s-sey:** 45/331
- s-(e)ydırlar:** 17/508
- sıylavçu:** saygı gösteren, hürmet eden, saygılı, hürmetli; *sıyla-vçu* 19/557
- sıylı:** sayın, saygıdeğer; *sıy+lı* 8/209, 9/258, 12/346, 13/361, 24/713, 32/94, 42/225, 55/636, 56/682, 56/689, 59/773, 59/788
- s+rax:** 18/542
- sız-:** yazmak, çizmek; *çiz-*
- s-max:** 5/137
- sızlıç:** kalem; *sız-hıç*
- s+:** 41/206
- sızlav:** hastalık, illet, maraz; *sızla-v*
- s+dan:** 33/113
- s+ım:** 51/502
- sızlavlu:** hastalıklı, zayıf, mariz, cılız; *sızlav+lu* 40/165
- sibba:** boyun borcu, kismet, alın yazısı
- s+sından:** 26/791
- sibir-:** temizlemek, boyamak, fırçalamak; *sipiür-*
- s-ir:** 47/380
- silk-:** silmek; *silk-*

s-mäk: 41/188
sirkälän-: ekşirmek, pelte gibi olmak;
F. سرکه; Kar. +län-
s-ädür: 48/416
siz: 2. çoğul kişi adılı; *siz* 33/122
s+gü: 29/9, 32/98
sohum: kesme, kesilme, boğazlama;
katliam, kıyım; *sok-um*
s+ha: 41/197
sokur: kör, körü körüne
s+larnın: 57/715
sondra: sonra, daha sonra, biraz sonra;
krş. E.T. *soñ* 48/419
s-hr: 44/282, 52/533, 52/537
sonhu: son, sondaki, sonuncu; *son+hu*
s+lari: 33/107
s+lariında: 44/302
s+larnı: 48/410
s+nun: 23/696
s+yda: 11/299
sor-: sormak; *sor-*
s-hanında: 11/317
s-ma: 21/615
sortun: sonra, üzerine 12/345, 48/414
soruvçu: soran; *sor-uvçu*
s+ha: 16/471
sökän: sonra, ardından 11/298
sön-: sönmek, solmak; *sön-*
s-mädi: 11/312
sörçäk: hikaye, masal;
s+kä: 40/187

söskän-: korkmak, ürkmek;
s-dim: 51/505
s-mädilär: 53/596
s-mügiy: 21/636
s-mäk: 13/371
söz: kelime, söz, sözcük; *söz* 12/330,
19/575, 21/615, 28/849, 37/71, 41/210
s+gü: 16/465
s+lär: 7/192, 7/195, 23/699,
44/289, 53/576
s+lärdän: 20/589
s+läri: 1/1, 60/797
s+lärimni: 10/266, 45/334
s+lärimnin: 14/393
s+lärin: 9/252, 23/700, 58/742
s+lärinä: 14/406
s+läriy: 13/363, 13/369,
13/371, 13/382
s+läriyni: 12/336
s+lärni: 18/522, 47/379
s+nü: 13/379, 41/205, 51/510
s+nün: 25/753
s+ü: 3/85, 10/268, 55/636,
58/738
s+ün: 11/320, 12/323, 13/359,
19/572, 58/741, 58/754
s+ünä: 23/701
s+üy: 1/26
s+üyä: 60/791
sözlä-: söylemek, konuşmak,
bahsetmek; *söz+lä-*
s! 17/505

<i>s-di</i> : 45/314	<i>s-mahın</i> : 1/23, 18/539, 22/650,
<i>s-dilər</i> : 52/554	22/674
<i>s-dim</i> : 7/192, 7/194, 28/849	<i>sun-</i> : zannetmek, sanmaq;
<i>s-günimdän</i> : 9/244	<i>s-adır</i> : 6/150
<i>s-güniydä</i> : 13/365	<i>s-hun</i> : 46/361
<i>s-güniydä</i> : 46/352	supelka : kaval
<i>s-mä</i> : 12/336, 19/575	<i>s+lar</i> : 36/57
<i>s-mägin</i> : 15/441	suv : su; <i>sub</i> 32/87, 47/402
<i>s-mäktän</i> : 47/378	<i>s+dan</i> : 2/46
<i>s-mäyiz</i> : 50/473	<i>s+lar</i> : 29/27, 35/7, 49/449,
<i>s-rlär</i> : 9/245	51/519, 52/551, 58/750
<i>s-sä</i> : 23/701	<i>s+larda</i> : 1/5, 51/525, 52/555
<i>s-sey</i> : 24/713, 24/714	<i>s+lary</i> : 42/236
<i>s-sin</i> : 57/701	<i>s+laryn</i> : 53/585
<i>s-yalmyimin</i> : 51/505	<i>s+laryda</i> : 31/80
<i>s-ydirlär</i> : 56/688	<i>s+larynı</i> : 10/287
<i>s-yim</i> : 45/322, 51/531	<i>s+larynın</i> : 31/77
<i>s-(e)ydır</i> : 44/289	<i>s+larynı</i> : 51/521, 52/551,
<i>s-(e)ydirlär</i> : 35/13, 37/72,	58/741
47/400, 56/684	<i>s+nu</i> : 49/452, 52/548, 54/627
<i>s-(e)ymin</i> : 51/504, 51/507,	suvux : soğuk; <i>sogık</i>
51/515, 56/682	<i>s+ta</i> : 15/418
<i>s-(e)ysin</i> : 45/337	suvuxluh : soğukluk; <i>sogık+lık</i>
sözlävçü : söyleyen, konuşan; <i>sözlä-vçü</i>	<i>s+un</i> : 58/740
18/522	süngü : süngü, mızrak; <i>süñü</i>
<i>s+lärni</i> : 37/65	<i>s+nü</i> : 42/246
<i>s+lärnin</i> : 13/359	sür- : sürüklemek, çekmek; <i>sür-</i>
suklan- : beğenmek, hoşuna gitmek;	<i>s-dü</i> : 54/599
krş. E.T. <i>suk+lan-</i>	<i>s-düy</i> : 55/658
<i>s-diy</i> : 11/321	sürt- : ovmak, ovuşturmak; <i>sürt-</i>
<i>s-hun</i> : 20/600	<i>s-är</i> : 47/381
<i>s-ma</i> : 11/310	

şirinlik: şirinlik, tatlılık; *şirin+lik*
10/264, 10/265, 10/284, 26/780,
41/207

ş+bä: 6/153

şoşannim: 41/203, 55/647

şükür: memnunluk, minnet Ar. **شكر**

10/285, 37/86, 38/120, 39/138,
40/181, 42/230, 47/387, 49/466,
50/493, 55/644, 56/687

şükürlük: minnet, minnettarlık,
şükran; *şükür+lük* 45/330, 45/342,
58/729, 61/26

s-kün: 6/159, 27/816, 39/143,
46/348, 46/358

s-tü: 41/215

s-ülmüşünä: 35/15

s-ülürlär: 33/111

sürün-: sürüklenmek, sürünmek;

s-dürmägin: 1/27

s-üdohoç: 11/320

s-ürlär: 39/141

sürünçäk: engel, mani, güçlük

s+lär: 11/315

s+tän: 23/698

süt: süt 30/36

süv-: sevmek; sew-

s! 15/439, 31/65, 31/67

s-dü: 43/256, 54/614

s-düy: 40/175, 41/215, 46/354,
47/378, 47/379

s-üdir: 58/734, 59/769, 57/715

s-äsin: 11/304

s-gün: 4/106, 18/538, 22/663

s-mä: 17/510, 31/64, 51/509

s-mägin: 11/309, 18/544,
18/546, 22/672, 23/707

s-miydir: 58/733

s-sey: 18/521

s-sü: 16/457

s-ülmä: 44/302

süväk: kemik; süñük

s+larim: 37/83

s+lärin: 46/357

süvär: sevgi, aşk, sevda; *süv-är*
18/519, 27/821, 29/8, 31/56

s+iy: 19/579

s+lär: 19/547, 19/567, 29/10

süvärlik(g): sevgi, aşk, sevda;
süvär+lik 19/573

s+bä: 3/75, 19/548

s+i: 18/525, 34/150

s+im: 31/62

s+in: 15/440

s+iyni: 18/524, 18/534

s+lärnin: 41/204

s+nin: 30/33

s+tän: 6/157

süvärsiz: sevgisiz, sevilmeyen;
süvär+siz 36/45

süvüvçü: seven, âşık; *süv-üvçü*

s+lär: 37/76

s+lärgä: 9/258

s+lärinä: 1/8

s+lärin: 57/700

şabbat: Cumartesi 1/12, 1/13, 1/16

şahar: şehir, kasaba; F. شهر

ş+v: 43/266

ş+ın: 42/237

ş+ında: 43/265, 43/273

ş+larnı: 39/145

şahıs: şahıs, kişi; Ar. شخص 8/205

şahıssız: kişiliksiz; şahs+sız 8/205

şalem:

ş+dä: 50/484

şarap: şarap, mey; Ar. شراب 50/476

ş+tan: 54/611

şarayat: kanun, yasa; Ar. شریعت

52/535, 55/647

ş+ların: 54/601

şarbet: şerbet, üzüm suyu; Ar. شربت

10/289

ş+läri: 36/53

şatır: şen, neşeli, şen şakrak; Ar.

شاطر 61/27

şatırlan-: sevinmek, hoşnut olmak,

memnun olmak; şatır+lan-

ş-ır: 59/770

Şaul: Şaul, Yakup'un torunu ve Edom

ülkesinin kralı

ş+ha: 46/374

ş+nun: 38/94

şert: şart, koşul; Ar. شرط 15/420

ş+i: 27/823

ş+imni: 45/320, 45/332

ş+in: 2/47, 52/545

ş+inü: 53/577

ş+iyä: 41/192

ş+iyni: 2/40

ş+kä: 49/459

Şevaha: 46/346

şevahat: şefahat, merhamet, koruma;

Ar. شفاعت 1/8, 9/234, 17/511,

19/561

ş+v: 47/376, 51/510

ş+ına: 47/385, 58/734

ş+ıy: 2/38, 37/85, 41/201

ş+ıya: 25/767, 25/768, 26/778,

26/795, 27/818, 43/275, 46/347

ş+ıynı: 5/126, 36/61

ş+ıynın: 37/67

ş+lar: 7/186

ş+lari: 10/279

şevahatlı: lütufkâr, iyilikçi, kerim;

şevahat+lı 5/122, 8/224, 56/685

ş+dır: 57/695

şilo: Şilo, Kenan diyarında bir yer

ş+da: 54/606

şıra: şarkı, ilahi 38/94, 42/232, 43/264,

49/465, 50/482, 58/729, 59/764

ş+sı: 41/204

şıytan: şeytan; Ar. شيطان 16/466

şirin: şirin, tatlı, okşayıcı; F. شیرین

3/75, 29/1, 29/2, 62/51

taber-: (dışarı) atmak

t-âdir: 35/9

t-gin: 37/74

tabul-: bulunmak, kalmak, ikamet etmek; *tap-ul-*

t-adır: 42/233

t-handır: 13/359

tabulux: minnet, minnettârlık, şükran;

tap-uğ+luk > *tabulux* 60/798

tabuştır-: anlamak, aklına getirmek, sezmek; *tap-ış-tur-*

t-mahımnı: 44/290

t-maxlarnı: 51/531

tabuvçu: bulan, icat eden, mucit; *tap-ıgçı* > *tab-uvçu*

t-lar: 10/284

tacla-: taç giydirmek; Ar. ج ل ا ve Kar.

+la-

t-diy: 39/131

t-(e)ysin: 37/77

taf: davul, tef 59/767, 59/784

tax-: tartmak, tartıya çekmek

t-tı: 43/260

t-tıy: 8/209, 41/214

taxkala-: asmak

t-dlar: 30/37

taxt: taht; F. تخت

t+xa: 39/142

t+ın: 39/147

tala-: yağma etmek, talan etmek, soymak; Mo. *tala-*

t-dım: 28/849

talaş: münakaşa, tartışma; gürültü, patırtı; *tala-ş*

t+ımnı: 3/67, 26/798

t+ıynı: 49/461

t+tan: 21/629

talaş-: ağız kavgası yapmak, tartışmak, çekişmek; *tala-ş-*

t-maxtan: 20/612

t-xın: 26/798, 49/461

t-salar: 22/661

talaşuvçu: düşman, hasım; *talaş-uvçu*

t+y: 23/709

talav: yağma, çapul, talan; *tala-v*

t+nı: 8/220

talçı-: yormak, yorulmak;

t-mahr: 5/141

tamah: boğaz, damak; *tamgak*

t+ımnı: 5/139

tamax: boğaz, damak

t-ları: 37/72

t-larında: 59/771

tamaşa: mucize; seyir, manzara; F.

تماشا 30/39, 43/270, 51/514, 51/515,

52/546, 53/571

tamaşalix: mucize; seyirlik;

temaşa+lix 51/517, 52/547

t-ların: 52/534

t+nı: 16/478

tamur: damar, kan damarı; kök; *tāmar*

t-ların: 55/660

tamurlat-: kökleştirmek,
sağlamlaştırmak; *tamur+lat-*

t-ty: 55/660

tan: tan vakti, sabah vakti, sabah; *tañ*
2/43, 15/432, 15/434, 19/562, 36/60,
42/239, 44/304

tan-: aldatmak, yanıltmak; krş. E.T.
tan-

t-dılar: 37/74

t-dım: 7/191, 7/194, 8/204,
9/230, 9/239, 27/815, 28/844, 28/849,
28/851, 28/852

t-ma: 7/189, 12/324, 52/552

t-mahıma: 9/241

t-mahın: 18/545

tana: dana, düve; 45/325

t-lar: 46/371

tana: bilen; F. *تانی*

t-dır: 13/353

tana-: dalkavukluk etmek,
pohpohlamak;

t-rmun: 48/407

tandahı: yarınki; *tan+ daki* 3/73

tanı-: bilmek, haberi olmak, tanımak;
tanı-

t-dılar: 54/601, 54/602

t-dım: 29/25

tanıx: şahit, tanık; *tanuk* 21/622,
45/322

t-lar: 21/619

tanıxlıx: tanıklık, şahitlik; *tanıx+lıx*
1/22

tanıh(ı)sız: şahitsiz, tanıksız; *tanıh+sız*
4/115, 15/444

tanıt-: tanıtmak, bildirmek, haberdar
etmek; *tanı-t-*

t-xın: 4/105

tanmax: kabahat, suç, günah; *tan-max*
46/350

t+ba: 5/118

t+ larım: 7/190

t-larıma: 27/815, 28/843

t+nu: 18/545, 27/814

tanuvçu: boyun eğmez, itaatsiz; *tan-
uvçu* 23/704, 38/113, 40/159, 52/541

t+ha: 45/332

t-lar: 35/9, 35/10, 40/161,
47/404

t-larha: 50/471

t-larxa: 46/362

t-ları: 50/477

t-larını: 57/700

t-larının: 35/4, 35/11, 36/39,
38/110, 47/394, 48/415, 50/480,
57/717

t+nu: 39/143

t+nun: 37/71, 49/457

tap(b)-: bulmak, keşfetmek; *tap-*

t-almadılar: 50/487

t-ar: 31/81

t-arsın: 16/472, 25/732

t-ayım: 10/265

- t-ma*: 26/781
- t-mahey*: 17/486
- t-xeymun*: 10/264
- t-xeysin*: 19/564
- tar**: dar, geniş olmayan; *tār* 4/91, 9/247, 23/689, 25/758, 25/759, 28/852, 36/31, 36/43, 38/100, 38/104, 39/127, 39/149, 40/180, 42/233, 45/331, 48/434, 49/444, 49/462, 51/502, 53/583, 54/607, 54/612
- tarazuy**: terazi; F. **ترازو** 16/454
- tarlav**: sürülmüş tarla, sürülmüş toprak;
- tart-ğ+la-ğ*
- t+nin*: 39/133, 45/327, 56/664
- tarlıx**: bela, felaket; *tar+lıx* 53/590
- t+tadır*: 9/230
- t+tan*: 2/55, 3/64, 12/333, 25/763
- Tarşışın**: ? 43/272
- tart-**: çekmek; tartmak; *tart-*
- t-mahı*: 59/782
- tartıl-**: çekilmek, tartılmak; *tart-ıl-*
- t-at*: 29/28
- tartuvçu**: tartıcı, tartan; *tart-uvçu*
- t+lar*: 52/543
- tas**: kırma, imha etme, yok etme, öldürme 11/321, 35/11, 35/27, 37/65, 39/141, 39/143, 39/145, 40/162, 40/172, 44/296, 48/412, 48/423, 56/668, 57/700, 57/708
- taş**: taş; *tāş*
- t+lar*: 30/43
- taş-**: taşmak, dökülmek, akmak; *tāş-*
- t-tılar*: 52/555
- taşxet**: ? 49/465
- taşıl-**: dökülmek, akmak, taşmak; *tāş-ıl-*
- t-dı*: 33/126
- taşla-**: atmak, fırlatmak, göndermek, taş atmak; *taş+la-*
- t-mahın*: 27/817, 46/360
- t-dı*: 54/606
- t-mahey*: 60/802
- tatlı**: tatlı, lezzetli, hoş; *tāt+lı* 14/410, 15/430, 20/582, 20/584
- t+de*: 17/493
- tatuv**: tat, tadım; *tat-uv*
- t+lu*: 5/136
- tav**: dağ; *tag*
- t+ha*: 53/598
- t+r*: 43/266, 43/278
- t+ım*: 35/19
- t+ın*: 48/430, 54/614
- t+ında*: 43/265
- t+ından*: 36/34
- t+ıya*: 27/820
- t+lar*: 42/234, 42/236, 50/474, 55/661
- t+larda*: 45/326, 58/731, 58/755
- t+larından*: 50/486
- t+larnın*: 45/327
- tavul**: fırtına, bora, tufan, kasırga

t+da: 51/523
tavullan-: kabarmak, kudurmak, azmak, köpürmek; *tavul+lan-*
t-ır: 45/317
tavullu: fırtınalı, taşkın; *tavul+lu* 58/754
tavus-: kırmak, imha etmek, öldürmek, yok etmek, bitirmek, tüketmek
t-xun: 49/447
t-tu: 53/572, 55/633
tavusul-: kırılmak, imha edilmek, öldürülmek, yok edilmek, bitirilmek
t-adır: 26/788, 48/421
tay-: sallanmak, sarsılmak, yalpalamak;
tay-
t-a: 47/392
t-handa: 42/234
t-mastır: 42/239
taya-: dayamak; *taya-*
t-rlar: 42/241
tayah: değnek, sopa, baston; *taya-h*
t+i: 41/214
tayax: değnek, sopa, baston 35/24
tegä: teke, erkek, keçi;
t+lär: 45/325
t+lärnin: 45/329
tegänäk: deve dikeni 56/668
tek: ancak, yalnız, tek; krş. E.T. *teg* 5/129, 11/314, 12/324, 31/78, 44/306, 47/391, 47/405, 48/411, 50/477
teli: deli, ahmak, akılsız, sersem; *tēlü* 10/266, 44/296

t+de: 17/483
t+dän: 20/611
t+gä: 14/404
t+lärnin: 12/341
t+rükmin: 10/266
telilik: delilik, akılsızlık, ahmaklık, aptallık; *teli+lik*
t+ni: 16/477
t+tir: 44/302
telir-: delirmek, bunamak; *teli+r-*
t-dilär: 50/487
telmär-: ummak, ümit etmek, beklemek; *telmir-*
t-ädirlär: 56/692
t-ädohonlarnı: 61/10
t-ämin: 2/35, 25/757
t-gin: 14/396
t-tkin: 14/406
temaşa: seyir; mucize; F. تماشا 39/138, 39/151, 49/467, 56/682
temir: demir; *temir* 32/101, 35/24, 59/773
ten: ten, cisim, madde, insan, adam; F. تن 36/32, 43/261, 53/580, 57/701
t+dir: 13/360
t+gä: 56/694
t+im: 26/787, 26/788, 48/421
t+imnin: 26/782, 26/785, 26/800
t+imä: 5/137
t+iydän: 12/341

<i>t+nin</i> : 2/59, 3/83, 27/830,	38/108, 38/111, 38/112, 38/113,
27/831, 56/692	39/124, 39/135, 39/140, 39/147,
tenäs- : bir olmak, bir saymak; <i>teñeş-</i>	39/149, 39/150, 39/154, 40/159,
<i>t-ädir</i> : 44/300	40/164, 40/165, 40/176, 40/181,
<i>t-ädir</i> : 44/312	41/196, 41/198, 41/208, 41/214,
<i>t-tilär</i> : 30/45	41/215, 42/233, 42/239, 42/242,
<i>t-tirädir</i> : 38/103	42/247, 42/249, 43/254, 43/257,
tengiz : deniz; <i>teñiz</i> 31/75, 31/76,	43/259, 43/260, 43/265, 43/268,
32/84, 53/597	43/273, 43/274, 43/275, 43/276,
<i>t+bä</i> : 32/100	43/279, 44/283, 44/306, 45/314,
<i>t+dä</i> : 51/525	45/316, 45/321, 45/332, 46/365,
<i>t+gä</i> : 19/577, 20/588, 55/662	46/367, 47/380, 47/391, 47/403,
<i>t+lärnin</i> : 39/134, 42/235,	48/414, 48/421, 48/428, 49/444,
52/564	49/448, 49/461, 49/466, 50/475,
<i>t+ni</i> : 1/15, 49/449, 52/548,	50/483, 50/486, 50/492, 51/509,
57/711	51/512, 51/516, 51/517, 51/519,
<i>t+nin</i> : 39/134	52/554, 52/557, 53/575, 53/578,
tenri : Tanrı, ilah, Allah; <i>teñri</i> 1/7,	54/605, 54/611, 54/623, 54/630,
1/10, 1/15, 1/16, 3/78, 3/80, 5/122,	55/643, 55/652, 56/680, 56/685,
7/185, 8/227, 9/234, 9/244, 9/249,	56/686, 56/691, 57/695, 57/696,
9/251, 10/279, 10/287, 10/288,	57/700, 57/713, 57/715, 57/717,
11/293, 11/294, 12/347, 13/354,	57/719, 57/724, 58/728, 58/734,
13/356, 13/361, 14/396, 18/538,	59/769, 60/790, 60/801, 62/42, 62/50,
20/609, 25/757, 25/763, 25/772,	62/51, 62/52, 62/54
26/779, 26/795, 26/799, 26/801,	<i>t+dän</i> : 12/349, 14/394, 14/414,
26/804, 26/805, 26/807, 27/825,	18/541, 19/558, 20/608, 21/618,
27/832, 27/834, 28/847, 28/854,	21/643, 25/754
28/857, 32/95, 35/11, 35/17, 36/31,	<i>t+dür</i> : 10/272
36/33, 36/36, 36/38, 36/47, 36/52,	<i>t+gä</i> : 2/30, 2/33, 2/36, 2/39,
36/54, 36/58, 36/60, 37/62, 37/66,	2/42, 2/45, 2/48, 2/51, 2/54, 2/57,
37/69, 37/73, 37/77, 37/81, 37/82,	2/60, 3/63, 3/66, 7/190, 16/470,
37/84, 37/85, 37/89, 37/90, 38/104,	21/640, 23/688, 25/748, 35/14, 35/26,

36/34, 36/49, 36/50, 38/94, 38/120,
39/138, 39/151, 40/160, 41/195,
43/253, 43/258, 44/293, 45/330,
47/383, 48/425, 50/496, 50/500,
52/539, 52/542, 52/552, 52/559,
53/574, 54/601, 57/704, 57/705,
57/710, 57/720, 57/722, 58/729,
58/735, 58/744, 58/746, 58/753,
59/762, 59/764, 59/776, 59/778,
59/788, 60/797, 61/26, 62/53

t+lär: 1/4

t+läri: 55/638

t+m: 2/40, 2/41, 2/61, 3/64,
3/67, 3/74, 3/82, 8/199, 8/201, 8/207,
8/211, 8/218, 9/246, 25/768, 25/769,
26/778, 26/779, 26/789, 26/792,
26/800, 27/820, 27/829, 36/38, 36/43,
36/59, 38/96, 38/99, 40/170, 46/347,
46/359, 46/363, 56/676

t+mdä: 26/796

t+mä: 57/705

t+miz: 8/224, 10/275, 27/823,
44/283, 45/317, 61/4

t+mizgä: 57/722, 58/729

t+miznin: 43/265, 41/195,
43/273

t+ni: 22/664, 38/113, 40/161,
45/340, 49/455, 51/502, 51/504,
52/553, 53/582, 58/746, 59/778

t+nin: 1/1, 10/284, 10/288,
11/308, 11/317, 12/322, 12/329,
12/331, 12/351, 13/353, 13/360,

13/379, 13/383, 14/386, 15/436,
22/666, 23/686, 35/6, 35/20, 38/120,
38/121, 42/237, 42/238, 42/239,
42/244, 45/343, 46/367, 47/376,
47/385, 47/386, 48/410, 49/441,
50/476, 51/513, 51/514, 52/534,
52/539, 52/545, 53/569, 57/701,
58/751, 59/759, 59/771, 60/799, 62/34

t+nindir: 13/356, 36/40

t+si: 3/74, 3/82, 7/184, 8/201,
8/207, 8/211, 10/275, 26/777, 27/811,
27/829, 27/830, 42/242, 42/249,
50/489, 55/649, 55/653, 55/657,
56/665, 56/672, 57/709, 61/4

t+sin: 53/582

t+sinä: 50/478, 57/710

t+sinin: 43/261

t+y: 1/2, 1/6, 1/18, 41/215,
45/323, 57/719

t+yä: 1/13, 58/735

t+yigä: 50/495

t+ynin: 1/10

tenrilik(g): Tanrılık, ilahlık; *tenri+lik*

t+iyi: 5/120

tenşilik(g): düzlük, pürüzsüzlük

t+iy: 6/149

tentäk: aptal, ahmak 44/296, 48/417

teptär: teptär etmek: ayakları altında
ezmek, çiğnemek 40/177, 40/184

teptärlük: çiğneme, ayakları altında
ezme, kirlenme

t+kä: 16/456

teräk: ağaç, tahta;

t+lär: 30/35

terän: derin; *teriñ* 31/77, 38/118

t+gä: 19/578

tergä-: öğrenmek, öğrenim yapmak,
tahsil yapmak

t! 24/712

t-ydir: 41/196

t-ysin: 3/86

t-gin: 21/627

tergäv: hesap 56/680

ters: ters, karşı, karşıdaki; *ters* 18/544,
23/697

terslik: söz dinlememe, itaatsizlik;
ters+lik

t+lärdän: 4/109

t+ni: 18/544

teşuva: dönme, dönüş, döndürülme;
yönetme 9/255, 13/377

teyz: tez, çevik, atik, hızlı; F. تيز
15/424, 16/466, 16/468, 17/489,
20/590, 20/598, 23/694, 24/725,
41/206

t+çä: 11/291, 16/476, 26/804,
55/634, 58/738

t+dän: 19/562

tımbıl: paskalya çöreği

t+larnın: 10/277

tınç: dinç, sağlam, dingin; *tin-ç*
16/470, 18/529, 21/620, 36/54,
44/300, 47/404, 62/45

tınçal-: dinlenmek, istirahat etmek;
tinç+al-

t-di: 1/15, 50/491

tınçlıh: rahat, sükunet, huzur; *tinç+lıh*
28/836

t+ın: 47/394

tınçlıx: rahat, sükunet, huzur 10/268,
16/460, 36/54, 62/36

t+larda: 62/45

t+ta: 10/277, 17/494

tınçsızlıx: telaş, endişe, heyecan,
galeyan; *tinç+sız+lıx*

t+ta: 17/493

tınla-: dinlemek; *tıñla-*

t! 11/308, 12/323, 12/325,
12/332, 16/477

t-heylar: 12/332

t-hım: 45/322

t-hın: 8/218, 12/335, 14/392,
42/221

t-ma: 11/299, 23/700

t-maşıhım: 7/191

t-yız: 44/287

tıyıl-: azalmak, dinmek; *tıdı-*

t-dım: 45/338

t-hın: 18/518

t-ıp: 36/49

t-mas: 45/317

tıyuv: akit, sözleşme, söz

t+nu: 45/334

t+un: 12/335

tigim: kısım, parça, pay; dilim

- t+de:** 17/494
t+lärni: 58/740
- til:** dil; *til, til*
t+im: 41/205, 46/363
t+iy: 47/377
t+iyni: 20/595, 45/336
t+läri: 37/72, 47/401, 53/576
t+ni: 47/379
- tilli:** dili olan, dilli, konuşan; *til+li*
t+dän: 15/444
- tilsiz:** dilsiz; *til+siz* 20/596, 23/709
- tint-:** yoklamak, kontrol etmek
t-üdir: 51/507
t-kin: 13/375, 13/376
- tiri:** diri, canlı, sağ; *tirig* 10/275, 11/297, 11/302, 26/778, 26/799, 26/802, 32/93, 44/295, 44/310, 56/671, 57/705
t+nin: 27/830
- tirgizüvçü:** dirilten, hayat veren; *tir-güz-igçi* > *tirgizüvçü* 27/832
- tiril-:** dirilmek, canlanmak; *tiri-l-*
t-gin: 22/647, 23/690
t-mägin: 20/605
t-müstir: 37/62
- tirim:**
t+in: 10/265
- tirki:** hediye, armağan, ihsan 4/93, 42/224, 50/495, 52/554
t+mni: 6/162
- tirlik(g):** hayat, ömür, yaşam; *tirig+lik* 7/180, 13/380, 28/837, 47/381
- t+i:** 25/746
t+im: 31/63
t+imiz: 30/53, 30/55
t+imiznin: 10/278
t+iydä: 12/345
t+kä: 44/294
t+läri: 13/352
t+lärimdä: 57/705
t+lärimni: 27/819, 38/103
t+lärin: 53/592
t+nin: 8/215, 28/845
t+tä: 61/18
- tiş:** dış; *tiş*
t+indän: 41/217
t+lärin: 36/39
- tişlä(e)-:** dışlemek, eksiltmek, tüketmek; *tiş+lä-*
t-ydirilər: 17/499
- titrä-:** titremek; *titre-*
t-di: 51/523
t-dilər: 51/519
t-yiz: 36/48
- titrävük:** titreme, titreyiş; *titrä-gük* 43/271
- tiyiş:** vazife, ödev, görev; *ti-y-iş*
t+in: 33/134
- tiz:** diz; *tiz*
t+im: 2/32
- toxlux:** tokluk; *tok+luk* 10/283
- toxta-:** durmak, duraklamak, kesilmek; Mo. *togta-*

t-diy: 48/431
t-hey: 61/28, 62/36
t-ma: 26/781
t-nmıdır: 51/502
t-r: 12/351, 27/820, 44/298,
49/439, 53/566, 54/606, 62/45
t-ıp: 54/606
t-tı: 54/599
t-(e)ydir: 12/341
toxtavçu: bulunan, kalan, ikamet eden;
toxta-vçu 35/17, 61/6
toxtayal-: alıkonulmak; **toxtayu al-**
t-ma: 25/768
t-mammın: 10/263
tol-: dolmak; **töl-**
t-ar: 31/71, 31/73
t-du: 30/51, 33/129, 43/277
t-dular: 49/459
t-dum: 25/765
t-eysin: 5/125
t-han: 27/812
t-turduy: 55/660
t-turma: 14/398
tolhax: kramp, doğum sancısı; **tolgak**
43/271
tolhatıl-: doğmak, dünyaya getirilmek;
tolgat-ıl-
t-dım: 46/353
tolxatıl- doğmak, dünyaya getirilmek
t-dım: 25/770
tolhun: dalga 20/588
t-larnın: 31/79

tolu: dolu; **tolı** 6/155, 47/402, 50/476
t+dur: 13/371, 37/71
t+mın: 12/347
t+su: 45/328
tonhuz: domuz; **toñuz** 56/664
toprah: toprak; **toprak**
t+ına: 10/268, 28/836, 57/708
toprax: toprak 52/564
t+ka: 38/103, 41/200
t+ta: 27/812
t+tan: 7/172, 17/482
tora: töre, hak, hukuk; **törü** 49/457,
52/535
t+sın: 35/6
t+sında: 35/6
t+da: 11/310, 14/401
t+nr: 13/374, 13/375, 18/537,
25/753, 35/27, 39/127
torä: töre, hak, hukuk; **törü**
t+ya: 7/191, 28/849
t+yda: 26/794
t+ydan: 25/774
t+ynın: 9/253
tornaxşı: kurnaz, sinsı
t+dan: 23/697
toy: şölen, ziyafet, düğün, eğlence; **toy**
t+u: 33/119, 33/132
toy-: doymak; **tod-**
t-dular: 53/567
t-durasın: 56/694
t-durur: 58/737
t-han: 24/741, 24/742

- t-hunça:** 19/55552/562
- t-ma:** 8/215, 28/846
- t-mahıynu:** 20/583
- toyla-:** kutlamak, tören yapmak;
toy+la-
- t-ma:** 61/25
- t-nmax:** 61/1
- toz-:** zayıflaşmak, cılızlaşmak
- t-durur:** 58/739
- tozhax:** toz; *tozgak* 35/9
- töbä:** pişmanlık, nedamet; Ar. توبه
- t+si:** 38/119
- tök(g)-:** dökmek, boşaltmak; *tök-*
- t-än:** 31/69
- t+kün:** 55/631
- t+mä:** 61/17
- t+tülär:** 54/627
- t-ülä:** 47/392
- t-ülgän:** 55/639
- tölä-:** ödemek, vermek, tediye etmek;
- t-dim:** 38/100
- t-gin:** 16/476, 24/725, 45/330
- t-mä:** 5/128, 10/281
- t-mägin:** 23/710
- t-yiz:** 50/495
- töläv:** ücret, para; *tölä-v*
- t+inä:** 7/187
- törä:** töre, hak, hukuk; *törü* 20/587, 25/760, 38/108, 39/148, 40/159, 46/352, 49/468, 57/713
- t+dü:** 35/10
- t+gü:** 25/767, 39/147, 50/492, 59/775
- t+lär:** 59/772
- t+lärin:** 58/742
- t+läriy:** 43/278
- t+läriyü:** 26/799
- t+läriydän:** 8/198, 28/853
- t+läriynin:** 10/263
- t+lärni:** 58/743
- t+mni:** 39/142
- t+si:** 11/308
- t+(e)y:** 24/712
- t+ynin:** 27/821
- törä-:** doğurmak, türemek; *törü-*
- t-r:** 43/271
- töräçi:** hakim, yargıç; *törä+çi* 39/142
- t+dır:** 38/113, 45/321, 50/475
- t+lär:** 21/621
- t+lärgü:** 14/403
- t+lari:** 35/25, 58/757
- t+ni:** 15/435
- töräläş-:** hüküm verilmek, yargılanmak; *törä+läş-*
- t-sey:** 23/711
- t-sinlär:** 40/164
- töräli:** kanuna uygun, düzenli, töreye uygun; *törä+li*
- t+lärni:** 25/749
- töşäk(g):** döşek, şilte; *töşek*
- t+im:** 37/87
- t+iyiz:** 36/48
- t+läri:** 59/770

töz-: beklemek; krş. Az. *döz-*

t-mägin: 24/726

tucur-: kesmek

t-maxları: 48/438

tul: dul, dul kadın; *tul*

t+lari: 54/610

t+nu: 57/717

tuman: sis, duman, pus; *tuman* 41/194

tunhuç: ilk, birinci, baştaki; *tun+huç*

t+nu: 53/594

tunkata: sabahlara kadar;

t+ni: 37/87, 52/549

tunuxlux: karanlık

t+nu: 34/147

tur-: kalkmak, durmak; *tur-*

t-adır: 42/219

t-adırlar: 35/13, 35/14, 36/31

t-adohon: 13/372

t-amin: 2/43

t-asın: 13/370

t-handa: 50/492

t-heylar: 52/537

t-hun: 22/675, 36/38, 38/104,

40/164, 41/201, 49/461

t-huzdu: 52/548

t-huzduy: 49/454

t-ma: 26/788

t-mahın: 15/429, 21/630

t-masada: 35/5

t-sa: 19/556

t-sey: 11/317, 13/375

t-up: 4/99

tural-: kalkmak;

t-ır: 50/490, 58/740

t-maslar: 35/10, 37/63

turuvçu: değer;

t+larımıznu: 40/178

t+larıynın: 49/462

tut-: tutmak; *tut-*

t-a: 11/298

t-asın: 48/418

t-xan: 9/229

t-ma: 1/12, 3/70, 11/310

t-mahın: 21/637, 21/638

t-maxın: 7/170

t-sey: 24/717

t-sun: 33/135

t-tu: 10/275, 43/271

t-tuy: 11/319, 51/505

tutxun: hapis, mahpus; hapisane; *tut-*

xun 11/298, 16/450, 19/559, 20/595,

26/778, 26/799, 56/671

t+nun: 55/640

tutxunla-: esir almak, esir etmek,

tutuklamak; *tutxun+la-*

t-ma: 59/773

t+nhanlarnın: 57/714

tutuvçu: tutan, tutucu; *tut-uvçu* 3/73

tutuvlux: mülkiyet, sahiplik; *tutuv+lux*

35/22

tuv-: doğmak, dünyaya gelmek; *tug-*

t-dum: 47/405

t-dursey: 15/447

t-han: 7/186, 8/206, 9/230

- t-mahın:** 24/721
t-sa: 21/639
t-salar: 52/537
tuvar: davar, hayvan; *tawar* 45/326, 58/756
t+ha: 22/678, 58/732
t+ty: 1/14
t+tyın: 18/516
t+lar: 44/300, 44/312, 48/417
t+ların: 53/589
t+larnı: 39/133
t+larnın: 54/618
tuvuş: doğuş, doğma, doğum; *tuv-uş* 52/563
t+nun: 43/272
tuvuşlu: doğuştan; *tuvuş+lu* 50/487
tuvuşluh: fevkalade, son derece 47/404
tuz: tuz; *tüz* 14/409
tuzax: tuzak, kapan; *tuzak*
t+ta: 22/662
t+tan: 23/698
tuzaxlan-: tutulmak, yakalanmak;
tuzak+lan-
t-adır: 40/159
t-dım: 5/117
tüp(b): dip, temel, taban; *tup*
t+ü: 25/753, 39/132, 43/255, 44/306
t+ünä: 8/209, 43/255
t+üydü: 41/212
tügäl: henüz, daha, bütün, tamamen; *tükē-l* 6/146, 6/165, 9/255, 10/276, 10/288, 11/290, 11/294, 20/608, 20/609, 28/840, 29/27, 30/41, 45/316, 46/370, 61/14, 62/35, 62/43, 62/49, 62/55
tügällävçü: mükemmelleştiren, yetkinleştiren; *tügäl+lä-vçü* 14/400
tügällik(g): mükemmellik, mükemmeliyet; *tügäl+lik*
t+imä: 38/109
t+inä: 54/620
tügän-: tükenmek, bitmek; gözden düşmek; eskimek, yıpranmak; *tüke-n-*
t-di: 39/145
t-irlär: 48/412
tügängisiz: sonsuz, bitmez, tükenmez;
tügen-gi+siz
t+lärni: 8/221
tügänlä-: tüketmek, bitirmek, sona erdirmek; *tügän+lä-*
t-di-mo: 51/510
t-mü: 5/142
t-nsin: 38/110
tük: tüy, yün; *tu+k*
t+nü: 58/739
tülkü: tilki; *tilkü*
t+gä: 22/660
tümän: on bin; *tümen*
t+lärindän: 36/37
türsün: kılık, kıyafet, görünüş 1/5
t-lärdä: 30/39

t-lärin: 44/305
türt-: dürtmek, iteklemek; *türt-*
t-mägin: 26/790
tüslü: bu gibi, benzeri, andıran 9/238,
10/276, 12/339, 12/350, 13/381,
25/763, 25/774, 29/18, 62/33
tüş: düş, rüya; *tüş* 29/23, 48/414
t+üm: 29/22
t+üy: 20/586
tüş-düşmek, yıkılmak; түş-
t-ädür: 16/479, 38/118
t-ärlär: 41/212
t-tülär: 54/610
t-ürdü: 53/566
t-ürmägin: 3/62
tüşlä-: düşünde görmek, rüyasında
görmek; *tüş+lä-*
t-ndim: 29/23
tüşlük: güney
t+nün: 52/563
tütü: 4/93
tütün: duman; *tütün* 58/754
t-düm: 7/194
t-gün: 48/411
tüv-: cezalandırmak, cezaya
çarptırmak;
t-ül: 31/59, 31/61, 40/179,
45/324,
tüvşür-: kıyaslamak, karşılaştırmak
tüvül: değil 7/187, 10/261, 14/410,
18/541, 22/646, 24/730, 35/9, 40/174,
50/474, 52/542

tüz: düz, doğru; ova, yazı; *tüz* 10/264,
20/609, 22/647, 22/656, 22/657,
24/738, 24/740, 34/142, 36/47,
38/112, 45/320, 47/388, 54/625,
56/687, 59/761, 59/765, 59/770,
59/775
t+gä: 33/123
t+ündä: 52/547, 53/584
tüz-: koymak, yerleştirmek, sıralamak,
dizmek; *tüz-*
t-ülgän: 13/382, 16/453,
53/577
tüzät-: düzeltmek, düzleştirmek;
tüz+ät-
t-kin: 37/70
t-mä: 27/835
t-ti: 53/592
tüzlä-: haklı çıkarmak, doğru
çıkarmak; *tüz+lä-*
t-r: 13/382, 44/304
tüzlü: düz 29/18
tüzlük: doğruluk, adalet; *tüz+lük*
t+kä: 12/331
t+lär: 39/148
t+lärini: 49/468
t+nün: 41/214
t+tä: 6/147
tüzü-: yazmak, telif etmek,
bestelemek; *tüz+ü-*
t-dü: 39/147
t-düm: 45/339
t-düy: 39/129, 49/453

t-gey: 43/274

t-gün: 1/26, 13/378, 22/655,
24/735

t-mä: 19/576, 29/4, 52/554

t-mädi: 52/541

t-r-mo: 52/556

t-ydir: 38/114, 38/115

t-ymin: 36/60, 49/469

tüzüvçü: besteci, yazar; *tüzü-vçü*
38/110, 58/730

- uç:** uç, son, nihayet; *uç*
u+u: 33/106
u+um: 8/206
u+una: 42/245
- uç-:** uçmak; kaymak; *uç-*
u-ma: 15/423
u-maxta: 14/402
- uçxun:** kıvılcım, pırıltı; ok
u-larha: 53/589
u-ların: 50/485
- uçsuz:** uçsuz, sonsuz, nihayetsiz;
uç+suz 30/29, 32/83
- uçur:** vaka, olay, hadise 11/307
u-lardan: 62/33
- ugav:** bir müzik aleti 59/785
- ukşa-:** benzemek; *okşa-*
u-(e)ysın: 12/322
- ulan:** çocuk, evlat; *oğlan*
u+ıynu: 19/551
u+lar: 1/7, 52/537, 59/758
u+lari: 36/45, 44/288, 52/543,
59/766
u+larımın: 9/259
u+ların: 51/518
u+larına: 52/536, 56/689,
59/761
u+larında: 10/268
u+larından: 8/213, 10/267,
41/207, 52/533
u+larının: 10/ 263, 40/169,
41/203, 42/232, 43/252, 43/264,
44/286
- u+lariy:** 34/143, 42/229
u+lariya: 17/497
u+lariynı: 58/736
u+lariynın: 48/407
u+larnın: 39/126
- ulhay-:** büyümek, artmak; *ulğad-*
u-sınlar: 8/223
u-txin: 5/129
- ullu:** ulu, büyük, yüce; *uluğ* 9/229,
9/253, 10/270, 11/313, 13/373,
19/577, 20/605, 25/757, 31/58, 32/84,
35/20, 39/133, 43/254, 43/267,
43/280, 45/326, 51/516, 51/525,
52/550, 53/589, 55/655, 56/685
u+dur: 18/525, 43/265,
50/483, 56/680, 58/727
u+lar: 10/280
u+rax: 13/365
- ulluluh:** ululuk, büyüklük, yücelik;
ullu+luh
u+umnu: 42/248
u+un: 10/285, 43/256
u+una: 55/640, 56/680
u+undan: 42/236
u+uynu: 4/105, 56/683
- ullulux:** ululuk, büyüklük, yücelik
26/802
u+nu: 13/355, 22/672
- ulus:** ulus, halk; E.T. *ulus*> Mo. *ulus*
32/94, 34/137, 49/455, 59/761
u+lar: 41/212, 42/230, 43/253,
44/287, 44/296

- u+larda:** 39/151, 51/517
- u+larnı:** 38/108, 43/255
- u+larnın:** 43/261
- u+nun:** 36/37, 42/224
- u+u:** 43/261, 47/402
- u+um:** 51/529, 62/44
- u+umuz:** 11/290
- u+un:** 11/293, 45/319, 45/322, 53/595, 54/608, 54/618, 59/769
- u+una:** 11/293, 49/451, 52/556
- u+unun:** 59/761, 60/794
- u+uy:** 36/40
- u+uya:** 7/178, 28/856
- u+uyda:** 55/644
- u+uynu:** 40/186, 42/221, 51/518, 51/526
- u+uynun:** 55/654
- ummet:** ümmet, nüfus, ahali; Ar. امت
- u+lärgä:** 40/173
- u+lär:** 35/13, 58/757
- u+lärdä:** 41/188, 59/772
- u+lärni:** 39/148, 43/255
- umsunç:** ümit, umut; krş E.T. *umunç*
- u+u:** 40/162
- u+tur:** 12/333
- unut-:** unutmak, hatırandan çıkmak, ihmal etmek; *unit-*
- u-asın:** 41/199
- u-xun:** 42/221
- u-madix:** 41/192
- u-maheylar:** 52/539
- u-mahın:** 15/420, 49/458, 49/462
- u-maxın:** 7/177
- u-mam:** 31/76
- u-mıydır:** 39/153
- u-tular:** 52/546
- u-tu-mo:** 51/512
- u-tux:** 41/195
- u-ulmaktır:** 40/162
- u-ursın:** 19/556
- unutmavçu:** unutmayan; *unut-ma-vçu*
- u+larha:** 61/30
- unutuvçu:** unutan; *unut-uvçu*
- u+lar:** 40/161, 45/340
- upra-:** yıpranmak, eskimek, hırpalanmak
- u-hıynı:** 24/724
- u-nmıydır:** 35/8
- u-tırlar:** 62/48
- u-tma:** 44/305
- uprax:** elbise, giysi, giyecek, esbap 47/397
- u+lariy:** 41/217
- ur-:** vurmak; *ur-*
- u-du:** 52/555
- u-sa:** 58/741
- urla-:** çalmak, aşırmaq
- u-mahın:** 1/21
- urun-:** çıldırmaq, azmaq; *ur-un-*
- u-ma:** 11/304
- u-u:** 45/335
- uruş:** mücadele, savaş; *ur-uş*

- u+umnu:** 3/68
- u+larnı:** 42/245
- u+larnın:** 33/106
- u+nu:** 50/485
- uruş-:** vuruşmak, savaşmak, mücadele etmek; *ur-uş-*
- u-xun:** 3/68
- uruv:** kabile, boy, uruk; *uruk*
- u+um:** 8/222
- u+umnun:** 9/259
- us:** us, akıl, zeka; *us* 10/267, 21/617, 25/751, 25/774, 32/92
- u+larına:** 14/405, 14/407
- u+nu:** 21/613, 46/354
- u+nun:** 12/348, 24/719, 24/738, 61/28
- u+u:** 13/358, 17/484
- usayt-:** sağduyulu olmak, düşünmek; *us+ay-t-*
- u-xın:** 25/763
- uslu:** akıllı, düşünceli, sağduyulu; *us+lu* 13/366, 14/390, 21/614, 21/621, 44/289
- u+ha:** 24/738
- u+larha:** 14/403
- u+larından:** 12/328
- u+larnın:** 25/751
- u+rax:** 13/367
- u+raxlar:** 33/114
- ustalix:** kurnazlık, hünerli olma; F. **استاد**; Kar. **+lix**
- u+nu:** 17/497
- uşa-:** benzemek; *okşa-*
- u-(e)ydir:** 22/678
- u-(e)ydirler:** 19/577
- uşpu:** öteki; *uş bu* 7/187, 8/206, 9/231, 10/276, 56/666, 60/799, 61/21
- u+nu:** 14/384, 62/49
- uşurla-:**
- u-rsız:** 10/277
- ut(u)rula-:** dayanmak; *utru+la-*
- u-dux:** 10/283
- u-sınlar:** 55/634
- uturu:** karşı tarafta, karşısında; *utru* 9/233, 35/13, 35/14, 40/178, 49/462
- uvalt-:** ufaltmak, kırmak, parçalamak; *uwat-*
- u-ırmın:** 50/480
- uvax:** ufak; krş. E.T. *uwşak* 53/589
- uvuç:** avuç, aya, el ayası; krş. E.T. *adut*, T.T. *avuç* 43/253
- u+larımnda:** 38/99
- u+larımıznu:** 41/195
- u+larımnu:** 47/405
- u+larının:** 40/159
- uv(u)l:** oğul, erkek, evlat; *ogul*
- u+u:** 11/307, 12/330, 16/479, 31/59, 31/61, 39/130, 56/669
- u+um:** 12/335, 13/352, 14/391, 14/393, 20/591, 30/48, 30/54, 31/56, 31/60, 31/62, 31/66, 31/70, 31/72, 35/20
- u+un:** 19/557

u+una: 12/327, 12/328,
14/390, 45/337, 57/707

u+unun: 35/30

u+uy: 1/13

u+uya: 16/452

u+uydur: 34/140

u+uyunu: 16/474, 19/559

u+dan: 21/641

u+lar: 15/447

u+larına: 52/538

uvun-: avunmak, teselli olmak; *awin-*
krş. T.T. *avun-*

u-ma: 51/503

uvut-: avutmak, teselli etmek; *awit-*

u-sunlar: 27/819

u-xun: 25/760

uyal-: utanmak; *uyal-*

u-amin: 9/232

u-hin: 13/372

u-ma: 12/350

u-mahın: 21/615

uyan-: uyanmak; *odgan-*

u! 14/391

uyat: utanç, utanma, ar; *uyat*

u+ba: 19/552

u+ı: 41/189

uyatlı: utançlı, arlı; *uyat+lı* 26/802,
37/91, 40/180

uyatlıh: rezalet, yüz karası, ayıp;
uyat+lıh

u+ı: 7/185

uzar-: devam etmek, sürmek; *uza-r-*

u-hey: 61/20

u-ırlar: 1/17

u-tayım: 10/266

u-tıy: 55/662

uzat-: uzatmak, sürdürmek; *uza-t-*

u-xın: 18/531

uzax: uzak, ırak; *uza-k* 5/123, 25/745,
56/685

u+te: 11/302

uzun: uzun; *uzun* 61/18

uzunluh: uzunluk; *uzun+luh*

u+unda: 61/15

üç: üç; *üç* 1/7, 3/72, 7/184, 24/739,
27/823

üçün: için, ...-den dolayı; *üçün* 1/16,
1/17, 1/22, 3/71, 6/168, 7/186, 7/190,
8/199, 9/230, 9/231, 9/239, 9/253,
10/264, 12/328, 12/329, 12/331,
12/332, 13/361, 13/362, 14/385,
14/386, 14/402, 15/436, 16/450,
20/585, 22/664, 23/691, 24/734,
25/762, 26/782, 27/821, 27/823,
27/824, 28/838, 28/854, 28/855,
35/10, 36/32, 36/49, 37/69, 37/73,
37/85, 38/94, 38/106, 39/126, 39/127,
39/137, 40/156, 41/197, 41/201,
41/208, 41/215, 42/230, 42/234,
43/278, 44/281, 45/324, 46/352,
47/382, 47/397, 47/402, 52/537,
52/554, 52/557, 55/636, 55/637,
59/780

ügüt: öğüt, nasihat, tavsiye, akıl; *ögüt*
11/296, 12/327

ü+ü: 14/390

ü+ümnü: 14/392

ü+ünä: 23/686

ügütlä- öğüt vermek, tavsiye etmek,
akıl vermek; *ögüt+lä-*

ü-dim: 45/339

ü-gin: 15/445, 16/448, 22/671

ü-mägin: 37/81

ü-ymin: 45/324

üläştir- paylaşmak; *üle-ş-tir-*

ü-gän: 60/796

ülügüç: ustura; *yül-ü-güç* 47/377

ülüş: pay, hisse; arazi parçası, toprak;
hediye; *ülüş* 35/22

ü+kä: 54/599

ü+üm: 48/421

ü+ümnü: 28/844

ü+ümünü: 43/256

ü+ün: 54/619

ü+ündä: 54/608

ü+ündän: 60/795

ü+üy: 45/335

ü+üyä: 54/623

ü+üybä: 21/640

ü+üydä: 12/350

ü+üynün: 48/430

ümme: ümmet, nüfus, ahali; Ar. **امت**

ü+lärnin: 38/106

ün: ses, seda; *ün*

ü+ü: 51/523

ü+ün: 42/241

üräk(g): yürek, kalp; *yürek* 22/656,
38/112, 46/359, 61/9

ü+i: 13/355

ü+im: 4/111, 39/138, 41/205,
44/289, 48/416, 48/421, 51/507

ü+imdä: 26/776, 36/53

ü+imiz: 41/193

ü+imizdä: 34/151

ü+imni: 9/255, 47/405

ü+imnin: 3/78, 5/141, 28/856,
48/421

ü+in: 13/353, 52/541

ü+indä: 41/212

ü+inin: 54/620

ü+iy: 13/364

ü+iydä: 13/369, 15/440

ü+iydän: 12/340, 31/64

ü+iyni: 12/324, 13/379, 24/723

ü+iynin: 11/319

ü+läri: 53/577

ü+lärindä: 49/440

ü+lärni: 3/86, 38/111, 57/725

ü+nin: 41/196, 47/399

üräklän-: yüreklenmek,
cesaretlenmek; **üräk+län-**

ü-gin: 20/580, 39/143

ü-mägin: 22/679

üräkli: yürekli, cesur; **üräk+li**

ü+lär: 50/487

ü+lärgä: 47/391

ü+lärni: 38/112

ü+ni: 46/367

ürän-: öğrenmek, okumak; **öğren-**

ü! 31/64

ü-geylär: 12/330, 12/332

ü-gin: 15/415

ürpây-: ürpermek, tüyleri diken diken
olmak;

ü-üdir: 26/787

ürü-: yürümek, gelmek, gitmek; **yort-**

ü-dülär: 51/522

ü-düy: 11/320

ü-gün: 20/609

ü-mä: 13/362, 14/385, 21/617

ü-mägin: 15/426, 16/463,
20/591, 23/692

ü-mäktän: 15/416, 16/462

ü-mäsä: 35/4

ü-säm: 1/28

ü-ydir: 47/401

üst: üst, yukarı, üzer; **üst**

ü+tän: 29/26

ü+ümüzgä: 8/222, 10/288,
11/290, 28/854, 36/51, 41/194

ü+ümä: 8/199, 8/218, 36/31,
36/37, 38/109

ü+ünä: 1/7, 1/17, 2/32, 7/187,
8/206, 8/222, 8/223, 9/231, 9/234,
9/238, 11/290, 13/353, 20/599,
20/602, 21/634, 32/87, 35/19, 36/40,
36/48, 36/57, 37/79, 38/119, 38/123,
39/125, 41/203, 41/209, 41/210,
41/211, 42/232, 43/254, 43/260,
43/276, 44/299, 45/320, 45/333,
46/371, 49/465, 50/499, 52/561,
55/631, 55/647, 56/669, 56/686,
59/760, 59/770

ü+üyä: 12/351

üstäl-: koymak, eklemek, ilave etmek;
üst+äl-

ü-ir: 15/438

üv: ev; **eb** 23/705, 61/21

ü+gä: 32/82, 32/102

ü+lär: 39/145
ü+lärgä: 21/623
ü+läri: 44/298
ü+lärimiznin: 10/281
ü+lärin: 43/280, 49/440
ü+lärindä: 61/11
ü+lärindän: 33/117
ü+läriynin: 48/434
ü+ümnün: 8/222, 9/243
ü+ün: 42/221, 61/14
ü+ündä: 18/538, 47/385
ü+ündän: 1/3, 15/427, 16/460
ü+ünä: 15/426, 21/624, 46/374
ü+ünün: 44/308, 61/1
ü+üya: 37/67
ü+üydä: 19/555
ü+üydän: 45/325
ü+üynü: 19/554, 49/439
ü+üynün: 8/214

üvün-: övünmek; *ög-ün-*

ü! 1/23, 61/24

üvrän-: öğrenmek, okumak; *öğren-*

ü-irsin: 21/614

ü-mä: 21/615

üvrät-: öğretmek, okutmak; *öğret-*

ü-äyim: 46/362

ü-kin: 17/497, 25/774, 26/780

ü-ti: 41/211

üvrätüv: ilim, bilim, bilgi; *üvrät-üv*

ü+ü: 52/545

ü+ümnü: 51/529

ü+ün: 12/335

üvrätüvçü: öğretmen, öğretici,
okutucu; *üvrät-üvçü*

ü+lärimiz: 12/338

ü+ynün: 12/323

üz-: koparmak, kırmak, kırıp
koparmak; *üz-*

ü-är: 11/313, 38/98

ü-äyik: 35/16

vakillik: vekillik, temsilcilik; Ar. **وكيل**

ve Kar. + *lik* 28/842

valayat: vilayet, il; Ar. **ولاية** 43/266

vale: fakat, ama, lakin; F. **ولي** 7/188,

8/199, 9/232, 13/364, 13/368, 15/423,

17/484, 18/532, 28/848, 35/11, 37/67,

38/100, 38/110, 57/700, 57/717

vat-: vurmak, çekmek, kakmak

v-adırlar: 48/438

v-ty: 36/38

vaxt: vakit, zaman; Ar. **وقت** 9/242,

11/305, 16/448, 17/510, 24/715

v+ha: 12/340

v+t: 10/260, 12/324

v+tm: 28/842

v+ımda: 51/502

v+ımızda: 11/291

v+ında: 13/378, 15/417,
15/418, 16/463, 16/464, 18/529,

19/554, 27/821, 35/7, 56/693

v+ını: 29/7

v+ıydan: 50/490

v+lar: 16/471, 17/500, 31/70,
33/112

v+larda: 4/91, 40/171, 42/233,
44/291

v+larha: 10/276, 39/149

v+larımda: 25/758

v+ların: 24/722

v+larında: 40/171

v+larnu: 19/564

v+nu: 53/583

v+ta: 9/235, 9/247, 11/291,
11/307, 12/336, 13/369, 20/588,
45/331, 46/370, 46/371, 57/708, 61/27

v+tan: 20/598, 36/53

vay: vay! ay! 4/110, 26/786

verän: zelil, ezilmiş; F. **ويران** 37/73,
39/145, 48/432, 55/633

veränlik: yıkım, ezilmişlik; *verän+lik*

v+kä: 48/412

v+lär: 42/244

v+lärgä: 48/411, 54/624

Villnä: Vilnius

v+dä: 61/1

ya: ya... ya, fakat, ama; *ya* 50/491, 52/543

Yaakov: Yakup, İbrahim'in torunu

y+da: 52/535, 52/557

y+ha: 58/742

y+nu: 54/618, 55/633

y+nun: 40/176, 42/242, 42/249, 43/256, 50/479, 50/489, 51/518, 57/709

yabuş-: yapışmak; *yapuş-*

y-xun: 22/657

y-mahın: 14/404

y-tu: 41/200

yada-: yorulmak, usanmak

y-dım: 37/87

yaxşı: iyi, güzel; *yaxşı* 4/106, 5/125, 5/140, 6/157, 8/222, 9/234, 11/293, 11/312, 18/527, 20/607, 21/617, 21/619, 21/632, 23/681, 24/740, 28/853, 29/23, 33/112, 41/205, 44/310, 45/342, 46/369, 56/684

y+dan: 47/378

y+dır: 17/494, 17/495, 21/644, 47/388, 47/391, 48/425, 56/686, 57/722

y+ha: 1/26, 27/835

y+lar: 8/198

y+lardan: 12/343

y+nı: 18/528, 31/68, 36/51, 62/52

y+rax: 12/342, 21/642

y+raxtır: 14/409, 18/529, 21/623, 21/645, 23/681, 23/683

y+yba: 7/177

yaxşılıh: iyilik, güzellik; *yaxşı+lıh*

y+ına: 14/387

y+ıy: 5/124

y+ıynın: 56/684

yaxşılıx: iyilik, güzellik

y+lar: 7/186

y+ları: 61/13

yal: mükafat, ödül

y+ın: 16/476

y+ıynı: 20/608, 25/754

yalbar-: yalvarmak; *yalbar-*

y-adırlar: 60/798

y-amın: 2/32, 25/758, 36/59, 50/500

y-dılar: 53/573

y-dım: 5/119

y-han: 9/236

y-hanında: 10/270

y-hın: 14/395

y-ır: 53/574

y-ma: 9/245, 14/397

y-max: 13/378, 17/505, 27/813

y-mahr: 13/382

y-mahım: 4/92, 26/793, 28/847

y-mahıma: 9/243

y-mahımdan: 9/242

y-mahımıznı: 8/225

y-mahımnı: 3/76, 8/211,
8/212, 8/219, 25/773, 28/840, 28/848,
36/44, 36/61, 37/90

y-mahımın: 36/59

y-mahın: 3/75, 8/226, 9/247,
10/269, 28/841, 55/654

y-mahına: 9/243, 61/8

y-maxlarımdan: 26/797

y-maxlarımnı: 9/236

y-maxlarımnın: 26/792

y-mahnı: 9/249

y-maxların: 57/698

y-maxnı: 3/77, 8/227, 28/847

yalbaruvçu: yalvaran; *yalbar-uvçu*

y+larnı: 62/39

y+larnın: 60/801

y+nun: 8/226

yalçı: uşak, hizmetkâr;

y+ynı: 16/473

y+ynın: 16/475

yalhan: yalan, yalancılık; *yalgan* 1/22,
11/304, 18/522, 22/665

y+ba: 28/850

y+ha: 1/10, 7/195

y+nı: 6/148, 24/714

yalhançı: yalancı, yalan söyleyen;
yalhan+çı 15/427

y+larnın: 22/648

yalhanla-: yalanlamak; *yalhan+la-*

y-nmadıx: 41/192

yalhanlıh: aldatma, hile; *yalhan+lıh*

y+nı: 38/117

yalhanlıx: aldatma, hile

y+nı: 7/193, 47/378

yalhız: yalnız, sadece; *yalañız* 20/591,
23/692

y+nın: 59/759

yalhızov: yalnızca, sadece 36/54

y+ha: 25/765, 46/351

yaltay: eğri, eğrilmiş; aldatıcı, hilekâr;
(y)al+ta-d> *yaltay* 47/379, 54/602

y+nı: 37/65

yaltaylıx: aldatma, hile; *yaltay+lıx*

y+ba: 5/119

y+ka: 45/336

y+nı: 47/377

yaman: yaman, kötü, fena; *yaman*
6/144, 7/173, 7/193, 8/220, 8/221,
9/256, 11/299, 11/304, 11/307,
11/315, 12/337, 12/340, 16/465,
23/682, 23/684, 23/710, 25/759,
25/762, 25/771, 26/790, 28/850,
35/27, 37/62, 37/69, 40/172, 44/291,
47/400, 53/590

y+dan: 21/618, 25/765,

26/804, 27/835, 62/32

y+ha: 5/117, 45/336

y+ha-de: 5/125

y+ımnı: 26/801

yamanlıh: ağır suç; *yaman+lıh*

y+r: 38/110

yamanlıx: ağır suç 28/855, 47/376

y+nı: 12/341

y+tan: 2/56

y+nu: 7/188, 16/466, 25/766,
38/100, 46/351, 47/378

yamhur: yağmur; *yagmur*

y+dan: 20/606

y+nu: 58/730

yamhurlu: yağmurlu; *yamhur+lu*
16/461

yan: yan, yan taraf **yanı:** yeniden,
tekrar anl. Sözcük var mı

y+ın: 26/792

y+ının: 62/35

y+ıydan: 42/219

yan-: yanmak, alev almak;

y-ar: 54/630

y-sın: 34/151

yanlı: yeni; *yañı* > *yanlı* 59/764

yanç-: vurmak, dövmek; çalmak; *yanç-*

y-ty: 41/194, 46/357

yançih: cep

y+ına: 14/408

yançıl-: kırılmak, parçalanmak;
yançal-

y-hannı: 46/367

yanhıl-: yanılmak, şaşırarak, yolunu
kaybetmek; *yañıl-*

y-sey: 17/486

yanhılışlıx: yanlış, yanlışlık, hata;
yanhıl-ış+lıx 8/204, 9/240

yanhıluvçu: yanılan, şaşırarak; *yanhıl-*
uvçu 13/368

yanhırt-: onarmak, yenilemek, tamir
etmek; *yañırt-*

y-xan: 61/1

yanxırt-: onarmak, yenilemek, tamir
etmek

y-hın: 46/359

yap(b)-: kapamak, kapatmak; *yap-*

y-adırlar: 47/397

yapır-: kapamak, örtmek; *yap-ır-*

y-hın: 8/219

yaprah: yaprak; *yalpırgak*

y+ı: 35/8

yar-: yarmak, kesmek, doğramak,
kırmak; *yar-*

y! 25/750

y-dıy: 49/449

y-ma: 45/319

y-mahın: 8/225

yara: yara; *yara*

y+dır: 39/148

y+lar: 47/395

y+yını: 24/718

yara-: uymak, uygun düşmek, uygun
olmak; *yara-*

y-r: 38/108

y-ya: 24/731

yaraşlı: uygun, münasip; *yara-ş+lı*

y+dır: 41/205, 57/723

yarat-: yaratmak, vücuda getirmek;
yarat-

y-xın: 46/359

y-t: 1/15

y-mahın: 39/128

y-ty: 49/454

yaratıl-: yaratılmak, vücuda gelmek;

yarat-ıl-

y-dr: 4/96, 17/509

y-dılar: 58/751

y-dım: 25/769

y-madı: 25/747

y-mışlar: 13/353

y-mışları: 9/233, 56/686

y-mışlarına: 57/695

y-mışlarında: 39/132

y-mışlarıy: 56/687

y-mışlarıynın: 10/265

yaratuvçu: yaratan, yaratıcı; **yarat-**

uvçu 4/95, 42/242, 42/249, 57/711,

60/801, 61/23

y+ha: 62/53

y+ları: 53/575

y+m: 3/78, 7/174, 28/857

y+muz: 55/636

y+sı: 3/84

y+su: 59/766

y+sunun: 13/358

y+ynu: 11/301, 11/306,

11/311, 11/316, 11/321, 12/326

y+ynun: 12/348

yarçixla-: parçalamak, doğramak,
kırmak

y-dr: 52/548, 52/550

y-dıy: 49/452

yarhu: karar verme, bir karara varma;

yar-gu> yarhu 8/225, 11/298, 25/750,

26/787, 38/108, 39/148, 45/319

y+mnu: 39/142

y+nu: 50/491

y+su: 11/317

y+yda: 25/768

y+ynun: 8/225

yarı-: ışık vermek, ışık saçmak,
parlamak; **yaru-**

y-heylar: 62/38

y-ladır: 4/110

yarıh: parlak; **yarı-h**

y+t: 11/308, 52/549

yarıx: parlak 29/9, 30/53, 30/55,
32/89, 58/749

y+nr: 44/311

yarıxlıh: parlaklık; **yarıx+ıtx**1/26,
34/148, 62/36

y+t: 40/175

y+ın: 36/52

y+ıynı: 27/819

yarıt-: parlatmak, ışık saçmak; **yaru-t-**

y-at: 29/24, 32/87

y-tılar: 51/523

y-xey: 62/51

y-xın: 4/104, 26/804, 27/817,
55/652, 55/657, 56/672

yarlı: fakir, yoksul, sefil; **yarlıg**
10/262, 13/356, 13/366, 17/505,
19/568, 23/683, 40/162, 49/460,
55/634

y+lar: 29/14

y+mın: 26/794

y+nu: 2/41, 17/482, 17/507,
18/540, 22/670

y+nun: 16/480, 17/484, 22/650

y+ha: 23/682, 39/149

yarlıxaş: affetme, bağışlama; krş. E.T.

yarlıka-ş

y+lar: 11/291

yarlıhaş: affetme, bağışlama 26/804,
36/32, 36/40, 57/707

y+ı: 59/769

y+ın: 45/343

y+ına: 52/559

y+ıy: 7/178, 40/157

y+ıya: 2/34

y+ıynı: 26/805

y+ıynın: 46/361

y+lar: 49/448

y+ların: 40/176

yarlıhaşla-: kurtarmak; **yarlıhaş+la-**

y-dr: 40/174, 40/180

y-hın: 27/818, 36/38, 37/85,

38/96

y-ma: 50/492, 55/651

y-mast: 40/179

y-nayıx: 55/652, 55/657,

56/673

y-(e)ydır: 57/699

yarlıhaşlavçu: kurtarıcı, bağışlayıcı;

yarlıhaşla-vçu 38/112

y+m: 7/175

yarlıhaşlı: merhamet, acıma;
yarlıhaş+lı 26/779, 26/789, 26/806,

46/363, 55/636

yarlılıx: fakirlik, yoksulluk; **yarlı+lıx**

y+ka: 10/262, 16/479

y+tan: 26/798

yas: yas, matem; **yas** 11/298

yas: yıldırım, şimşek 51/521, 53/588

yaslı: yaşlı, yas tutan, matemli; **yas+lı**
21/623

y+larnı: 18/532

y+nu: 21/628

yas yasna-: şimşek çakmak

yasna-: ışıldamak, parıldamak;

y-max: 53/588

y-maxlarıy: 51/522

yaş: yaş (yıl), genç; yaş, su; **yaş**
39/126, 55/655, 59/758

y+ım: 37/87

y+lar: 55/655

y+larımnu: 31/69

yaşar-: gençleşmek, genç olmak;

yaş+ar-

y-adohon: 47/385

y-dılar: 30/40

y-sın: 34/153

yaşır-: saklamak, gizlemek; **yaşur-**

y! 21/626, 22/676, 24/719

y-asın: 41/199

y-hın: 19/572, 46/358

y-mahın: 25/773, 26/795,

27/816

- y-mayix*: 52/533
y-mıysin: 10/269
yaşırın: gizli, esrarlı 22/676, 24/719, 32/91, 41/196, 46/354
yaşırtın: gizli, esrarlı 22/667
yaşırtınlıx: gizlilik 8/205
yaşlıx: gençlik, gençlik çağı; *yaş+lıx*
y+tan: 19/563
yaştahı: genç; *yaş+dakı* 15/439, 25/761
yat: yâd, yabancı; *yât* 15/443, 20/602, 23/706, 32/105, 41/195
y+nın: 28/849
y+tan: 18/530
yat-: yatmak, uzanmak; *yat-*
y-mahına: 27/809, 27/828
y-sam: 36/36, 36/54
yatah: yatak; *yatık*
y+ımnı: 37/88
yav: yağ; *yāğ* 41/216
y+dan: 47/399
y+r: 9/238
y+ımnın: 9/236
yavdur-: yağdırmak, yağmasını sağlamak; *yag-dur-*
y-du: 52/561, 52/564
yay: yay; *yā* 54/602
y+ıma: 40/179
y+ın: 38/114
y+nı: 42/245
y+nın: 50/485
yay-: yaymak, yerleştirmek, koymak;
yad-
y-dıx: 41/195
yayax: yanak, avurt; *yañak*
y+ka: 36/39
yaz: yaz; krş. E.T. ; krş. *yay*, T. T. *yaz* 15/417, 19/554
y+nı: 49/454
yaz-: yazmak;
y-sey: 17/485
yazal-
y-mam: 31/78
yazı: yazı, mektup; *yaz-ı*
y+sının: 60/794
yazıh: günah; *yaz-uk*
y+ım: 46/350
y+ımdan: 46/349
y+ımnı: 3/76, 25/765, 25/772
y+ın: 18/543
y+ıynı: 16/468
yazıx: günah 25/770, 46/353
y+ımdan: 8/212
y+ımnı: 8/203
y+ka: 12/337
y+lar: 9/239
y+ları: 24/744, 25/768, 26/781, 28/842
y+larıım: 4/113, 9/230
y+larııma: 25/768, 28/842
y+larıımdan: 3/79, 8/202, 26/805, 27/816, 46/358
y+larıımıznı: 55/637

y+larımnr: 6/158, 25/761,
25/772, 27/814, 27/829

y+larımınun: 8/210, 26/791

y+ların: 27/822

y+larıynı: 11/298

y+nr: 12/349, 55/634, 53/578

y+ta: 11/320

y+tan: 12/351, 25/774

yazıhlı: günahkâr; *yazıh+lı* 9/239

yazıxlı: günahkâr 7/188, 7/190, 7/196,
8/203, 9/230, 9/232, 9/254, 11/314,
12/340, 13/368, 13/381, 25/766,
26/800, 27/818, 27/822, 28/843,
28/848, 28/852, 35/10, 36/48, 46/351,
46/362, 52/552, 53/571

y+lar: 27/818, 35/10, 46/362

y+larnın: 35/4

y+raxsın: 13/367

yazıl-: yazılmak; *yaz-ıl-*

y-han: 10/288, 12/340, 59/775

y-handır: 9/244, 11/310

y-hannr: 14/401, 62/43

yazış: yazma, mektup; *yaz-ış*

y+ından: 60/800

y+ıy: 24/715

y+lar: 24/740

y+ların: 24/720

y+nr: 17/485

yazuvçu: yazan, yazar, yazıcı; *yaz-uvçu*

y+nun: 41/206

yeber-: göndermek, yollamak; *ıdu ber-*

y-mägin: 20/597

yedi: yedi; *yēti* 55/642

yedinçi: yedinci; *yedi+nçi* 1/13, 1/16

yedut: Yedut

y+un: 50/499

yel: yel, rüzgar; *yəl* 35/9, 58/754

y+i: 43/272, 58/741

y+in: 52/563

yeldä-: uyandırmak, uyanmasını
sağlamak

y-r: 53/576

yeldän-: uyandırmak

y-mägin: 16/458

yem: yem, yemek; *yēm* 10/260,
49/451, 52/553, 54/625

y+gä: 40/185

y+i: 2/59

y+in: 58/732

y+iyni: 15/419

y+lärin: 56/692

yemesä: veya, yahut; krş. E.T. *yime*
13/366, 13/367, 52/556

yemin: yemin, ant; Ar. *يمين* 2/58

y+ä: 15/421

yemiş: meyva, meyve, yemiş; *yè-miş*

y+in: 35/7

y+lärbä: 30/38

y+iyni: 12/323

yemişli: meyveli, meyve veren;
yemiş+li 58/755

yengil: hafif, yeğni; *yeñil* 11/310,
22/660, 24/714, 49/439

y+dir: 11/309

yengillik(g): hafiflik, yeğnilik;
yengil+lik

y+in: 19/571

yengillät-: hafifletmek, yeğniltmek;
yengil+lät-

y-kin: 16/475

y-siy: 20/583

yenmä: zafer, galibiyet, başarı; *yeñ-*
6/144

yer: yer, dünya; *yèr* 1/17, 7/187,
8/206, 9/231, 33/122, 42/234, 42/241,
43/254, 47/401, 49/469, 50/491,
51/524, 59/760

y+dä: 1/5, 12/347, 23/690,
39/124, 39/135, 42/229, 42/244,
42/248, 48/420, 49/441, 52/550,
52/552, 52/554, 53/581, 53/595

y+dän: 25/769, 32/98, 50/474,
58/753

y+gä: 1/6, 13/364, 17/481,
33/121, 38/102, 41/200, 45/314,
45/319, 49/439, 58/728, 58/730,
58/738

y+i: 34/139

y+indä: 52/547

y+indän: 1/2

y+läri: 44/299

y+ni: 1/15, 40/174, 54/615,
55/660, 57/711, 61/23, 62/53

y+nin: 10/288, 35/14, 35/23,
35/25, 42/245, 43/259, 43/262,
43/266, 43/276, 49/448,
49/454, 49/459, 50/477,
50/492, 50/497, 54/626, 58/757

yerinçi: iğrenç, tiksindirici; *yirinçiğ*
37/65

yer-suv: vatan, anayurt, ana vatan; *yer*
suv

y+umuzdur: 34/138

Yeruşalayim: Kudüs 58/735

y+ni: 54/624, 57/724

y+nin: 46/369, 54/627

yesi: bey, beyefendi;

y+läri: 12/331

y+si: 7/184, 27/810

yesirlik: esaret, kölelik; Ar. **أسير**; Kar.

+lik

y+kä: 54/607

y+ni: 8/220

y+nin: 23/685

yet-: varmak, yetişmek, ulaşmak; *yèt-*

y-üdir: 38/102

y-ildä: 33/120

yetiş-: yetişmek, ulaşmak; *yet-iş-*

y-dik: 61/25

y-irsin: 18/528, 21/616

y-mä: 14/387

y-tirdi: 10/276

y-tirgey: 10/280, 61/16

y-key: 15/418

- y-tiy*: 21/633
- yetizlik(g)**: çalışkanlık
- y+in*: 58/733
- yıhıl-**: düşmek, yıkılmak; *yık-ıl-*
- y-hanlarını*: 56/691
- y-sınlar*: 37/73
- yıl**: yıl, sene; *yıl*
- y+ha*: 10/280
- y+r*: 10/283
- y+lar*: 17/499, 51/513
- y+lardan*: 24/741
- y+lari*: 24/743, 28/837
- y+ların*: 53/572
- y+larnı*: 51/506
- y+nı*: 10/283
- yılma**: kaygan, kaypak 15/444, 37/72
- yımalık**: kayganlık, kaypaklık
- y+larha*: 48/411
- yıla-**: inlemek, sızlamak, yakınmak;
- yığ+la-*
- y-mahımın*: 37/89
- y-rlar*: 29/11, 29/12
- y-rsın*: 11/317
- y-(e)ydir*: 4/112
- y-(e)ydohon*: 33/130
- yılayalma-**: ağlayamamak; *yıla-yu al-*
ma-
- y-dılar**: 54/610
- yılan**: yılan; *yılan* 17/500
- yıldırım**: yıldırım, şimşek;
- y+lar*: 51/523
- yıllık**: yıllık, senelik; *yıl+lık* 24/722
- yılratıl-**: parlatılmak, ışılatılmak
- y-han*: 47/377
- yırax**: uzak, ırak; *yıra-k* 9/256, 15/423, 15/443, 16/459, 24/737, 25/762, 26/786, 32/98, 48/423
- y+larnın*: 27/834
- y+rax*: 27/826
- y+tan*: 24/738
- yır**: şarkı, türkü; *yır*
- y+ı*: 34/137
- y+ın*: 61/26
- y+nı*: 30/42
- yırçax**: küçük şarkı
- y+ka*: 29/17
- yırt-**: yırtmak, koparmak, çekmek, çıkarmak; *yirt-*
- y-ar*: 38/98
- y-armın*: 45/340
- yırtuv**: çıkartma, üretme
- y+nun*: 50/486
- yıyın**: yığın, kalabalık, halk, kitle; *yığ-*
ın
- y+ına*: 49/457
- y+ında*: 59/765
- yız**: yol; krş. E.T., T.T. *yol*
- y+ıma*: 1/26
- y+ın*: 28/845
- y+ıy*: 51/525
- y+lar*: 10/264
- y+lari*: 39/134
- y+ların*: 15/428
- y+larında*: 34/142

y+larydan: 41/193
y+nu: 53/592
yiränç: iğrenç tiksindirici; *krş.* E.T.
yirinçig
y+i: 7/191
yiränçilik: iğrençlik; *yiränç+lik* 7/195
Yisrael: İsrail, Yakup'un adı;
Yakup'un ülkesi 45/322, 59/766
y+dü: 50/483, 52/535, 52/558
y+ni: 40/172, 54/605, 54/618,
55/648, 55/658
y+nin: 48/414, 53/570, 53/582,
54/600, 57/724, 59/761
y+gü: 20/592, 47/391, 58/742
yox: yok, olmayan; darlık, sıkıntı; *yök*
8/198, 19/562, 28/854, 32/104,
47/392, 53/577, 54/627
y+tur: 4/94, 10/267, 22/677,
36/32, 37/71, 37/86, 47/395, 49/442,
56/680, 57/707, 58/727
yoharhı: üst, yukarı; *krş.* E.T. *yokāru*
38/112, 38/121, 39/139, 42/237,
47/403, 51/513, 52/552, 53/575,
54/601, 60/797, 62/34
yoxarhı: üst, yukarı 43/254
yoharı: üst, yukarı 13/364, 17/503,
48/436
yohartın: yukarda, üstte 1/5, 45/319,
52/560, 58/750
yoxluh: yokluk, sıkıntı, kıtlık,
yetersizlik; *yox+luh*

y+undan: 32/101
yol: yol; *yol* 21/617, 23/692, 32/104,
35/27, 55/660, 56/663
y+dan: 47/381
y+ha: 1/25, 2/29, 2/31, 45/342
y+larda: 16/463
y+lari: 14/385, 26/804, 44/302
y+larm: 6/147
y+larmnı: 7/196, 8/197,
25/771, 28/851
y+larında: 57/695
y+laryda: 11/315, 14/387
y+larynu: 19/576,
25/763, 46/362
y+nun: 32/101
y+u: 35/11
y+umnu: 1/27
y+un: 8/215, 35/11, 57/717
y+unda: 35/4
y+uy: 9/233, 51/516, 51/525
y+uydan: 11/315
y+uynu: 7/180, 37/70
yoldaş: arkadaş, yoldaş; *yol+daş*
y+ımızha: 34/149
y+larmdan: 25/761
y+larydan: 41/216
yomaxla-: anlatmak, hikaye etmek,
iletmek
y-dılar: 40/170, 51/532
y-heylar: 52/538
y-yıx: 52/533
yonma: oymalı; put 1/4, 54/603

- Yosef:** Yusuf
y+ni: 55/648
y+nin: 51/518, 54/613
- yubat-:** teselli vermek, avutmak
y-xin: 21/628
- Yuhuda:** Yahuda, Yakup'un oğlu
y+da: 50/483
y+nin: 28/841, 43/278, 54/614
- yuk(g):** yük; *yük*
y+ün: 16/475
- yukla-:** uyumak, uyuklamak; *uduk+la-*
y! 30/48, 30/54, 31/60, 31/66,
 31/72
y-mahun: 15/415
y-rmin: 36/36, 36/54
y-sey: 20/584
y-sin: 17/501
y-(e)ysin: 41/198
- yuklavçu:** uyuyan, uyuklayan; *yukla-*
vçu 54/611
- yuku:** uyku; *udiku*
y+lari: 50/487
y+y: 20/584
- yulduz:** yıldız; *yultuz*
y+lar: 58/749
y+larnı: 39/128, 58/726
- yulduzçox:** yıldız işareti
y+lar: 32/88
- yulu-:** almak, kurtarmak, elinden
 almak; krş. E.T. *yul-*
y! 2/55, 6/166
y-du: 53/583, 53/598
- y-duy:* 48/430, 51/518
y-heysin: 8/202
y-hun: 17/511, 17/513, 26/783,
 26/791, 26/798, 27/824, 41/201
y-ma: 44/293
y-muydır: 44/293
y-r: 44/306
- yuluv:** kurtarma, kurtarış, serbest
 bırakma; *yulu-v*
y+u: 44/294
y+un: 44/293
- yuluvçu:** kurtarıcı; *yulu-vçu* 9/246
y+lari: 53/575
y+m: 3/79, 28/857
- yum-:** kapamak, kapatmak; *yum-*
y-mahun: 9/242, 28/848
- yumçuh:** kapak, göz kapağı
y+una: 37/92, 48/412
- yunçox:** tüy, kuş tüyü, tülek
y+larha: 30/32
- yuv-:** yıkamak; *yü-*
y-hun: 8/212, 46/355
y-ma: 46/349
- yuvaşix:** yuvaş; sakin, uslu
y+nin: 12/342
y+larnı: 50/492
y+larnı: 58/728, 59/769
y+larnın: 39/153
- yuvaşlix:** sükunet, usluluk, akıllılık
 12/328, 12/343, 22/654, 41/210
y+nin: 12/350, 13/362
- yuvu-:** yaklaşmak, yakınlaşmak; *yagu-*

y-du: 28/842

y-sun: 60/789

y+tma: 22/646

yuvuh: yakın; *yuvu-h* 20/605

y+uy: 20/604

y+uydan: 14/412

y+uynu: 21/632

yuvux: yakın 9/242, 11/291, 26/798,
48/425

y+larnın: 27/834

y+rax: 59/762

y+sın: 3/88

y+tur: 57/696

y+tur: 49/466

yuvur-: koşmak, yürümek; *yügür-*

y-adır: 58/738

y-asın: 45/335

yuvuz: alçak, basık, düşük; *yabız*>

yawız 9/251, 9/255, 13/360, 13/361,
26/785, 50/475, 58/728

y+ha: 13/364

y+larnı: 13/361

yuz: yüz, çehre, sima; *yüz* 19/565

y+lärin: 26/803

y+lärinnin: 41/189

y+lärinä: 13/364, 32/85

y+lärnin: 7/186

yüklü: yüklü; *yük+lü* 54/618

yüzyıllıx: yüzyıl, asır; *yüz yıl+lıx*

y+nın: 60/800

zaman: zaman, vakit; Ar. زمان

11/302

z+da: 26/794

z+dan: 23/703

zaval: zeval, gerileme, zayıflama; Ar.

زال 15/431, 15/433

zaxmet: emek, iş, çalışma; Ar. زحمت

11/303

z+lärin: 53/587

zemer: ilahi, Zebur, Zebur'dan ayet;

Ar. زبور 38/120, 39/139, 39/151,

43/258, 43/259, 50/478, 57/705,

57/722, 58/729, 59/767

zerät: mezar, kabir, sin; Ar. زیارت

37/71

z+inü: 18/531

z+iya: 14/411

z+kü: 22/646

z+läri: 44/298

zeytun: zeytin; Ar. زيتون 47/385

zıندان: zindan, hapis, hapisane; F.

زندان

z+da: 17/513

z+dan: 20/597

zınharlanuvçu: sakınan, çekinen; F.

ز نهار; Kar. +lan-uvçu 13/374

zulumlan-: ezilmek, hakarete

uğramak, gücenmek; Ar. ظلم; Kar.

+lan-

z-hanlarha: 57/713

zulumlavçu: zalim, zulmeden,

zulmedici; **zulum+la-vçu** 20/594

zulumluh: zulüm, baskı; **zulum+luh**

z+nu: 47/400

ÖZGEÇMİŞ

1975 yılında Kayseri’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kayseri’de tamamladı. 1994 yılında Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde başladığı lisans eğitiminin 1998 yılında tamamladı. Aynı yıl Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Anabilim Dalında başladığı yüksek lisans öğrenimine Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında devam ediyor. 1998 ile 2000 yılları arasında Mersin’de Türkçe öğretmenliği yaptı. 2000 yılında Kocaeli Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde üniversite tarafından yapılan sınavla Yeni Türk Dili Anabilim Dalına Araştırma Görevlisi olarak atandı. Halen bu üniversitede görevini sürdürmektedir. Yabancı dili İngilizcedir.

VII. BÖLÜM
EKLER

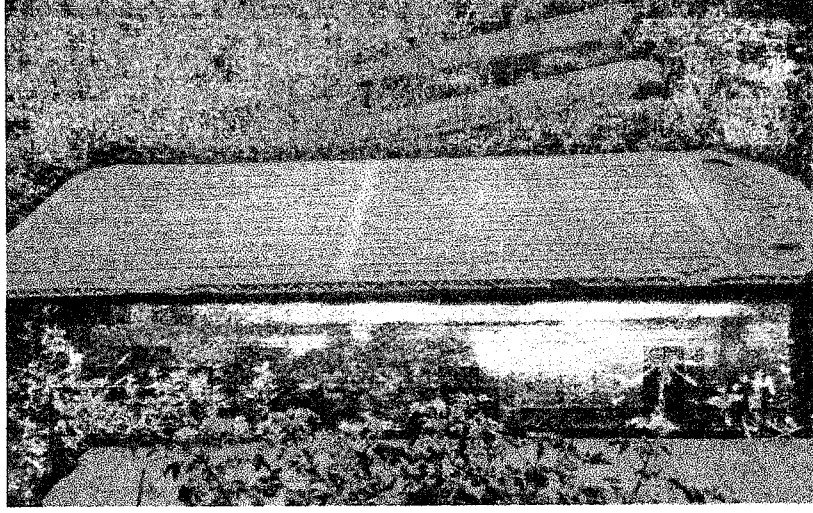
Hasköy'deki Karaim Cemaati Mezarlığının giriş kapısı:

Hasköy'deki Karay Mezarlığının genel görünümü:

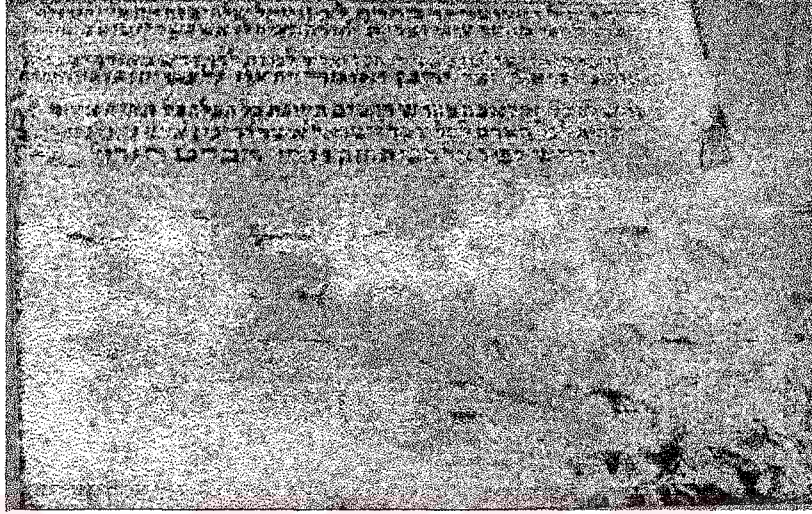

Karaim Cemaati Mezarlığından mezar taşı örnekleri:

Hasköy'de bulunan Karay Kenesasının bahçesinden görüntüler:

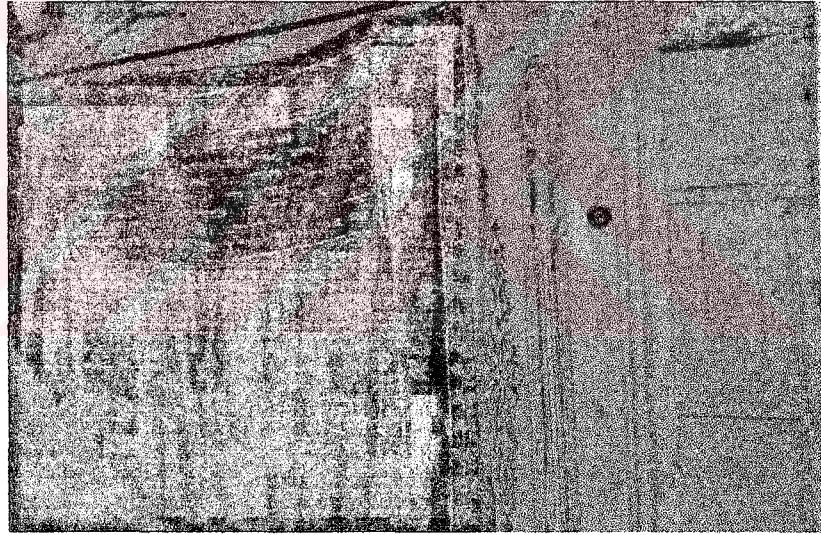
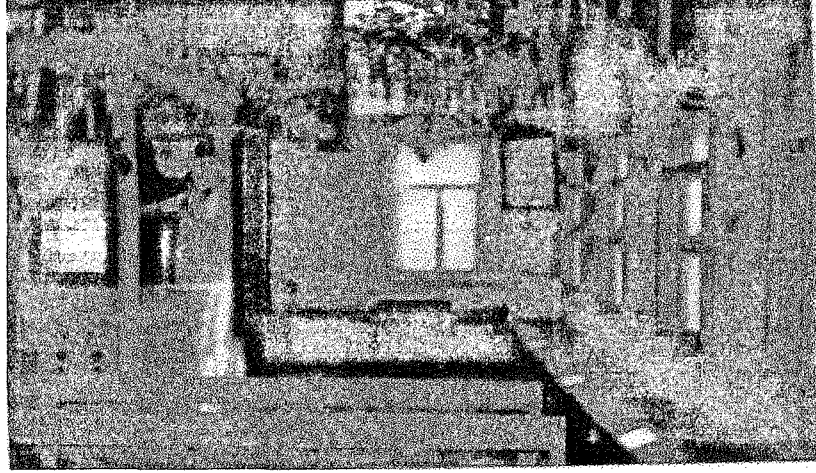

Kenesanın bahçe duvarlarının yapılmasına yardım eden padişaha sunulan teşekkür metni:

Bahçe duvarlarının iç tarafında, kutsal kitaptan alınmış İbranice metinlerin bulunduğu yazıtlar yer almaktadır.

Hasköy'de bulunan Karay Kenesasının iç görünümü:

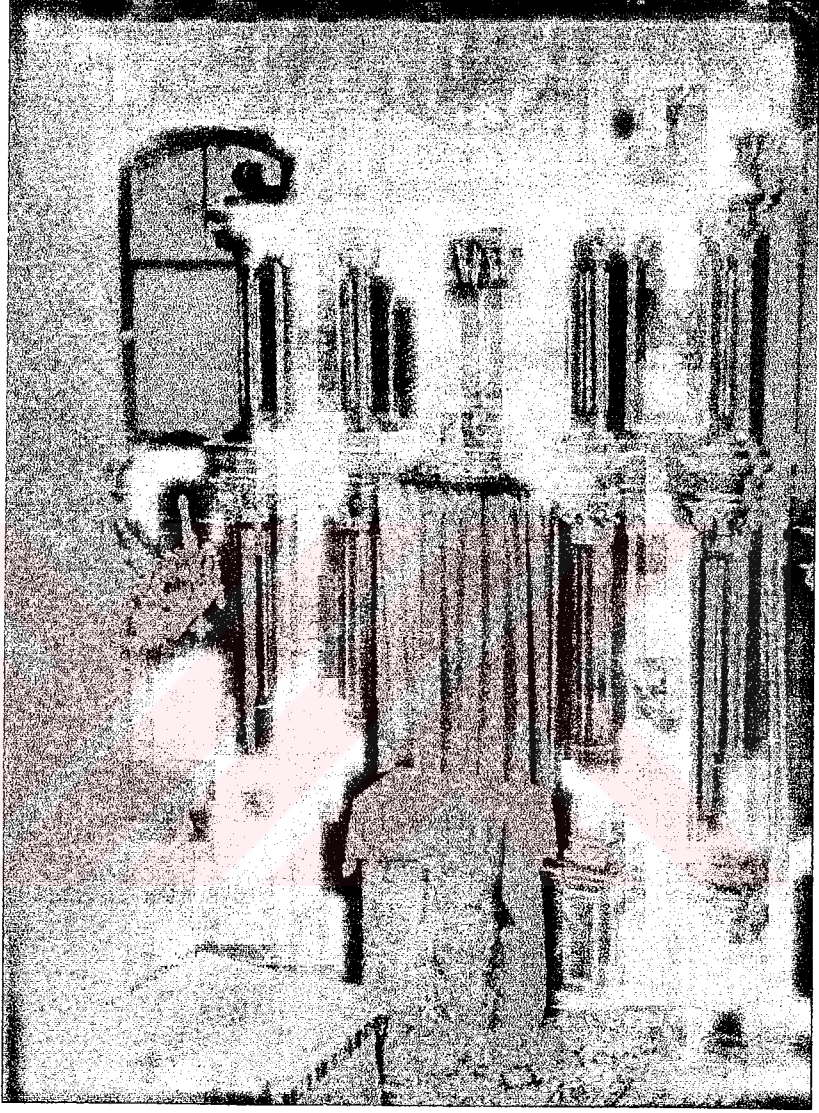

Kenesanın içinde bulunan bu kutsal örtü ve asa çalındığı için şu an kenesada yer almamaktadır.

Litvanya'da bulunan Karay Kenesasının dış görünümü:

Litvanya'da bulunan Karay Kenesasının iç görünümü:

EC FÜKSE ÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ